

ПОЕЗИЇ
ОСИЩА ЮРИЯ ФЕДЬКОВИЧА

ВИБІР З ПЕРШОГО ПОВНОГО ВИДАНЯ
ДЛЯ УЖИТКУ МОЛОДІЖИ
зладив
ІЛ. КОКОРУДЗ.

У ЛЬВОВІ, 1906.

Накладом Наукового Товариства ім Шевченка.

З друкарні Наукового Тов. імени Шевченка
під надзором К. Беднарського.

ЛННБ України ім.В.Стефаника

01161727 (P)

2012

B. 3120

ПОЕЗІЇ

ОСИПА ЮРИЯ ФЕДЬКОВИЧА.

ВИБІР З ПЕРШОГО ПОВНОГО ВИДАНЯ
 ДЛЯ УЖИТКУ МОЛОДЕЖИ

ЗЛАДИВ

ІЛ. КОКОРУДЗ.

У ЛЬВОВІ, 1906.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
 під зарядом К. Беднарського.

C. 183183

48

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 36651

И. 15200

ЗМІСТ.

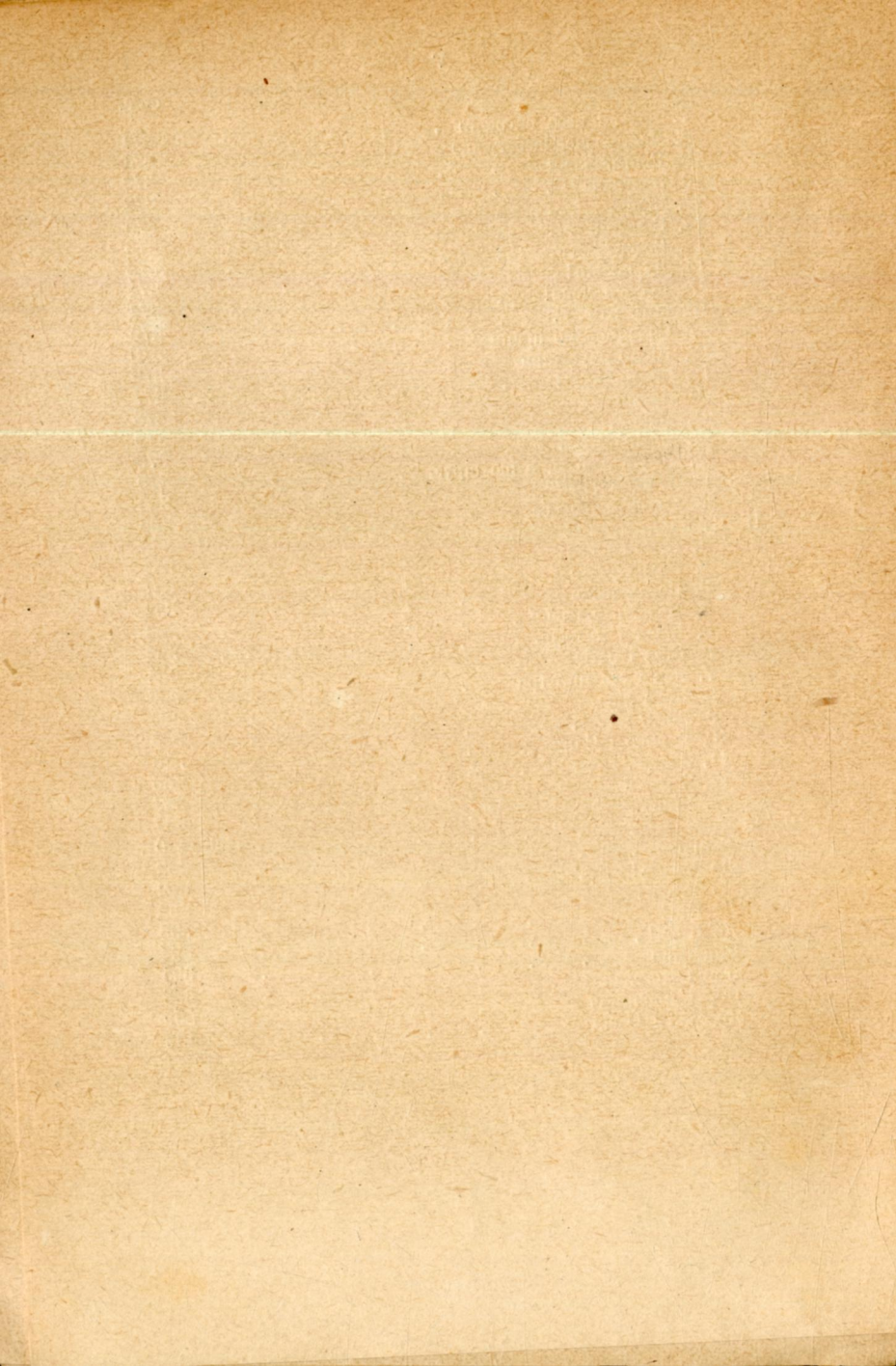
	стор.
Думи і сьпіванки	3—51
Нічліг	3
На день добрий	3
Дністер	4
Воскресни Боюне!	5
Виправа в поле	6
У Вероні	7
Під Маджентов	8
Сьпівачка доля	10
Сонні мари	11
Думи мої	15
До руского Бояньства	16
Поклін	16
Вечером	17
Сестра	18
При відході	19
Коляда	20
Пісні ладовнії (весільні)	21
Дитина	23
Загадка	23
Квітки	23
Вечір на Підгірю	24
Пречиста Діво радуй ся Маріє	25
Молитва	27
Русь (По Mignon Гетого)	27
Україна	28
Сьпіванка добра-ніч	29
До нашого батька Могильницького	31
Мій образ	31
До неї	32
В церкві	33
На дорогу	33
Рекрут	34
Сьвятий вечер	35
Дезертер	35
В арешті	36

Ой нічка то тиха	38
Ой вижду я з хати	39
Сьпіванка	40
Під Кастенедолів	41
У Веронї	42
Кельнер — марш	42
Товариші	43
Ніч в Яссах	45
Трупарня	47
Неділя завтра	47
На могилі мого брата	49
Як я брата раз сконаю	50
Баляди і оповіданя	55—70
Стрелець	55
Довбуш	56
Киргчалї	61
Празник у Такові	67
Поезії 1862—1867 рр.	73—139
Нічліг	73
Думка	74
Сироти	74
Бервінок	75
Шельвах	75
Зїле	76
Лист	77
Хто ся Богу молить	79
Золотий лев	81
Хуска	84
Гуцулка	85
З думи »Циганка« I—II	85
Не знаю	86
З поеми »Квіти-діти«	87
Сему-тому, хто цураєсь свого дому	88
Думки I—V	90
Пуга, поема	94
До Михайла Дучака у славній Заставній	102
Новобранчик, поема	106
Нива	114
Мій сардак	116
Писанки, повіре народне	116
До керманича	118
Дарма	119
Чекайте	119
Однако	120
Зіронька моя	120
Буковина	120
Сам	122
Дві пісні рожеві I—II	124
Думи мої	129
В день сону батька нашого Т. Шевченка	132

Ом. Партицкому	136
У море	137
Думи мої, діти мої!	138
Поезії видані в Коломиї 1867—68 р.	143—228
Мертвець	143
На могилі званого брата Мих. Дучака	157
Городенчук	165
Рожа	168
Циганка	171
Дезертир	188
Поезії 1868—1876 рр.	231—287
Старий жовняр	231
Сьшвак (за Шілдером)	232
Сей сьвіт однакий був і буде	233
Віра	234
До Данила Млаки	235
Проці (за Гайном)	238
Фльоєра	239
До М. Д.	241
З округків I—XII	242
Кріль Ероль (за Гетим)	248
Здоров чесному собору »Просьвіти« у Львові	250
Осьмий поменник Т. Шевченкові на вічну пам'ять	252
Із округків XIII—XV	256
Гуляли	256
Сонце	257
Дезертир	258
З округків XVI—XIX	259
Рожа	260
Бельзацар	261
Савл і Давид	262
Баркароля	264
Сон	264
Явір	265
О чом Дунай!...	266
Де доля?	267
Волошин	267
Лайдака	284
Богачева	285
Проходан	286
Гой видів бо я	286
Чи є де краще?	287
Дикі думи, думав Гуцул-Невір	291—338
Дикі думи	291
Гуцул-Невір	292
Недуг Довбуш	293
Доля	294
Гуцул-Кобзар	297
До маймурового ангеля	299
Бісків	300

Ліше! Сокілський	301
До рожі	303
Рожка, іранська казочка	304
Під вікни	310
Шипіткі берези	310
Керманіч	312
До черленого	313
Желізний звір	314
Чорний косар	316
Сочава	317
У світ!	319
Сербські ваї	320
Зпід юга	322
У гори!	323
Король Гуцул	323
До Черемшу	327
Кидра-Княгиня	327
Під міров. Будь здорова!	332
Царєка розка	333
Кобзарєка зірничі	334
Зоря	335
Сокільська княгиня	335
Урода	336
Хорій стрілець	336
На Кафталуні	337
Поезії 1885—1886 рр.	341—363
До ліри	341
Король Гуцул	341
Агасвер	345
Убогий легінь	346
Шипіткі берези	348
На Новий рік	353
Я не дивую ся	355
Старий господар умирає і сина навчає (А)	355
Старий господар умирає і сина навчає (Б)	357
До наших ромунізаторів	358
Наші »Старі«	360
Хіба доля яке діло?	361
Кресак	362
У кожусі	362
Правда	362
Удова	363
Співанники	367—388
I. Співанник для господарських діточок	367—380
1. О Боже, милий світе!	367
2. Більший сокіл як лелик	367
3. Гей на Івана видітали рої	368
4. Біла береза на ярі!	369
5. Нема ліше в світі жити	369
6. Пішов голос по грому	370

7.	Боже з неба високого	371
8.	Ластівочко, щибегушко	371
9.	Рідний край	372
10.	Зазулька	372
11.	Женці	373
12.	Вороний	373
13.	Вечер	373
14.	До школи!	374
15.	Коби в мене!	374
16.	Мир вам	375
17.	Споочинок по праці	376
18.	Пієнь плугатаря	376
19.	Січень	377
20.	Лютий	378
21.	Марот	378
22.	Гераклій	379
23.	Що я люблю, в що вірую	379
24.	У що турати?	380
25.	Слава хлібороба	380
II.	Байки	381—388
1.	Коник каже	381
2.	Волик каже	381
3.	Песик каже	382
4.	Медвідь у пасіці	382
5.	Когут і кравець	382
6.	Кінь і батіг	383
7.	Лев і его міністри	383
8.	Кіт і лис	384
9.	Жаби	385
10.	Гривко і Сивко	385
11.	Заяць	386
12.	Заяць і лев	387
13.	Кінь	387
Слава	Ігоря	389—410
	Боярине	389
	До Ведеса!	392
	До Бояна!	393
	До Ісаї!	393
	До Ігоря!	394
	Княздівр	395
	Ігор і Ярославна	396
	Ігор і Добринич	399
	Ярослав і Олен	402

ДУМИ і СЪЛІВАНКІ.

Нічліг.

Зьвізди по небеснім градї
І по одній і в громаді
Як то любо засяли,
Де жовняри спочивали.

Но як зблїднуть тихо зорі,
Сьвітле сонце зійде д горі,
Хто тогди нам бідним скаже,
Де котрий з нас нинї ляже ?

Де хто ляже, Божа воля, —
Є де спати, много поля,
Є де голов приклонити,
А зірницї ймуть сьвітити.

На день добрий.

Летїв прилетїв сивий голубко
А з гори, Черногори;
На день добрий ти, чесний господар,
Тай ти славний суборе.
На день добрий ти, чесний господар,
На щасливу годину,
Лиш не гнївай ся за то на мене,
Щом пригостив в гостину.

Бо я не прийшов того до тебе,
Мід-вино випивати,
Але-м приїхав того до тебе
Сьпіваночку сьпівати.
Бо мене мати бай породила
Де вірли воду пили,
Навчила мене бай сьпіваночок
Сто двацять і чотири.
Бо мене мати бай породила
У поли край Дунаю,
Та й казала ми: сьпівай, синочку,
Та як соловій в гаю.
А я літаю, а я блукаю,
Бай від хати до хати;
Ой позволь, позволь, чесний господар,
І в тебе засьпівати.
Бо я не прийшов до твого дому
Для славного обіду:
Лиш засьпівую, кільки сам знаю,
Відсьпівую тай піду.
Ой піду-ж бо я, поїду-ж бо я
Тай назад в Чорногори;
Ой прощай, прощай, чесний господар,
Тай ти славний суборе!

Д н і с т е р .

Чи дружина любя мила з краю загостила,
Чи пташина білокрила з краю заблудила,
Чи буркун то синошюрій байраком гукає,
Чи Дністер то буйнобурий на Подоли грає?
На чиім то поберіжю збіжа золотіють,
І покоси шовковії колом зеленіють,
І шумять ту темні луги, гай там шелевіє,
Там хатина у садочку, ту ся двір біліє,
Ту соколи підлітають, ту вірли сковичуть,
А по борах соловії сум на сум щебечуть? —

Чуєш, десь малий хлопчина на сопівці грає,
Дівча квапить до керниці, думку си сьпіває,
І вівчар там молоденький білі вівці кличе,
Чути — рже десь ворон коник, сїрий волик річе...
Всюда любо, всюда красно, всюда лиш би бути —
О дністерські береженьки, можна вас забути?

Воскресни Бояне!

Воскресни Бояне, присьвітлий сьпіваче!
Та де-ж ти так довго ночуєш?
Давно вже по Тобі Славяньщина плаче,
А Ти нас, Бояне, не чуєш? —
Воскресни, воскресни, вже літо надходить,
Вже зоря нам ясна свитає,
Лиш сонце на небі без Тебе не сходить,
Бо сонце на Тебе чекає.

Воскресни Бояне, воскресни, — чи чуєш,
Як пташка гаями голосить,
А Ти десь в могилі, у темній ночуєш...
Не чуєш, зазуля Тя просить?! —
Воскресни, воскресни в щасливу годину,
Воскресни Бояне, наш друже,
Прибуди з могили у нашу гостину,
Нехай так пташина не тужить.

Воскресни Бояне, не бій ся нічого,
Не бій ся московской окуви;
Славяни живють ще, Руснаків є много,
Що вмерти за Тебе готові.
Воскресни, воскресни, заграй нам до бою,
Заграй нам як громи небесні,
Грай пісню правдиву, грай пісню нам свою,
А згинуть крикливці безчесні!

Коби-ж то ми знали, коби-ж ми видали,
Де Твоя, сьпіваче, могила,
То ми би найглибшу могилу заклили,
Она би Тя певно пустила!
А так ми не знаєм, в котрій Ти країні,
В котрім то Ти гробі ся клониш:
Чи Ти на Поділю, чи Ти на Україні,
Чи Ти на Підгірю ся слониш.

Країно щаслива, країно кохана,
Пусти нам Бояна з могили;
Пусти, ах пусти нам сьпівача Бояна,
Бо наші поділя зацвили.
Най пташка не тужить, зазуля не кує,
Най так соловії не плачуть,
Най руская земля Бояна учує,
Най рускі сини го зобачуть.

Виправа в поле.

Ой брате мій, ой коханий,
Чо ти ходиш заплаканий?
Гай, гай не думай, поїдем за Дунай,
Гей поїдем, коханий!

Ой рад би я, милий брате,
Гей рад би я не плакати,
Але-ж тяженько на моє серденько,
Гадає розпукати.

Чи може ти, брате, плачеш,
Що родини бай не бачиш?
Цісарска фана дружина кохана,
Чого-ж більше ти хочеш?

Вбери фану в буковину,
Все не стане за дружину.
Гей, горе, горе, поведе за море!
Там відай я загину.

Не тра, брате, нарікати,
Хоть підемо воювати;
Ой гоя, гоя, така-ж наша доля, —
Ти думай, що гуляти.

Ой гуляти, бай гуляти,
Там де грають на гармати...
Гой, гоя, гоя, ти долечко-ж моя,
Гей мати ж моя, мати!!

Ой мати-ж ти моя, мати,
Пішов твій син погуляти:
Гей, гаю, гаю, то сю, то гуляю,
Гей то сю, то гуляю!

Ой пив-же я, тай напив ся,
Як ляг спати, не будив ся...
Гей, гаю, гаю, кєрвавий Дунаю,
Вже-м на віки упив ся!!

У Веронї.

У Веронї, гей на брамі камянїї,
Там стояли три жовняри молодїї.
Оден спер ся на поручу, задумав ся,
Дрібненькими сльозочками заплакав ся;
Другий єго до серденька пригортає,
Тай до него із тихенька промовляє:
„Єй не тужи, брате милий, не жури ся!
Красно, мило в Італїї, подиви ся!
Землю трави шовковїї укривають,
Соловїї голоснїї не втихають“.

„Добре тобі, любий брате, говорити,
Коли-ж мині в чужім краю горе жити.
Горе-ж мині в чужім краю пробувати,
Прийде з жалю великого погібати.
Бо хоть красно в Італії, лиш би бути,
Таки годі краю свого бай забути.
Бо хоть у нас виногради не зацвили,
Коли-ж бо в нас нарід любий, нарід милий;
А тут люди не є люди, але звіри,
Ні в них Бога, ні в них Царя, ні в них віри“.

У Веронї, гей на брамі камяній,
Там стояли три жовняри молодії.
Оден спер ся на поручу, задумав ся,
Дрібненькими сльозочками заплакав ся;
Другий его до серденька пригортає,
Сльози єму дрібненькії обтирає;
Обтирає дрібні сльози тай голубить:
„Не жури ся, брате милий, брате любий!
Бо если ми в Італії не пімремо,
То ще ми ся в наші краї повернемо“.

Під Маджентов.

Гей у поли, у поли
Там літають соколи:
Летять, літають, сумненько гукають,
Аж мене серце болить.

Ой серденько, серденько,
Чого-ж тобі тяженько?
Канони грають, кулі засьпівають,
Най ти буде радненько.

Буде, буде радненько:
Буде рано раненько
Сонце сходити, перестанеш жити —
Гуляй, гуляй серденько!

Ой сонечко сходило,
Туманами ся вкрило ;
Канони грали, кровію розливали,
Аби ся не дивило.

Подиви-ж ти ся, мати,
Та на наші кабати :
Вся кабатина то кров то калина, —
Чи-сь мя годна пізнати ?

Ой пізнаю, пізнаю :
Лиш одного тя маю —
Одного сина, красний як калина,
Та як калина в гаю.

Ой бо в гаю калина
Не для него зацвила ;
Гей цвила, цвила висока могила —
Твому сину дружина.

Ой дружина-ж то, ненько !
Завтра рано, раненько
В шовковій траві, зеленій мураві
Поклоню ся низенько.

Поклоню ся до свого
Гетмана молодого :
Гетмане пане, звінчай-же ти мене
Козака молодого.

Буду тебе вінчати
Там де дзвонять гармати,
Ой буду, сину... — Гину, пане, гину !
Гей не плач, моя мати !!

Сьпівацка доля.

В містї Гумани на золотій бани
Сидить сокіл сивесенький:
Куда-ж ти їдеш, поручнику пане,
Федьковичу молоденький?
Їду я, їду з гори Черногори
За бистрії за річеньки;
Гей на день добрий, жовнярський суборе,
Ви славнії козаченьки!
Бог дай здорове, поручнику пане,
Федьковичу молоденький;
Просимо тебе, ой просим тя з нами,
Сїдай на мід солоденький.
Ой не прийшов я до вашого двору
На меду ся напивати,
Але-м приїхав славному субору
Сьпіваночку засьпівати.
Бо моя мати мене породила
Та де вірли воду пили,
Тай співаночок мене научила
Вісімдесять і чотири.
Бо моя мати мене породила
В чистім поли при Дунаю:
„Сьпівай, мій сину, — так ми говорила —
Як соловії в темнім гаю“.
А я літаю по гаю-дїброві,
Та ще буду бай літати:
Ой позвольте ми, сини соколові,
Межи ваїми засьпівати.
Бо я не їхав з гуцульського краю
До вас, братя, до обїду;
Лиш засьпїваю, за кілько сам знаю,
Відьспїваю тай поїду.
Їду, поїду, братя соколові,
Та де би ми добре бути;
А за сим словом бувайте здорові,
Прошу мене не забути.

Сонні мари.

У синє море сонце вже потало,
І всюди мирно, всюди тихо стало,
Лиц з Дому Марка звони в складних струнах
Пустили голос срібний по лягунах,
І так сердечно до молитви просять,
Що аж рибки ся з глибини підносять
Пречистій Діві „Радуй ся“ сказати...
Пішла і рибка під каміне спати,
І тихо стало.

Повиж моря краю
Зачав ся місяць в туманах блукати,
А недалеко в циприсовім гаю
Десь соловіє стало щебетати;
І так то щире, щире заводило,
Як сиротятко, що не має роду, —
Хто знає, відки бідне заблудило
До сего краю на солену воду...
Умовкло, бачу, вже го не чувати.

Домами стало сьвітло погасати,
В лягунах тихо, — часом десь гітара
Поплаче трохи, часом милих пара
В закритій барці стане гоготіти, —
Пропали таки в срібній ночі сіти, —
І нич-нічого більше вже не чути.
А люди? — мали десь давно заснути,
Стружені, бідні; — милого спочинку!

А я де склоню голов на годинку,
Де я до завтра буду спочивати?
Чи треба й бідним місяця ще шукати? —
От палац Дожин з яеного мармуру:
Я тут ся склоню тихо коло муру,
Тай буду спати, спати до раненька,
У сего слупа, дріжуч' го обтулю
Як свого брата, лїпше ще як брата —
Чи-ж не оба ми бідні, сиротята? —

О, як ту добре! Плита холодненька,
До неї груди трошечки притулю,
Чей перестане серденько боліти. — —
О-північ звонять, — Аве, Божа Мати!
Приклоню голов, буду трохи спати,
Бо сон мя ломить
.

Голос то тримбіти?

.
Так, так, тримбіта десь приповідає...
І чо-ж так дуже миленька жаліє,
Що чагір вяне, скалам серце мліє? — —
Відай мене так бідного витає
За десять років, — як-же жалібненько!
Гей мати рідна, син як повертає,
А вна лиш сплаче, а відтак питає:
„Де-сь був, мій синку?“
.

Ненько моя, ненько,
Де-м був, питаєш?

Або-ж я вже знаю
За тільки років, по котрім то краю,
Котрим замірем нещасливий блужу,
Чи де не найду рідну, братну душу,
Чи не здибаю, словом, чоловіка! —
І вже-м на ноги, ненечко, каліка, —
Тай не найшов-ем, — нині повертаю
Назад в Підгірє, знов до свого краю.

Ой як гаразд то було тутки жити,
Нім я пішов був царами блудити!
О, добре було, добре, памятаю,
Богато ліпше як у Бога в раю:
Бо в Бога в раю ні тримбіти нути,
Ані флюяри на тугу не чути.
А на Підгірю пісня не втихає,
Бо тут і камінь засьпівати знає,
Бо тут і пуга свою думку піє,

Як нічов в літі місяць їй пригрів,
Або як ворон смерти де закружить,
А вна то видить, тай з жалю затужить,
Що вже комусь би тутки не тревати.

Коби хоть тільки щастя в Бога мати,
Би можна було — вже ми доста жити, —
Сю бідну голов тутки де склонити
На супочинок, тут коби застила,
Аби по мені з раз хоть затужила
Тримбіта мила!

Де-ж їй любі нути,
Що їй лиш трошки, вже лиш трошки чути?
Нїби зазулька, бачиш, закувала
По конець сьвіта, так ся відозвала,
І сумно, сумно знов приповідає,
Гей тая лебідь, що на скін сьпіває,
Чи, як на Риві казкарі казали,
Так вна сьпіває — де?

У Черногорі. —

.
Так, так тота гора ся називає,
Що онде пишно в небо ся змогає,
І князі-скрані в золотії зорі
Нїби в коруну ясну укриває,
А буйні вітри білими снігами
Закрили главу нїби рантухами.
Їй шати — квіти і шовкові бори,
Їй слово — громи, груди в неї — скали.
Поклоном гори околom припали...
Несіть податки, ви боярскі двори,
А ви, загіря, кармазини, кири,
Бо то цариця наша на Підгір'ї,
То Черногора.

Онде на обочи, —
О, о! — не плачте, сиві мої очи,
Бо вже не вернуть тії милі хвилі! —
Дивіть, в обочи онде дві могилі;

Чи пізнаєте? Ще і нині вкупці,
Ніби голубчик сивий при голубці, —
Все як бувало, ніч ся не змінили.
А понад ними, гей би дві сестриці
Приповідали, красні дві ялиці, —
О, як червоно дуже вони зацвили,
Би-сь думав, кровйов.

Онде трошки далі
Кирничка чиста як коли з хрусталі,
Докола зіле сльозами вливає,
А тамки в лісі дрозда десь сьпіває,
Як то бувало, тямю, тими днями,
Коли-м в неділю Божу з летінями
Сюди ходили Добушеви грати..
Так, так, — тепер си можу нагадати:
У сій могилі озде зараз з краю
Капітан Добуш славний спочиває, —
Підгірський метитель.

Друга та могила
Івана брата голуба прикрила,
Тому вона горне д тій ся так близенько,
Ніби серденько миле до серденька;
Ніби вже Божі судії судили,
Би спочивали так як разом жили,
Оден при другім. —

Дуже добре тямю,
Як я бувало явору наламаю,
Відтак бервінку дикого намичу,
Тай сї хрести два ялібно затичу;
Відтак си сяду кобзу настроїти,
Тай зачну пісню Добушеви піти,
Аж плачу часом, і самий не знаю,
Чого і по-що, — тільки си гадаю,
Що моїх братів ся могила криє. —
Чого-ж ту сльоза личенько ми миє? —
.
Вспокій ся, серце, — таже ти казало,
Що як-би-сь братну душу де здибало,

То вже ні раз би-сь більше не боліло,
То вже би-сь тільки сьвітом не гуділо,
Як та зазулька, що на весні кує:
Де кукул братчик, що мене не чує!? —
Будь тихо, серце, будь, най нагадаю
Ту думку красну, нути тії милі
О Добушеви, а як відеспіваю,
Загинем разом на єго могилі,
Як ті лебеді, що лиш раз їх чути,
Потому гинуть, бо не можуть бути.

Думи мої.

Думи-ж мої, думи рускі, відки ви ся взели?
Чи ви може в моїм раю квіточками цвили,
Чи ви може в моїм небі ангелом літали,
Що ви моє бідне серце доси колисали?
Так як мати вробятко вечером колише,
А над ним і коло него хрестик Божий пише,
Би уроки, би злі духи там не приступали, —
Так і моє бідне серце ви-сьте колисали.

Ні родини, ні дружини, — бо сестричка вмерла,
Що тій бідній сиротині сльози часом втерла, —
Так пішов я в сьвіт широкий за кавалком хліба, —
Ах, нераз я мусів чути: цїба, хлопче, цїба!
А хоть хто кавалок хліба часом дати рачив,
То аби ся надивити, як хлопчина плаче.
І чи можна дивувати тому тулачеви,
Що продав ся до жовнярства за три срібні леви?

Не дивуйте, люде добрі, доля так судила.
А як часом з черевика кров камінем плила,
І під буком під капральським плечі ся кроїли,
То ся мої синці, рани думами гоїли.

Бо хоть часом і за дурно бранця хто набив ся,
То не йшов він до Дунаю, з івера не стрілев ся,
Лиш узяв кобзину в руки, тай зачав сьпівати,
А вкоївши своє серце, ляг з кобзинов спати.

До руского Бояньства.

До Вашого престолу, Віщуни, прихожу,
Три рази по три рази Вам ся поклонити,
Три рази по три рази волі в Вас просити,
Почувши в моїх грудех пісни силу Божу.

Тож думну мою скраню Вам під ноги ложу:
Веліте віщі руки на ту скрань вложити,
А будуть срібні струни на шездарі жити,
А в сьвітлім Вашім крузі также стати зможу.

І буду Вам сьпівати, що Підгіре діє,
Як тамки сонце сьвітить, як там місяць гріє,
Як тамки раз бувало, як колись там буде;

І буду Вам сьпівати, як живуть там люди,
Як там флюяра грає, як тримбіта тужить,
Як там ся щастє, доля, слава, радість дружить.

П о қ л і н.

Сьпіванка.

Гей по горі, по високій тройзіль постелив ся;
З України до дівчини козак поклонив ся.
Поклонив ся козаченько з коня вороного:
Нагадай си, моя мила, мене молодого.

А в неділю рано, рано дівча ся вмивало,
Тай русою та косою личенько втирало,
Утирало біле личко, утирало брови:
Нема-ж мого миленького, нема вже розмови.

Не плач мила, не плач серце, не плач чорні очі,
Ой маю-ж я розмовоньку аж до пізна з-ночі,
Ой маю-ж я розмовоньку, ой маю-ж я милу:
Висипано наді мною високу могилу.

Вечером.

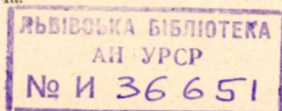
Пою коні при Дунаю,
Тай думаю, тай думаю:
Коні карі, коні сиві, —
А я молод нещасливий,

І чому-ж бо я нещасний?
Чи-м не козак, чи-м не красний? —
Чи ми палаш не острений,
Що сьвіток мій засмучений? —

Сьвіт хороший, сонце гріє, —
От, заходить, вечеріє,
Нічка темна, не видати,
А я з кіньми мушу спати.

Спав я нічку, спав я другу,
Годі знести серцю тугу;
Гоя коні, гоя сиві,
Будьте ви ми хоть зичливі.

Гоя коні-виногради,
Буду в винах вас купати,
Буду медом вас поїти,
Лиш несіть мя, понесіте.

Занесїть мя, де я знаю :
У калині в темнім гаю,
Там хатина малесенька,
Там дївчина милесенька.

Вийди, вийди моя заре !
Коню сивий, коню карий,
Коню білий, коню гривий,
Чи я й нинї нещасливий ?

Сестра.

(Сьпіванка з української думки).

Нї зазуля в лузі затужила,
Нї пташина в тузі голосила,
То сестричка лист писала,
На сторону посидала,
Тай до брата слезно промовляла :

Брате милий, брате соколоньку,
Ти-сь покинув сестру сиротоньку,
А я ходжу, накликаю,
Як зазулька в темнім гаю :
Верни, верни з далекого краю !

Сестро моя, сестро моя рудо,
Як я можу до тебе вернути ?
Через ліси темнесенькі,
Через ріки бистресенькі,
Через степи рівні, рівнесенькі ?

Гаєм-маєм, лебедем Дунаєм,
А степами бистрим горностаєм,
А на моє подвірєнько
Пади бистрим соколеньком,
А голубом на моє серденько.

Ой летів я сїм день тай годину,
Прилетів я до сестри в гостину,
 Прилетів я тай гукаю,
 А сестрички не видаю, —
Ах відай я сестри вже не маю.

Сестро-ж моя, лелієнько біла,
Уповіж ми, де ти ся поділа ?
 В гаю, брате, в гаю, в гаю,
 Під могилов пробуваю,
Все о тобі розмовоньку маю.

При відходї.

Сьпіванка.

Чо ти плачеш, дївчино єдина,
Таж ти видиш, не моя причина, —
 Не рад би я відїзджати,
 Гонить Цїсар воювати;
Не тра серцю туги завдавати.

Рада-ж би я, милий, не тужити,
Но без тебе горе в сьвітї жити, —
 Ти поїдеш на Україну,
 Я ся пташков перекину,
Тай полечу милому кувати.

Ой кувала зазульков, кувала,
Тай милого нігде не видала.
 Де-ж ти милий пробуваєш,
 Що ти мене не чуваєш,
Чи ти голос уже мій не знаєш? —

Знаю, знаю милий голосочок!
Прикрив мене клиновий листочок;
Під могилов нич не чути.
Ах як тяжко під нев бути,
А ще тяжче миленьку забути.

К о л я д а .

Ой тури, тури, буйні ви зьвірі —
Ладо, Ладо!
Ой що там чути в нашім Підгір'ї?
Ладо Боже!
Ой брате, брате, добре чувати!
Ладо, Ладо!
Ходить сьвітлицев старая мати,
Ладо Боже!
Ой ходить, ходить, столи вкриває,
Ладо, Ладо!
Зелені вина в кубки зливає,
Ладо Боже!
Ой гоя, гоя, золоті куби!
Ладо, Ладо!
Буде з вас пити синок мій любий,
Ладо Боже!
Ой буде, буде, але не нинї,
Ладо, Ладо!
Бо він сегодне в царя в гостинї,
Ладо Боже!
Ой гостить, гостить, в пугарі звонить,
Ладо, Ладо!
Д царському столу кучерем клонить:
Ладо Боже!
Ой Царю, Царю, німецький княже!
Ладо, Ладо!
Пусти мене ти в Підгірє наше!

Ладо Боже!
„Ой підеш, підеш, підеш дружино,
Ладо, Ладо!
Але аж вип'єм червоне вино“.
Ладо Боже!
А на сї слова: бувай здорова,
Ладо, Ладо!
Бувай здорова, ти нене моя,
Ладо Боже!
Тай не жури ся за твого сина,
Ладо, Ладо!
Твій син ся має, як гай-калина,
Ладо Боже!
А гай-калина сїм рік не цвила,
Ладо, Ладо!
В шовкові трави гиле клонила,
Ладо Боже!
Гиле клонила, а все низенько,
Ладо, Ладо!
А все до тебе, ти моя ненько,
Ладо Боже!

В. А.

Пісні ладовнії (весільні).

При вечери.

I.

Цьвіт лугами, пшениця ланами,
Ладо, Ладо!
Братеньку мій милий, вечерай ти з нами,
Милий Боже!
Цьвіт в віночки, пшениця в снопочки,
Ладо! Ладо!
Ненько-ж моя ненько, вечерай ти з нами,
Милий Боже!

Цвѣт на яри, пшениця на дари,
Ладо! Ладо!
Братчику мій любий, вечерай ти з нами,
Милій Боже!
Цвѣт на поли, а дари на столи,
Ладо! Ладо!
Сестрички кохані, вечерайте з нами,
Милій Боже!
Цвѣт калина, за столом родина,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, вечерай ти з нами,
Милій Боже!

II.

Мід з медами, погарі столами,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милій Боже!
Батьку голубочку, пропивай ти дочку,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милій Боже!
Ненько-ж моя ненько, пропивай серденько,
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милій Боже!
Братя як соколи, за кедрові столи!
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милій Боже!
Сестри-ж мої любі, за золоті куби!
Ладо! Ладо!
Роде мій величний, пропивай ти з нами,
Милій Боже!

Д и т и н а.

„Чого-ж бо ти плачеш, дитинонько мила?“
„А ненечко утко, котюга вкусила!“
„Коли від котюги такий тобі жас,
То ще ти на світі заплачеш не раз“.

З а г а д к а.

Скажіть ми, братя, що тото за рівня :
Ні вна цариця, ні она царівня,
А преці всігди сім корунів носить,
Тай ще гадає, шо єї не досить.

Як ї родили, то ї шовком звали,
Як ї хрестили, то імя не дали,
А по хрестинах зараз подружили,
Сім сот молодців разом слюб з нев взяли.

Але по слюбі дівча си гадало :
Сім сот молодців, то мені за мало ;
Коби хоть тисяч, то мені би мило,
Коби хоть тисяч їх за мнов ходило !

А ще вам скажу, що тота цариця
В неділю ходить гола ніби спиця,
Що на головці золочена коса,
Одна лиш ніжка, і тота їй боса.

К в і т к и.

Що кажуть, душко, квіточки ті милі,
Що он так красно на траві цвितуть ? —
Зривай ті квіти, доки ще зацвили,
І доки другі квіточок си рвуть ;

Бо прийде осінь, з'являть зівляне,
Де сніг упаде, квіточок вже нїт,
Тогди як око за квітками гляне,
То лиш заплаче на студений сьвіт.
І як ті квіти, шо їх яр сплїтає,
Не вкреснуть бїльше, як їх зїтре лїд,
То так і людска молодїсть минає,
А шо минуло, вже не верне в слїд;
Тому зривай си яром твої квіти,
Коли в личку ти калиновий гай,
Коли в душі ще тепле серце сьвітить,
Бо як загасне, то загас і рай.

Вечір на Підгір'ю.

Славне Підгір'є, шо ся маєм крило,
В шовковї трави спати ся клонило,
Бо сьвітле сонце в гори ся сховало,
Би десь у мори личенько скупало,
А завтра рано знов нам засьвітило,
І знов ся щастю нашому дивило,
І знов в вечірних зороньках помалу
Підгір'є красне спати колисало,
Як нинї в вечір.

О, як тут весело!

Усе в одну ся піснь щасливу сплело:
Там в стаї ватаг на флюяру грає,
Там гет за лісом череда десь блїє,
По воду йдучи дївчина сьпїває,
Пташинка в гаю щастє своє піє;
А гей би пісням милим вторували,
Цигани в лузі в два клеви кували.
І всюда сьпїви, всюда лиш свавїля,
Що хтось би думав — тутки все весїля.
І чо-ж би тутки засьпївати годї,
Де кожде вільне, кожде на свободї,

Де навіть щазник пробувати любить,
Як доста сьвітом душой ся нагубить;
Відтак би трошки рад де відпочити,
Аби за раєм хвильку затужити,
Би нагадати, як колись там було,
Нім Боже слово з сьвітлости го пхнуло,
Аби казати, терти мимо волі,
Проклявши Бога і проклявши долю.

Лиш той легінь там в лузі над потоком,
Гей брат на брата спер ся на ялицю
Відважним, чорним, гей би в орла оком
Похмурно дивить в крицяну рушницю,
Гей би в тій цівці, що сино сияла,
Єго вся доля добра пробувала,
Гей вже би нігде, нігде більше в сьвітї,
Як лиш в рушници щастя мав глядіти.

І чо-ж ти, стрільче молодий та гожий,
До пізна нічов в лузі сам сумуєш,
Коли-сь гей рицар пишний та урочий,
І в гарних грудех чисте серце чуєш,
Коли-сь моторний як козак турецький,
Вус, око чорне, і кресак стрілецький,
А всі пушкарі на підгірскім краю
Тя капітаном своїм називають!
Чого-ж, легінію, маєш ти тужити,
Коли тобі би лиш на сьвітї жити? —

Він тихо, бачу, не відповідає,
В рушницю дивить, тай собі думає. —

Пречиста Діво радуї ся Маріє!

У синє море сонце ясне тоне,
І своє сьвітло ніби кров червоне
По всій країні доокола сїє, —

А там зазульку в гаю десь чувати,
А там звіночок став селом кувати,
Там в борі вітер листьом шелевіє:
Пречиста Діво радуй ся Маріє...

Пречиста Діво радуй ся Маріє!
Он молод жовняр ляг си на мураві,
Личко студене, шати му кроваві,
Розстрілен нині, бо — самий не вміє...
Камратя яму темну му вкопали,
І на спочинок бідного в ню склали;
Уже не скаже, як звінок запіє:
Пречиста Діво радуй ся Маріє..

Пречиста Діво радуй ся Маріє!
Під плотом сіла одовиця мати,
До себе тулить бідне сиротяти,
І плаче ревне, серденько їй мліє, —
Ба вже не плаче, вже і не голосить,
Склонила голов, більше не підносить,
Зірниці плачуть, а звінок німіє...
Пречиста Діво радуй ся Маріє.

Пречиста Діво радуй ся Маріє!
Там онде блудить силакана дитина,
Без тата, мами, бідна сиротина,
Нічо не їло, душечка му мліє, —
І хоче в хату бідня повернути,
Господар псами тровить єго, чути:
Верескло, впало, кров ся з ніжки ліє...
Пречиста Діво радуй ся Маріє.

Пречиста Діво радуй ся Маріє,
Бо я не можу... Вшак я маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Що тут на світі, ах тутки ся діє!
Да як до гробу зложуть моє тіло,
Де темно, тісно, студено, зотліло,
Де нич не плаче, де усе німіє, —
Пречиста Діво радуй ся Маріє!

М о л и т в а.

О як то тихо вечером на яри!
Де сонце було, там кроваві смуги,
І ніби склали сьвіт на чорні мари,
Так все утихло, ні плачу, ні руги,
Гей би всі люди привалили віком,
Що криє сльози, сльози з чоловіком.

І всі печали, що мя в день кроїли,
Що моє серце на кавалки дерли,
Угризки, троски, всі ся укоїли,
Гей ніби з сьвітом і людьми замерли,
І моя душа знов свободна стала,
Як тими днями, нім свій рай страдала.

Тож склоню голов в засльожені квіти,
І яко нужден, яко син той болю,
Найнещасливший на всі людські діти,
Тобі ся Боже, Боже мій, помолю,
Як тими днями, як я ще молив ся,
І ще-м не думав, ще-м не печалив ся.

Р у с ь.

(По Mignon Гетото).

Чи знаєш, де країна тая мила,
Де явір ріс і де калина цвила,
Де Дністер грав, де Галич печаліе,
Де руский край, де руске серце мліє?
Чи знаєш де, чи знаєш, моя доле?
Туда, туда піду з тобов, соколе.

Чи знаєш, де там Львова палата,
А в їй мурах вибивана кімната,

Де образи по стінах золочені,
„Де Лев наш, де?“ питають засмучені.
Чи знаєш де, чи знаєш, моя доле?
Туда, туда піду з тобов, соколе! —

Чи знаєш, де ті сині наші гори,
Де Черемшу, де буйного ізвори,
Де рутин цвіт з бервінком зеленіє,
Де Божий Дух на землю з неба віє?
Чи знаєш де, чи знаєш, моя доле?
Туда, туда підемо, мій соколе.

У к р а ї н а.

Україно, Запороже, годі вас забути.
Ах, бо мило тамки жити, мило тамки бути,
Де ті трави шовковії славні степи криють,
Де ся квіти поза квіти в зимних росах миють,
Де стада ржуть, де соколи, де вірли сьпівають,
З буйним вітром у заліжку козаки літають.

Хто-ж то може знов забути могили, кургани,
Де козацтво українське, славні атамани
Свою славу сном провадять, славов серце гріють,
А ті думи богатирекі так то гарно піють,
Що аж тут ся відзивають, що аж тут їх чути, —
Україно, Запороже, можна вас забути? —

Онде грає жвавий хлопець у торбан весело;
Онде дівча йде по воду, думку й'кусь завело;
Там сопівка пригравав ніби соловіє,
Що там в гаю калиновім піє все та піє;
А там бжілка злотокрыла думно си сьпіває,
Обмучила-сь медівницею, ледви що вертає.

Далі видко білий хутор, пасіки, ставочок,
Знов байрак там яворовий, вишневий садочок,

А в садочку мила хатка; тамки на порозі
Сіло дівча русо-косе, — ах, які-ж там нозі!
Тай іголков тонесеньков шиє в хустку квіти.
Де ти бавиш, біловусе, де мій ясний сьвіте!

Тихо, тихо, любе дівча, видиш он сокола?
А дівчина — чорні очі — глишла доокола:
То не сокіл, то мій милий вороним літає!
Тай схопила-сь красавичка, ліску відчиняє,
А сокіл вже на подвірі, дівчину любує,
В'на го хоче посварити, годі, бо — цюлює.

Глянь там далі на прикмету: думаш, там соколи?
Ні, там славні чумаченьки возять з Криму соли.
От диви ся, вже і стали, вже й воли пустили,
Вже і ватра запалена, вже ся розложили.
Той готовить ситу кашу, ті вози знов мажуть,
Хлопці шумки засьпівали, старші казку кажуть.

Далі, далі, онде небо багром румянїє;
Слухай добре, як то мило десь звіночок піє!
То в тій церкві там за лісом з девятьма верхами,
Всі покриті срібнов бляхов, злотними хрестами,
А сьвященик старець ходить по сьвятій контині,
Молить слави Запорожу, щастя Україні.

Сьпівацқа добра-ніч.

на скін Тараса Шевченка.

Сьвітить місяць сьвітлесенько
В молоденькім маю,
Би ся було виднесенько
На козацкім краю;
Би ся було виднесенько
В калиновім лузі,
Як вкраїнський сьпіваченько
На Вкраїні тужить.

І сїв си бідний нічков на кургані,
Докола степом сльозами провів,
Склонив на руки мармурові скрані,
Зітхнув до Бога, далі занімів;
І думав довго в янім сьвітлі луни,
І плакав много, — пак ся повтирав,
І взяв кобзину, ткнув кроваві струни,
Тай так сарака лугом засьпівав:

Чи я не тутки раз родив ся,
Не тутки живши, не нажив ся,
Не тут в желізо мя ковали,
Би мої думи повтихали? —
Ой тутки, тутки, милий Боже!
О Україно, Запороже,
Чи сьпівакови та лиш доля:
Кайдан, Сибір і вся неволя? —

І чиж подоба в сьвітї бути,
Навчивши-сь орлом поленути,
Навчивши-сь степом погуляти,
І з козаками пробувати? —
О Україно, рач простити, —
Не можна серцю тутки жити,
То най на віки тя покине,
Най тутки трісне, тутки гине! —

І склав кобзину бідний на кургані,
Докола степом сльозами провів,
Склонив на руки мармурові скрані,
Зітхнув до Бога, далі занімів;
І тихо було ніченьков у маю,
Зірницї плачуть на шовковий луг,
А соловіє в калиновім гаю
Заголосило степом на округ:

На добра-ніч ти, віщує
На козацкі діти!
Ляг-весь спати в сьвітлі луни
В засльожені квіти, —

Спи-ж ти, руский соловію,
Я за тебе тужу,
А як тутки зазоріє,
Я тебе пробужу.

До нашого батька Могильницького.

Пресьвітлий Боян Галицької Рати,
Я не прихожу, би з Тобов посполу
Засїсти в раду до царского столу
Або соколи на догїк пускати, —

На то моя моя не родила мати. —
Я лиш прихожу з братами посполу
Поклін віддати Твоєму престолу,
І по козацки піснев привитати.

Но відки возьму я такої чести,
Би Твоїй славі варту пісню сплести,
Коли Бояном я ся не родиб?

Але не дума, шо міні бракує,
То твоя ласка чей не подивує, —
Коби лиш Батько Могильницький жив!

Мій образ.

Як, ти дивиш так смутно? то соколї очі? —
Так, небоже, не дивить сокіл на Підгір'ї. —
А твій кучер як Дунай, як орлове піре?
Так го Німці остригли і рости не хоче.

А личко ти чо зблїдло? — що сльоза полоче? —
Не кажи то нікому, бо не найдеш віри.
„Родив ся на Підгір'ї, ба і ріс в Підгір'ї“. —
Скажуть люди, — „в Підгір'ї смутку ся не хоче“.

А яка-ж бо то шата, що ти груди криє? —
Така, як моя доля, що лице ми мне:
Тїсна на моє серце і тїсна на душу;
Бо моє серце, брата, сардаком ся крило,
Під бланев ся кохало, під ремнем било...
Даруйте, жаль мя ломить, — перестати мушу.

Д о н е ї.

„Ти плачеш, моя душко? чейже не на мене?
Вшак знаєш, красавице, що любá не воля.
Як я не винен тому, так і твоя доля
Невинна, шо у міні серце ти студене“.

„І чо-ж ти мя не любиш, ти козацкій сине?
Чи моя може гадка также не соколя,
Або не красший край тут може як Подоля,
Що твоє думне серце коло мого стине?“

„Утри ся, моя рибко, далі сніг загине,
Ледви потоки пустять, небо стане сине,
А ти мене забудеш підливавши квіти“.

„А ти підеш до дому другої глядіти? —
Гляди си, а як найдеш, як ся ймеш вінчати,
Прийди собі бервінку на мій грїб нарвати“.

В церкві.

Сумно, тихо в Божім дому, в сумраці всьо тоне,
Лиш священник старесенький в книжці щось читає,
А там свічка одинока в попіл догорає,
А зо стін ся позирають золоті ікони.

А на плиті, на студеній, — чо-ж ми око тоне? —
Молод жовняр в домовині мертвий спочиває;
Нї сестричка не голосить, ненька не вмлїває,
Лиш там свічка воском плаче, а за нев ікони.

А священник вийшов з книжков, над мерцем голосить,
І послїдне цілованє сиротині просить,
Но ніхто го не цюлює, і — ніхто не буде.

Прибивають чорне віко, свічка спала, тліє...
Нї сестричка не голосить, ненечка не млїє,
Таж то жовняр, сиротина, — хто тужити буде?

На дорогу.

Ти їдеш, милий брате, де би добре жити?
Їдь, соколе мій ясний, дорогий мій друже;
Постели ся дорогов, ти стокротна руже,
Аби му на терновий свїт любо стушити.

А хоть стане на терне, не коли го дуже,
Бо то серце ще Боже, може затужити,
А тобі би за него Бог не міг простити...
Не вколи го! Не вколеш, красна моя руже?

А хоть вколе коли тя, то не плач, соколе:
Свїт великий, усе ся загоїть поволи;
Таж нам доля судила на землі страдати.

Но як доля глогова поранить тя, горе,
То верни ся, мій брате, хоть би через море,
А не пушу тя більше свѣтом ся блукати.

Р е қ р у т.

Стояв же він на шельваху
В цісарскім дворі,
Вмивав ся він, втирав ся він
Як гусь по воді;
Умив ся він да сльозами,
Піхто го не чув,
Стулив ся він на багнеті,
На хвильку заснув.

Ой спить же він на багнеті
В цісарскім дворі,
Тай снить ся му, що ходить десь
По синій горі,
Тай кучері зачісує,
Тай кучері ве...
Чом ненька ми не пише?
Чи вна ще жие?...

Ой рада би-м, мій синоньку,
Листок написать,
Насипали могилоньку,
Не можу я встать;
Не можу я, соколоньку,
Глибоко на дні,
Насипали на рученьки
Сирої землі.

І був би він в царскім дворі
Богато ще снів,
Гукнув бо звін на Стефані,
А він ся збудив;

Утер собі і личенько,
Утер си і івер..
Кров точить ся по мармурі,
А жовняр умер.

Святий вечер.

Звіночок звонить, звонить, звонить,
Все місто в світлі, в раю тоне,
Аж до касарні бе ся ехо,
Бо в тій касарни темно, тихо.

Лиш онде жовняр в світлі луни
На стовп припер ся гей до труни,
Сльозаве око в небо зносить,
І ніби звїзди о щось просить.

А звїзди так му світять ясно,
А по домах весело, красно..
Чого-ж єму так серце мліє,
Коли ніхто не печаліє?

Га, відкиж я то можу знати? —
Єго не сьмію запитати.
Не видиш, як він брови хмурить?
Хто знає, чо ся жовняр журисть.

Дезертер.

Ой сїв же він при столику,
При світлі думав,
Писанєчко дрібнесеньке,
А він го читав.

Писанячко дрібнессньке,
Листочок як сніг;
Склонив же він головоньку
К столови на ріг.

„Ой ненечка старенькая
Ми пише в-одно,
Що там зима тяженькая,
А їй студено;

„Нема, нема єї кому
Врубати дрівець,
Бо їй сивок, оден в дому —
Цісарский стрілець“.

І схопив ся як поломінь,
Полетів як птак,
А вітер з ним не йде в догінь,
Бо годі му так;

Бо він летить до матоньки
Старої домів,
Дрівець єї врубатоньки,
Би хатку нагрів.

В а р е ш т і.

І опівніч вже минає,
Вже і лампа догорає,
І камрата заніміли,
Коло столу сном присіли.

Спочивайте, милі братя,
Бо вам добре спочивати,
Але я, — о ні, ніколи,
Бо-м в кайданах, бо-м в неволи.

І за що мене вковали?
Що риштунки ржеві запали!
Я би-м думав, що від піти
Зброя мусить червоніти.

Що-ж бо збройов ся клопочу?
Най кують мя кілька хочуть!
На вікні, он коло ґрати,
Там шездара сиротяти.

А я втворю си віконце, —
Ясний місяць — моє сонце!
Ох, як зачну ґрати, ґрати,
Мусять струни ся піврати.

Так, най струни ся поколють,
Бо я всю жовнярську долю,
Бо я все, що в войску знаю,
На шездарі засьпіваю.

Так, усьо я заголошу,
А кайдан, що осьде ношу,
Завторує в срібні нути,
Аж го зьвізди мусять чути.

Але то би було лихо!
Ліше ґрати тихо, тихо,
Аби братів не скорняти,
Бо вони любять ся сьміяти.

Сьміх — дурниця ми не буде,
Але в войску всякі люде. —
Скажуть, що я їх клопочу.
А я ласки їх не хочу.

То-ж тихонько, серце, струни!
При зірницях, в сьвітлі луни
Можна трошки потужити,
Лиш би братя не збудити.

Ой нічка то тиха.

Думка.

Ой нічка то тиха, ой нічка то мила!...
Зорниця в зорницю по небі сьвітила.
А я си при мурі на лавочку сїв,
Тай оком сльозавим докола повів.

І хто-ж менї того на сьвітї закаже,
Як сонце загасне, як нічка наляже,
Аби я по тиху на лаві не сїв,
Тай оком сльозавим докола не вів?

Ой сижу я, сижу, на палаш припер ся,
Манта ми широка, полами утер ся;
Аж вижу, при міні хтось близенько став,
Тай плакав зо мною, зо мною думав.

То брат мій товариш — о, щире мя любить,
Тай каже до мене — не каже, голубить:
„Чогож ти, мій друже, на лавици сїв,
Тай оком сльозавим докола повів?“

„О брате мій, брате, як можеш питати,
Чого ми болїти, чого ми думати?
Таж знаєш, що-м козак, таж знаєш, що-м пан,
А люди всадили на мене кайдан“. —

І брат не говорить, і місяць не гріє,
І серденько тужить, і серденько мліє...
О бідна головко, де діну біду!...
Хиба я поволи до хати піду.

Ой вийду я з хати.

Думка.

Ой вийду я з хати, тай стану гадати :
Коби то не зброя, не білі кабати,
Ой то-ж би-м полетів як куля як кріс,
Де-м орлом родив ся, де-м соколом ріс.

Виходить із хати рідненькая мати :
„І слухом слихати, і видом видати! —
А де-ж бо ти, синку, а де-ж бо ти був,
Що моїх ти сльозий віколи не чув?“ —

„Ой ненечко-утко, не жалуй, не думай :
Летів я за море, летів я за Дунай :
Ходив я далеко, далеко у світ,
Підгіря шукати, Підгіря там ніт“.

Приходять до мене молодці-соколи .
„Легію, на танець, легію, на поле!“ —
„Ой піду я, братя, ой піду я 'д вам,
Лиш сестрам-голубкам даруночки да м“.

Ой клоню я сестрам кармазин, то квіти,
А вни полинули чим борше до кліти,
Виносять одержу, виносять кресак :
Убрав ся, уклад ся, як пава, як мак.

Сорочка в три цирки, хустина шовкова,
Топірчик з Сиготу, а черес з Кракова,
Обі порошниці в Ростоках набив,
А ретязи мої би й Добош носив.

Приходжу на поле, де братя гуляють, —
Цимбалоньки ріжуть, скрипичники грають,
А дівчина моя то рожа, то сніг,
Як я ї zobачив, аж падаю з ніг.

Товариш мій давний заводить з нею танець,
Тай шепче до неї: „Диви ся, коханець!“
А вона як узріла — то в регіт, то в плач:
Згадала си любка зелений бокач.

Тай право до мене, хорошо, моторне,
За шию вбіймає, до себе мя горне:
„Ой любчику любий, ой де-ж бо ти був,
Що-сь сьпіванки мої ніколи не чув?“

І була би більше небога казала,
Коби мя громада не була обстала, —
Той клонить горівку, той пиво, той мід...
Над наше Підгірє на сьвітї вже нїт!

Сьпіванка.

Зашуміли темні лози
Козакови при дорозі.
По дорозі блудом ходить,
Вороного свого водить,
Золотую чашу носить,
Капітана слезно просить:

„Гей ти, пане, капітане,
Ти козацький атамане,
Дам ти меду, дам ти чашу,
Лиш пусти мя в землю нашу,
Лиш пусти до роду мого
Дам коня ще вороного“.

„Дурно, козак, дурно тужиш,
Бо не підеш, аж дослужиш;
А як будеш що казати,
То тя скажу прикувати
До коня, до вороного.
Козаченька молодого“.

Під Кастенедолев.

Сьпіванка.

Подиви-ж ти ся, мати,
На жовнірські кабати:
 Вся кабатина
 Кров і калина, —
Ти мя годна пізнати?

Ой пізнаю, пізнаю:
Но одного тя маю —
 Одного сина,
 Молод як калина, —
Ой там калина в гаю!

Ой та, ненько, калина
Не для мене зацвила, —
 Ой цвила, цвила
 Висока могила,
Твому сину дружина.

Ой дружина то, ненько!
Завтра рано, раненько
 В шовкові трави,
 Зелені мурави,
Поклоню ся низенько.

Поклоню ся до свого
Гетмана молодого:
 Гей пане, пане,
 Вінчай же ти мене,
Козака молодого!

Буду, буду вінчати,
Там де звонять гармати:
 Ой буду сину —
 Гину, пане, гину!!
Вже не плач, моя мати.

У Веронї.

(Сьпіванка).

У Веронї гей на брамі камянній,
Там стояли три жовняри молоді;
Як стояли, так стояли, говорили:
Богдай би ся ясні мури розвалили!
Не так мури камянній, як ті брами,
Заплакала стара ньєнка сльозоньками.

Не плач мати, не плач моя, не жури ся,
Маю-ж бо я що убрати, подиви ся:
Маю кабат, маю зброю, в чім ходити,
Тече кровця річеньками, є що пити.
Не так пити пропивати, як гуляти, —
Чисте поле романове, моя мати.

Ходить жовняр молоденький на патрули,
Аж там летять, підлітають три соколи.
Ой соколи, ой бистрії, де бували?
В чистім поли романовім попасали;
Попасали білі руки, чорні очи,
А все тото буковинські парубочі.

Кельнер=марш.

Ой кує, кує зазулечка, кує,
А славний барон Кельнер в поле маширує.
Маширує в чисте поле вороженьків бити;
Прошу, прошу, паняночки, прошу подивити!

Ой дивять паняночки, дивять ся в віконце,
А там наша сьвітла фана сьвітить ся як сонце:
Ой сьвітить фана, сьвітить, сьвітить фана, сьвітить,
А у неї на вершічку мальовані квіти.

Ой квіти-ж мої квіти, фана-ж моя фана!
Не одна то красна любка ходить заплакана;
Заплакала чорні очі, заплакала брови;
А на нашій ясній фані кутаси шовкові.

Ой кутас, мила, кутас, золоті запони.
А пан майор молоденький на воронім кони;
Ворон-конем виграває тай комендерує,
Не одна то красна любка в Буковину чує.

Ой слухай мила, слухай, кільки ти ся хоче,
Тото мені молодому голов' не клопоче;
Не клопоче, тай не буде, тай нема зза чого:
Стан солдатский, вус козацкий, карабін до того.

Ой кріє то, любко моя, карабін то зброя!
Ой дана-ж моя, дана, гоя-ж моя, гоя!
Ой гоя-ж моя, гоя, дана-ж моя, дана!
Не жаль же то послужити в цісарского пана!!

Товариші.

Гей брате милий, гей, чи чуєш,
Чого ти ходиш тай сумуєш,
Чого сумуєш тай думаєш,
Коня футруєш, не сьпіваєш? —
От так мій друже, так, соколе:
Поїдем рано в чисте поле
З Французом, Сардом воювати,
Чей перестану вже думати.

Чи то в поли над Маджентов три вірлове вють ся,
Чи то в поли під Маджентов три царове бють ся? —
Ой не бють ся, але ріжуть цілісїньку днинку;
Дайте, дайте відпочати най би на годинку!

Ой не бій ся, красний улан, — ой не бій ся молод:
Під Маджентов виногради, в виноградї холод;
Там ти будеш спочивати, брате мій Іване,
Аж старенька твоя няня плакати не стане.

Ой нене-ж моя, горе, горе!
Чи в грудех моїх чорне море,
Що тільки крови з рани плине,
А серце моє ще не стине? —
Ой то-ж то коле, то-ж то крає,
Аж душу з тіла випирає!...
Водиці, люди, хоть дробину, —
Водиці — йой — мій Боже — гину!..

Чи то в поли під Маджентов явір повалений,
Чи то в поли під Маджентов улан заколений?
Поклонив ся головою на горячий камінь,
А канони загукали по Мадженті: амінь! —

Гей скажи ми, красний улан, чи не тут канони
Ліпше знають зазвонити, як у дома звони? —
Тай скажи ми, милий брате, чи не тутки круки
Ліпше знають нарядити, як наймільші звуки?

Гей брате милий, гей, чи чуєш,
Чого ти тутки так сумуєш
На кабатині, на зеленій,
В кровавій красці закрашеній? —
Він тихо, бачу, він не чує,
Та як сумує, так сумує, —
Струджений бідний, що-ж робити, —
Хиба му постіль постелити.

Чи ся в поли під Маджентов місяць кровіюв мие,
Чи то в поли під Маджентов улан яму рие?
Рие яму шабелькою пізно з-опівночи;
В Італії глина — камінь, він сльозами мочить.

Докопав ся бідний улан на чотири пяди;
Борше, борше, побратиме, далі ме свитати!
Докопав ся улан в пояс, більше не змогає,
Сів си бідний коло брата тай собі думає.

Гей брате милий, гей, чи чуєш,
Чи ти на мене морокуєш,
Чи ти мене уже не любиш,
Що не промовиш, приголубиш,
Як доси завше, як бувало,
Коли ся нічков балакало ?
Він тихо, бачу, він не чує,
Та як сумує, так сумує.

Чи зірниця над Маджентов сльозами ся мие,
Чи то улан під Маджентов гріб могиллов криє ?
І могилу вже усипав, вже і хрестик тиче,
А пташина на березі все собі щечече.

Шугу з лугу, пташенятко, шугу в луги піти,
Он-де плачуть всі зірниці, онде мліють квіти,
Он-де тужить молод улан, серце му ся крає,
Клонить голов в білі поли, тай собі гадає :

Гей брате милий, гей, чи чуєш,
І з ким ти нічку сю ночуєш,
І з ким ти будеш розмовляти
О твоїй нени, о дівчати ?
Не думай, брате мій, соколе :
Поїду рано в чисте поле
З Французом-Сардом воювати, —
Мем вечер в гробі балакати.

Ніч в Яссах.

Гостинці тихо, ринки не гомонять,
При сьвітлі луни сріблені побої,
Би-сь думав : діти рідній ненці своїй,
Святій Голії*) низенько ся клонять.

*) Голія — головна церков св. Діви в Яссах.

А вна під злотом аж ся поколола, —
Каміне яєне, сьвітичі ярїї
Перед іконом сьвітять ся Марїї,
Черці читають день і ніч в престола.

Там далі видко книжницку палату, —
Сумує бідна ніби одовиця,
Роса змочила мармурові лиця,
І плаче ревне, — на котру то страту?

Ой плач, небого, чи-ж нема по чому?
Диви, по стїнах ті кроваві стїки!
То кров боярска зпід головоєїки, —
А що зародить коло того дому?

Тото в городї, в ясиновім гаю
Пряде дївчатко тонесенькі нити;
Зачало пісню жалїбно тужити, —
Чуй-чуй, шездара десь ся відзиває. —

От близко осьде в камінній касарни
Сидить при слупї козак в сьвітлі луни,
І свої тоски звїв на срібні струни.
Хороший, молод, лиш личко му марне.

Сьпїває, тужить, аж го чути годї, —
Якіж то красні сьпїванки в Молдаві
О Бісурманах, о боярській славі...
Утих і козак — з дївчинов в городї.

І вже дрїмає, нї вітрець не віє,
А хмурка лунї личенько закрила,
Бо зблїдло бідній, бачиш, ся стужила...
Нїчо не видно, як верхи Голїї.

Трупарня.

Осінна нічка зимна, бо зима надходить ;
В шпитали на подвірю жовняр варту ходить.
Що ступить, камінь йойкне, більше нич не чути,
Хиба в кутку в трупарни розпачливі нути.

В трупарни сьвітич сьвітить, але вже конає,
При нїм кровавий жовняр на смерть спочиває ;
Під головов му цегла, і одна і друга, —
Не люба-ж, любі братя, військова заслуга ?

Лежить покойний жовняр, сьвітич коло него,
А шельвах став під вікни, дивить ся на него,
І дивить і гадає, що то може бути,
Що нїби плач голубки по трупарни чути ?

Не видиш, милий брате, он-де на підлозі,
Де кров вмерлому з груди капле в дві дорозі ?
Сидять діточок двое, видко сиротніі,
Головков бють до лави, аж ослони сині.

А з тими діточками повдовіла мати
Хиляє бідну голов, нїби хоче спати ;
Нї плаче, нї голосить, бо — відай не може ;
Лиш часом, часом йойкне : „Боже милий, Боже !“

Но Господь їй не чує, нї голодні діти ;
Їх батько спочиває, сьвічка му ся сьвітить.
А кров чому підлогов ? — брате милий, брате,
Чому та кров підлогов ? — не тобі то знати.

Неділя завтра.

Неділя завтра, на вечерню звонять, — —
О як ті нути жалосливо піють,
Аж годі чути !... Йойкли, вже нїміють,
А людем фрашки, з радощі гомонять.

О люди, люди, гірші від огидів,
Чи-ж вам за тяжко голову склонити,
Або хоть шапку з голови здоймити? —
О люди! піду, бих вас вже не видів. —

А де-ж я піду, де то той притулок
На світа крузі, би людей не було?
На синє море, чи на білі гори? —
І вздовж і на-хрест люди все спорили,
І все лиш люди, люди все та люде!
Коли, коли вже раз кінець вам буде? —

Но відки можу я то право мати,
Аби всім людем пропасти бажати,
І всему миру на кінець судити?
Чому? що серцю горе з ними жити? —
О серце, серце, ти не варта того!
Коли-ж ти в світі жити вже не блого,
То йди чим борше світа си глядіти,
Аби ся було де тобі подіти.
Таж добре знаєш: як єсь ся родило,
То ти Господне право присудило
Пять стопів глини, більше нич-нічого,
Лиш тільки, серце, тільки в світі твого,
А більше най-тя не кортить хотіти, —
Вже доста того, що ти мож боліти. —

О доста, доста, вже і за богато, — —
Славити Бога, що ми хоть не взято
То миле право на пять стопів глини!
Чи-ж треба більше ще для сиротини? —
О доста, доста, ще, Біг-ме, за много! —
І чо-ж думаю, чо, чого, до чого?
Не ліпше буде, ніж в тузі сидіти,
На цвинтарищу місяця си глядіти? —

І цвинтар осьде. Як го впарканили,
Цирисом, лявром, зільом насадили;
Хрести злочені, написи, лязури,
В прештучні форми різані мармури

В великих грошех, зеркалом сияють ;
Капля красна, в ній лампи палають,
А люди ходять, пишно ся ззирають :
Не наша слава? — так тебе питають.
І водять ради по цілій трупарни,
Аби-сь ти видів, що ті люди гарні,
Аби-сь ти видів, що за срібні гроші
Богатим людем і гроби хороші.

Богаті люди, — не мені тут бути,
Бо тут богаті, лиш богаті люди,
А я є бідний, я нічо не маю,
Не мов-ж місце в циприсовім гаю,
Не моя яма в тесанім мармурі,
Не моя слава в злоті і в лязурі,
О ні, не моя! Піду хіба далі,
Бо як би люди мою думку взнали,
Або вмерлі би мою гадку вчули,
То вни би зараз відси мене пхнули,
За мнов замкнувши золочені ґрати ;
На гріб тра инде місця си шукати.

На могилі мого брата.

Весною пташки щебечуть,
Квіти зацвили докола ;
Піду на цвинтар, полечу
До мого брата сокола.

І пісеньку ему зложу
О дівчатах і о маю,
На цвинтарнім ему ложу
В струни шовкові заграю.

Добрый вечер, мій небоже!
Як тобі ся тутка діє?

Ти сумуєш? І чого же?
Що тебе сонце не гріє?

Не сумуй! Я тя кохаю,
Мені вільно тя любити.
Прийду що весни, що маю,
Буду з тобою тужити.

Як я брата раз сконаю.

Думка.

Як я брата раз сконаю,
Занесіть мя де я знаю,
Тай просіть там грошки глини,
Як для мене сиротини.

Ви мя брата закопали,
Тай до дому повертали,
Аж приходить моя мила,
Дивить, дивить, то могила.

А она си подумає:
Хто ту бідний спочиває? —
Ані плити, ані рути, —
Тутки мусять жовняр бути.

І помалу, помаленьку
Піде слеза по личеньку;
Уломила яворини,
Як для мене сиротини.

Явір виріс, зеленіє,
Сонце сьвітить, сонце гріє;
Люди ходять зїле рвати,
Миленької не видати.

Аж прилетить соловіє, —
Місяць сьвітить, місяць мріє, —
А оно си закувало, —
Так она лиш, так бувало.

У могилі добре бути;
Нич не видко, нич не чути,
Нї пташини, нї дівчати, —
От як жовняр сиротяти.

БАЛЛЯДИ і ОПОВІДАННЯ.

REPUBLICAN PARTY

Стрілець.

З німецького Ф. Шіллера.

„Не волів би-сь, милий синку,
Йти з ягнятком на толоку?
Вно пасе ся божу днинку
Берегами при потоку“.
„Нї, пусти мя, моя мати,
В синї гори полювати!“

„Не волів би-сь, мій соколе,
Пасти стадо до тримбіти?
Лїсом піють колоколи,
Пташка буде з ними піти“.
„Гей пусти мя, моя мати,
В чорні гори погуляти!“

„Не волів би-сь ти звоздики
Поливати у городї?
Гори темні, гори дикі;
Нич у скалах ся не родить!“
„Дай ми спокій, не бороню!
Мати, мати, в гори гоню!“

Тай полетїв син на лови,
Далї, далї, все лиш далї,
Від діброви до діброви,
Аж залетїв в темні скали;
Перед ним як дика птиця
Перепужена кізлиця.

Де скалища, де урови,
Легким скоком ними точить ;
Де заломи, де засови,
Ніби вітер перескочить ;
Але хоть най як втікає,
Він і з луком настигає.

На найвисшій стромовині,
На найвисшім стала розі,
Де земля вже в пропасть гине,
Де ні звір прийти не може ;
Перед нев безодні скали,
З заду воріг подуфалий.

Вна до него очи зносить,
Чей жите їй подарує ;
Вже на дармо, най не просить,
Вже бо з лука в ню простує :
Аж — скала ся розмикає,
Дух Господній виступає.

І здоймає сьвітлі руки,
Обгортає сиротяти.
„Хто ти каже смерть і муки
Аж у мої гори слати ?
Сьвіт великий, все му радо ;
Чо ти гониш мое стадо ?“

Д о б у ш.

Гей чи чули, люди добрі,
перед ким то звірі стинуть,
А за ким то молодиці,
а за ким дівчата гинуть ?

То наш Добуш, наша слава,
то капітан на Підгір'ї,
Красний, красний як царевич,
двайцять років і чотири.

Хлопців тисяч єму служить, —
поклони ся пред ним крале!
На той топір єго ясний
клали Німці много стали,
А на тії порошниці
били Угри злата много,
А той ремінь більше вартий,
як у двоє царства твого.

Ясна нічка в Черногорі,
місяць світить, місяць мріє,
А капітан ходить сумно,
чось му серце в грудех мліє:
Ні топірчик вже не пестить,
ні кресак не обзирає,
Ходить ходить по долині,
Клонить голов тай думає.

„Гей капітан, ти наш пане,
не яло ти сумувати!
Я сьпівак є на Підгірю,
не розкажеш засьпівати?
Я умію пісний много,
ай потрафлю затужити;
Капітане, чи не кажеш?
Може хлопців побудити?“

Онде хлопців тисяч двісті
полягали по убочи...
Гей які-ж бо буйні, жваві,
а які в них бистрі очи!
Бо води ще вни не пили,
хиба кров та буйні вина;
Хліб їх білий не годує,
лиш жуброва солонина.

А капітан став над ними,
рве пістоля, зводить скали;
Грим!! а збуїв тисяч двісті
на ногах вже поставали:
„Що розкажеш, пан капітан?
Чи палити, чи рубати,
Чи якому королеви
кажеш голов з вязів зняти?“

„Вража голов не пропаде,
заки руска не застила,
Але красна, красна Дзвінка
на вечірки запросила.
Ви підете враз зі мною“. —
„Як розкажеш, і до грани!
Ти капітан в Черногорі,
а ми твої, капітане“.

Ясна нічка в Черногорі,
світить місяць з зьвіздочками;
З легінями тисяч двісті
квапить Добуш облазами.
А сова десь затужила,
що аж серце в грудех мліє, —
В Черногорі нічка ясна,
місяць світить, місяць мріє.

„Капітане, заверни ся!
Птаха нужду нам ворожить“.
„Хто то каже?“ крикнув Добуш, —
„Головою най наложити!“
Тай ухопив за пістоля.
„Осьде стою, пане брате,
Ще раз кажу: заверни ся!
Осьде груди, — мож стріляти“.

Так казав Іванчик любчик.
Ви не чули о Івані?
Ей, легінь то був хороший,
перший він по капітані;

А капітан єго любить,
ліпше май, ніж топір з стали.
Як поглянув на Івана,
аж му руки білі ввiali.

„Тобі сором, славний Добуш ?
Маєш в землю що дивити :
Задля Дзвінки хабалиці
свого брата хочеш вбити ?
Як, ти думаєш, добра душе,
Що та сука тебе любить ?
Базаринки твої любить !
Заверни ся, бо тя згубить“.

„Аби-сь дав ми тільки злота,
що наповню сю долину,
Аби-сь дав ми в двоє більше,
то я Дзвінку не покину.
А не хочеш ти зі мною
йти до Дзвінки, — в твоїй волі ;
Заверни ся з легінями,
але Добуш — ні, ніколи!“

„Я тебе бих мав лишити ?
Я, твій брат, тебе самого ?
Того люди не діждали,
тай не діждуть люди того. —
Гай, на перед, гайдамахи !
Де капітан, там і люде.
Дай ми руку, пане брате,
чей гніву вже в нас не буде“.

*

*

*

„Добрий вечер, красна Дзвінко,
отвори, пусти до хати !
Сім сот хлопців є зі мною,
а вже час би вечерати.

Ми принесли срібла, злата,
ми принесли меду много,
Будем їсти, будем пити,
отвори нам лиш небого“.

„Чи то ви там, славний Добуш?
(Ти ся хочеш напивати!
Я ти пива наварила,
буде сьвіт ся дивувати) —
Ей даруйте, любку любий,
що не можу вас пустити,
Стефана ся от надїю,
як узнав би, міг би бити“.

„Що ти з твоїм чоловіком! —
Стефанови я не ражу
Тебе й пальцем докинути.
Отвори ми, я ти кажу“.

„Я бо кажу, славний Добуш,
що сьогодні не отворю“.

„А я піду на підсієне,
тай з дверми ся сам поборю“.

„В мене двері тисовії,
не злодіям до розлому!“

„Що ти кажеш, гей гадюко?!“
кликнув Добуш гірше грому,
Тай ухопив за одвірки:
як солома все ся крушить,
Двері гримли серед хати, —
аж набій тут в уха глушить.

Ей набою-ж ти зрадливий,
ей набою голосенький!
З капітана кров ся лїє,
впав капітан молоденький.
Впав, конає на мураві,
кров кипяча трави росить,
А капітан кличе хлопців,
тай конає, тай їх просить:

„Як я, братя, вже загину,
то зложить мя на топори,
Занесить мя, де найкрасше,
занесить мя в синї гори,
Там де люди не заходять,
там де пташки не сьпівають,
Там мене ви поховайте,
най Ляхи мій грїб не знають.

„А мій топір золочений
в Дністер-Дунай затошите,
Нехай знають рускі люди,
нехай знають рускі діти:
Що хто жінці в сьвітї вірить,
мусить марне загигати,
Як ваш Добуш, ваш капітан...
Йой! прости мя — Божа — Мати!“

В Чорногорі сонце сходить,
Чорногора в сьвітлі тоне,
А в скалі там десь глибоко,
там сова десь плаче, стоне.
Але Добуш їй не чує,
бо в могилї вже не чути
Ані пісню Добушову,
ні флюяри слезні нути.

Киртчалї.

І ви би-сьте, мої братя,
мої рускі, раді знати,
Що у тїм болгарекїм краю
за Дунаєм май чувати? —
Що-ж би бїльше там чувати?
Все як давними часами:
Шабельками Турки звонять,
а Болгари кайданами.

Славне місто Ісмаїлов,
темна нічка го присїла,
Але в замку над Дунаєм
днина ясна, днина біла,
Бо у баші Мегемета
та ся слава обходила,
Що п'ятнайцять років тому,
як му дочка ся родила.

В гордім замку на подвір'ї
смолоскипи запалали,
При кровавім сьвітлі дегтю
музик-банди пригравали.
Арнаути, Яничари
не гуляють — аж ся їжуть,
А гармати, пістолета
раз-у-раз на віват ріжуть.

Так си, брата мої любі,
може кождий зміркувати,
Як то Мегемет Кіяя
знає сьвято сьвяткувати.
Бо то сьвято єго дочки! —
Як же він ї дуже любить!
Як за ню би, за Селїму,
то ся Турчин баша губить.

Так любив він, молод бувши,
свою Міхаелю бранку,
Що з Георгії привели
му купці раз були в данку.
Але бідна Міхаеля,
скоро дочку породила,
То і Турка молодого
і сиріточку лишила.

І від того, брата, часу
молод баша не женив ся,
І від того, кажу, часу
він на жінку не дивив ся.

Він лиш бідне сиротятко,
лиш Селіму свою любить :
Як она би похотіла,
то ся Турчин зараз губить.

У світлици світла більше,
як у Бога небесами,
А димове ружні-ружні
криють кіри запахами.
А ті кіри злототкані
всю світлицю укривають,
Одаліски молоденькі
бандурками пригравують.

В подушечках, у шовкових
сидить баша знад Дунаю,
А Селіма коло него
красна як та рожа з раю,
Мила як той місяченько,
що тепер лиш в мори змив ся ;
Сам би Господь чудував ся,
як би був їй придивив ся.

„Пері моя зпонад раю,
світе ясний, дочко мила,
Чи ти любиш звук шездари ?
Твоя мати го любила“ . —
Тай му сльози ніби перла
по лицю ся покотили,
Тай ті красні русі коси
єго дочки примочили.

„Татку любий, татку милий,
як ти можеш так питати ?
Що тобі на світі мило,
як мені би не кохати ?“ —
Так Селіма говорила,
так словами пригортала,
Тай хустинов тонесеньков
личенько му утирала.

Баша плеснув у долоні:
„Най Киртчалі тут приходить!“
Бо най хто всіма краями,
усіма раями сходить,
То не годен нігде в світі
того мужа надібати,
Би так красно як Киртчалі
на шездарі знав заграти.

До світлиці уступає
молодець хороший, жвавий:
Вус маленький, око каре,
волос красний, кучерявий;
А личенько таки лудить,
хоть го трошки снадь присіла —
Доста того, козак гожий,
аж Туркinya ся здуміла.

Тай хотіла шовк-заслону
на личенько заверечи,
Але батько ймив за ручку:
„Ні, не треба, душко, преці!
То невільник, моя роже,
то є жовняр моїй роти;
Як лиш хочеш, моя душко,
я го скажу заколоти!“ —

А в Киртчалім не инакше,
але кров окропом грає,
Тай вхопив ся під катанку,
там острений ніж тримає;
Гей, коби лиш на подвірю
мої брата знак ми дали,
То уже я вам покажу,
як кого ви називали! —

Бо то знайте, любі брата,
так з Киртчалім річ ся мала:
Що він буде в баші грати,
то й дитина кожда знала;

А Болгари, мавши змову
з кайданів ся увільнити, —
То Киртчалі дав їм слово
нині вечер башу вбити.

Уклонив ся Альбанезець, —
не яло ти ся кланяти! —
„Чи розкажеш, славний башо,
на шездарі ти заграти?“ —
„Грай нам, сину“, каже Турок, —
„тай сьпівай і пісень до того ;
Красних сьпіванок болгарских
ти умієш, знаю, много“.

Ой як став Киртчалі козак
на шездарі пригравати,
Ой як став Киртчалі козак
красні сьпіванки сьпівати,
То Туркині чорне око
мало в него не втонуло,
Але бо й козацке серце
мало, мало не минуло.

Ой сьпіває він, сьпіває,
аж ту чути три набої ;
На подвірю зашуміли
кервий ріки в три погої.
„Турки, дайте ся в неволю,
бо ваш баша не треває !“
А Киртчалі все то чує,
все сьпіває, приграває.

„Башо, пане“, крикла варта,
„ах, ратуй же житя твого !“
Турчин скочив. — „Ах, Киртчалі,
ах, ратуй же батька мого !“
Вічний Боже, шо робити ?
ратувати, чи колоти ?? —
А она би що казала ?
Бороню го на всі роти !! —

Вибіг баша з голов шаблев
на подвірє, та рубає,
А Киртчалі коло него
братий косить, витинає.

Страшно було ся дивити:
нім годині дві минули,
Веї Болгари християни
у погоях потонули.

В гордім замку над Дунаєм
смолоскипи погоріли;
В гордім замку над Дунаєм
музик-банди занімили.
Труп болгарський у посоках
спить на віки, спочиває,
Лиш Киртчалі ходить блудом,
чорні очи проклинає:

„Чорні очи, ви дівочі,
чи ви в раю ся родили? —
Ні, ви в пеклі у безоднім
у ночі ся виводили,
Що я братий моїх зрадив,
що їх шабля моя їла,
Що-м безчесний, нещасливий!
Коли вна-ж бо так хотіла“. —

Киртчалі, властиво Кірджалі — не було імя власне одного чоловіка, але прозвище розбійницьких ватаг, які при кінці XVIII і з початком XIX в. грабували Болгарію та Македонію. Ті ватаги склали ся з дезертерів та відпущенив турецького війська, та до них приставали й інші люди всяких вір і народностей. Вони поруйнували важкі турецькі міста Копривщица та Панагюрище, а 1794 злучили ся під проводом Пасван-Оглона, який здобувши укріплений Віддин держав ся тут як незалежний князь аж до р. 1804 і кілька разів побив турецькі війська. Що Кірджалі далекі були від усякої думки про болгарську свободу, доказує факт, що 1804 р. більша часть їх пішла знов під турецьку коменду і рушила до Сербії поборювати сербське повстанє (див. *La grande Encyclopédie*, t. XXI, стор. 548). Чи оповіданє, оброблене Федьковичем, основанє справді на болгарським народнім переказі, можна дуже сумнівати ся; далеко імовірніше те, що воно основанє на голосній свого часу, але з історичного погляду зовсім баламутній польській повісти М. Чайковського „Kirdžali“.

Празник у Такові.

У сербскім краю вже давно не чути
Ані Боянів, ні шездари нути,
Як то бувало, доки Бісурмани
Принесли Сербам диби та кайдани;
А ясна фана з краю десь пропала,
Казав би-сь, брате, що під землю впала,
Або зі славов у могилу сіла, —
Ні слиху, брате, де она ся діла.
У давнім місті, у Такові таки,
Де три Бояни давну славу піли,
Бояни, пісни, нути заніміли,
Лиш Яничари ходять як собаки,
Тай все на збитки Сербів ся питають:
„Чи ті Сербяни, славні раз, не знають,
Де-сь Марко ясен, Кара Дьордїй діли?“
А Серби тихо, гей-би заніміли.
І нич не чути. —

Як то, нич не чути? —

В які-ж то дивні, жалосливі нути
Узяли звони на звінници грати?
Би-сь думав, брате, шо то рідна мати
Над сином своїм умерлим голосить,
І сиву голов бє о домовину,
І ломить руки, тай до Бога зносить,
Нарешті зітхне: „Гину, — йойкне, — гину!“
І на могилу сьвіжу повалить ся,
І вже не плаче, вже не печалить ся.

І чо-ж ті звони нинї так заводять?
Не знаю, брата, того вам сказати,
Але там Серби пара в парі ходять,
Чи би не можна їх ся запитати? —
Бігме не сьмію! — Як-же вни прибрані
У красні шати, у чимбори брані,
При боці шабля у Дамашку бита,
На грудех сьвітять срібні пістолета,
А в око бистре годї аж глянути.
Так квапять чвалом, де всі звони грають. —

„Скажіть, панове, що то має бути?“ —
„В нас празник нині“, — так оповідають
І чвалом далі.

А у монастири
Воскових світич сім сот засіяло;
Черці, черниці молять ся з псалтири,
І кожде серце ревне заплакало,
Бо вже неволі стерпіти не може.
Допоможи їм Спасе Христе Боже,
Тай Ти Пречиста! —

Перед образами,
Шо сріблом, золотом, каменем убрані,
Старий владика мие ся сльозами.
І чи-ж не має? — Серби заплакані, —
То Серби, брата, Серби, єго діти!
А батька має серце не боліти
По сиротях?!

Вже го не видати,
Вклонив ся Спасу тай Пречистій Мати,
І зник у віттар. Нарід го чекає,
Чи він не вийде лозу посвятити;
За тиждень преці паска настунає,
А Серби любяць давний звичай чтити. —
Нарешті вийшов.

Що ся людем стало?
Чи блискавиця в Божім дому блисла,
Чи відки може кров турецка брисла,
Що кажде око гранев запалало?
А сім сот світич перед образами
Світили разом з сербскими сльозами.
І тихо було, бо то сербска фана,
Хто може знати, де, коли ще ткана,
На райских дверех миру засвітила
І срібну свою скатерть розновила
Як орлі крила.

А Сербяни плачуть,
Як ті, шо неньку умерлу зобачуть.
А звони — звони на звінниці ричуть,
Гей люті змії, шо ся в купу кличуть,

Аби зухвалця на камуз розпасти,
Котрий ся важив писклята украсти, —
Так звони ричуть. А у Божім дворі
Садить ся ладан туманами 'д горі,
Священні піють: „Христе, Боже съвяте,
Безсмертний, кріпкий, змилуй ся над нами!“
А Серби кажуть: „Нині мем вмирати,
Або розібєм Турка кайданами.
Най хто веде нас!!“

Як-же, тихо стало? —

Чи в сербскім краю рицарів так мало,
Що ніхто не важить голову піднести,
Би братий Сербів на різник повести,
І сербску фану на шолом дивинути,
А ні, то з нею враз у гріб втонути
На віки вічні?

О, не думай, брате,
Що в сербскім мирі може дехто буде,
Котрий не рад би сїм раз умирати.
Лиш най хто скаже, хто ті ревні люде,
Де кождий рицар, кождий з левом рідний,
На бойовиско днесь повести гідний?
Ніхто не скаже? —

Обренович красний

Ступив наперед, клонить на всі части
І каже: „Братя, най я буду щасний
До бою з Турком нині вас повести
І по славянськи празник посвятити.
Бо в вечер мусим кровіов ся упити
При грі шездари, при боянській хвалі,
А ні, то будем разом спочивали
На дні могили, а верх нас мурава
Уся кровава“.

„Милош, твоя слава!

Провадь нас з Богом враз на веселиско!“
Так мир гукає.

Він ся клонить низко, —
Чи людем може? — ні, перед Сьвятками,
Відтак владиці, прощі в него просить;

А він хрестить го моцними руками,
Сльозов веселов главу сина росить,
Тай дав му фану.

Сонце нїм потало,
То в бісурманських кровях ся купало,
А славні Серби при бояньській чели,
При грі шездари празник закінчили.

Сей твір оспівує народне повстанє Сербів, яке випало в північну неділю 1815 р. Відки взяв Федькович сю тему, годї знати, правдоподібно з німецької книжки Ранке »Geschichte der serbischen Revolution«.

П О Є З И Ї

1862—1867 рр.

THE END

Нічліг.

Гадка в гадку, гадку гоню..
Ах, паси ся, милий коню,
Маєш трави, маєш квіти,
Поведу тя напоїти.

Сходить місяць, сходять зорі,
Всюди тихо як в поморі;
Коню, брате, ляж спочити,
А я зброю йому острити.

Га, дивіть ся, як сияє,
Аж ми серце розпугає!
Поклади ся также в квіти, —
Доки час тя напоїти.

А я ляжу трошки спати...
Ні, волію плащ узяти,
На мураві го роздіти,
Тай шездару настроїти.

Як ся струни відозвали!
Га, а щож би-м засьпівали?
Чи за долю, чи за милу? —
Ні, сьпіваймо за могилу.

Д у м к а.

Ой лишіть мя, най думаю,
Доки сьвітла, доки маю,
Бо як зложуть в домовину,
Там думати вже покину.

А хоть в гробі задумаю,
То ні в сьвітлі, ані в маю, —
Біла черва точить груди,
Вся то моя думка буде.

С и р о т и.

На зарінок сонце гріє,
Де ся хлопчик з щеням грає;
Чи мороз, чи вітер віє,
Щеня, хлопчик не питає.

Ба і сонця ще не видко,
Зпоза сьвіта, зпоза хати,
Хлопчик кличе на песятко,
Тай ідуть обоє грати.

А хоть сонце не сьвітило,
Хлопчик мусить з щеням грати,
Бо хоть грати їм не мило,
То їх гонить — добра мати.

І так грають Божа-днина,
Чи мело, чи сонце гріло,
Бо і хлопчик сиротина,
Бо і щеня осаміло.

Б е р в і н о к .

Хтось посівав го на ринку,
Підливав го Божу днинку;
Але зіле ся не рушить,
А він бідний голов сушить:
Молодецький ти мій раю,
Що робити вже я маю,
Відки глини доносити,
Де водиці запросити,
Чи у Дону, чи в Дунаю? —
Молодецький ти мій раю!

Не нуждуй ся, ні, небоже,
Твоя щирість не поможе,
Ані глина, би з Загіря,
Ні водиця, би з Заміря.
Але тужиш, милий друже,
За бервінком ти так дуже,
Не на міські ринки тра ти:
В гори, в гори го шукати! —

Ш е л ь в а х .

Ой та нікому так, нікому,
Та як жовнярю молодому
У кабатинці, у реміню
Ходити шельвах по каміню,
Ой та по зимнім, зимнесенькім
У кабатиню тонесенькім.

Ой ходить шельвах по морозї,
А камінь тріснув на підлозі;
Ой камінь тріснув, жовняр свиснув,
До себе ціпко івер притиснув,

Тай білі руки ломле, гріє,
Що аж му серце в грудех мліє...
Ой серце моє крем'яноє,
Чому не тріснеш й ти на двоє?

Укрив ся місяць зороньками,
Заплакав жовняр сльозоньками;
Заплакав жовняр синї очи,
А під ногами сніг скрегоче.
А жовняр ноги підймає,
До місяченька промовляє:
„Ти місяченьку, перекрою,
Не дай ти Боже долю мою!“

З і л є.

Ой ворон коник, та вороненький,
Та молод улан, молоденький,
Та повалив ся до сїделця,
А кров заграла право з серця,
По улану молодому,
По конику вороному.

Шпурив палаш, шпурив піку
На шовкові трави;
Тільки долї, тільки віку,
Тільки твоєї слави!

Ой сьвітить шабля, сьвітить дуже,
А коло шаблі піка тужить;
А молод улан подивив ся,
Тай на мураву повалив ся;
Покотив ся тай конає,
До камратів промовляє:

„Моя зброя онде сьвітить —
Вам ю, братя, даю,
Лиш добийте, доколїте,
Най ся не караю“.

„А як я, братя, вже застину,
То загребїть мя під калину.
Тай затужїть, коли би воля,
Одну ми пісню із Подоля,
Другу думку з Чорногори,
Щоби чути аж за море ;
Третю прошу засьщивати
При зеленім гаю,
Щоби вчули всі дївчата
На козацькїм краю.

„А як дївчата будуть чути,
То накопають мяти, рути,
Але барвінку много, много,
Бо то для мене молодого,
Тай насїють доокола,
Коло улана-сокола,
Щоби цвили, процвітали
Як зимі, так лїтї,
Щоби пташки щебетали
В барвінковїм квітї.

„А я се, братя, як учую
Аж під могилу глибокую,
Тай вийду нічков, нічков в маю,
Тай ся подивю, погадаю :
Були братя, не видати,
Гули піснї, не чувати ;
Лиш то зїле по могилї,
Ве ся без розлуки ..
О дївчата краснї, милї,
Нїт як вашї руки!“...

Л и с т.

Ой два жовнярі молоденькі
Та як два братчики ріднесенькі
Сидїли нічков мая в маю,
В Веронї-містї, в волоськїм краю ;

Сиділи нічков тай тужили,
Ані словечка не говорили,
Ані словечка половину.
А місяць сьвітить як у днину.
Сховав ся місяць в ясні зорі,
Один ся жовняр дивить 'д горі,
Другий клонить головочку
Як та пташка до листочку,
Як та пташка-соловіє,
Коли серденько в нему мліє.
Тай промовив тихо, тихо :
„Камрате-брате, як ми лихо !
Не додержу“.

„Ой брате милий,
Ти мій сокілку білокрилий,
Зіпри ся, душко, ми на груди,
Та чей ти зараз легше буде,
Та і головка перестане,
Та і серденько відовяне.
Лише не плач ти, мій соколе,
Бо моє серце ся розколе ;
Не плач, Васильку, збудь ся жалю,
Я тя не пушу до шпиталю“.

„Ой пустиш, брате, що робити,
Коли мині би вже не жити.
Але коби хоть написати,
Та написати, защебетати,
Як соловійко в темнім гаю
До моїй ненечки, що ї маю,
До моїй неньки рідненької,
Та як зазульки сивенької ! —
Ой брате милий, милесенький,
Та як мій рідний, ріднесенький, —
Маю осьде два крайцарі
На голоді наскладані :
Возьми їх, брате мій, любчику,
Тв щирий, щирий мій голубчику,
Та пійди рано до крамниці,
До крамниці як сьвітлиці,

Тай купи собі два листочки
В купецької дочки, Волошочки ;
Оба листочки паровані,
Позолочені, намальовані
Серединю як калину,
Беріжками меріжками,
А по кінцях як звоздички,
А все дрібненькі, невеличкі. —
А як я, братчику, вже загину,
Витеш ми трумну-домовину,
Та помалой доокола,
Зложи в ню брата як сокола.
Тай сядь собі темнов нічков
По кінець віка, перед сьвічков,
Тай возьми листи намальовані,
В купецької дочки покуповані.
Та возьмеш перо білесенькое,
Тай возьмеш писати, порошити,
Словечками ворошити,
А сьлозами посипати,
Ліпити обручков,
Щоби знала моя мати,
Що твоєв то ручков.
Щоби знала моя ненька,
Що легше конати,
Як є ручка вірнесенька
Листок написати. —

Хто ся Богу молить ?

(Повість.)

Потало праведне вже було в Черногорі,
Накинувши на ню багрові свої зорі ;
А дзвони на округ просили люди вірні
У сьвітлі церкви волоські до вечірні ;

Як я, трудний ходом, не чувши собі ніг,
Тягнув ся до села гостинцем на нічліг. —
Іду я, що іду, аж тутки на горбочку
Стояла, ніби то вечерна зірничка,
У позолоченім барвінковім віночку,
У яворі-маю Пречистої капличка
Під золотим дашком, а коло неї чур
Студеної води, як срібнесенький шнур.
І не одна душа здихала тут глибоко;
Бо не лиш явори та квіточки шовкові
Клонили ся низенько Матїнци Христовій,
Але і многий мир поклони тутки бив,
По грошику метав, по свїчечці лішив,
Тай говорив собі сердешно Отче наш,
Як наші пан-отці малими учуть нас.

От повернув і я на хвильку до каплички
Сказати, що-м умів, напиту ся водички;
А припочивши тут при чуркалі маї-маї,
Пустив-єм ся далї гостинцем по під гай,
Що так маїв на праворуч долину
То в ялину, то в бук, то в явір, то в калну.
Аж дивю понід гай: рубає чоловік
У піч так квапно дров, що видиш ні в той бік,
Що „помагай Біг вам!“ до него ся чествує, —
Але в одно, в одно усе лиш дров пилює.

„Га, думаю собі, що́ може вражий син!
По Божих церквах не перестав ще дзвін,
А він собі ба й ба, і каманак не скине,
Але пилює дров, — чи ніби свїт вже гине?
Ой Божечку святий, коби-м так не трудний --
Гадаю я собі минаючи — а чий
Би ти попамятав, коли ся в ліс ходило!
Таких би ся тобі, небоже, приліпило“.
От так сердитий я ідучи си гадав;
Аж тут -- ой Госпідку, небесна твоя воля!
Як дуже ся я зляк, — утни мене неволя,
Коли не перший раз! — бо видиш, ангел став

Перед очима ми, над головов зірниця,
В обидвоіх ручках горіла му витиця,
А личенько его сияло мило-мило,
Аж мало серце ми в грудех ся не стопило.
І як він так стоїть, тай так до мя говорить :
„Скажи ми, як гадаш, хто з них ся молить тут :
Чи люди тамтоті, що он поклони бють,
Чи той там чоловік, що онде бардов творить ?“ —

„Ей, де-ж би — кажу я, — тот чоловік в діброві?
Гій завтра вже не день, пилює дров у піч“.
„Так, дров пилює він до печи бідній вдові!“ —
Промовив Херувим, тай десь подів ся пріч.

Золотий лев.*)

Ой леліяла го, колесала,
В шовкове піре спати клала,
Волоськов піснев го коїла,
Росов дунайськов го поїла.
А як поїла, говорила :
„Ой синку мій, дитинко мила,
Рости ми буйний, як то сине море,
Рости ми красний, як ті чорні гори,
Рости хороший та гойний
Як Сокіл, батько твій покойний“.
Ой так казала бідна вдова,
Та зашуміла як дуброва,
Та все шуміла, щebetала
Над своїм сином, що одного мала,
Аж виріє козак Соколович
Хороший, красний як попович.

**) Левом називають в коломийських і буковинських горах золотий ренський.

Гой ріже тамбор в три набати:
Задумав цісар бранку брати,
Ой та не мало, тай не много,
Лиш триста тисяч без одного,
А все хлопці, а все руські,
Під канони, під французькі,
А під кулі спижеві,
Під гранати вижеві,
Що де гряне —
Триста гине,
А де гукне,
Серце пукне.

Зїхали ся да капітани,
Та майори, та гетмани
Та до славної до тої
Вербецирки Чернівської,
Та стали писати, малювати,
На папери затягати
Соколї очі і чорні брови,
Якого роду, якої мови;
Тай писали, порошили,
Того взяли, того лишили.
Аж Соколович, вдовин син,
Під цісарський став аршин.
А вербецирник не може вдати,
Козацьку вроду написати.
А гетман крикнув на жовніри,
Що стояли коло міри,
Аби за хвильку, за годину
З цісарського замку-магазину
Принесли три шаблі, три рушницї,
Сто набоїв, порошницї,
А три кабати з премудерними
Гузичками а сріберними,
З вилогами як калина,
А все для Сокола, Соколового сина.

Гой та ріжуть тарабанчики
Машерують новобранчики,

Новобранчики соколи, —
Займив Цісар в чисте поле,
На лукаву Італію,
На кроваву баталію.
Ой та не мало, тай не много,
Лиш триста тисяч без одного,
А все хлопці, а все руські,
Під канони, під французькі,
Круто-руто поверчені...
Новобранчики засмучені:
Бо де гріє, —
Триста гине,
А де гукне —
Серце пукне.

А вдова-мати так казала,
Не казала — щебетала:
„Ой синку мій, єдинчику мій, соколе,
Пігнав тя Цісар за кордун у поле;
Але я пійду хата від хати,
Тай буду прясти, запрядати.
Ой буду прясти темньої нічки,
Тай буду прясти не ївши, без свічки,
Аби лиш грошики збити,
За тебе, синку, заплатити
У Цісаря молодого,
Чи схоче мало, чи схоче много.
А ви кроваві мої пальчики,
Розпадайте ся на кавальчики,
А кождей кавальчик на три части,
Аби то богато, богато впрясти,
А впрясти тоненьку як шовк прежу,
Бо того, ой того за мого,
За мого сина молодого! —
Хоть очи плачуть, я ще добре вижу“.

Так казала бідна вдова,
Та зашуміла як дуброва,
Тай приклонила бідну голов
Під куделев, під мозолов.

Приклонила, не здіймала,
Кроваві ручки на хрест клала.
А у жмени тулить мати
Золотого лева,
Щоби сина викупити,
Сина Соколева.

Х у с т қ а.

У кроваве море сонце ся точило ;
Молоденьке дівча золотом ї шило.

Золотом ї шило, мудро забирало.
А личко-лелію сльозами вмивало.

А як ї ушило, к серденьку тулило,
З буйними вітрами соколом пустило.

Буйні ви витрове, буйні як дунаї,
Занесіть хустину, де серденько знає.

Де серденько знає, де серденько тужить,
Де кохане моє осударю служить.

Осударю служить в уланськім наборі —
Гоя золотая, гоя з вітром 'д горі !

А як ти ся здане, що голубчик гуде,
Станеш золотая, то мій любчик буде.

В него коник карий, зброя як позлітка, —
Падь му на серденько, як рожева квітка.

А як спить він може, прошу не збудити ;
А як вбили, — Боже ! — личенько накрити.

Г у ц у л қ а.

Ой на снігу, на морозі бриндушечка сина;
Оттак і я, люди добрі, собі сиротина.
Та коби-ж то сиротина без роду, без роду, —
Але-ж бо то ївер цісарський сущить мою вроду.

Ой ївере-ж ти, карабіне! та як я бідую!
Хиба возьму три набої, тай тя наладою;
Та як набю, наладою, тай стрілю, тай стрілю,
Щоби кулі засвітали на славнім Підгірю!

Ой свиснули карабіни, ой свиснули ясні.
Аж учули в місті Львові легіники красні.
Ой слухайте, легіники, я гину, ой гину!
Не дайте ми загинати, — я вас не покину.

З думи „Диганқа“.

I.

...Але не спиняй ти серденько дівоче,
Коли залеліє як маковий цвіт,
Коли покохає де знає і хоче,
Коли процвітає делієв му сьвіт.
А раз нам сужено на сьвіті тривати —
А кілька триває на макови цвіт?
Від нині до завтра — сли можна вгадати.
Любіть ся сердешні. любіть ся, любіть!
Бо прийде, кохані, нещасна година,
Упадуть морози, упаде й зима,
Змарніє делія, обсуне-сь калина;
Ти хочеш гуляти, а сьвіта нема.
Тогди ся обізриш як сонечко літне,
Що в мори ся топить, бо літо мина;
Тогди лиш заплачеш: „Ох серденько бідне,
Чому не гуляло? Не моя вина.“

І місяць сьвітив ти, і сонце ти гріло,
Діброва сьпівала, гудів тобі гай.
Чом ти не сьпівало, чом ти не гуділо?
Чом ти не гуляло? "... Гуляй-же, гуляй!

II.

Легінь до Циганки :

Будь здорова, гарна любко,
Лечу в гайдамахи!
Та буду, та буду гуляти-гуляти
Зеленов ліщинов, як сивий сокіл.
Най тратить ся дедя, най топить ся мати,
А я собі паном на руский окіл.
Сардак з кармазину на плече закину,
Крисаня у павах, під золотом ремінь;
Сто хлопців за мною, — не дбаю, хай гину,
Хай згину опришком, аби як легінь!
Хай буде й без сьвітла в зеленій діброві,
Хай гину, де Господь присудить ми сам,
Аби лиш не в ляцкій безчестній окові,
Аби не підданий проклятим Жидам.
А люди що скажуть, я тому байдуже:
Я Русин, я Гуцул, я знаю, що я!
Заграй-же ми вітре, зашум-же ми луже,
Бо я вже опришок! — Гий, думо моя!

Н е з н а ю.

Вернула ся весна красна
До нас у гостину,
Принесла нам від Боженька
І рожу й калину;
Вернула ся й зазуленька,
Вернули й соколи,
Лиш братчик мій не верне ся
Ніколи, ніколи.

Не верне ся товариш мій, —
В глибокій могилі!
Ох дайте-ж ми камратчики,
Подайте ми, милі,
Подайте ми зза лужечка
Флояру кручену,
Най піду я на кладбище,
До брата в гостину.

Ой піду я на кладбище
Де братчика маю,
Тай стану му у зголовах,
Заграю, заграю;
Заграю му я Добуша,
Заграю і руги,
Заграю все, що де любив, —
Чи буде він чути?

Не чує він, не чує він!
Най з Богом спочине,
А я єму гравати-му
Що днини, що днини.
А чо'ж бо я граватоньки
Не маю, не маю?
А хто мині гравати-ме? —
Не знаю, не знаю.

З поеми „Квіти-діти“.

Ох Боже мій милий, і ти єго бачиш,
Як він ся низенько на квіти склонив, —
Тай з ним не затужиш, за ним не заплачеш?
Хиба то не ти му сю долю судив? —
Хиба то не твої кохали го гори,
Ті гуцульські гори, бервінковий край? —

Хиба то не твоє занесло го море,
Де люди не руські, не руський ручай?
Де сонце тя топить, а преці не гріє,
Де вітер тя сушить, а преці не віє,
Де й камінь сьпіває, лиш Русин мовчить? —
Ох Боже мій милий, там Русину жить?

На добраніч, серце, на ніч,
Доки зорі зійдуть,
Доки білі квіти-діти
Погуляти вийдуть.

Сему=тому, хто цурає=сь свого дому.

Та чого-ж ти так раненько
Коника сїдлаєш? —
Вже-ж не інак, пане брате,
Іхати гадаєш.
Їдь си, брате, їдь си, милий,
Знаю твою гадку:
Ти гадаєш покидати
Ріднесеньку матку,
А самому потребувати
На сторонські люде;
Лиш не знаю, пане брате,
Чи ти жаль не буде.
Бо то в нас лиш подорожний
Просить ся до хати,
В нас лиш ходять за ворота
Гостя зустрічати.
А на тії то сторонї
Хиба тя зустрічуть?
Лиш мене би запитати,
Як они калїчуть.
А ніхто тебе не вийде
І оборонити;

Ти би плакав, а тут ні з ким
Навіть затужити. —
Бо то в нас лиш на Україні
Ще зазульки чути;
На стороні, пане брате,
Вже єї не буде...
Бо то в нас лиш на Україні
Тепле сонце гріє,
Де ні станеш, де ні глянеш,
Весьо щєбече, піє.
Ох та піє, брате, піє,
Серця добуває, —
А хто хоче засьнівати
Там нехай сьпіває.
А хто хоче говорити,
Могил много-много:
Говори си, пане брате,
Чи-ж нема до кого?! —
Є з ким, брате, говорити
Завтра як сегодне,
Є чим серце наситити
Молоде, безодне;
Є чим віки наповати
Молодецьку гадку, —
Чо'ж кидавш, руський сину,
Україну матку?
Чо'ж кидавш, недовірку,
Рідне Запороже,
А сам ідеш — у калюгу?
Жаль ся моцний Боже!!

Гайда, братя, на аренду,
Та вам куплю пива,
Лиш розрадьте нашу неньку,
Щоб ся не журила! —
Бо вна думов го поїла,
Славов го плекала,
Свого серця му кроїла
Та — чого-сь діждала?
Трохи Німця, троха Ляха,

Решту Татарчати...
Ох не плач лиш, не жури ся,
Україно мати!
Хто наважив до калюги,
Помагай му Боже;
А ми, братя, не покинем
Наше Запороже.
Бо на тїім Запорожі
Хата на помостї,
В панї матки-України
Будемо за гостї.

Д у м қ и.

I.

Болить мене головонька,
Від чого — не знаю;
Зв'язав би я китайкою,
Китайки не маю.
Пустив свою китаєчку
На море, на море:
Плини, моя китаєчко,
У гори, у гори.
Вийде мати воду брати,
Тай тебе спіймає,
Стане тебе ба й питати:
„З якого краю?“
А ти кажи, шовковая:
„Від сина гостина!“ —
А як тебе питати-ме:
„Чо' кровю крашена?“
А ти кажи, китаєчко:
„Цїсарська слава
Красить наші китаєчки
Кроваво, кроваво“.

II.

Межи двома гороньками
Сходить місяць зороньками.

Лишіть мене, товариші,
Соколики сиві,
Лишіть мене, — ви сьогодні
Дували щасливо,
А я тужив, я журив ся
Цілісіньку днинку, —
Лишіть мене, голубчики,
Одну лиш годинку
Проспати ся на місяці, —
Най ми хоть приснить ся,
Що я дома розвернув ся
В запашній травиці:
Милий вітер провіває,
Кучерями носить,
Та росою холодною
Личко моє росить.

Затропотів тарабанчик,
Горністи*) зарули, —
Я схопив ся — до кучерів, —
Би-сь думав: не були. —
Лиш росиця, як бувало,
Личенько полоче, —
А хоть трави не полочуть,
То полочуть — очи.

III.

Злетів сокіл понад окіл,
Я його не бачу:
Сльози ми ся закрутили, —
Та чого-ж я плачу?
Тихо, серце, тихо мов!
Є і в мене крила,

*) Горністи (Hornisten) — сурмачі, трубачі військові.

Лиш що мокрі, мокресенькі:
Сльозонька зросила.
Але завтра рано в ранці
Вже відсидів решту, —
Прийде капраль молоденький,
Випустить з арешту;
А я стану против сонця,
Висхнуть мої крила, —
Боже милий! як полечу!...
Лиш коби не били. —

IV.

Ой жовнір я, легіинки,
Ой жовнір я, жовнір!
Коли мені не вірите,
Дивіть ся на ковнір.
Який же він мальований,
Який же він красний, —
Який же він окований...
Сьвіток мій нещасний!
Чи може ти, моя нешко
Не біла поклони,
Чи колачі не віддала
Кумам по закону,
Що вни мні таку долю
Зелізну судили? —
Бодай же вас, батьки-матки,
Та злидні побили!

Попід гору високою
Крутії дороги;
Не знаєте, батьки-матки,
Як то болять ноги,
Блукаючи з зелізновою
Од краю до краю.
Гой піду я, батьки-матки,
З конем до Дунаю,
Тай тручу я зелізною
В дунайську долину,

А сам собі на коника,
До неньки полвну.
А в ненечки старенької
Хати на помості;
Коли з долев не утону,
То буду за гості...

V.

Ходжу — блуджу по дорозі,
Серденько ми мліє,
Оберну ся к Буковині,
Чи вітер не віє. — —
Ані вітер не повіє,
Відки серце хоче;
Заплакав би на доленьку,
Не служать вже очи.
Повій вітре, повій буйний,
Відки тя чекаю,
Та привій ми хоть листочок
З козацького краю,
А з нашої Буковини
Мальовану квітку,
А від мої миленької
Китайку-позлітку!
Нехай очи повтираю,
Головоньку звязу;
Нема кому поскаржитись —
Я квітонці скажу.
Вона скаже другим чічкам,
А другі знов далі — —
Будуть мое тяжке горе
Усі чічки знали.

П у г а.

Поема.

Мому брату Семенові
(В Новосілці) Костюкові
На поклін,
Аби згадав часи тії,
Коли були в Італії
Я і він.

Коли в одну неділеньку
Ранесенько з ранку
Відшукав товариша
На високім замку.
Молили ся, журили ся
Та і ще журили-сь :
„Брате милий, товаришу,
Ми ще не нажили-сь!
У нас думка козацькая,
Козацькая воля,
А прийдець ся погібати
Вовкам в чистім полі“...
Не погібли, вернули ся,
А преці бідуєм;
Через біду, через тяжку
За себе не чуєм...
Нічо тото. Ми биймо лиш
Що днини поклони,
Аби нашій тяжкій біді
Задзвонили в дзвони, —
Задзвонили, видзвонили,
Ще й переклепали,
А ми собі молоденькі
Таки погуляли.

Чи є ще в вас, товаришу,
Мій образ на клинці,
Що-сь ми видер силоміцю,
Як був раз в гостинці?

Чи просиш го ще і тепер
Щодень до вечері?...
Спасибіг ти, товаришу
Мій милий та щирій!

З нас ся люди дивували,
Собі говорили,
Що ми гроші викопали,
Та ті нас здружили.
А в нас гроші — чисті душі,
Усі то маєтки...
Що їм в голов не містить ся:
Мерщій у калитку. —

I.

Мати сина леліяла,
Та утіхи сподівала-сь. —
Сподівай ся, удовонько,
Синок виростає!
Як той явір над водою
У волоськім краю,
Так твій Семен молоденький
Росте, виростає.

Дав Бог і сьвятий вечер миру.
Уведе радість; Господь сам
Сідав з домом до вечері,
Сам просить проці ворогам.
І топить ся у серці пізьма
Як лід на сонці. — За столом
Ведеть ся бесіда утішна.
Уведе рай. — А вздовж селом,
Де дівчина яка леліє,
Де син у батенька гуля,
Уведе коляда і піє-сь...
Як не була! —

Прийшли нарешті і мясниці.
По всім селі гуде,

З дівок стали молодиці,
А з парубків — люде.
І-гу! —

Лежить собі та на постели
Вдова, як паня, в подушках ;
В печи огонь пала веселий,
Та гріє хату. — З гонти дах ;
А що за хата! як воскова ;
А образи вам, образи! —
По лавичу на пядь покрово,
Подекуди і в три рази..
А на ослонї, против печи,
Сидить легінь, мов криля син,
Тай на сопілці си щибече ;
А вдова дивить ся з перин,
Та з радощів аж Богу-сь молить,
А їй Семен собі соколить. —

Не вигравай, легінику!
Далеко тя чути ;
А ту прийшли охвицери
Та возьмуть в рекрути.

Нехай беруть, кільки хочуть,
А я не бою ся :
Кінь вороний, сам молодий, —
Я ще вислужу ся.

Добре тобі, мій Семене,
На воронім кони :
А ненечка старенькая
У слізоньках тоне. —

II.

На кровавій Італії темна ніч ;
Утікають жовніроньки з міста пріч.

Знемогли ся небожата ;
Треба конче спочивати
У гаю
На краю.

Попід гаєм зелененьким чорний дуб,
Що високий, що широкий, а що груб!
Там жовніри ватру склали,
Наоколо посідали :
Де хто впав,
Там і спав

А пугонька на дубі : пугу ! —

Капраль :

Коли біда, то є і друга.
(Пуга кричить ще раз).

Один жовнір :

На зуб !

Капраль :

А піла би тому —
Лиш я міркую вже, кому.

Другий жовнір :

Ану, полізу та злапаю ?

Капраль :

Та лїзь.

Жовнір :

(виліз на дуба тай пугу ймив).

А-га !

Третій жовнір :

А маєш ?

Жовнір (з гори):

Маю.

Усі:

Ану давай ї лиш сюда.

Четвертий жовнір:

Яка-ж велика та руда!

Агі!

П'ятий жовнір:

А що би з нев робити?

Жовнір-Поляк:

А ogień па со? Мем палити.

Кадет (надбігас):

Was ist? (Вздрів пугу, виривас).

Gieb her! — Du armes Mistvieh!

Спечу собі, та буду їсти.

Одн молодий жовнір:

Агі на тя! — Хто їсть сю птаху?

Кадет:

Was weisst denn du, du рекрутыго!

Молодий жовнір:

А знаєш, що? коли хоч їсти,

От байда хліба ти май-май!

Ще й солонина є в тайністрі.

Бігме, що дам, лиш не карай

Єї! — Диви, яка вна бідна!

Кадет:

Але, що даш?

Молодий жовнір:

Ну, дам, і бігме!

Кадет:

Da hast! (жовнір взяв пугу тай пустив).

Ist das ein — дурний хам!

Капраль (дрімав, схватуєть ся):

А цитьте-ж хлопці! (Лісом крик):
Auf! Allarm!!!

III.

У море сонечко заходить,
Щоби гарненько ся скупать,
Бо цілий день у крові бродить.
У чий? — на що вам питать?
Не доста знати вам, що бродить?
От лучше, братя, ся спитать,
Чого таке червоне сходить,
Коли ходило ся купать? —
Не треба много тут розправи:
Волоське море все кроваве,
А праведне як впало в кров,
Так сходить знов.

А над Маджентою горю
Стоять гармати:
Муть стріляти!

Леліяла, колисала,
Та утіхи сподівала-сь...
А чи-ж тобі не утіха,
Удовонько-серце?
Заревіли в оден голос!
Як цвѣт на коверці
Посипали-сь червоні ріки...
Замовкли на віки, —
Та не они;
Ваші сини,
Сини ваші милі!
А прокляті
В одно тратять,
Карію розбили;
Лягло як рій:
Дежить і твій...

Лежить собі молоденький,
Замок чорні очи,
Під тим дубом зелененьким,
Де спав сеї ночі.

IV.

Угу! —

Крадеть ся місяць зза цвинтарий,
Такий черлений як опир,
Зза ліса сунуть чорні хмари,
Гадав би: суне монастир,
Та хоче умерлих покрити,
Що он біліють як зима,
Бо йде опир кровцю їм пити,
А в їх кровці уже нема.
А він розідре білі груди,
Ті руські груди, що як спіж,
Та серце, серце гризти буде.
А що самий си не доїш,
То діти твої будуть ссати:
Вовки, куніці, пси прокляті;
А що і сим бісам не гоже,
То вороня їм допоможе. —
Угу!

Серед кровавого лугу
Лежить си жовнір під дубцем,
Накрив си очи рукавцем,
Накрив личко собі козаче, —
Плаче.
Рад би ся на бік обернуть, —
Не годен; бо кровці чимало
Стекло з его, — в пісок потало.
Французькі туни лихо бють, —
Чому не трапили від-разу?...

Дивіть, вовків яких там лазить!
Там борше іранатира рвуть;

Не стало, — капраля вже дуть ;
Не стало, — вже летять до того
Жовнірика молодого,
Що го мати леліяла,
Та потіхи сподівала-сь...
Простибіг, мамко, за услугу ;
Прийми хоть душу, Боже...

Угу!

Тай пустила-сь сїроманцям
Прямесенько в очи :
Не будете розтягати,
Кого вам ся хоче !
Об'їдала-сь, кровавила-сь,
Що сили ставало ;
Він ї не дав Німцям, -- вона
Вовкам го не дала. —

Угу!

V.

Дав Господь сьвят-вечер і другий,
Дав радість, дав, дав благодать.
В хатах сїдають вечерать, —
Сїдають, щиро-сь Богу молють
За єго дар, за єго волю,
Що між царями сьвятий лад,
Що їх сини прийшли назад,
Що вздріли їх при своїм столї ; —
Але не всі оттак ся молять,
Не всі, не всі. —

Дехто в тузі

Сидить та сина споминає,
Що десь тепер в далекім краю, —
Хто знає, може і не їв. —
Дехто вечерать і не сїв, —
Не сїв, бо серденько ся коле
На-поли. — Не діжде-сь ніколи, —
Ніколи не діжде-сь !
Сидить не ївши, серце рве-сь...

То сьвят-вечер! Бодай тому
Такий, — я знаю лиш, кому!

А як у вдовинім дому?
З вікон палає як з палати,
В медах купаєть ся вся хата,
А удова си за столом
Радіє своїм соколом,
Що повернув ся з того краю,
Де наших трутов напувають,

Попи не ховають, —

Вовки розтягають. —

Вдова собі так розважає:
А хто ся лучить там здоров,
Той мусить випить зі старов. —
І я там був із колядов,
Тай — ніде правду діти —
Гей підхмелив ся; бо — адіте —
Удовонька, як та голубка,
Все кубочок мені по кубку, —

Все гай!

Нехай

Здоровенька і відповість,
Коли не ладна моя піснь. —

Лиш та пуга там не була:

Она в Італії

Сидить собі на дереві,

Та з голоду мліє.

Угу!

До Михайла Дучаґа

у славній Заставній.

Аби того нагадав,
Кого братом колись звав,
Кому казав: „Ріднесенський!“
Кому казав: „Друже!“

Не жури ся, бо й я журю-сь“.
Та я вже не тужу...

Або-ж та береза на цвинтарі тужить?
Мовчить та біліє як яра зима.
От так і той жовнір, що в цісаря служить:
Хоть серденько мліє, а віри нема
Ні від Бога, ні від людей —
Листок серед моря:
Одна филя прибе до дна,
А друга рве 'д горі.

Ох филі ви, филі, чорні та студені,
Коби-ж то до вас я примівки хоть знав! —
Сказав би я нести-сь до рідної нені.
Як лебідь той білий на вдвіря би впав,
Тай засьпівав, заголосив усіх сьпіванок, —
Ненька би ся здогадала, що то їй синок,
Тай вибігла з хати. „День добрий ти, мати!
Із далеку гості, чи є чим вітать?“
„Є, сину єдиний, меди є, є вина“. —
„А врода, здоровля?“ — „О вже — дякувать!“
Частуй собі, моя нене,
Милійшії гості,
А я піду, тай наплю ся —
З високого мосту...
Ні чарочкою пити-му,
Ні мід солоденький,
А напеть ся на намулі
Твій син молоденький.

Попід воду блукати-му,
Свою вроду шукати-му...

Вродо моя мальована,
Вродо моя красна!
Літа мої молодії,
Доле моя щасна!
В мене дома меди-вина,
Хата на помості —

Верніте ся коханії
Хоть на днину в гостї!

Моя мати ткаля
Та шваля —
Моя мати дбала,
Та дбала,

Посправляла кармазини,
Все казала: „Мому сину“.
А тут єму нема кому
І личко накрити.

Чому-сь мене, ньєчко моя,
Люба моя,
Сиза моя,
Не навчила хоть тужити?

Притулив я личко до калини,
Та тужив я з вечера годину. —

Нїхто мене не розважить,
Слїзоньки обїтре.
Повїй менї з Буковини
Чорногїрський вітре,
Та привїй ми від братчика
Щирую пораду:
Де я бідний пригорну ся,
Голову покладу?
Хто мя буде поминати,
Як марне загину?
Хто посадить у головах
Червону калину?
Хто заплаче надо мною,
Мисочку покладе? —
Не забудь мя, товаришу,
Названий мїй брате!
Нї! ти мене не забудеш:
Не так ми-сь любили,
Щоби ми ся забували,

Товаришу милий!
Як ти сядеш у суботу
Вечероньку їсти,
Як принесе поштаренько
Невеселі вісти, —
Не жури ся, сизокрилий,
Така уже доля!
А в неділю скоро з церкви,
Чини-ж мою волю:
Збери наших легіників,
Що їх буде сила,
Та висипте при дорозі
Високу могилу,
Та насадіть на могилі
Бервінку та рути:
Будуть іти дорогою
Сердешні рекрути,
Нарвуть собі, затичуть ся,
Слізоньки обітруть —
Порозносять наші квітки
У всі чтири вітри,
Тай розкажуть, — не про мене,
Не про мою долю,
А про тебе казати-муть,
Брате мій соколе!
Все про тебе казати-муть,
Сизий мій та ясний!
Як ти твого товариша
Споминаєш красно. —

Новобранчик

ПОЕМА.

Костю Горбалеви на поклін,

аби згадував 2-го німецького просимця 1852. року, коли мене обстрігли.

Прольоґ.

Братіку мій, не цурай ся
Хоть ти оден сего бранця;
Не цурай ся его сліз,
Що в поклоні ти приніс.
Бо го люди на кеп від себе прогоняють,
Ніби коли в латю, то він вже не їх, —
Де кури не піють, де дзвони не дзвонять:
„От там ти — та там ти!“ справляють на сьміх.
„В нас хліб ні вродив ся, нічо не зібтали“ —
Так люди до його, тай замкнуть ся в кліть.
Бодай ви сьвятого таки не діждали,
Коли сьпівакови кавалка вже нїт!
Абож я го, люди, за дармо в вас хочу?
Я буду сьпівати, му серце топить,
Я буду робити, аж вилізуть очи,
Лиш дайте прожити, між вами прожить,
Гарненько-мирненько, як в вас то живеть ся,
Де Пречиста Божа за столом сидить,
За тисовим столом із вами посполом.
Ох братя панове! аж серце ся беть,
Аж душечка в мені крильми собі збила —
Зриват ся летіти, залізячко дзур!!
Богдай ворогам ти, не нам ти дзвеніло!
Сьпівав бих — так годі, ведуть в калавур...
А другий раз не му вже вас
Морочить в сїм ділі:
Коли Німці не застрілять,
Самий ся застрілю ..

Темна нічка, невидненька,
Сидить вдова старесенька.
Сидить вдова коло стола,
Тяжко, важко плаче,
За дрібними слізоньками
Сьвітонька не бачить. —
„Синку ти мій, щирість моя,
Серденько вже знає,
Що я тебе послідний раз
Отсе виражаю, —
Послідний раз, мій синочку!
Не своя дитина,
Не ти мене ховати меш,
Як з голоду згину,
Не ти синку, ох ні, не ти“. —
Тай лиш повалила-сь
Кінець стола тисового. —

А дочка Малана
Сидить собі у запічку, —
Оттак сидить цілу нічку.
Білі ручки не ломала,
Ані голосила,
Лиш у стіну до протесу
Головоньку била.

А за ким-то, співаченьку? —
Мете мя питати.
Нема го тут, от що вийшов
На подвіря з хати.
Потикнув ся, сів на приспі,
На ручки склонив ся,
Тай дрібними слізоньками
Гей водов умив ся. —

Мий ся, брате молоденький,
Най ти жаль не буде,
Що-сь ся доста не наплакав, —
Бо чужні люде

Не дають нам заплакати,
Ні заголосити, —
Братя мої, рускі мої,
Чо' нам в сьвітї жити! —

Ходімо до хати
Подивитись, що там робить
Стара темна мати.
„Не нуждуй ся, моя доню,
Моє ти коханє,
Готов твою братчикови
Ранішне сніданє.
Зготов добре сніданєчко
Братчикови свому.
Або хочеш, аби пішов
Не снідавши з дому? —
Ох буде він, синку, доста
Голодом ще мліти,
Та й ти будеш, та й я буду...
Діти-ж мої, діти,
На що я вас таких бідних
На сьвіт породила?
Як би знала, до схід сонця
Була-б утопила,
Абих була не бачила,
Як нині вас бачу!
Не плач, доню, хоть ти уже,
Най я сама плачу,
Най виплачу моє серце,
Мої темні очи, —
Най виплачу, доню моя,
Чей борше загину! —
А хто-ж мині вималює
Красну домовину? —
Уже не він — мій синочку!...
Чужі чужиниці
Тесати муть домовину
Бідній одовиці“.
От так собі гей-би крізь сон
Одова проводить,

А донечка на ватерці
Сніданя готовить.
Заплакали всі зіроньки,
Зарули всі півні, —
Сніданячко вже готове...

Ходить братчик по дворови
Тяжко, важко плаче,
Умиває слізоньками
Личенько козаче.
Умивай ся, молоденький,
Як лебідь на мори,
Може втопиш горячими
Красні наші гори,
Аби на них не дивити-сь,
Від разу забути.
Зеленої смеречини
У Німця не буде. —
Бо в німецькім, брате, краю
Росте лиш ліщина :
Не одному біле тіло
Гей за́полоч сине;
Не одні козачі плечі
Як ножем би скраїв. —
А найдуще тих легінів,
Клятих тих гильтаїв,
Що не хочуть панувати
Та за домом плачуть...
А я чого?... Коли-сь зачав,
Кінчай же, співаче!

Вийшла сестра за братчиком,
До сніданя просить,
Тай китайку дорогую
Слізоньками росить;
А де слізка лишень кане,
Зараз кров'юв стане...
„Вже готове ти сніданя,
Брате мій Іване!“
Ввійшов Іван до сьвітлиці,

Сплаканий аж хворий.
Єго ненька старенькая
На силу говорить :
„Сідай, синку! Сідай, душко,
Та будеш снідати“.
А як они вже снідали,
Не мете питати ;
Не мете, ні, товариші,
Бо я вам не скажу...
Хиба й свою головоньку
Китайкою звяжу...
Але-ж бо я, легіники.
Китайки не маю, —
Пустив свою китаєчку
Долів по Дунаю —
Кривавую, сльозавую
До неньки в гості.
Бо і в мене, пани брата,
Хата на помості —
Була... була, соколики,
Та її розбили ;
Все забрали, а сироті
Нічо не лишили.
Нічо?... Брешу! Лишили ми
Неньку як голубку,
Дрібні слізки збираючи
До срібного кубка,
Доки верну в Буковину,
В гори у гостину...
Чи я верну, чи не верну,
Я післав хустину,
Аби мала моя ненька
По мині поману :
Мою хустку кривавую
Та в слізоньгах прану.

Устав Іван від снідання
Тай молить ся Богу,
А сестричка вже лагодить
І харч на дорогу.

Ох мала то, не велика
Вдовина тертіла...
А одова як сиділа,
Так і обімліла.
А він припав до ножечок,
Вклонив ся низенько :
„Оставайте здоровенькі,
Рідна моя ненько,
Тай не плачте! Я чей верну,
А коли загину — —“
Не доказав. Вийшов потич...

Братчику єдиний,
І я тобі не докажу,
Бо серце ся топить,
А дрібненьке писанечко
Ніби кровю кропить...
Дивне, дивне, пане брате,
Серденько співаче :
Чуже горе вислівує,
А про своє плаче.

Та як же не плакати, та як же не рутити,
Мині молодому?... Молодці, скажіть!...
Продали мя враги в німецькі некрути,
Втопили ми долю, втопили мій сьвіт;
Пропає як тот камінь в глубокому морі, —
Ніхто не добуде! Ніхто не спита,
Як тяжко я мокну у сльозах та в горю;
Ніхто не спитає... бо я сирота.
От хожу та хожу, як дух на покуті,
Що пустков блукає, а проці му ніт.
„Ходи! — кажуть лютри — бо пута вже куті!“
Ходи, аж не впадеш здихати під пліт.
Ходи, аж не здохнеш в нечистім десь краю,
Де дзвони не дзвонять, не піє когут,
Де руські молодці на гуслех не грають,
Де руські дівчата співати не муть.
Соломяна виля — цісарська симбриля,
В куті десь за плотом — там руський співак...

Слїдочки по сьвітї, слїзочки по цьвітї, —
От тїлько помани!... Молодці-ж, не так?...
О, так, пани братя! Душа ми віщує,
І думка говорить, і серденько чує,
Яка моя доля і чо' минї ждять.
А доки дїжду ся, тра далї співають.

От викрав ся і місяць з раю,
Щоби ся добре придивить,
Який гаразд на руськім краю,
Як там живуть, та як там жить;
Як Україна, як Подоль,
Як Галич, мов почесний стіл,
Стоять та щиро Богу молять ся
За князїв своїх, за батьків,
За козаків, за руську волю,
Що в могилах глїбоких спить...
„Чи вже не встанете ніколи?“
Спитаєть ся, тай знов ся молити,

А в Італїї цьвіт та цьвіт
Укрив гору, укрив долину
То у бервінки то в калину.
Бо де руська ніжка ходить,
Там бервінчик родить;
А де руська кровця кане,
Калиною стане.
А кїлько то козацької
Кровці тутки ллєть ся!...

Козакови у серденька
Гей гадина вєть ся...

Он блудить гаєм, — ми 'го знаєм.
Блїдий-блїдий, як та стїна,
Шовковов хустков утираєсь;
Мовчить як ніч, та ніч німа,
Що гей пропасниця приспала
Італїю; — богдай не встала!
Богдай тогди піднялась 'д горі,
Коли камїнь в морі!...

Місяць сяє, він читає.

„Померли — пишуть. — Ні вже 'д кому

Вертати-сь сироті до дому...

От мовчало би-сь, соловіє!...“

Так він собі. А місяць мріє,

А кабат так ся і біліє —

Перед — а плечі як калина

Червона та сина.

„Як тарабани страшно грають,

Братя плачуть, Німці лають,

Шабельками підганяють...

Триста прутя зашуміло

Коло мого тїла!

Але Бог видить, ліпше знає“...

Сплакав... карабін обзирає...

Він спотикнув ся, впав, здихає...

Тяжко зітхнув... Як би й не було!

Лиш зорі сплакнули.

Ох Боже мій милий! А Ти його бачиш,

Як він ся низенько у квіти склонив;

Тай з ясною зорев за ним не заплачеш?..

Хиба то не Ти му так долю судив?

Хиба-ж то не Твої плекали го гори,

Ті гуцульські гори, бервінковий край?

Хиба-ж то не Твоє занесло го море,

Де люди не руські, не руський звичай?

Де сонце тя топить а претці не гріє...

Де місяць аж гріє, а сьвітла нема...

Де вітер аж сушить, а претці не віє...

Весна не минає, а претці зима

Для руського серця... Ох Боже наш, Боже!...

Прости!...

Добраніч!... А ти як, небоже?... Небоже!

Хто прийде заплакати? Хто буде тужити?...

Ні батька, ні мами, ні трунви, ні ями...

Собаки волоські кусати ся муть

Над тілом козацьким!...

Сьвіти, місяцю, красно,
— Би вже ясно та ясно!
Аби ми ся надивили,
Як наш новобранчик
Спочиває в Італії
В зеленім байраці.

Не хоче молодий сьвітити...
Морочить ся мов у диму
По темній мрі, неначе вбитий,
Неначе хтось помер єму.
А він звязав головку, рідню
Іде на похорон просить;
А вна цураєть ся, бо бідний, —
У бідного нема що пить.
Оттак і він собі сарака
Блукає небом, мов селом,
Та просить — відповідь однака;
„Нема коли“.

А байраком

Так сумно-сумно, мов в неволи;
Лиш новобранчик там лежить;
Ручки му навхрест, мов ся молить...

Н и в а.

Доки маю сьвітом нудить,
Доки маю люди гудить,
Доки маю дождити,
Заки Галич зможе встати? —
Ліпше сам я рано встану,
А сповівши-сь щиро Богу,
Займу плуги круторогі,
З'орю гори тай долину,
З'орю свою Буковину,
Як наш Тарас, як мій тато
Научив мене орати;

І віру, любов, надію
Буковинов скрізь посею.
Виростає же, руський Боже,
Пшеницю, як лаву!
Хай зародить моя нива
На співацьку славу,
Хай вяжуться колос в колос
Від верха до долу,
Хай сіється Буковинов
Правда, віра, воля!
А я піду — як палата,
Так і бідна хата,
Піду руськов Українов
Женчиків збірати.
Жніть, вжинайте-сь женці мої,
Та й дякуйте Богу,
Що поміг нам жито жати
На своєму полі.
Що не підем зажинати,
Мов крепак мізерний,
У чужий край, чужі люди,
На коробку зерна.
Вже не будем, женці мої! —
Безсмертний наш Батько
Научив нас своєю землею
Питому орати.

.
Тепер уже знаєм...

Жніть, вжинайте-сь, женці мої,
А я заспіваю.

А я заспіваю по руському краю,
Щоб було далеко, далеко мя чути;
Від Чорної-гори до Дніпра-дунаю
Розсипся ми, пісне, бервінком та рутов!
Най руські молодці затичуть кресаню,
Най руські дівчата вінки собі шиють,
Най люди не кажуть, що ми безталанні,
Най сльози кроваві личко нам не мнють...
Розсипся ми, пісне, як сонечко літі,
Хай наші кроваві на віки обсушить...

Розсип ся же, пісне моя,
Та й не схамени ся!
Де попадеш руське серце,
От там пригорни ся!
Як той голуб до голубки
На новім острішку
Пригортай ся, пісне моя!

.

Мій сардак.

Я-ж бо тебе не звержу ся,
Руський мій сардаче!
Тепер аж я заспіваю,
Тепер аж заплачу,
Бо маю ся в що утерти:
Широкії поли. —
Не скину тя, мій сардаче,
Ніколи, ніколи!

Писанці.

Повіре народне.

А з четверга, темної нічки,
Без місяця і без сьвічки
Оливная гора сияє:
Бо там син Божий у слізоньках потапає.

К землі припадає,
Господа благає:
„Не дай мене, Боже,
На ті муки тяженькіі..

А може, — їй Боже! —
Може така мені доля
Від тебе судила-сь?...
Нехай буде твоя воля
І царство і сила. — —
А може-б мож тую чашу
Від мене узяти?...“

Не мож було. — Замучили. —
А Божая мати,
Та бідна, нещаслива мати
За Русалимом, в крайній хаті
Сидить собі коло печи,
Восчик крає, в череп мече,
І в новенькім черепочку
Топить його на жарочку.
І восчику натопила,
І золоту кисточку купила,
І покладків сьвіженьких, біленьких узяла,
Воском уписала,
Ще й намалювала,
Відтак в кошелик поскладала,
Тай до Пилата поспішала,
За Пилатом на-вколішки ходила,
Писаночки носила,
І курочку в даруночку,
Та все благала-просила :

„Пилатію, воєводу,
Славний государю,
Пусти мені мого сина..
Одного і маю,
Лиш одного, мій паночку,
Їй Богу, одного!
Я ще красчих понapiшу,
Ще красчих, — їй Богу,
Що я красчих понapiшу..
Одного і маю...“

„Не плач, не плач, Пречистая!
Його вже не має:
Уже Жиди замучили.“ —

К землі повалила-сь,
Мов убита — а писанки
У світ розкотили-сь.

До керманича.

„Керманичу молоденький,
Серденько-соболію!
Возьми мене, керманичу,
На воду з собою,
Та занеси кінець світа!
Кінець-світа, брате,
Занеси долів водою,
Щоб тут не бувати.
Бо й тут люди — такі люди,
Як і другі люде...
Керманичу, бери мене!
Жаю хоч не буде,
Коли стане чужиниця
На хрест розпнати,
Коли буде моє серце
На шматочки драти,
Коли буде... Керманичу!
Чи віриш ти в Бога? — —
Коли видре мині й віру,
І Бога святаго,
Та і пустить в світ широкий,
Ніби тую мушку,
Що їй крильця обірвали...
Керманичу, душко!
Возьми мене із собою,
Возьми, возьми, брате, —

Або втопи в Дунаєві,
Щоби не карати-сь! —

Реве, гуде наш Черемош —
Керманич не чує;
Усе далі та все далі
Дарабу кочує.
А уповень виринає
Зо синього моря, —
Коло його, мов надія,
Вечірняя зоря.

Д а р м а.

Голубко-серце, надіє,
Куда ти знов ся зриваєш?
Куда летіти гадаєш?
Не видиш, буря як віє?
Голубко-серце, надіє,
Лиши ся дома, небого;
Вже не дібеш ся до того
Небесного твого покою,
Де сонечко милостю гріє,
Де серце плакати не вміє,
Де сьвіт сьміять ся не сьміє...
Вже дарма, серце надіє!

Ч е қ а й т е.

Тримбіта? — Бігме, тримбіта!
Чи вже не з того-то сьвіта
Кличуть співати небесні? —
Чекайте, любі, — по весні!

О д н а қ о.

Сонце заходить. — Про мене,
І не сходи вже ніколи!
Однако жити в неволі:
Чи небо чорне, чи синє...
Я і без сонця загину...

Зіронько моя.

Зіронько моя маленька,
Зіронько моя, сирітко!
Ледви що трошки тя видко
Зпомежи других на небі.
Вони ся дивлять на тебе,
Сьміють ся, скачуть, гуляють,
Пальцем на тебе справляють,
Зіронько моя смутная,
Зіронько моя маленька!

Б у қ о в и н а.

Буковино, Волощино,
Мамко моя, ненько,
Як на тебе подивю ся —
Гуляє серденько...
Там ті гори, наше море,
Поля золотіють...
Гуцул косу несе в росу,
Волох просо сіє.
А Вкраїнець чорнобровий
Упряг круторогі,

Оре-плужить та співає
Та молить ся Богу,
Та осени дожидає,
Женчиків наймає...
А Угринчук молоденький
Коника сїдлає,
Та сап'янці узуває,
Та срібні остроги,
А вусочок підкрутивши
Махнув до небоги,
До шинкарки слобідської
На зелене вино.
Там знов сїлля як весїлля
Стоять по долині;
У їх щастє рєзгостило-сь,
Мов у своїм дому,
Доля поли закасала
Та мастить хороми,
Та віконця утирає,
Кватирочку нову;
А багатство взяло хвартух
Та доїть корови,
Та в коморах припрятує,
Та пасїку рядить.

А дїтвора на улицї
Обступила дїда,
Та дорогов не пускає,
В хату затыгає,
Старі ноги умиває,
Медом напуває.
А він усіх на колїна —
То хрестить, то плаче...
Кому бублик, кому шажок,
А кому колачик,
А кому знов образочок
З святої Сучави...
Буковино, мамко моя,
Во вік тобі слава!

С а м.

Сидить стрілець на рокиті,
На руки схилив ся,
Не дивить ся на сьвіт Божий,
Тяжко зажурив ся.
Зажурив ся молоденький:
Поза шклянні гори,
Поза море шукав долі
Та не найшов долю.
А без долі як в неволи,
І камінь збуває,
Без доленьки люди лають,
Родина цурає-сь
Без доленьки!...

Боже, а де-ж їй шукати
Їму молодому? — А він сирота,
Ні рідного батька, ні рідної мати,
У кого йме ради, кого запита?
До тебе високо, під море глибоко;
Питав би в пророках, минули й пророки.
А люди — о Боже, богдай їх не звать,
Богдай і поради у їх не прохать!

А тимчасом із Загіря
Місяць виринає.
Устав стрілець, повтирав ся,
Пішов горі плаєм.
Іде собі, не говорить,
Аж на Чорногорі
Зупинив ся, подивив ся —
Як згойдане море
Залеліли кругом гори...
А там знов могила!
Високая та могила —
А кого покрила? —
Добущука молодого
Гуцульського князя!...
Кинув стрілець ясну зброю,

А сам, бачте, кражем
На могилу як вдарить ся!

„Пане ти мій, сьвіте!
Ані щастя, ані долі —
Де мині подіти-сь
В сьому сьвіті широкому? —
А годі так жити!
Хіба піду до Черемшу
Та душу лишити.
А так уже не верну ся
Межи тоті люди, —
Вони мене цурають ся!“

„Царем над нї будеш!“...
Обізвало-сь зпід могили,
Аж гори лунають.
„Добуцуку, ти пане наш,
Лучше пропадаю
Серед сьвіта безталанним,
А ковать не буду
У кайдани сьвяту волю!“...
„То Добушем будеш!“
Гукнуло знов зпід могили, —
„І катів проклятих
У живици карати-меш,
На вогні карати,
І кров за кров правити-меш,
І муки за муки“.
„Отамане, стрібай, стрібай!
Тебе вбила сука!
Ти зарізав свого брата,
Ще й званого брата!
Перед тобов люди мліли...“
„То йди-ж їм співати!“
Загриміло страшно, сумно...
Відтак тихо стало...
Пішов стрілець п'отич з гаю —
А зорі згасали.

Дві пісні рожеві.

(Мосму коханю на поклін).

I.

„Чи він пишний, чи нещасливий?“
Усі жовняри говорили.
„Чи він студений як зима,
Чи серця у грудех нема,
Що все мовчить як та могила,
Нікого й словом не займа?“
Жовняри своє говорили,
А він як думав так думá.

За Віднею в царських садах,
У Красній Кирици
Стоїть стрілець на шельваху
В павах-порошницях
Перед рожев найкращою —
Король-місяць сьвітить,
А він стоїть та дивить ся
На рожеві квіти,
Тай засьміяв-сь. — „Оже, оже,
ти роже моя,
Цісарськими стрільчиками
вартованая!
Вартую тя, пантрую тя
ні місяць, ні день,
Вартую тя, препишная,
вже рік і оден.
Хіба тебе і на третій
маю вартувать,
Рожевої твої квітки
собі не вломать?
О, не буду, рожевая
ти доле моя;
Обломлю тя, учахну тя
в неділю до дня.
Ще й затичу за кресаню
стрілецьку мою,

Молодому царевичу
тобов похвалюсь.
Ще й на базар понесу тя —
на панський базар,
А як з тобов нагуляю-сь —
панам тя продам!“

Тай посягнув за рожею
Стрілець молоденький.
Згинала ся, хиляла ся
До самої землі, —
Хиляла ся, згинала ся —
Віти поломала,
А нарешті — такі речі
В ночі промовляла:
„О ти стрільче — самовільче,
колючий ти гліг,
Ходи-ж тепер вінчати ся
зо мнов під моріг!
Рожевії мої квіти
не гордим стрільцям,
Рожевую свою волю
опришку не дам.
Рожевую свою красу
не пуцу водов,
Рожевая моя слава
загине з тобов.
Не будеш ти красувать ся,
як той райський птах,
На кресаці мої квіти —
в цісарських садах!
Не будеш ти молодому
царю ся хвалить,
На базари з гільтаями
коханя ділить.
Ізвійте ся два-три вітри,
ви мої брати,
Позвівайте ізза моря
макові цвіти!“

Постелїте, нарядїте
обом нам посаг,
Щоб фудулний той людський син
мягонько да ляг.
А я з ножем дві Маланці
в дружби да спрошу,
Невінчану свою постіль
кровю да зрошу“. —

Оттам го рано і застали. —
Кровю умитая мурава,
А він убитий в нї лежить;
Лївою ручкою держить
Кресаню в павах, а у праві
Рожева квіточка кровава —
Притис до серденька, тай спить.

II.

„Чого мовчиш ти як могила ?“
Плакала мати, говорила. —
„Чого не спиш ти у ночі,
Чо' за вівцями ходячи
Вмиваєш ся слезов як филев ?“
„А де-ж я плачу, ньенько мила ?“
І слези стали у очех. —

На найвищій полонині
В зеленому гаю
Стоїть вівчар з тримбітою,
Стоїть тай думає
Перед рожев рокитюю. —
Ясна зоря сьвітить,
А він стоїть та дивить ся
На рожеві квіти.
Тай заплакав. — „Боже, Боже,
Ти роже моя,
Вартую тя, пантрую тя
не рік, а вже два.

Ще буду тя пантрувати
ні два ані рік,
А буду тя пантрувати
рожевий мій вік.
Буду тебе від морозу
душею вкривать,
При місяцю да при зорях
пісень ти співають.
Таких пісень співати-му,
як твій пишний квіт,
Нехай піде твоя слава
рожевая в сьвіт.
Тільки цвити, роже моя,
цвити-процвитаї, —
А ти луже не шум дуже,
кидровий ти гай!
Може буде задрімати
рожевий мій квіт...
А на дубі два голуби —
тихо, не гудіть. —
Тихо-тихо, не гудіть!
Стамбул уже спить,
Молодая султаночка
в віконци сидить.
А під вікном молод джавур —
спить голуби, спить! —
Приспівує, пригравує —
тихо, не гудіть!
„Хто співає — пригравує? —
О, сьміливий джавр! —
А я єму молодому
рожу-квітку дам“. —
Тай кинула роже-квітку —
він єї здоймив,
Лиш попахав — спотикнув ся,
упав тай не жив.
А зза плечий Турчин баша
узяв ся сьміять:
„Не джаврови турецкую
роже-квітку брять.

Бо в Турчина роже-квітку
отрутов поють —
Молодую султаночку
в Дунаю втоплють“.

І слухала пишна рожа
Щені єго любі,
Тай схилилась дрімаючи
На вівчарські груди.
Хилили ся, тулили ся,
Мліли-умлівали,
А як рано пробудилась
Оттак заспівала:
„Ти вівчарю-золотарю —
не Романів брат.
Хто ти казав при місяцю
сих пісень співать?
Хто ти казав молодую
мене усипать,
Рожевую мою славу
на віки терять? —
Хто ти казав — рожевая
ти славо моя!...
Ви ловите роже-квіти
в неділю до дня.
Ви ловите плоху серну
у срібную сїть.
Ви ловите білу рибку
в шовковий невід;
Ви вабите сину пташку
золотим пшоном...
Чого в тебе вівчарику
на вбох полах кров?...
За Віднею в царских садах —
недоле моя!...
Вінчаєть ся стрілець з рожев
в неділю до дня.
Старий Господь книжки чита,
а той молодий

Кровавою ширинькою
 пристолець укрив.
На престолі василькові
 два-три да хрести,
Прийшли його пишні маки
 до слюбу вести.
Прийшли з ножем дві Маланці
 світло му тримать,
А у батьках сьвятий Іван,
 молодший мій брат.
А я білі дві лелії
 в дружки да спрощу,
Кровавою своєю постіль
 ще й амвров зрошу“.

Оттам їх рано і застали. —
Амров зрошена мурава,
А він як крига в ній лежить,
Лівою ручкою держить
Білу тримбіту, а у правій
Рожева квіточка кровава;
Притис до серденька, тай спить.

Думи мої.

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами:
Куда ви мя загулили,
Куда мене взяли,
Ще й такого молодого?...
Гріх вам за се буде!
А я гадав пожити
В старих, давних людех
Так як они проживають —
Ні, не довело ся!
Налетіли з Чорногіря
Як квіточки в росах,

Тай узяли нерозумні
Мене межи себе,
Як ті діти, тай понесли-сь
Зі мною на небо —
Не на небо, а так кудись...
І сам я не знаю,
Куди взяли — й не до раю,
І ніби до раю,

І ніби десь... Боже, пожаль ти мене ся!
Чого мусів мірять я сині моря,
Чого побиватись я по під небеса,
Чого блудить блудом по твоїх зорях
Неперелічених?... Тебе називають
І благим і добрим, і кажуть: „отець“...
Чого мене взяв ти з кедрового гаю,
Чого мя закликав від моїх овець
Та дав оттим думам?... Не ліпше би було
Іти під могилу сірими орать?
Не знали би в світі, люди би не чули,
Пішов би тихонько на цвинтари спать
Без людскої слави, без людского суду,
Без людскої карі, без людских обмов!...
Чи вкрили-б, не вкрили замучені груди,
Сама би мя вкрила земличка-покров.
А може й прийшла би та моя єдина,
Та моя незвана, кохання моє,
Та ще-б посадила червону калину
На моїй могилі — серденько моє!
А так довело ся... О Боже мій, Боже!
Чо' так довело ся? Чо' казав мінять
Сей світ такий красний, такий прехороший,
За другий якийсь-там мені замінять?
Не ліпше би було гуляти та пити,
Як другі гуляють?... Тепер не топив
Я долю би свою в дрібних-дрібних сльозах.
Море не поможе й думи не поможуть,
І зіронька в небі личко не утре —
Хіба моє серце до решти утне!...
Відчепить ся-ж мене, думи,
Люте моє горе!

Може я би ще вигоїв,
Може углагоїв
Моє серце зворушене,
Да ще й пожив в людех
Без лишенька, без сьвітскої
Тяжкої осуди,
Так як батьки мої жили
У домашній славі.
Ліпше мені баранчики
Пасти кучеряві,
Як ті зорі випасати
На чужому поли!
Ліпше ходить за вівцями,
Як за сино-морем
Тов филею гребенистов,
Золоточубатов!
Ліпше волом круторогим
У поли орати,
Як книжечки виорювать —
Да не борозною,
А дрібними слізоньками...
Лишенько зо мною!

Відчепіть ся, думи, люте моє горе!
Не моргайте, зорі, я не заговорю
До вас уже більше, я йду собі в сьвіт
Далеко-далеко, щоб ви і не знали,
На чужому поли де мя закопали...
Вас хмари укриють, мене самий цьвіт
Під зеленев муравою...
Тихо, душко, тихо!
Нехай приєню, приглагою
То німецьке лихо,
Що десь в сьвітї очепило-сь.
Щож робити буду?
Кутати-му, може его
Викутаю в люде.
А коли ні — та цур ему!
Богу помолю ся
І за Німця і за себе
І за свою душу.

В ДЕНЬ СКОНУ БАТЬКА НАШОГО
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА!

КОВЗАРЯ РУСІ,

Мартира України, предтечи нашої волі і слави!

—
Что ищете живаго со мертвыми?
— Нѣсть здѣ!

Льва

Чого прийшли ви во сьвятиню?
В святому храмі що шукать
Прийшли, сини ви України?
Її пророка поминать,
Мов би мерця у домовині? —
Хиба-ж пророки правди гинуть?
Хиба Всеправедного Син
Всїх праведних не воскресив,
І не поставив на престолі
Судить насадників неволі,
Судить огненними язика
Неправди гордії владики? —
О нерозумні, горе вам!
Немає на пророків ям,
На Боже слово домовини,
Ані могили Україні!
На правду ще не збив кайдан
Нї враг, нї гордий Цар-тиран,
Ані його погані діти.
Усї варвари сего сьвіта,
Хоч як було би їх богато,
Не годні волю окувать! — —
А ви прийшли сюди тужить?
Ликуйте! — Спас наш не лежить
В вузкій, тісній та чорній ямі!
Вже відвалений з гробу камінь;
Живого між мерцями нїт,
Він межи нами! — Аллилуя! —
О „аллилуя“ ізрекнїть,

Брати мої, ви вірні душі!
Нехай на всій почують Русі,
Нехай почує й камінь в пущі,
Нехай на весь почують сьвіт
І книжники і фарисеї
І вся московська Юдея — —
Рцїть Аллилуя!

Новий псалом воспоемо
В новому суборі,
Яко Господь прослави ся,
В пророках говорить,
І ісцїля живим словом
Убитїї люди,
Дає нищим у десницю
Мечі обоюді
На побїду мучителїв,
На кару тиранам,
І лагодить малих дїтїй
На велетїв брани,
І шле благих учителїв
В науку народам...
І виросте добре слово,
Як дебри на водах,
А учителї народа,
Як сонце у сьвітї,
Сьвітити-муть його людям
Во віки і віки!
І судцями над язики
Сьвятий їх поставить,
І буде їм во вік слава —
Нова, добра слава! —

Чогож прийшли ви во сьвятиню?
В Сьвятого храмі що шукать,
Апостоли ви України?
Останки сльозів вилить? —
О неподаба! — в нас немає!
Ми висипали їх до краю,
До краю вилляли! до дна

Іспили горе! і одна,
Одна сльоза нам не остала!
Питайте лиш московських царів,
Ляхів спитайте, чи не так?
Лях правду скаже, бо се брат!
І тих Іскаріотів нових,
Що за московські карбові
В неволю хочуть нас продать —
І в тих питайте, чи не так!

Чогож прийшли ви у сьвятиню? —
На Русь брати, на Україну,
Убогий на́род наuczать!
По вей, вей Русї розіллzть,
Як драгоцінне, добре миро,
Як благовоннее кадило,
Пророчеські святї речи
Нашої волї предитечи,
Тараса батька! — —

О Сьвятій!

Ти своїм духом осьвяти
Сї молоді, сї вірні душі,
Апостоли святої Русї —
І осьвяти, і осьвіти!
Щоб на українські ниви
Здорове зерно розсадили;
Щоб теє добре посходило,
І добрий дало нам полон!
Щоб вкрило рідний наш хором,
І рідним словом в волю, силу
Всї рідні душі укріпило! — —
Приятилице сиротам,
О мати правди і надїї!
Нагрій Ти душі молодїї,
Щоб так огненно, як він сам,
Твій син сьвятїй — заговорили,
І, як той грїм по небесам,
Господню правду ісповїли
Не давним, а новим Жидам!
І заснували правді, волї

Нові храми, нові престоли! — —
О вої, мартирі святи,
Поборники святаї волї!
Ви висипали море крови,
Ви не бояли ся катів,
Не ізлякали ся тиранів!
О станьте, станьте разом з нами
За святау правду, волю в бранї!
Не з'їв одну Єрусалим,
Не вбив другу поганій Рим;
Да чей і Москва прелукава
Карбованцями не задавить! — —
О Моськво, мати ти всіх лих!
О Моськво, ти неси та крови!
Крові пророків і святих,
І праведних святаї крови
Вже переповнена чара!
Уже небесний велий Цар
Мети ангелу подав погар,
Розсипать над тобою кару!
І буде ще й до каплі править
Кров праведних, пророків кров,
Усю їх кров, усї їх душі!
Як гадину тебе задушить,
Як червака ногою здавить,
І твої ангели лукаві! — —

І воспоють усї люди
Господню славу,
І возрадують ся зіло
На суд його правий,
Яко всудив неситую
І дав нагороду,
І відсипав рівну мірку
За кривду народів!
І заплачуть, засмутять ся
Неправди владикъ,
А праведні звеселять ся
Во віки і віки.
І засядуть в златих вінцях

На нових престолах
Всі любячі правду й світло,
Поборники волі!
І судити-муть тиранів
Страшним, правим судом,
І восхвалять імя Боже
Убитії люди.
І кров мартирів одметить ся
По божим глаголам,
І буде їм во вік віки
Блага, добра доля! — —

Чогож прийшли ви во сьвятиню?
В святому храмі що шукать,
Ви вої нової Вкраїни? — —
Не мертвих наших поминать,
Не в сльозах вилити горе;
А на віщя сьвяті глаголи
В сьвятім сїм храмі присягать!
До сполу, братія, до сполу!
За живу Русь, живеє слово,
За живу правду, разом в лад,
Нові завіти прочитать,
Присягу положити нову! — —
Вкраїна і її та воля,
І Русь жива, живеє слово:
Се знак, се знамя нам усїм!
Амїнь, душе моя, амїнь!

Ом. Партицькому,

посилаючи йому фотографію своєї хати й загороди.

Отут я, брате мій, родив ся,
Отут діточий вік згуляв,
Отут і плакав і молив ся
І під могилу поховав,

Що було серцю до вподоби!...
Отут і сам в студенім гробі
Покладу бідну голов спать,
І тут му Бога з неба ждять!

У море!

Чи журитись лихом-горем?
В море, друже, в море!...
Наймемо ся випасати
Біле стадо в горах.
Наймем го ся випасати
У Чимчика пана, —
Будем ми го вигонити
Рано, друже, рано.
Будем ми го вигонити
В склянні гори в мори,
Там про суженую долю
З визов поговорим.
Або в сонця запитаєм,
Де вона ся діла?
Вно майне лиш на лебеді
Білі, друже, білі,
І відошле їх на сей сьвіт
Гребенистов филев,
Щоб принесли мою милу
На біленьких крилах
Аж у тридевяту землю,
В море, друже, в море!
Доки стадо напасеть ся,
Ми ся наговорим.

Думи мої, діти мої!

Думи мої, діти мої,
Лихо мині з вами!
Поклав би вас як жовняри
Пишними рядами,
Та бою ся, що вас займуть
За голубе море...
Думи мої, діти мої,
Лихо мов, горе!

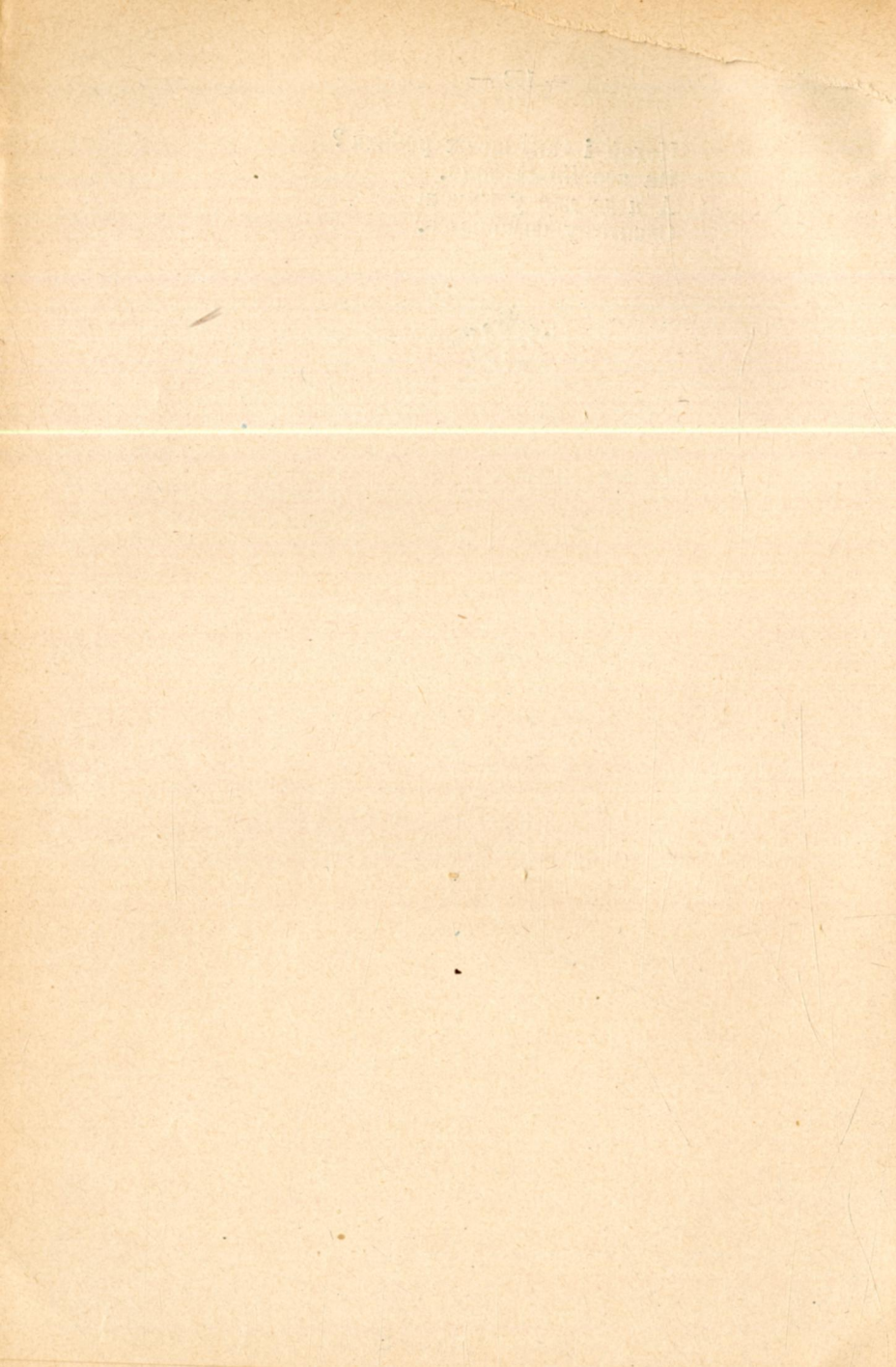
За море-б займили, як мене гонили,
Гонили та били... чому не втопили?
Не знали би люди, як серденьку жаль!
Не знали би люди, як темної ночі
Кривавов китайков втрають ся очі,
Як з тихов зорею говорить стойкар;
Не знали би були...

Думи мої, думи,
Тепер довело ся за вас відвічать,
Бо вни мене лають, мині дорікають:
„Ледащо ти, кажуть, іди в поле жать,
А не втирай дрібні сльози
Тихими ночами!“
Думи мої, діти мої,
Лихо мині з вами!

Думи мої, діти мої,
Що з вами учиню?
Посію вас барвінками
По всій Україні,
І буду вас виростати
Слізми ізрошати, —
Процьвітете, як то море —
Хто-ж вас буде рвати?
Не я вже вас зривати-му,
Зривати-муть люди
Та дівчата до вінчання,
А мене — забудуть.

Нехай і так, що-ж робити ?
На все Божа воля.
А я за вас у Сучаві
Сьвятому помолю-сь.

ПОЕЗІЇ

видані в Коломиї

1867—68 р. (томики I—III).

Мертвець.

Die Todten reiten schnell.

Bürger.

Кохайте ся, чорнобриві,
Та не з умерлими,
Бо кохання вже не має
В глибокій могилі.
Інші ряди на сїм сьвітї,
Інші ряди в ямі;
Не пукайте-ж, мої сизі,
У ту чорну браму,
Щоб і вам так не довело-сь
Затратити душу,
Як тій моїй безталанній
Сердешній Марусї,
Що вам хочу розказувать...
А мушу сказати,
Хоть не дуже і цікаве, —
Слухайте-ж, дівчата!

Полюбила чорнобрива
Легіня дівчина;
Пішов з війском в Італію,
Там его убили.
А вона блудить, сьвітом нудить,
У богів питає,

Чи побачить того ще раз,
Що вірне кохає? —
На що здали-сь чорні очі,
Мальовані брови,
Коли ні з ким поділити
Серце на розмові? —
Без милого сьвіт як скеля
Студена німіє,
А милого щире слово
Як сонце загіє,
І то серце схороване
Як медом напоїть!
Одно слово з усток любих —
Все лихо загоїть.
Оден погляд з очей милих —
Чого-ж більше й треба? —
Без милого сьвіт як пекло,
А з милим як небо.
Звіде було тихий місяць,
Вечірняя зоря,
А вни собі вже в садочку
На любій розмові.
По садочку собі ходять,
За ручки ся зодять;
Він дивить ся на милої
Рожеву уроду,
А вна ягідки збірає,
Милого годує,
Та обоє розмовляють,
Як жить вони будуть,
Як вороги засмутять ся —
Як будуть щасливі!
А та доля нежичлива
Уже й за плечима
Гострить свої чорні ножі...
Що-ж робити мусим!
О Боже наш поправедний,
Не прав у нас душу,
Коли її затратимо
З великого горя!

Доле наша нещаслива —
Доле наша доле! —

Вже Маруся заручена
Дружки прибірає,
У барвінку собі ходить,
З ненькою ся радить, —
Аж тут впала вербецирка
Як та стріла з неба! —
Мабуть тобі, Марусечко,
Дружок вже не треба!
Бо йде Василь твій білявий,
Да не кучерявий,
А вже іде острижений,
У цісарській барві,
У долмані гусарському,
У срібних острогах! —
Як уздріла чорнобрива,
Так пала до долу.
А на дворі уже й коник
Під срібним сіделцем.
Здоймив милу, поцілював —
„Здорова будь, серце,
Та у тугу не вдавай ся!
Все в Бога надія!
Коли вийду — звінчаємо-сь,
А коли не вийду“ —
Не доказав, серце стяло-сь,
Серденько ломило-сь!...
Вибіг з хати — коник тупнув —
Курява здоймила-сь...
Тільки долі козакови,
Що широке поле,
Та сльозами зрошена
Цісарська дорога!

* * *

Минув і рік, минув другий —
Не вертає милий,

А ті люди недобрії
Усяко судили.
Оден каже, що убили,
А другий вже знає,
Що він з друзів покохав ся,
Там і повинчає-сь.
А Маруся пропадає! —
Коби вона знала,
Що покинув єї милий, —
Вна-б зїлля достала,
Щоб і собі забувати!...
„Він мя не покинув!
А загинув мій миленький,
То і я загину!“...
Доки стало людям суду,
Доки стало злости,
А тим часом з Італїї
Прийшов лист на пошті,
Що убили під Новарров!...
О Боже наш сьвіте,
Ти нас создав на сїм сьвітї,
Ми всі твої діти, —
За віщо-ж нас так карати?...
Марусю! Марусю!
Не вбивай ся так гореньком,
Бо загубиш душу,
Тай милого не достанеш! —
Що впало — пропало!
Нї кохання, нї ридання,
Нї дївочі жалї
Не видеруть із могили...
„Василю, Василю,
Коби-сь минї хоть приснив ся,
Ти мій чорнобривий,
Хоть на хвильку, на годинку!
Я би не скучала!
Я би сонним твоїм видом
Душу напувала!
Прийди, прийди, ти мій сьвіте,
З широкого поля!...“

Доле моя нещаслива —
Доле моя, доле!“ —

Тане моя Марусечка,
Як свічечка тане,
А та стара її ненька —
Що на ню погляне,
Так заплаче! — „Доню, доню,
Єдина дитино,
Не гніви ти небесного!
Загинув, — загинув,
Не вёрнетъ ся уже більше..
Не коротай віку!
Може тобі другу долю
Держить Бог на світі
Єще кращу! Марусечко,
Ти-ж одна у мене!
Коли схочеш — звінчаю тя
Із лицарським сином.
Забудеть ся свіже горе —
Серденько загоїть“. —
„Нене моя, нене моя,
Ріднесенька моя,
Без Василя нема долі
В широкому світі,
Без Василя світ могила,
Де сонце не світить.
Без Василя нема й Бога!“
„Дитино, дитино,
Не зазивай єго кари,
Він святий, єдиний,
Він лиш оден у нас добрий!“ —
„Хто, він добрий, мамо?
Чи я єму не молила-сь,
Чи служби не клала,
Чи скривдила кого в світі? —
Василю, Василю,
За що-ж тебе, серце моє,
Трутив у могилу?“

Серце мое
Убитий мій квіте,
Що ми кому завинили
На білому світі?
За що двоє душ на світі
Так страшно карати,
Так несказанно карати?...
Нене моя, нене,
Чо' мя таку нещасливу
На світ народила,
На світ такий неправедний?..
Пішла-б ся втопити, —
А за ним же хто заплаче? —
Хто буде тужити
За сиротов безталанним,
Як мене не стане?..
Лиш я его на сїм світі —
Я одна кохала,
І одна я тужити-му! —
О Боже ти, Боже,
Хоть віку ми не вкоротай!..
Не можу, не можу!“...

Оттак моя Марусечка
Воркує, сумує;
Що ї люди розважають, —
Мов їх і не чує.
Бо ті люди — от як люди!
Своїї говорять
Та ще гірше разять серце
Та колотять горе,
Та душечку убивають, —
А самі не знають,
Що коханю у розлуці
Поради не має.
У коханю одна рада:
Із милим розмова.
А ті люди — я їх знаю,
Знаю їх здорових:

Вони не йдуть порадити,
А йдуть надивить ся,
Як то серденько убите
Під гореньком бєть ся.
Оттак, моя Марусечко,
Оттак, моя зоре! —
Чомуж, серце, не заплачеш,
Чому не даш волю
Тим слїзонькам дрібнесеньким?
Тобі-б лекше було! —
Мале лихо, мале горе
І сльози утулять,
А велике — за велике!
Серце запікат ся
Як у вогни, як на грани
Треба му карать ся. —

Процвітають у садочку
Черешні та вишні;
Як і вперед виходила,
Марусечка вийшла,
Та вже не до Василечка
На лобу розмову!
Як стояла, так упала,
Дала горю волю!
„Василечку, голубочку,
Що ти, серце, дієш,
Що до свої Марусечки
Вже раз не приїдеш?
Нагнівав ся! — Василечку!
Кохання, Василю!
Оттут, серце, ми стояли,
Оттут говорили,
Оттут сто раз присягав ся,
Що вірне кохаєш!
Чому-ж тепер свою милу
Нараз забуваєш?...
Хіба така з того сьвіта
Далека дорога?
Хіба би ми не змістили-сь

В могилі обоє?
Возьми мене, Василечку —
Возьми мене, серце!
Укрієм ся в домовині
Преданим коверцем...
Возьми мене, мій соколе!
А може нагнівав-сь,
Що я така схорована,
Що я так змарніла?
Василечку, я процвиту
Як рожка у маю!...
Василечку, де ти, сизий?
Немає — немає!“...

* * *

Оттак моя Марусечка
Тужила, скучала;
А у ночі в опівночі,
Щоб мати не знала,
Пішла нішком до ворожки
Поради прохати.
„Бабусечко, голубочко,
Давай мені раду!
Давай, сиза! Не витерплю!
Зроби, нехай гину —
Або зроби, нехай прийде
Хоть лиш на годину
Мій єдиний з того світа,
Все лихо загоїть!
Бабусечко: як би знала
Ти горенько моє,
Ти-б плакала наді мною
Старими очима!
Бабусечко, серце моє,
Чини що вже чиниш,
Нехай прийде мій миленький,
Нехай го побачу!
Нехай єму, серце, скажу,
Як я за ним плачу,

Як я сьвітом білим нужу,
Як сміють ся люди,
Як вороги радують ся!
Бабусечко люба,
Я го хочу побачити!“
„Доню моя, доню,
Я се можу учинити —
Але що потому,
Що потому з того буде —
Я сама не знаю!“ —
„Нехай відтак Бог карає,
Як сам собі знає!
Я не дбаю!... Бабусечко,
Я хочу побачить
Василечка, життя моє
Уроду козачу“.

Пішла баба та зеркало
Унесла з комори,
А Марусю посадила
За стіл на ослоні. —
„Подиви ся, моя доню!
Що буде — не знаю,
А я піду та дружечок
Тобі позбіраю,
Аби тебе нарядили
В зеленім віночку!
Да ще тобі отсе кажу:
Розміркуй ся, дочко,
Бо він прийде у гостину
З глухої могили,
Але потім“ — „Де він, де він,
Де мій сизокрилий?
Василечку!... бабусечко!“ —
„Не квап ся так, доню,
Ще буде час набути ся! —
Чини-ж мою волю:
Подиви ся у зеркало!“
„Ох, темне, бабусю!“
„А як дружки повиходять —

Слухай-же, Марусю,
Нічо-ж у їх не питає ся!
Чи чуєш, небого? "
Пішла стара, тузин свічок
Унесла воскових
На ліхтарях. „Світить, дочко? "
„Світи, сизокрила!
Що Господь дасть, тото й буде! "
Стара засвітила
Перший, другий, третій світич..
Що бачити мушу!
Виступили три дружечки
Чесати Марусю
З біленькими гребінцями --
Студені, студені,
Аж могилів від їх дише!...
А моя єдина
Марусечка нї пари з уст!
„Бабусечко, утко,
Чом до краю не доводиш? —
Хутко, сиза, хутко!
На що тільки короводів? "
„Бо так, доню, треба! "
Знов три світичі воскові
Стара засвітила,
І знов стали три дружечки,
Принесли сорочку
Вишивану Марусецці,
І блюдо з віночком, —
Наложили на голівку! —
„Бабусю кохана,
На що сеї комедії? —
Доводи до краю! —
Ох бабусю, бабусечко,
Чому вже мій милий
Не приходить, серце мове?...
О, я нещаслива,
Мабуть єго не діжду ся! "
„Будеш, синку, будеш!
За маленьку хвилиночку

Він до тя прибуде.
Тільки стривай, моя доню,
Додай серцю сили!“...
Знов три світичі воскові
Стара засвітила,
І знов стали три дружечки
З весільним деревцем
Та з пшеничним короваєм.
„Бабусенько, серце,
А се на що? се весілля?“
„Весілля, голубко!“
„З моїм милим? — Василечку!
Бабусечко утко,
З Василечком повінчаю-сь?
Покою мій, раю!...
Бабусечко, чо'ж вижидаш?
Доводи до краю!...
А я Бога проклинала,
Та тебе гнівила!...
Бабусечко, а красна я?
А я так тужила!
Мабуть зблідла на личеньку?“ —
„Ні, моя єдина,
Ти як рожа процвітаєш!“
І знов засвітила
Три світичі чарівниця. —
Три дружечки стали
Із шлюбними коверцями,
З білими мантами.
„Бабусечко, а деж Василь?
Чогож мя так нудиш?
Коли дружки позбирали-сь,
Чому не прибуде
Мій молодий, мій князь любий? —
Чи довго ще ждати?...
За що-ж мене, бабусечко,
Так довго карати
Дожданням, коли мене
Вже й так покарала
Божа воля... Бабусечко,

Чо-сь трути не дала
Напити ся!... бабусечко!
Без часу загину!...
Прийди милий, прийди серце,
Прийди, сизокрилий,
Хоче мене чарівниця
Убить дожданням!...
Як би ти був, Василечку,
Ти моє кохання,
Ти би не дав поругать ся
Над твоем Марусев!"...
„Тихо доню, тихо серце,
Се так бути мусить“.
Тай зеркалом тарах в землю
Із усеї сили!...
Тупнув поїзд на подвірю —
Нічниця завила,
Шклянки в вікнах зазвеніли —
Відскочили двері —
Тай уходить — Боже, Боже!
Списать на папері
Таку красу несказанну!
„Василю, Василю!
А деж ти ся так забарив,
Ти мій сизокрилий?...
А я плачу, літа трачу!...
Ні, я вже не плачу,
Василечку, серце моє,
Любий мій козаче!...
Чого-ж мовчиш, не говориш?
Я твоя Маруся!...
Не пізнаєш?... Василечку! —
Що-ж робити мушу!...
Соколе мій, придиви ся!...
Я мабуть змарніла? —
О Боже мій!... Василечку,
Я порумянїю,
Я знов стану яка була!
Васильку мій любий,
Ти не видиш, що я в вінку?

Підемо до шлюбу,
Мій ти орле сизокрилий, —
Піп нас повінчає! —
А чо' в тебе, мій миленький,
Катанка крівава —
Ще й на грудех прострілена? —
Я, милий, загою. —
О милвій мій, я вигою,
Кохання ти мов,
Тільки, серце, заговори!...
Не хоче, не хоче!...
То хоч, любий, подиви ся
Марусечці в очи!
Ох, як страшно!.. Василечку,
Бояти ся буду!...
Вже готові дружки мої? —
О буде вже, буде,
Лишіть уже! Милий гнівний,
Що так забарила-сь!...
Ходім, серце Василечку,
Ходім, сизокрилий! "...

Встала моя Марусечка
До шлюбу убрана,
А дружечки по переду
З ярими свічками;
Марусечка у посліди
Ступає поволив,
Василь іде з Марусею,
Дивить ся до долу,
Наче сонний! — „Василечку,
Говори зо мною —
З твоїов милов! — Василечку,
Я тебе ся бою --
Чо' ти страшно так дивиш ся?...
Бабусю! — — — Не має!...
А отто хто, мій голубе,
Так страшно співає?
Се бояри? — Ох лишенько,
Якіж бо погані! "...

А бояри таку пісню
В ночі заспівали:
„Палай, палай, яре сьвітло,
До самого долу,
Бо ми ведем нову пару
До нового дому,
У гнбьовану кватирю“ —
„Василю, Василю,
Що вони отсе співають?“
„В глибоку могилу.
Там є щастє, там є доля,
Там горя не має;
А що в сьвітї вам остало?...
Те, що закопають.
А там рівно, а там вільно,
Там кождий за брата:
Як і цїсар в єдамашках,
Так старець у латах.
Народить ся дитя у сьвіт
Умите сльозою,
Толочить го лиха доля
Тяжкою ногою.
А де серденько загоїть?
Там, де закопають!
По перший раз у могилї
Сльози обсихають;
По перший раз утомлене
Серденько спочине;
По перший раз народиш ся,
Як ляжеш в могилу.
Нї розлуки, нї розпуки
Нї горя, нї болю...
Гори, гори, яре сьвітло,
До самого долу!“ —

Оттак чорні боярини
Ідучи співали,
А тут разом і сперли ся,
Як чорная хмара,

Над ямою страшнов, страшнов!...

„Бабусю, бабусю!

Василечку, що ти робиш?...

Прости, Боже, душу,

Що коханя я не знала

Престрашної долі!“...

Не кохайте-сь, мої сизі,

З мерцями ніколи!

На могилі

званого мого брата Михайла Дучана у Заставні.

„Чого мовчить він як могила?

Усі камрата говорили, —

„Чого він плаче у ночі,

Чого на стійці стоячи

Скитаєть ся як морека філя?

Хиба ми всі єму не милі?

Нехай же сам собі мовчить!“

І скеля висока, і море глибоке,
І гордий Венедик — всьо спить,
Лиш бранець в касарни високо - високо,
Високо в віконци сидить.

І як то човенце без китви, веселця

Та буря туряє, мете,

Так думка полоха зарізане серце,

Терновий вінець му плете.

„Чиж перебриду я то солоне море,

Чи тут мене срібними вбіють? —

Бувайте здорові, ви гуцульські гори —

Тут глинов присиплють, ох тут! —

А шовком голівку ніхто тут не звяже,
Ні груди не прийде укрить!
Хто ревне заплаче, хто серце покаже?
Хиба лиш орел засипить!
Коби то хоть мати товариша свого,
Щоб душу студену нагрить! —
Людей без рахуби, а серця й одного
Немає між ними, ох нїт!
І ревне заплакав рекрут молоденький,
На руку голівку склонив;
Як габá по мори, так било-сь серденько,
Князь-місяць за туром гонив-сь,
Поховз ся, тай упав у море.
А ти так пишно як та воля
Перед касарнев у ночи,
Касарску стійку стоячи
Слухав єси отсі глаголи
І знов похожував поволи —
І тихо плакав ходячи.

„Ходїм, брате новобранче,
В сербский манастир,
Да наймімо двох чинчиків
Читати псалтир.
І будуть нам два чинчики
Псалтирю читать,
І будуть нас на утрени
В брати постригать.
І будуть нас на утрени
Перстеном ломить,
І будемо во вік віка
Як рідні два жить.
Ти у міні, я у тобі
Так будем тривать,
А що-б люди не казали,
Не будем казать.
І буде нам одна слава
І доля одна,
І підем їй пошукати
В неділю до дня.

В неділеньку ранесенько
Доля вставала,
А як стало на всеночне,
Вона купала-сь.
Купала ся вона в мори
Да на камені,
А ми оба закрали ся,
Сукні забрали.
А вна за мнов загнала ся,
А я утікав,
А як убіг у церкову,
Піп нас повінчав.
У п'ятницю з райских дверей
Кровця да текла,
А в суботу наша доля
Проскура пекла.
А проскура покотила-сь,
Ми за нею йшли,
Та до зорі вечірної
На на-ніч зайшли.
А зіронька про місяця
У нас питала ;
Ми не вмiли оповісти —
Вона плакала.
А шаблі нам поржавіли
Від її слёзи...
А ти сьвятий за райскими,
Ти нам поможи!“
І як казали, так і стало-сь :
Псалтир і утрєню наняли,
По таляру попови дали,
Аби їх перстнем розломав.
А як домів поодпуцали,
Вони гарненько попрощали-сь,
І тричи на рік обіцяли-сь
Оден у одного бувають.

„Чогось мині тяжко, чогось мині важко,
Чогось в мене серце болить ;

В одно мині, любко-голубко, нанашко,
В одно мині братік ся снить!
І снить він мині ся в дворах на помості,
Новая сьвітлиця, столи,
А по за столами весільнії гості —
Ох вайльо, як в серці болить! —
А перед столами чотири бояри
У чорних кіреях стоять, —
Ох стали вни, стали, як чорнії хмари,
Нанашечко, утко моя!...
А він мід не носить, а він їх не просить, —
Нї оком не моргнуть, німі...
„Збирай ся!“ гукнули, аж стїни здрігнули-сь...
Ох, дайте водиці мині!
А другі під стїньми все рижими кіньми,
Собі знов: „Рушаймо, вже ніч!“ —
„Ще писану хвильку, одну ще годинку!“ —
„Не можна, не можна, пріч, пріч!“ —
І вхопили клятї на силу го з хати,
Помчали-сь хто знає куди;
Лиш чуть як просив ся, як плакав, як бив ся...
Водиці, нанашко, води!“
Нанашка мовчала, слівця не казала.
„Не плач, ти мій милий, не плач!
Я дам щось напить ся, не буде вже снить ся,
Я куплю ти в місті колач,
Лишень не плач, ти мій легіню!“
А він о півночи в неділю
Без сьвічки коника сїдлав,
Без сьвічки кармазин вбірав,
При зори з двору виїзджав.
Пішов товариша відвідать,
Нанашці й слова не сказав.

„Вийди, вийди, товаришу,
До мене на двір,
А що люди говорили,
Ти людем не вір.
Бо ті люди говорили,
Що зоря німа,

Да що у нас в Черногорі,
Бервінку нема.
А учора в Черногорі
Як місяць сходив,
Наш отаман молоденький
У зброї ходив,
До місяця кривавії
Ручки обзирава,
А як зійшли косарики,
Він їх умивав.
І не міг він молоденький
Криваві умить,
А як зоря придивила-сь,
Забула сьвітить.
У Києві під Лаврою,
Там дїрник сидїв,
Да аж вісім же він пісень
На ліру завїв.
А як же він вісім пісень
На ліру заграв,
З найстаршої маковиці
Камінь ся зірвав;
Упав єму перед ноги,
Упав тай просив,
Щоб не співав вісім пісень, —
Урве манастирь.
Три жовняри молоденькі
З обозу да йшли,
Да й дївчину заручену
На лаві найшли. —
„Ох Боже мій милосерний,
Коби вна жива,
Я би з нею покохав ся
Хоть рочок, хоть два“.
„Ох Боже мій милосерний,
Коби вна жива,
Я би з нею повінчав ся
В недїлю до дня“.
Лиш той третий молоденький
Сказать не з'умїв,

Поцілював в біле личко —

Упав тай умлів.

У купці-ж їх і поховали:

Єї у мирсі да в рукавах,

Золотий перстїнь на руці:

Єго в препишнім кресаці,

У кармазинах да у павах! —

Оттак обох і поховали

У калиновім байраці. —

А я так щечечу, як пташка в калині,

Як ластє у маю кую, —

Чому-ж не виходиш, мій друже єдиний,

Чого я вже добу стою?

Чи може на мене нагнївав ся, брате,

Що я не в реченець прийшов?

Старая нанашка самая у хатї, —

Я, брате, рубав єї дров.

А може ти думаш, що я без гостинців

Заїхав у твої двори? —

Усїм твоїм сестрам по павлянїм пюрци,

А братям топори в дари;

Для тебе-ж самого коня вороного

Із морського стада привів

Під срібним коверцем, турецьким сїделцем, —

Поїдемо, брате, на Львів.

Лиш вийди стрічати, мій друже єдиний,

Єдина порадо моя! —

Мій коник убив ся в моріг по колїна

У твоїх воротїх стоя. —

Все тихо, все глухо, з покоїв нї слова —

Великий на мене се гнів;

Коли-ж ти не ласкав, бувай-ми здоровий,

А я собі їду домів,

Тай більше в тебе вже не буду. —

„Аж на страшнім Христовім судї —

Стала зазуленька кувать, —

„Аж там він ме тебе вітать,

Твій щирий брат, той брат єдиний,

Бо довело ся в домовинї

З тяжкої муштри спочивать“.

Земле моя, нене моя,
Голубко моя,
Пахучими васильками
Майованая;
Кривавими річеньками
Мальованая,
Дрібненькими слізоньками
Поливаная!
Ти вірного товариша
Узяла еси, —
Від вірного товариша
Поклін понеси.
І красно му уклони ся,
Добрий вечер дай,
Я як схоче серце спати,
Ти го не займай. —
Із чирчиків та з ромену
Кубелечко звий,
Зазульним синим пюрцем
Як мати укрій,
А з перстенья золотого
Забавочку дай,
Лебединим щибетанням
До сну му співай.
Співай єму, серце мое,
Про соняшний сьвіт,
Та як в садах красуєть ся
Той маковий цвіт,
Да як рожя стрільця кляла —
Ти доле моя!
Як плакали товариші
В неділю до дня.
І як дівча на Пречисту
По воду ішло,
І як воно вертаючи
Золот хрест найшло.
І як воно рано-рано
Личко вмивало,
Ще й русою да косою
Єго втерало.

Да як воно чесало ся
 Білим гребінцем,
Да як воно вінчало ся
 З цвинтаря вінцем;
І як воно голівоньку
 Клонило на стів,
І як місяць молоденький
 За хмарою вмлїв.

Оттак єму співати меш,
Рідна моя мати!
Оттак врешті довело ся,
Єдиний мій брате,
Заспівати! — Боже, Боже,
Да що вже й казати!
Доводить ся поволеньки
Усьо поховати,
Що у свїті любе, миле...
Нехай і так буде!
Може й мене на сїм свїті
Нечуй не забуде!
Не бари-ж ся, чорний друже!
Доста свїтом нудить,
Доста уже насьміялись
Письменніі люди
З моїх сльозий віршованих
І кровю умитих...
Веди-ж мене, тихий друже,
Туди, де би жити:
У могилу глибокую!
У могилі може,
Як у тих аравських ночах,
Усьо понахожу,
Що у свїті було любе:
І добріі люди,
І ненечку ріднесеньку,
І батька голуба,
І ті літа молодії,
Маковіі квіти,
І ті сестри щєбітливі —
Невинні діти,

І тебе, ти моя зоре,
Чорнявая Цоре,
Що-сь зоряла надо мною,
Як ранішна зоря
Місяцеві молодому —
Зоряла — зомліла...
Там ми, серце, звінчаємо-сь :
Досвіта в неділю
На всеночній повінчають...
Доле моя, доле!...
А ти, брате Михайлику,
Брате мій соколе,
В дружби підеш молодому.
О Боже мій милий!...
А може нас попи твої
Так тільки дурили,
Що другий вік у могилі
І лучшая доля? —
Може й нема, хто те знає!
А правда-ж, а воля,
А надія наша вічна? —
Ні, Боже ти сьвіте,
Ти праведний, ти живущий
Во віки і віки,
А ми твої рідні діти!
Хіба сиротині
Вже не буде краща доля,
Як плакати під тином?

Городенчук.

А в іншого сіромахи
Ні хати ні поля,
Тільки торба, а з торбини
Виглядає доля.

Шевченко.

Горденчука молодого —
Хто его не знає?

Сидить собі кінець стола,
Та на гуслих грає.
Кругом єго жовнярики
Утирають сльози!
Вони-б раді не плакати,
А й вчинить не можуть.
Бо хто грає, хто співає,
Душею владає,
Струна струні, дума думі
Правду вповідає.
Серце серцю признаєть ся —
Така Божа воля!
Пісня-дума, пани браття,
Від самого Бога:
Ні купити, ні продати,
Ні шваров посіять,
Ні у Жида заложити, —
Така чародія!...
Оттакий і Городенчук
Межи жовнярами!
В єго пісні, в єго думи
Для кожного стане,
Бо він знає кожду душу
В широкому сьвіті,
Знає люди, знає хто вни,
І чиї вни діти.
Знає гарно заспівати,
Що кому до ладу:
Сему Сербина та Угра,
Тому на пораду
Волошина та Циганки,
Третому Діброви,
А як вшкварить Добущука,
То всі аж до зброї
Ізірвуть ся!... кров запахне!
Таке тото диво!
А нарешті Чабарашки
З усієї, знай, сили
Як відодре... жужмом підуть
І люди і хата!

І на сльози і на жарти —
На все він багатий,
Хоть і сам не засмієть ся
Ані ся зажурить!
Другі скачуть, другі плачуть,
Він — образ з маймуру.

І чо'ж єму плакати, чога ликувати,
Коли він не відси, коли він чужий,
Коли єго люди не хочуть за брата?...
„Куда — кажуть — блудиш, там — кажуть — і жий!
Береш — кажуть — з неба місяця за роги,
В вечірньої зорі тримаєш нічліг,
Службі ти ся служать у самого Бога —
Іди — кажуть — брате, тудя де твій Біг!“ — —
А він си як піде та в гусли заграє!...
То зайде до замку, де цар рудий спить,
То там, де Маланка на скели співає,
То там знов, де Добуш руки ходив мить,
То знов, де лицари у срібних панцерах
У шолмах крилатих сокотять Санірал!
Кривавую ланчу по хаті носили
І золоте блюдо — він їх не займав!
Бо він усе знає, бо він усе чує,
І чо' вони тужать, і цар чо' хворує,
І хто му поможе... А сей голий сьвіт
Берить собі, люди, берить го, берить! —

Добре, брате Горденчуку,
Добре, друже, робиш,
Що до зорі вечірньої
Ти на на-ніч ходиш!
Бо тут тяжко пробувати,
Аж морозом віє!
Да ще й люди тя прогнали —
Що ти будеш діять?...
Хиба зо всім понехати?...
Не нехай, небоже!
Твоя доля — твоя й воля,
Але пісня — божа.

Не неси їй у могилу,
А пусти по світі!
Хоть ті люди — всігди люди,
А все божі діти!
А хоть часом і полають,
Не против ся, брате,
І ти роду не ліпшого —
Треба вибачати.
Чи як кажеш, як міркуєш,
Серце Горденчуку?
Помоли ся вперед Богу,
Та на гусли в руку.

Р о ж а.

Івашеві Хрестикові з великого Кучурова на поклін.

Той клонить ся сріблом, злотом —
Той пишним сонетом,
А у мене сіромахи
Гарно поклонити-сь
Немає, чого би треба.
Така моя доля!
Та цур же їм з їх золотом!
А я, бач, поволи
Ізмайструю два три вірші —
Усе гаразд буде!
Мій товариш, мій друг перший,
Єдиний та любий
І те прийме за золото,
Коли го не маю!
Привітай же отсю думку
З рожевого гаю,
Та спомяни Горденчука,
Як ріднього брата!

Боже, Боже, як то легко
Горе забувати,
Коли було з ким ділити!
Поділиш — забудеш!...
О брате мій незабутній,
Військовий мій друже!
Мині банно за тим горем,
За тим старим лихом,
Що ми разом го приймали —
Хоть лихо, та тихо!
Мині банно за ним, друже!
Як би прийшло в гості,
За стіл би го я посадив
В хатах на помості,
Ще й вишником почаствував —
Тебе ради, брате!
Бо ми его нераз вчили,
То лихо клашате,
Таки й гарно поївчили...
Така наша доля! —
Біда біді, а гарному
Гаразд до окола!

Warum sind denn die Rosen so blass,
O sprich, mein Lieb, warum?

Heine.

Три чверти року вни кохали-сь.
Її з старим царем звінчали
А він не міг так понехать —
Прийшов у гай ся попрацать
З своїов голубков сизокрилов.
А вни го в гаю і убили,
У гаю і вірлам лишили —
Чогож вам, браття, більше й знать!

Не калина в темнім гаю
Землю укриває,
А цариця киянею
Могилу копає.

І могилу укопала,
Й китаїку здоймила:
„Прощай, друже несуджений,
Прощай, ти мій милий!
Не судило-сь в парі жити —
Така наша доля!...
Я не плачу, я не тужу,
Серце, за тобою, —
За велика моя страта,
Щоб виллять сльозами!...
Цілий мій сьвіт, ціле життя
Оттут я ховаю
В отою яму!... і не плачу!...
Я борзо забуду!
Своє горе, свою долю
Не покажу людьом,
Щоб і вони не утерли
Поганії очі!...
Сама тебе я любила,
Сама тужить хочу,
Життя моє, за тобою...
Прощай, мій козаче!...
Я не прийду відвідати,
Аж в неділю в ранці,
Щоб цвітами обсіпати
Криваву могилу!...
Спочивай же мій ти друже,
Доки й я спочину!“
І цариця муравою
Могилу укрила,
І дві божі неділенці
Вквітчати ходила.
А у третю — як і пішла,
Так і не вертала!
Сумна сумна, ніби п'яна
В гаю промовляла:

„Зеленая, студеная
могило моя!

Не дрібними слізоньками
поливана!
Не тугами-жалощами
вжалована,
А стрілецьков серця кровю
мальована!
Усю мою щастя-долю
укрила єси!
Тепер же мя, студена,
під землю пусти,
Або зрости мене рожев
в його головах!
А щоб люди не ходили,
де милий мій ляг,
Зроби мені, студена,
колючі глоги,
Най не топчуть мого пана
тяжкі вороги!“ —

І як просила, так і стало-сь. —
Зга гаю сонечко здоймало-сь,
У гаю явір ся хитав,
А вна вже рожев процвітала,
Могилу глогом укривала —
А цар цвітам ся дивував...

Ц и г а н қ а.

Николаєви Кочеранюкови з Великого села на поклін.

Оба і в попелі ми грали-сь,
Оба ходили й гнізда драть,
Обом і чупер обрубали,
Оба ходили й Франка знать,
І солоного моря пити.
Обом нам дали і абшити.

Оба, чи в діло чи гулять,
Як рідний брат із рідним братом ;
І в парі, брате, ми мабуть
На той помашеруєм сьвіт,
Як ті два близнюки на небі! —
Да там мабуть нас ще не треба, —
Пожиймо, брате, лучше тут,
Де ще гуляють, грають, пють!
Да що вже буде, то вже буде,
А ми до діла, побраті'!
Коли немає що робити,
Ані за що біду пропити,
Коли слота січе — а ти
В сегельбі, друже, в жменю душ, —
То я сїдаю та віршую —
(Не так то я, як вражий нуд!)
От сяду си та щонебудь
Таке утешу, що аж диво!
А щоб віршоване те мливо
Борше молодось, а я взяв,
І комунибудь го завдав —
От як би се тобі, мій брате! — —

Чи ще нагадуєш ту хату,
Тоту хатиночку в гаю
Геть аж за містом на краю
У кучерявій черемшині?
До нині, братіку, до нині
Не може серденько забуть...
Дурне те серце!.. ану в кут,
Ви давні думи — бо заплачу!...
Пішло то серденько козаче
До Ціган в найми!... Що-ж робить!
Що серцю любе — лиш любить.
Чи як ти кажеш, друже-брате?
Ти добре радив, коли-ж кляте
Годі навчити було!... Гляв! —
І як у той крутіж упав,
У ті прокляті чорні очи!...
І хочеть ся і ще ся хоче —

Хоть серце зна, що пропадає —
У ту хатиночку у гаю!...

.
Да щож я маю нарікати? —
Хіба не вірне вна любила?
О Боже правий, Боже милий,
Один, один я виноват,
Одного серця було мало!...
А як коханого не стало,
Тоді я догадав-сь, коли
Вже пізно було!... О! болить
Той гострий ніж — бо затровний
Таков отрутою, що й гинуть
І жити годі!... А ти знав,
І все казав, — а я не слухав...
Де вже в кохання того уха! —
І ю втопив — і сам пропав! —

Прийми-ж, брате Николаю,
Отсю мою думу,
Да ще й другим дай читати,
Най вчуть ся розуму,
Та з коханням не жартують —
Кохання не жирти!
Серце наше невеличке,
Не тяжко роздерти,
А загоїть єго тяжко —
Криваве і згине
То не болить, пане-брате,
Що підеш в могилу
З неубитим цілим серцем —
А болить з убитим!
Ліпше на сім білім світі
Душу загубити,
Як серденько зарізати!
Убеш ся — спочинеш,
А так -- годі в світі жити,
І гинуть не згинеш.
Чи як кажеш, Николаю? —
Хто зна, може й брешу!

Да що робить: коли зачав,
Нехай вже допишу.

Du braunes Kind, was starrst du so
Hinein in die silbernen Wellen?

Neubauer.

Прольог.

У неділю в ранці рано
Вьють залізо два Цигани;
А у лісі в Матридуні
Сидить собі пишно-думно
Циганочка молодая,
Матридуно обриває
Тай словами промовляє:
„Матридуно, Матридуно,
Кривавії квіти!
Чо я така нещаслива
В широкому світі?
Чого мене убивають
Як тее залізо?
Чо' він мене не зарізав,
Ножем не зарізав
На неділю в опівночі?...
Була-б я не знала,
Як він з другов кохасть ся,
Мене забуває, —
Той невірний багатський син...
Матридуно єдина ти моя,
Я го вірне полюбила...
Гоя... гоя... гоя...
Горе моє несповите!
Я вірне любила!...
А він лишив свою Цору,
Він мене покинув,
Нї ту квітку серед степу
Здоптану ногою!
О!... я его нагодую,

Я єго напою —
Да де медом, не ситою
Як досі поїла!...
Матридуно, Матридуно,
Кривава та біла, —
Я тобою го напою...
Гоя... гоя... гоя!...
Доле моя нещаслива
Доле моя, доле!..."

Пішла лісом ридаючи,
Під березов сіла,
То сміяла-сь - реготала-сь,
То плакала-мліла,
То знов коси розплітала,
То знов заплітала.
А Цигани Нестерюка
У шатрі співали :

Під білою березою —
недоле моя! —
Пе Нестерюк з Циганочков
в неділю до дня.
„Циганочко-Волошечко,
ану-мо здоров!“
„Чого в тебе, Нестерюку,
на полах да кров?“
„Циганочко-Волошечко,
я кругавя вбив,
А він мені рантух-полу
кровю да збрудив!“ —
„Гой-гой, ти мій Нестерюку,
не з шаха се кров!“
„Цить-цить, душко Циганочко!
Ану-мо здоров!“
„Здоров, білий Нестерюку,
пий, серце до дна!“...
Поховали Нестерюка
в вівторок до дня.

А Циганка чесала ся
да коси плела...
Засміялась та у воду —
Долів поплила.

I.

Кохайте ся, пани браття,
Коли серцю воля,
Тількі з серцем не жартуйте
З дівочим ніколи!
Бо го легко розкохати,
А тяжко впинити:
Кого вірне полюбило,
З тим хоче і жити.
А не зможе — чого жити?
Краще у могилу,
Аби тільки не самому,
Аби тільки з милим,
Аби тільки без розлуки!
Оттак, пани браття!
Коли годі кохати ся,
На віщо займати! —

Помер старий козак Соколій,
І весь маєток, бач, остав
По Соколїєви удові:
Лани, степи, одая, став,
Стайні, побої прехороші;
Скринею чи три чи штири гроший, —
А що вже син! — так що легінь!
Щоб добрим людем хоч усім
Такого козака діждати-сь!
Чи до роботи, чи гуляти —
Він перший на цілий окіл!
Не дурно звали го й Сокіл,
Бо був раз парубок за себе!
Да лиш одна му була хіба:
З Циганков покохав-сь, тай ну! —
Да я не дуже і вину

Даю єму, бо раз Циганка!
І в Таліянина і в Франка
Таке я диво не видав!
Уздрів наш Марко — тай пропав
Як той метеличок у цвѣті! —
Коби на сїм веселім сьвіті
Очий лиш чорних не видать! —
Побачив — вже й вдавив ся кат
І серцем і душев і волев!
Чи будь вірлом, чи будь соколом —
Вони приборкають на час! —
Так, бачите, і Марко наш
Гостив у сьвіті! Бідний Марко!
Так беть ся, веть ся за Циганков,
А мати журить ся та плаче,
Аж в стїни головов товче,
Та аж на кóлїнках го молить.
„Покинь, покинь ту дїку долю!
Люди стикають ся! покинь! —
Згадай, хто ти і чий ти син,
І що у парі вам не бути!
Не дїждала-б я була чути
Такові речі!... Онде нїж:
Возьми го, сину, та дорїж
Нещасну матїр!... Поховаєш,
А на гробу ся повінчаєш
З Циганкою!“...

„Боже, Боже!
Чо' плачете, мамо?
Думаєте, що я справдї
Циганку кохаю,
Чи там з дївок якунебудь?...
Не мав би-м роботи! —
Я їх много перелюбив —
А я вже сам, мамо,
Хотїв її покидати,
Як учув, що слава
Пїшла селом недобрая..
Я не люблю слави;

А хоть тоту дурити-му,
Котру загадаю,
А вженити ся вже мушу,
Щоб мовчали люди.
Я женю ся!
Пошукайте-ж мвинї, мамо,
Хорошої дївки,
Але з грїшми, чи чуєте? —
Тай будемо сватать.
А як підем — то перший раз
Я, мамо, у хатї
І не гляну на дївчину —
Вона одурїє!
О — я їх налогу знаю!
Так, мамо, що вмїю
Я вгадувать ті зазулі? —
Оттак, панїматко!“ —

Виймив люльку, зажог губку
Тай вийшов із хати
Сьміючи ся. — А удова
На сто коньох їде!
Ухопила цїпок в руки,
Пїшла до сусїди,
Щоб гарненько порадити-сь,
Як дальше робити,
І де би то невісточку
Багату добити! —
І такі то часом люди
Бувають на сьвітї! —
Не все золото та срібло,
Що в очи ся сьвітить.
Не всїм треба дати віру,
Хто каже, що любить...
Да нехай се; побачимо,
Що далї ще буде. —

II.

Хто шукає, той і найде,
Як то люди кажуть.

І Маркови вишукали
Таку, що й за князя
Не сором би, таке чудо! —
Що красна, що врода,
А що віно!... Лиш гай один
За днину не сходиш, —
А про решту і не кажи! —
От взяли-сь за діло:
Зговорили, злагодили-сь,
А в другу неділю
Вже й ручники Катерина
З кедрової скрині
Подавала — кращий Марку...
А сама аж гине,
Що погляне на легіня!
Да легінь не конче
Нев журить ся! Сидить собі
Веселий як сонце,
Та з газдами розмовляє,
Торги якісь ладить.
А Орлиха (се би теща),
Така уже рада,
Що аж гуля! „От господар!
Значно, що господар!“
Соколиха собі рада,
Що з багатим родом
Посвахала-сь. Лиш Катруся
Думає — гадає,
Як то вона жити буде!
Чому-ж не займає
Той царевич мальований?...
І сльози люнули!
А Орлиха: „Що ти робиш? —
Щоб я і не чула
Твоїх плачів!... Він — господар;
Єму иньше діло,
Моя доню, у голові,
Як за ручку білу
Істискати! — Утри-сь, дочко!“

Оттакі то люди! —
Вони судять як нас видять,
Не задрівши в груди,
Чим то серце потайливе
У нас нишком грає! —
А що Марко мій розумний
За столом гадає? —
Не хороше він гадає:
Серце одурити,
Сьвіже серденько дівоче!
Неситий, неситий,
Нерозумний мій легіню!...
Ти, друже, не знаєш,
Що то серце хоть маленьке,
А сьвіт підбиває,
Цілий сьй сьвіт незмірений...
Така Божа воля!
Не Бог — серце орудує
Усев наших долев.
А де розум хоче вершить,
Пропав-сь на віки!...
Серце першим, серце старшим
Паном чоловіка! —

Уже зорі погасають,
Ранок наступає,
Устав Марко ізза стола
Домів ся збирає.
„А що, мамо, хіба підем?“ —
„Посидь ще, соколе!“
Просить теща — „Та я-б сидів —
Так робота в поли,
Панїматко! Тепер весна!“
„Нічо, нічо сину!
Й я так люблю! — От господар!
Но де Катерина,
Де вона діла-сь?“ — „Лишіть, нене,
Може пішла спати,
Протомила-сь! — лишіть єї!“
„Золотий мій зятю!

Як жалує свою рибку!...
Розумний тай годі! — —
Та як кажеш, мій соколе:
Остає при згоді?
На Пречисту?“ — „На Пречисту;
Що слово то слово!“
„Нічо, синку!“ — „Добраніч же!“ —
„Ідіте здорові,
Та приходіть до нас з часта,
Аби обізнати-сь
З Катрусечков! Чи як кажеш?“
„За то вже не знаю,
Панїматко; тепер весна —
Чи нам часу стане. —
Да я буду приходити...
Ходім!“ — Попращали-сь.
Марко пішов. А Орлиха
Гуля по господі,
Та аж свище, така рада!
„Господар тай годі!“

І оттакі часом люди
Бувають на сьвітї!
У них срібло, у них злото
Усе що ся сьвітить,
Як в тих дїтий нерозумних!
А такі щасливі
В широкому сему сьвітї!
Таки своє мливо
Молоти-муть, сїяти-муть
До самого гробу,
А ще може і в гріб возьмуть!
„Господар тай годі!“
Лиш та Катря безталанна
Не ликує з мамов,
Лежить собі у кімнатї —
Умита сльозами.
— „Колись прийду!... нема коли!“
Він мене не любить! —

Боже, Боже! себе й мене
Він марне загубить!...
Так, не любить! я виділа!...
Чогож бо я плачу,
Коли ми ще не вінчані?...
О — єго побачить
Гірше шлюбу... що то шлюби? —
Що буде, те й буде —
Я без него жить не можу!...
Чомуж він не любить? "...

III.

Сяють зорі, місяць оре,
Люди спочивають,
Серед шатра циганського
Вогник погорає,
То палахне, то потахне!
А дівка Циганка
Сидить собі підперши ся.
А деж гордий Марко,
Що то личко не цілює
Та ті чорні коси
Не розплете, не граєть ся,
Як бувало доси? —
Нема Марка, заручений!
І Циганка швидко
Втерла сльози — бо хтось іде! —
Хіба кучерявий
Єї Марко? Ні, не Марко,
Не доля кохана!...

„Чи спиш, душко Циганочко? —
Втвори, сизокрила!
Побила мя на сїм сьвіті
Лихая година
Та нещасна!“ — „А ти-ж відки?“
„Та я зза Кидрина“.
„Там де вдова Соколиха
Посватала сина

З багачкою? — „Се-ж я сама!
Сама я, голубко!...
А він мене не кохає,
Він мене не любить,
Він не любить мене, сиза!
Я се добре знаю!...
А его вірне люблю,
Гину, пропадаю
За невірним!... Боже, Боже!
О Боже наш, Боже!
Ти сам знаєш, що без нього
Я жити не можу...
Нї, не можу я так жити!...
Чому-ж він не любить? —
Чи я в світі не хороша?
Чи чув через люди
Недобрую яку славу?...
Нї, моя ти зоре,
Я не хочу, щоб він любив,
Лиш най заговорить
Яке слово до вподоби!...
Лиш най хоть подурить,
Що мя любить, — я повірю!...
Чож ти так похмуро
Подивила ся на мене? —
Може й ти любила?
То ж вір менї, моя пташко,
Повір, сизокрила,
Як то болить!... Може тебе
Оттак не болїло?...
Циганочко! Циганочко,
Ти не знаєш зїлля,
Що-б він любив мене одну?
Що хочеш, даю ти,
Лиш зроби так, аби любив!...
Або дай отрути
Напити ся, нехай гину!
Я не можу жити!“...
„Цить, сердечко, цить рибочко!
Щось будем робити,

Аби єго приборкати!
І я таке знаю...
Я ще й гірше в єввіті знаю...
Не те: не кохає, —
А кохає та покине!...
О, моя ти зоре —
Ти ще сего не зазнала...
Да щоб і ніколи
Не зазнала сего горя!
А я його знаю!
Минуло ся!... Коли хочеш,
Я тебе нараю.
Ось на тобі сю плящинку:
Дай се у напою
Єму випить по шлюбови —
Від разу загоїть
Твоє горе, моя зоре...
Полюбить від разу!...
Та не забудь, моя пташко,
Що се тобі кажу:
По шлюбови у напитку!
„Нічо, моя кришко“. —
Заплатила, вийшла з шатра,
А Циганка нишком
Засьміяла-сь, аж зайшла ся!
І горячі сльози
Посипали-сь з очий чорних...
„Боже, Боже, Боже...
Боже, Боже!“... Як стояла,
Так упала в спузю! —
А Катруся вертаючи
По зеленім лузі
Чобана си виспівує:
Ой у поли, у гаю
Чобан хлопців корняє:
„Гой ви хлопці, молодці,
Скажіть моїй дівочці,
Нехай мене не любить
Марне літа не губить“.

А дівчина учула,
До ворожки майнула :
„Що, бабусю, робити ?
Лишив чобан любити!“ —
„Ой на, доню, коріня
З під білого каміня,
Та звари го у пиві
Всему сьвіту на диво!“
Став ся корінь варити ;
Став ся чобан журити.
А ще корінь не вкїпів,
А вже чобан прилетїв.

IV.

Після Пречистої в неділю
Да після першої зляг мир :
У Орлихи вдови весілля !
Сутки, гостинець, хата, двір —
Набито народу, аж гнеть ся !
А у мальованій сьвітлиці
Позолочена молода
Поза кедровими столами
Сидить собі між дружечками,
Як тая тихая вода,
Гордого князя дожидає.
А тут нараз як не заграють
Їго музики в воротах !
І молодий, як райский птах,
Своїм буланім в сріблї-злотї
Перелетїв нові ворота —
Боярїв пів сотця за ним !
Стрїльба гукнула, звїв ся дим,
А доки браття ще успїли, —
Уже й в сьвітлицю улетїли.
І молодий, як той сокіл,
Коло Катрусечки вже й сїв,
Тай цьмок в личкó тото рожеве !
А сам охіч, а сам веселий,

Аж сам дивуєть ся!

„Брати!

А много прийде заплатити
Вам за сестру, мою царицю?“

„По келепу, по порошницях!“
Крикнули браття! —

„Прибивай!“

„Ні, не бемо ще! ще додай
Двісті червінців!“

„Триста буде!“

А вона як той листок на груди
Їму і впала!...

„Марку мій!...

Марку — життя моє єдине!...

Що я наплакала-сь... і нині...

Я думала... О друже мій,

Прости мині — я вже не буду!...

Марку, о Марку, ти вже любиш,

Ти любиш вже мене?... А я,

Я думала, що ти не любиш!“...

І знов прилипла му на грудях.

„О доле щасная моя!

Боже ти мій, раю ти мій!

Я з щастя загину!...

Марочку мій, життя моє!

Ану, мій ти милий,

Сього мідку солодкого,

Що я наточила!“

„Для чого-б ні, серце моє? —

Здоров, моя мила!

Здоров, серце! Будем жити

Во вік без розлуки!

Я вже забув давну... пиху!

Дай, сердечко, руку —

Ще й ті губки!... Здоров, мила!

На наше кохання!...

Видиш, рибко, як я випив? —

Ні каплі не стало

У пугари! Який добрий!...

Щоб наші пробутки

Такі добрі та солодкі!“...
„Нене, де ви? — Люди! —
Як посинів... Марку, що ти?“ —
„Ратуй, душко, — гину!
Ох, як пече у сердечка!...
Як горячов шинув
Жже, душко, мя!!!“... „Умер, умер!
Марку, за що?... Марку!“...
Під вікном хтось зареготав-сь:
„За бідну Циганку!“....

Кохайте ся, пани браття,
З ким серденьку воля,
Лиш з Циганков не кохайте-сь,
Єдині, ніколи!
Бо Циганка вміє кохать,
А впинить не вміє!
У їй серце не то сонце,
Що на весні гріє,
А залізо в грани гріє —
Спече тя, небоже!
Може думаш відсунуть ся?
Не можеш, не можеш!...
Як до шини гарячої
Прикипиш — загинеш!
Браття мої військовії,
Братіки єдині! --

Епільог.

Зеленіє на цвинтари
Висока могила, —
А кого в ню поховали,
Кого вна покрила?
Препишного того Марка! —
Така його доля.
А та моя Катрусечка,
Та моя небога,
Тото дитя безталанне
З чаркою ся грає!

„А так, мамо, що він любить?
Він мене кохає,
Мій Марочко! О — він любить!...
Внесіть мині меду!
Внесіть, внесіть!“... „На що, доню?“
„Внесіть, мині треба!
Циганочка так казала!
Я його налою,
Він полюбить мене, мамо,
Все лихо загоїть! —
А так, мамо — він полюбить?
О, він мя кохає!“...

А під пишнов жеребинов
В зеленому гаю
Сидить собі Циганочка,
Плете чорні коси,
То засміє-сь, аж зайдеть ся,
То знов заголосить:
„Жже, душко, мя!“ — „Умер, умер! —
Марку, за що?... Марку!“ — —
А під стінов заеміяло-сь:
„За бідну Циганку!“ —

Дезертир.

Іванови Юрчишиному в Валяві на поклін.

А я так мало, не багато
Благав у Бога — тільки хату,
Одну хатиночку в гаю.

Шевченко.

Не цареви мостивому,
Не пану в палаті,
А тобі, єдиний друже,
Хочу одспівати
Мою думу замучену,
Криваву, убиту.

Така, брате, наша доля —
Що-ж мусим робити!
А від долі ні за море,
Ні у сине море
Не утечеш, не вкриєш ся —
Уведе здогонить,
Як половик пташиночку.
Оттак, пане брате! —
Чи у перед заспівати,
Чи в перед заплакати?
І мене мати колисала,
В папір завивала,
Служби, утрені наймала —
Ні, не ублагала
У доленьки!... Приїхали,
Розкотили фану,
Прочитали артикули
В неділеньку рано,
Тай займили у чужину,
Як камінь у море!...
Боже милий, Боже милий,
Доле моя, доле!
А ти мене ще питаєш,
Чого проклинаю?
Проклину тя, невірная,
Кілько нагадаю
Мою долю безгаланну,
Ті недобрі люди,
Ті дороги неміряні...
Ох, як болять груди!...
А вни кажуть, щоб не плакати
Та славу козачу
Не теряти!... Не плакав би —
Само серце плаче!
А що далі, Іваночку,
Ти й сам здоров знаєш:
Муштрували, катували,
Ланцями карали,
Славу добру відбирали —
Що-ж робити мушу?

Я вже думав, Іваночку,
Занапастить душу.
Я так думав: одна кулька --
Позбудеться горе,
А ті люди нехай відтак
Що хочуть говорять!
Не вни мене судити-муть,
Бог буде судити.
Я так думав. — А ти, брате,
Як ангіль хранитель
Стояв тихо наді мною,
Ділився зі мною
Муштрованим моїм горем,
Замученов доле.
Ти все казав: „Товаришу,
Ще будемо жити!“
Чи-ж не життя? Боже, Боже!...
Да що вже робити!
Минуло ся, не вернеть ся,
Треба забувати.
Нехай і так, я забуду...
Брате мій, Іване,
Згадаю тя до схід сонця
В неділеньку рано,
Згадаю тя на полудне
До обіду йдучи,
Згадаю тя на базари
Токай-вино пючи,
І в вечері по вечери
На порозі стоя...
Як з місяцем розмовляю,
Так було з тобою. —
Кілько місяць молоденький
Край моря зомліє,
Кілько серце нагадає
Літа молодії,
Спомяне тя душа моя,
Брате мій, Іване!
Доки світа, доки віку,
Доки сонця стане,

Спомяне тя душа моя,
Думов приголубить!
А вни кажуть проклинати
Та лаяти люди!...
Любити-му, тулити-му,
Барвінком да рутов,
Та вітами вишневими
Стежки та дороги
Стелити-му тебе ради!
Тебе ради, Іване,
Забуваю свої літа,
Гарешти, кайдани.
Бо я найшов, що ви може
І не находили:
Одну душу на всім світі,
Одно серце щире,
Що вітало — не богача
З побитої хати,
Не в ридвані вельможного,
Не рідного брата,
А чужого чуженицю
В залію да в горю!
Доле моя невірная,
Єднаю-сь з тобою!...

Привітай-же, товаришу,
І мого Івана
Не в порфірах, не в золоті,
А в таких кайданах,
Як і ми колись носили!
Привітай го, друже;
Я ліпшого не придбаю.
Що-ж робити мушу,
Коли така моя доля?
Других учать в школах,
Як співати, віршувати,
А я у неволи
Тількі й вчив ся, от-що, брате!
Да мені байдуже.

Я не панам співати йду, —
До вірного друга
Іду з моїм віршуванням
Та з моїм Іваном.
Привітай го, товаришу,
Як мене бувало
Вітав еси на стороні,
Вітав, не цурав ся!
Оттак, брате товаришу,
Й его розпитай ся
Про доленьку, недоленьку —
Души легше буде!
Розтопить ся люте горе,
Подобріють люде,
І надія нова, красна,
Як та ясна зоря,
Що вирине рано з моря
Умита рососою,
Зазоряє нещасному,
Зведе хвору душу
Новов силов, новим життям!

Наймит.

Добре тому в сьвітї жвити,
В кого доля дбає:
Хоть латана сардачина —
Люди поважають,
Бо у його дві кошарі,
Комора набита...
А від кого відцурала-сь,
Що тому робити?
До схід сонця пошукати
Під водою долї,
Або в ночі закопатись
В степу серед поля,
Аби люди і не знали —
Бо скажуть: ледащо!
Люди судять як нас видять,

Не питавши, за що
Та доленька відцурала-сь!
„Не хоче робити!“
Втопив би ся, пани браття, —
Жаль душу губити.
А так одно остало ся:
Бороти ся з долев,
Ув-останне бороти ся!
Чи ми перебором,
Чи вна трутить у могилу —
Наша слава буде.
Перебором — заніміють
Недобрії люди,
А загинем — поховають!
Боже добрий, Боже,
Серце вмів заспівати,
А винить не може!

Нема в мого Іванчика
Ні батька ні неньки,
Самий-самий серед сьвіта,
Не має серденько
З ким поділить молоденький,
Як билина в поли!
А він собі не журить ся,
Не дає на долю.
А щоб серце не скучало
Тихими ночами,
Вийде собі за ворота,
Вмиєть ся сльозами,
Запитає в нічних зорій
Про завтрішню долю,
Подивить ся на місяця,
Помолить ся Богу,
Тай знов собі у господу,
Щоб в хаті й не чули;
Бо то чужі, лихі люди,
Питати ся будуть,
Де марнував цілий вечер?

Що буде казати?
То не батько, то не рідний
Вийде виглядати
Свого сина, а господар!
Що буде робити?
Нема свого рідненького —
Чужому корити-сь
Треба в світі, а то скажуть:
„От якесь ледащо!“
Сиротині треба гнуть ся!
А то, браття, й краще,
Бо так і Бог завидує,
І всі добрі люди.
Батько, неня з того світа
Молити му будуть
Щастя-долі, — чи вимолять?
Побачимо, брате, —
А тимчасом треба в світі
Самому придбати.

Служить Іван в господаря
Уже вісім років,
Поважає його добро,
Як в голові око;
Поважає, доглядає,
Ночи не всипає, —
Бо хто чуже не шанує,
І свого не має.
Так сказано у законі,
Так треба й робити.
А газді ще й недогода!
Хвалить ся, неситий,
Що й сембрилю не виплатить...
Оттакі то люди!
Боже правий. Боже добрий,
Коли вже з їх буде
Того злота кривавого,
Кривавого поту!
Що в їх кара, що в їх муки?
Злота, злота, злота!...

Іде славне парубоцтво
В неділю гуляти
У кресаках да у павах, —
Звичайно, багаті!
А мій Іван сидить дома;
Чи вроди не має?
Як той явір кучерявий
Над водою мая,
Як той ангіль мальований
В Бога на престолі!
Знала мати вмалювати,
А не дала долі
Золотому тому сину,
Єдиній дитині! —
Виріс в наймах, у неволи,
Мабіть і загине
У неволи... Не питайте-ж,
Чого серце плаче! —
Пішов би він погуляти,
Так люди побачуть
Дрібні сльози.. а на віщо?
Вони не допоможуть,
Не допоможуть, а осудять!
Боже добрий, Боже,
От які то на сім сьвіті
Повели ся люди!
Не жури ся, Іваночку:
І ти ще добудеш
У Господа того щастя!
А тим часом, брате,
Хіба в ночі попоплакать,
А в день дбати, дбати,
Та збирати колосочки
На чужому поли!
А що далі зустрінець ся? —
Може сине море
Доведеть ся побачити?
Сердешний Іване!
Стане моря, стане муки,
Китайки не стане

Утирати дрібні сльози
Тихими ночами...
Доле наша, доле наша,
Що ти робиш з нами!

Уже в мого Іванчика
І своя хатина
Кінець села білієть ся.
Червона калина
Аж у вікна упустила
Широкії віти;
На припічку вогонь горить
Та далеко сьвітить.
А молода хазячка
Вештаєть ся в хаті —
І не сказать, яка гарна!
Іваночку, брате,
А ти жури-сь про доленьку!
От, видиш, і доля!
А хоть треба заробити
На чужому поли, —
Коли є з ким поділити,
Серце не питає!
А як мале ангелятко
В хату завітає,
Та принесе з собов раю —
Що тогди аж буде?
А ми долю проклинаєм
Та Господа судим, —
А за віщо? — що сліпіі! —
Шукаємо долі,
Де їй з роду і не було:
То в церкві, то в школі,
То у шинку під лавою...
Не має, не має!
А край села в новій хатці
Сина забавляє,
Да лагодить до вечері,
Вигляда в кватирю,

Чи не йде ще мужик з поля,
Оттам, мої милі,
Оттам їй шукати, славні пани браття,
Оттам вона дома, оттам вона є!
Калинов на літо укріє ти хату,
Кубелечко тепле на зиму зове.
А хоть і поверне у гості тривога,
Вона їй одурить, словами впоїть,
Вона перемовить і самого Бога,
А лиха заставить корови доїть.
Оттака то, браття, доля в своїй хаті,
І своя семія і питомий кут.
Про віщо-ж томити-сь, за морем шукати,
Коли вона осьде, коли вона тут!

Чи хороше, Іваночку
Отсе я говорю?
І не чує! — Свище собі,
Повертає з поля,
Да вже не до господаря,
А у свою хату!
А молода хазяєчка
Вийшла зустрічати,
Веселенька та моторна!
На руках дитина.
„А то хто там, Василечку?
Ану кричи: неню!
Ну-ну, неню, дам я тобі!
Де так забарив ся?
Бити неня! — а-а, неню!“
Тільки подивив ся:
Серце плаче радіючи!...
А то бите горе,
А то сонце, а та спрага?
Здаєть ся, ніколи
І не було того дива!
„А куку, Василю! —
Йди до неня! — Чекай, мамо!
Ти била дитину? —

Так, що біла? Дамо-ж ми їй!
Ходім бити маму!
Ще раз? ще раз!“ — „Вайльо! вайльо!
Чекай-же, поганий,
Не дам папу!“ — „Овва, кажи,
Будем обходитись!
Я йду собі завтра рано
Із неньом косити,
А ти рушай!“ — Хазяєчка
Стрібнула в хатину,
Щоб вечерю лагодити.
А Іван із сином
Гуля собі по дворови,
Сам не зна як носить.
А вно собі перебіра
В золотім волосою
Маленькими ручечками
Та за вусок миче,
А хазяйка в кватирочку
Вечеряти кличе.

Некрут.

Є на світі доля,
А де їй шукати?
Чи в пана в палаті,
Чи в мужицькій хаті?
Чи у чорних горах,
Чи за синим морем
У гарячім краю,
В гаю-сикоморі?
В гаю-сикоморі
Змії ся виводять,
А в гарячім краю
Лев лабою оре;
А в горах копають
Днямент та злато,
На рідного брата
Гострий ніж наняти.

А за синим морем
Маланка співає,
На кривавій скели
Стада випасає.
Я же, брате, волю
Морське стадо пасти,
Як маю шукати
У палатах щастя.
За золотов брамов,
За писаним муром,
Здаєть ся, пурпури, —
Аж — ящура шкура.
Лиш в мужицькій хаті
Бог рай розсіває, —
Про віщо-ж го люди
Шукати не знають!

І так добре, пани браття:
Нехай не шукають;
Легше серцю сьвітом нудить,
Як долі не знає.
Не знати ме — не заплаче,
Так ляже в могилу.
Але кого та доленька
По раю водила,
А потому в пекло вихала —
Що має робити? —
Доле, доле, лїпше спалить,
Чи клеветцем убити,
Як так карать! — І нас, брате! —
Боже добрий Боже!
Заплакав би як береза,
Та висипав сльози
У Чернівцях!... Не остало,
Лиш серденько бєть ся!...
Ходім, брате товаришу,
Ходім подивить ся,
Де ті пани нас карали, —
Мені легше буде!

Може горе запечене
Розтопить ся в грудех,
Як побачу ті майдани!
Меть ся ми здавати,
Що ті літа молодії
Вийшли муштрувати-сь
Перед паном єдноралом...
Або на полудне
Пішли варту люзувати!...
Боже мій пречудний!...
Ходім, брате, ходім, сизий,
Доки ще до гробу, —
Подивить ся на Чернівці,
Що там лихо робить?! —
У Чернівцях серед ринку
О-перед одваху
Стоїть сімсот новобранців —
Стоять сіромахи
У кабатах да у чаках,
В чорних порошницях,
Через плечі реміннячко,
На плечу ручниця.
Оттак стоять, ні кинуть ся
Сердешнії діти!
А хто оттам межи ними
Аж у третім гліді
Стоїть бідний, заплаканий? —
Іване, Іване,
А долечка, а діточки? —
„Василію! Штефане!“
Аж закричав безталанний
За серденько вхопив-сь! —
А капітан за плечима:
„Будеш мовчати, хлопе?“ —
„Я-ж не мовчу, пане любий?“
„Що? — ти відрікаєш?“
Капраль: буки! Дватцять і пять!
Я тобі покажу,
Як то мовчати та корити ся!...
Дивить ся, пся віра!

Чого ждете, капраль Близнюк? —
І капраль відмірив
Поганую, страшну кару...
„Устань!“ Поклонив ся...
Як ящїрка, як собака
Капраль подивив ся,
Тай повелїв іти у глїд.
Іване, Іване,
А ти казав що є доля,
Що ти їй дістанеш,
Що вимолиш, вигорюєш,
Лихо перебореш? —
Іди-ж тепер бороти ся
Аж за сине море!
Може там тя привітає?
Буде, брате, буде!
Привітає друге сонце,
Другі, чужі люде,
Лиш та доля не стрїнеть ся
І не привітає.
Хто без неї уродив ся,
Того й закопають
Безталанним! Оттаке то!
Що маєм робити?
Доки зможем, а ми терпїм,
А не сила — вбїти-сь,
От і кінець. Лїпше серцю
В домовинї бути,
Як так жити. Боже, Боже! —
А наші некрути
Де сердешні скитають ся
В широкому сьвітї,
Замучені, заплакані?...
Ходїм подивити-сь.

За Кїцманем да за Днїстром
При битїй дорозї
Стали наші вибранчики
Широким обозом

На полудне спочивати —
Сердешнії діти! —
Ясна зброя в переметах*)
На сонічку сьвітить,
А вни лежать замучені...
Боже милий, Боже,
Ліпше лежать у могилі,
Як тут при дорозі!
У могилу поховають —
Перестануть бити,
А тут веть ся з гарапником
Кашітан сердитий,
Щоб і води не напшити-сь!
Оттаке то, брате! —
Як би став вам розказувать...
Нї, буду мовчати,
Бо однако не ймуть віри,
А скажуть: „Морока!“
А так ліпше: закопають
У яму глібоко
З усім горем муїштрованим, —
Мені легше буде;
Не учують, не знати-муть,
От і не осудять.
А що Іван мій сердешний
Робить у обозі? —
Не здужає сіромаха,
Лежить при дорозі.
Коло його побратимко
Стоя зажурив ся:
„Іваночку, товаришу,
Може-б ти напив ся
Горівочки добренької? —
Я ще маю з дому! —
Ану коштуй, яка добра!“ —
„Най, трошка потому“. —
„А потому вьсо потому!
Ану-ко, Іване,

*) Переміти — людовий словотвір зам. піраміди.

Ану-ко пий! Хоть на силу! —
Що робити маю? —
Може дуже нездужавш? —
Я йду — замельдую,
Аби пішли за докторем? —
Чи чуєш? — „Я? — чую“.
„А що? я йду!“ — „Куда ідеш?“ —
„Таже до опасу,
Аби пішов за докторем“.
„За докторем? — на що?“
„Таже тобі! — він порошки
Напише ти може,
Або зілля дасть напий ся“.
„Мені не поможе“.
Тай укрив ся хустиною. —
„Братіку Андрію,
А сьогодні що, субота?“ —
„Ні брате, неділя.
Або чому?“ — „Оттак таки —
Я собі думаю,
Як то нині в Буковині
Празник зустрічають,
А як ми тут! Боже, Боже! —
Бувало в неділю
Возьму свої сини любі
Тай піду на зілля
У левади... А там красно!
А там сіножати
Да діброви!.. А Василько:
— А се наше, тату? —
— Ні, се чуже, мій голубе! —
— Шкода, що не наше;
Я би купив два волики,
Та водив на пашу
В отсю траву... Яка гарна! —
А отсей метелк —
Чи і в його є ненечка,
Що так пишно вшила
Єму крилця? — ще й мережка!
А так, що мережка? —

Овва, й мені мама вшиє! —
Сину мій сердешний,
Мабіть тобі вже не вшиє,
Бо не буде з чого!...
Тай заплакав. А капітан
За плечима стоя
Гарапником! — „А ти плачеш?“
„Ні, пане, не плачу“.
„Я вже дуже добре знаю,
Що з тебе ледачий
Буде жовнир. А де горніст?
Ану клич до купи!
Доста уже марнувати!“ —
Сердешні некрути
Як парені позривали-сь,
В ряди поставали.
Ударили тарабани,
Курява устала
Тай укрила безталанних,
Мов тут і не було.
А зза Дністра тарабани
Глухо-глухо гули.

Капраль.

Музо моя віршована,
Невінчана доле,
Понад тисяч тисячами
До тебе ся молять,
Гарячими тобі молять ся
Книжники, учені,
А ти найшла необачна
Мужицького сина,
Ще й у чорних, темних горах,
В кривавім кабаті!
Музо моя, сьвято моє,
Люди муть сьміяти-сь
З тебе й з мене! „Ледащиця“,
Будуть говорити,

„Що він має? Одну душу,
Да й ту неумиту
В каламарях! хам тай годі!
А в нас паргаміни.
А в нас школи!“... Музо, доле
Велика, єдина,
Оттак люди тебе всудять!...
Понехай вітати
В закурену мою хату!
Вітай у палатах!
В тебе імя золотое...
Нехай не сьміють ся
Ті книжники препогані,
Та нехай не бють ся
Ще й ті львівські віршوماзи!
Мені легше буде...
Може би став забувати
І ті чужі люде,
І ті муштри муштровані —
Серденько спочине!...
Ні, не хочеш покинути
Мужицького сина,
Ти не хочеш!... лиш ти одна,
Бо всі понехали!...
Я сирота в сему сьвітї,
Мені не остало
В людий долї, не остало,
Бо їм було мало!...
Берить собі, а я маю,
Ще й за много маю —
Спасибі, зоре!...

Холод віє,
На моїм сьвітї вечеріє,
Новую скриню устеля
Страшнов та чорнов свойов плахтов
Та невсицуца Парка-пряха;
Нечуя-ангіль вже хиля
Закурену свою факлію,
А я лиш дивлю ся та млію...
Чи не збрехала та надїя?

Ясна зоре моя!...
Лиш ти одна похилила-сь
Тихо наді мною,
Як береза нетвереза
В неділеньку в ранці!...
Скажи, моя єдина:
Чим свого коханця
Виряжати меш на той-світ?
Чи сріблом, чи златом?...
Нехай срібло, нехай злато
Сиротам багатим,
А мені лиш одну славу
На вічну дорогу:
Вінець мартира на голов
Кривавий, глоговий,
Як та доля України...
А й ми єї діти!...
Зоре моя вечірняя,
Єдиний мій світе, —
І ми сини України...
Я пан над панами! —
Як пропаде Україна,
То укупі з нами —
Вінці мартирів на главах...
Я більше не хочу!
А ви, люди, вибачайте,
Коли вас клопочу:
Я кращої не умію!
Що-ж робити мушу!...
Другі в Римі да в Атенах
Напувають душу,
А я тільки гарештами
Та муков та горем
Поїв свою безталанну...
Така моя доля!

А де-ж наші вибранчики,
Сердешнії діти,
То залізне горе борють
В широкому світі? —

О — далеко! Аж у Мантві
Під старим Кастельом
Сидять собі; вечер тихий,
А вни не веселі.
Зажурили-сь молоденькі,
Нишком серце мліє:
Воно чує нове лихо,
А сказати не вміє...
Тай навіщо, пани-браття,
Лихо вповідати?
Завтра рано в чистім поли
Заревуть гармати;
Завтра рано музикбанди
До штурму задзвонять;
Завтра рано поточуть ся
Червоні-червоні
Три дунаї!... Одна кулька,
Оден багнет в груди —
Щастя, доля, лихо, горе,
Піски, тали, люди —
Усьо, усьо закопають
Ув одну могилу! —
Довго муки, довго кари,
А життя — на хвилю.

Лиш той капраль Біловусяк
Нічим ся не журить:
Сидить собі під касарнев,
Гарну люльку курить.
„Еге, хлопці, смотолока?
Яке нове лихо
Навіяло, що між вами
Як в церкові тихо?
Ану мені в вічи глянуть!...
А ти що, Іване?
Сюда ходи! — Бігме, плаче! —
Ститай ся, погано!“ —
„Колиж мені так важенько!“
„Він лист дістав з дому!“

Обізвав ся Горденчук. —
„А відтак, що з дому!“ —
„В його жона умірає,
В його малі діти!“ —
„А той старий пан капітан
Всіх держить на світі,
Чи як кажеш, мій пишняка? —
Він бо зараз в сльози! —
Устид, хлопче! Хтось би гадав,
Що тим що поможе,
Що заведе цідити ся?
Ану мені тихо! —
Ти думаєш, що сльозами
Позбудеш ся лиха?
Ще го гірше розворушиш!
Така тото справа!
То не штука добуть жалю,
Але отто слава:
Заховати своє горе
У серци глібоко,
Так аби го не дозріло
І найбистре око.
Чи як кажеш, Фудуляку? —
Ти є що є в мене, —
А отто всі старі баби!
Ади, як у жменю
Цідять своє мокре лихо!
Не плачте-ж бо, кляті,
Бо ще й мені доведеть ся
Мість дурня заплакати!
Я-б вас убив!“... І дві жваві
Покотили-сь сльози...
„Ви голови капустані,
Думаєте може,
Що я плачу? Та цур-же вам! —
Вража комашина
Не мала де, але в око! —
Да хай лихо гине!
Де Горденчук?“ — „Я тут, пане!“ —
„Ану мені швидко —

Але швидко, чуєш, хлопче? —
Вилагодить скрипку,
Та“ — „Єй Богу, пане капраль,
Всі струни порвані!“ —
„Ти чув, чи ні? Єдьо меґ-о!“...
„Вірте Богу, пане!“
„Чув ти, чи ні? — — Волошина!! —
Басуй, му, Максимяк! —
Добре, хлопче! — Нумо, діти! —
Нехай біда гине!!!“

„Годї, годї!
Ходїм, хлопці, спати!“ —
„Ходїм, батьку, вже цапістрах!“
„А всі дома, браття?“
„Усі, орле, лиш Іван ще
Дочитує в листї“. —
„Нехай його! А ви, братці,
Помолїть ся чисто
Тому пану, що на небі,
Бо завтра — хто знає,
Чи котрого до рапорту
З нас не заволає, —
Щоб не сварив! Чи як кажеш,
Друже Горденчуку?
І — се хропе, що мабїть би
І гарматним гуком
Не добудив-сь! Нехай його!
Нехай, коли кажу!
То молоде! — А хто, хлопці,
Менї казки скаже? —
Усі вже сплють? Нівроку вас!
О Боже наш, сьвіте,
Може завтра в чистїм поли
Спати-мем на віки!“...

Л и с т.

„Іваночку, голубочку,
Друже мій єдиний,

Покинув нас серед сьвіта
На лиху годину,
Мене й діти!... Іваночку,
Тобі не казали?
Отто люди! А я їх, бач,
Так щире благала,
Аби тобі уповіли...
Усьо уповіли!
Іваночку... як казати?...
Вже три дни не їли
Твої діти... а ти мовчиш!...
А може... а може
Ти на мене нагнівав ся?!...
Присягу положу —
Іваночку: я присягну!
Я мліла-робила,
Я в неділі заробляла...
Що-ж, не стало сили,
Нездужаю уже пів рік...
А від тебе, Іване,
Ні словечка, ні вісточки!
О друже мій, пане,
Господарю мій дорогий...
Ні, серденько стине!...
Може ти нас відцурав ся?
Забув нас, покинув?
Боже, Боже, чи-ж так можна?
Іваночку — діти!
Іваночку — сиротами
Остають ся в сьвіті!
В старці підуть! Іваночку!...
О!... у тебе серце
Мабіть уже не те давне!...
Діти мої! в старці!
Іваночку, змілуй ся!...
Хто годувать буде
Мої сини безталанні?...
Люди! — Боже, — люди!...
Умираю, що згадаю,
Без часу вмираю!...

А ти мабіть між панами
Уже й не гадаєш
На сироти, голі, босі,
Убиті, голодні!...
Боже ти мій милосерний,
Чому я не годна
Ціле серце висипати
На отсім папери!...
Так як вижу свої сини
Попід чужі двері
Хліба просять... по під двері!
А собаки злії
Розривають мале тіло,
То золоте тіло,
Що кохала, сповивала!...
Боже ти мій, Боже,
Допиши Ти, напиши Ти,
Бо я вже не можу....
О... не можу!... А ти вже чув,
Що вїйт нашу хату
Казав продать за податок? —
А там не богато
Уже було й доплачувать
Громадського біру:
Дві баночці чи півтора...
Тенер на подвірю
З діточками туляю ся...
А де зимувати
Будуть твої сини любі?...
Штефанко і „тату“
Уже каже, а Василько
Весь пріч розуміє.
„Мамо, каже, нема хлібця?“
(А само аж мліє).
„Нема, — кажу. — Мовчи, синку,
Завтра прийде тато,
Та принесе тобі хлібця!“ —
„Багато?“ — „Багато,
Мій соколе, тільки не плач!“ —
„Та я вже не буду! —

Я би й перше був не плакав,
Коби попід груди
Так мя було не боліло!...
Та бо й ти... А бачиш:
Мені кажеш не плакати,
А сама все плачеш! —
Скажу я вьсьо! — А таточко
Чи рано приїде? —
„Рано, синку“ —

Не дочитав.

„Діти мої, діти!“...
Тай полетів!... „Лиш раз, лиш раз
Нехай погодую
Діток моїх, а потому
Най ріжуть, мордують,
Най кліщами розривають —
Нічим не питаю!...
А може вже поховали?...
Й мене поховають
Разом з вами, сини мої!...
А може під тином?...
Боже, Боже, бери життя,
Бери, милостивий!
Милостивий? — О горенько!
Пекельний ти Боже!...
Не витерплю! Бери душу!! —
Не можу — не можу!“...
Тай вдарив ся об гостинець,
Як гадина звив ся! —
„А я ще тут? — Сини мої!“ —
Знов зірвав ся, збив ся,

Тай полетів... Боже, за що-ж така кара
Їму молодому, чим він виноват? —
Нас дома справляли за голубі хмари,
Там Господь, казали, в його тра дуфать!
А ми-ж не дуфали? — не ждемо і досі
Великої правди зза полових хмар? —
Лиш град та морози та студені роси!...
Мабіть, о ти Боже, ми ждемо в-задар!

Мабіть тільки правди у твоєму світі,
Що в ворога купим за готову кров
З самієського серця на хресті пролиту!...
Мовчи, нерозумне, бо той добрий Бог
Уміє й карати, о — добре карати!...
Іваночку, друже! — Нема, полетів!...
Перелетів море і Альпи рогаті,
І Угри великі як сивий сокіл.

А на чорній Чорногорі
Вже не несуть ноги —
Кривавіські та розбиті!
Повалив-сь небога,
Тай знов устав, треба далі,
Бо й тут мабіть люди:
Не спитають про доленьку,
А питати будуть,
Відкиля йде і куда йде?
Що буде казати? —
Чи ймуть єму люди віри,
Що йде годувати
Діток своїх зголоджених?
Не будуть, не будуть,
А спитають аудитора,
Чи много засудить
Цісарської для їх плати?
Не бійте ся, кляті!
Будуть гроші, буде плата
І крови багато!
Упете ся як горівков,
Пекельнії діти!...
Оттакі то, брате, люди
На круглому світі:
Лиш гроший їм та крови їм,
Крови їм та гроший!...
Нї — некла їм, грани, джуми,
Аршенику, Боже,
Та ящурів молоденьких,
Гадячого терла,
Може би раз наситили-сь,
В останне нажерли-сь!

Минув Іван Чорні гори,
Виходить на поле,
Подивив ся на окола
Та дав сльозам волю.
„Боже, Боже, всюди щастя,
Всюди рай на сьвітї,
Лиш я блуджу як той злодій!
Діти мої, діти!
Доле моє нещаслива!
Місяцю вівчарю!“
Подивив ся на ясного
Тай знов пішов далї,
Доки людей присинає
Та ніченька тиха.
Чи обминеш, безталанний,
Віщоване лихо?
Обминеш ся, обїдеш ся
І з лихом і з горем,
Але з людьми, серце моє,
Нїколи, нїколи
Не минеш ся, не збудеш ся,
На дні моря, сьвіта!
Найдуть тебе, видобудуть
Пекельні діти,
Видобудуть, привітають...
А чим привітають?
Побачимо, серце моє,
Побачимо далї.
Ходім тільки в Галіцію
Межи руські люди,
Нехай свої привітають,
Доки чужі будуть.

В Галіції да у нашій
При зеленім гаю
Оре Бойко на пшеницю,
Воли попасає,
Та з наймитом полуднує,
Нехай на здоровля!

А тим часом із діброви —
Ледви несуть ноги —
Шкандибає якийсь вояк
Голодний та бідний.
„Христа ради кришку хліба!
Тиждень не обідав“...
„А ти з відки? — „З Буковини“.
„А що-ж тут шукаєш?“ —
„В мене діти, а... я...“ — Умовк.
„Еге, уже знаю.
Сідай та жри!“ — А нищечком:
„Михасю, в касарню!“
Сїв сердешний, хоче їсти,
Аж тут два жандарі
Вже зза плечий і крадуть ся!
„Уставай, небоже!“
Обіздрів ся — „Ох Боже мій!“
„І Бог не pomoже.
Давай руки! — Чого стоїш?“
„Панове кохані!“
Обкрутили ланцюшками,
Перед себе взяли
Тай займили до коенди.
А Бойко з охоти,
Що достане тільки гроший,
Лишив і роботу,
А сам побіг до господи
Жінці похвалити-сь.
Треба буде на ярмарку
Коралі купити.

Авдитор.

У Чернівцях в кам'яниці,
В широкій кімнаті
Сидять штири офіцири
У білих кабатах;
Сивий майор на переді,
За столом авдитор,

Штири шаржі, два ґемайні —
Всі будуть судити
Арештанта молодого.
Іване, Іване! —
Задзвонили у хоромах
Голосні кайдани.
Майор плюнув, ґемайнери
Повтирали сльози...
Отворили-сь пишні двері.
А поганий профуз
Пхнув рештанта в середину.
Як та земля чорний! —
А аудитор молоденький,
Пишний та моторний,
І за перо! — „Як зовеш ся?“
„Я, ласкавий пане?“ —
„Тож-то нудний! Хтож, як не ти? —
„Іван, пишу-сь Званич.“
„Відки родом?“ — „З Буковини.
Ні батька, ні неньки.
Я остав ся сиротою...
Ще був я маленький —
Сиротою, мій паночку...
Боже милий, Боже,
Коби знали, як то гірко! —
Сказать вам не можу,
Як то гірко!... Мене били,
Мене катували,
У плуг мене упрягали, —
Не замордували,
Бо й минї Бог тримав долю
У своєму сьвітї...
Катерино, Катерино,
Рожевий мій квіте!
Як барвінок серед зими,
Зоря серед ночи,
Так ти минї була в сьвітї!...
Да що я й клопочу
Вас речами оттакими!
Ви не ймете віри! —

Я мав долю, пани мої!
Прийшли тай остригли
Цісарськими ножичками...
Що-ж мушу робити!
А я думав, пан аудитор,
Ще на світі жити,
Ще від тепер... Не судило-сь!
Така мабуть доля! —
О пане мій, аудитору,
Бодай то ніколи
Лиш сироти без доленьки
Не було на світі!...
Духне веснов ізза моря,
Земля пустить квіти,
Уберуть їй рястом-гаєм,
Як у раю мая, —
Сишне хмара чорним градом —
Ні цвіту ні раю,
Тільки зимна леду крига.
Така моя доля!
Одружив ся, доробив ся,
Тай думаю: „Гоя!
Тепер жити!“ — От нажив ся! —
Тепер мабуть стане!“...
„А чо-ж ти втік?“ — „Я не втікав,
А так пішов, пане.
Прочитайте отсе письмо! —
Що я мав робити?
Я просив ся в капітана —
Не хотів пустити,
Ще й набив ся! А я пішов
На Господню волю. —
Я так думав: погодую
Діточок голодних,
Тай верну ся назад в військо;
Пани не полають
За те, що я для діточок
Хлібця устараю...
А хто-ж для їх устарає?...
Пане мій аудитор,

Скажіть мині ширу правду!
А у вас є діти? —
„В мене? Нема!“ — „Ох, як шкода!
Тогди би ви знали,
Як то серце дуже болить!“...
„Ти дурень!“ — „О пане,
Богдай вам так не довело-сь
Ніколи у світі!...
Діти мої нещасливі,
Діти мої, діти!“
Тай заплакав. А аудитор
Дивлячи-сь на него,
По німецьки викривив ся.
„А тобі, пся вего,
Не читали артикули?“ —
„Які артикули?“ —
„Про олово та про порох?“
„Та ми, пане, чули
Ще й не оден, але про те,
Як діти вмирають
Із голоду, се ніколи
В школі не читали.
Але я знав, що так буде,
Пане мій аудитор!
Доле моя нещаслива!
Діти мої, діти!“...
„А тепер-же що думаєш,
Званичу Іване?“
„Я думаю, що пустите
Хоть тепер до дому,
До діточок!... Пустіть, пани,
Пустіть, мої сизі,
Хоть на днину, хоть на пів дня,
Хоть лиш на годину!
Я верну ся! Бігме, верну-сь!
Не сьмійте ся, пане!“...
Майор махнув, арештанта
Назад у кайдани
Заковали тай одвели
У катуш вартові,

А в справниці остали ся
Судці з аудитором.
„Яку кару судити-мем?“
Питаєть ся майор
Авдителя. — „В шість вулицю.
Що кажуть гемайні?“
„Ми просимо панів славних,
Може подарують
Страшну кару! Він молодий“.
„Ви може не чули,
Сякі такі, що він утік? —
Ще й то милостиня,
Що не кажем розстрілити!“ —
„Ліпше мабій гинуть,
Пане майор!“... „Нема коли!
Що кажуть капралі?“ —
„Ми просимо хоть обменьшить
Страшну, тяжку кару.
Хоть на буки!“ — „Що за дука! —
Фельфебри, а ви що?“
„Ми так, як ви, пане майор.
Ми у всьому нищі.
Хай улиця“. — „А що кажуть
Пани офіцири?“ —
„Ми думаєм, що за малу
Кару засудили.
Розгніваєм еднорала,
А відтак що буде?
Ми кажемо розетрілити!“
„Нехай таки буде
При вулиці“ — каже майор, —
„Бо много-б писати.
Обершт просив не барить ся,
Прийти в карти грати“.

А другої днини о семій годні,
Як стали тамбори дрібний вірбиль грать...
Будь проклята мати, проклята та днина,
Коли породила сі вірші писать!

Коли породила очима дивить ся,
Як будуть козаче то тіло кроїть,
Як буде червона не чорна кров лить ся!
Дивить ся, камрати, дивить ся, дивить,
Як ті тихі очі кровю підкіпають,
Як профуз вужищем ті руки скрутив,
Як зпід синих нігтів кров повиступала,
Як він ся сердешний в небо подивив
До того Сьвятого, що люди казали —
За хмаров не видко, за вірблем не чуть...
Там білі ангелі Делуїя співають,
Не горем убитий сердешний рекрут! —
А майор гукає, щоб дуще карати:
„З усієї сили треба, каже, бить!
Вам жалко, псі віри, тих білих кабатів,
Да того реміння, що кров ме росить? —
Сто буків!!!“ — Ох Боже, аж серце замліло!
Зашуміли лози як звіяний дуг...
По білім реміню, по кабатах білих
Пішла кров червона, як дрібний жемчуг.
А майор гукає в одно лиш, щоб бити!
Тричи обміняли крутий верболоз!
Вже крові до ситу, і людям до ситу.
Зомлїв сїромаха — всадили на нош,

Тай одвезли до шпиталю.
Німецькі дохторі
Чи загоють наші рани?
І Бог не загоїть,
Бо глибокі... о, глибокі!
Чи як кажеш, друже?
А вони мене питають ся,
Чого серце тужить!...
Серце тужить, душа плаче,
Бо вони знають, за що.
Люди в серця не питають,
А кажуть: „Ледащо“.
От що, брате! Боже, Боже!
Він каже приймати!...
Доки замкнуть в домовину,
Каже пропадати

Та дождать з того світа
Гарніщої долі!
Може прийде, — а не прийде,
І то Божа воля.
Чи-ж нам доста не остало-сь
В широкому сьвіті,
Коли дають попоплакать?
Нерозумні діти!
А могила де остала-сь?
Коротка дорога:
На пів сажня під мураву —
Ні сьвіта, ні горя,
Ні майорів, ні прийомів,
Ні лютого лиха!
І холодно і широко,
І любо і тихо,
Як у раї, як у небі!
Да що нам гадати!
Ходім лучче подивить ся,
Як муть вибирати
Прутя з плечий ті дохторі!...
Не можу, не можу...
Ходім, брате, ходім прічки!...
Боже ти наш, Боже!...

Стойкар.

Місяцю князю,
Білий вівчарю,
Вийди, голубе,
З чорної хмари!
Бо я далеко
Сю ніч мандрую.

Не плач, серце, не плач, мов!
Не буду з тобою,
Між білими Німчиками
Найду свою долю.
Буду з ними молодими
Щід Германом бить ся,

Буду у їх пишних церквах
Богови молить ся.
Буду тихим їх дівчатам
Під вікни співати,
На золотій бандуронці
Всю ніч пригравати.
А у днину припочину,
Заплакану Україну,
На віки забуду.
Заплакану Україну
Заплакані діти...
Забуду тя, серце моє,
При місяця сьвітї...

А ви, люди, вибачайте,
Коли вас клопочу!
Тільки серцю в сьвітї волї,
Що темної ночі.
Душа ломить свої замки,
Ланци оловяні,
Гуля собі білим конем
Межи віщунами,
Та вгадує чужу долю.
Така Божа воля!
Тільки свою не вгадає
Ніколи, ніколи.
Чи так, братя товариші,
Чи добре я кажу?
Співак правду заспіває, —
Правду не покаже.
Сьвітить місяць серед неба,
Зіроньки сияють;
Спочивають бідні люди,
Як хто собі знає.
Де хто собі в адямашках
Та в білих перинах,
Де хто в шинку під лавою,
А де хто й під тинном
Изгнув ся — ніч приспала
Як рідная мати.

Де-ж ти нічку заночував,
Сердешний Іване?
Чи у поли, чи у дома,
Чи на якій брамі
Серед Відня на шельваху?
Заплакані очі...
Поплач собі, Іваночку,
Темненької ночі,
Доки ще спочивають
Недобрії люди;
Не почують, не побачуть,
Тобі легше буде.
Тільки вважай, мій соколе,
На камінну плиту,
Щоб ті сльози не капали!
Бо ще будуть бити,
Будуть бити, Іванчику, —
А у тебе діти:
Остануть ся сиротами
В широкому єввіті.

Сьвітить місяць серед неба,
Зірочки сияють;
Стоїть Іван на шельваху,
Дрібний лист читає.
Далекий лист, пани брата —
З дому, з Буковини.
Послухаймо, що там пише
Його Катерина!
„Прощай мене, мій Іване,
Друже мій, козаче,
Тай не жури-сь... бо ти мене
Більше не побачиш.
Не побачиш, мій голубе!
Я іду до Бога,
До діточок своїх любих,
До Василька мого,
До Штефанка! — Іваночку,
Як він тя багаго
Нагадував часуючи! —

„А де, каже, тато?
Де батечко мій єдиний?
А ти все гулила,
Що він хлібця нам принесе,
А мені знов брилю
З шовковою політичков,
Штефанкови шапку
Тай пишного соловейка,
Що співає!... Мамко,
А Штефан де?... де Штефанко?
Умер, не ждав тата?“ —
„Не ждав, синку, попа дождав-сь.“
„От той бородатий,
Що так гарно йому співав?“
„Той, мое кохання!“ —
„А мині він заспіває?
Та бо не плач, мамо!
Кажі: мині заспіває?“
„Заспіває, синку!“
Тай заспівав... Іваночку...
Друже мій єдиний, —
А від тебе ні словечка!
Що я не ходила
На ту пошту!... нема нічо.
О друже мій милий,
Ти нас забув, відцурав ся?
Як сам собі знаєш.
Будь щасливий в сему світі!
Я тебе прощаю
Цілим серцем, Іваночку!
Я буду молити
Гарніщої долі-щастя
Тобі з того світа. —
Та не жури-сь, минуло ся!
Журба не поможе. —
Така мабуть“ — Не дочитав.
„Боже милий, Боже!!!“
Як не крикне! Загреміло...
Всі мури лунають...

Іваночку, Іваночку !...
Немає, немає !...

Кінець.

Місяцю-князю,
Срібний королю,
Мила розмова,
Друже, з тобою !
Як сам з собою,
Як брат з сестрою
Так я з тобою ! —

— — — — —

Місяцю-князю,
Дністерський царю,
Чом ти сховав ся
За чорну хмару,
Коли ми тяжко,
Коли ми важко,
Коли сердечко
Беть ся як пташка ?...
Ох важко, важко !...

Три стрільчики молоденькі
з стрілецтва да йшли,
Убитого жовнярика
край моря найшли.
Тай стали вни молоденькі
над ним банувать,
Тай стали вни над жовняром
три думці думать.
Оден каже : „Пани брата,
личко як папір, —
Мабіть же він молоденький
з тирольських аж гір“.
Другий каже : „Пани брата,
урода як жир,
Мабіть же він в Угорщині
токай-вино пив“.

Третій каже : „Пани брата,
мальований стан,
Мабіть же він в Буковині
пшениченьку жав“.

Пішов фрайтер молоденький
Стойку люзувати,
За ним іде облзунок.
„Чогось мині, брата,
Так тяженько на серденьку !...
Щось мабіть не гарне
Складаєть ся!... Ох лишенько !
Іване! . лїхтарні! —
Мой, Іване!... Чи так, серце?...
Не ждав єси люзу? —
А я думав, що вернемо
Оба домів, друже,
Як і прийшли!... Не ждав єси?...
Іване, Іване,
А як вийде Катерина,
Та мене питає,
Де я тебе подїв, серце, —
Що буду казати?...
Іваночку, соколе мій,
Чом не глянеш, брате,
Тим поглядом тихим, щирим
На вірного друга?“...
Виймив хустку, накрив личко —
„Послідна послуга,
Товаришу... Прощай мене!“
На смерть зажурился.

А тим часом дали знати,
Що шельвах убив ся
На стійковій таки брамі.
Отто препоганий!
Не уставай, Іванчику,
Бо покрають шкуру
На ремені, серце мов!
Чуєш? — на ремені!...

Не журіть ся, пани братя,
Ні завтра ні нині
Вже не встану з домовини!...
Сьвятий супокою,
Звінчаю ся, серце моє,
На віки з тобою...
Без корогвий і без попа
Звінчаю ся, друже!
У новенькій домовині
Я службу дослужу! —
Позбігали-сь офіцери
Та спльовують, лають;
Позбігали-сь товариші,
Сльози утирають.
Витесали домовину
З сирії кидрини,
Поховали товариша
За цвинтар під тином,
Без корогвий, без подзвону,
Без доброї слави.
Добув вси, брате, долі!...

У шпитали молод фрайтер
на смерть да лежав,
Молодого товариша
як Бога прохав:
„Подай, вірний товаришу,
флюяру мині,
Най заведу, защебечу
хоть пісню, хоть дві!
Одна пісня голосная,
а друга німа:
Розмовляли дві березі
в неділю до дня“.
Гой став фірер молоденький
до цугу казати:
„Треба, братя, товаришу
кедрину тесати“.
А кедрина не калина,
я сам ї тесав;

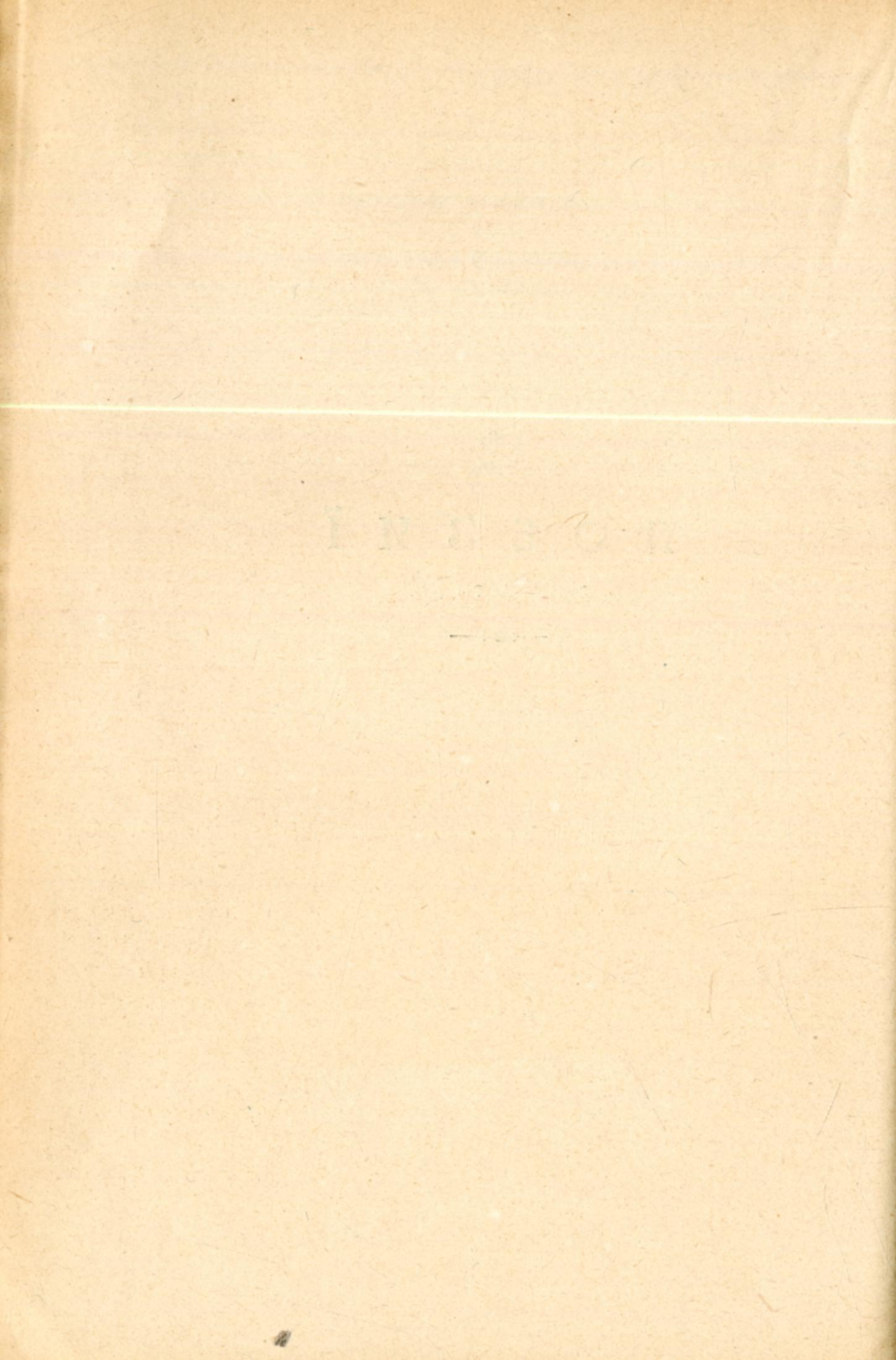
Що зарубав яснов бардов,
як в серденько втяв!
А вни кажуть минї его
ще й в трунву зложить?
Хіба й мене молодого
У ню положить!

П О Е З И Ї

1868—1876 pp.

Старий жовняр.

Сьвітить місяць серед неба,
Сяють ясні зорі;
Стоїть скеля серед моря,
А на скелі д горі
Стоїть стойку старий жовняр —
Схилив-сь на ручницю.
„Місяченьку, місяченьку
Сьвітлий, круголиций!
Ти у Бога проживаєш,
З морем розмовляєш,
Ти з яними зіроньками
Землю оглядаєш.
Чи не бачив мої літа,
Рожевії квіти,
Личко моє мальоване,
Кучерики виті? —
Може вони в чистім полі
Стали десь обозом,
А може вни квіточками
Цьвітуть при дорозі —
При цїсарській дороженці?
Місяченьку-князю!
Чом не прийдуть чорнобриві,
Чом не привітають
Хоть годиночку у вечер,
Хоть одну минутку?...
Місяченьку, місяченьку,
Друже мій, голубку!

Чом лишили сиротою
Мене на сїм сьвітї?...
Місяченьку, місяченьку!
Лїта мої, квіти!“ —

Виймив хустку, повтирав ся,
Подивив ся д горі;
Виймив зеркальце, поглянув —
Тарах ним у море!
А сам за ним!... Хвиля ревла,
Хвиля занїміла;
Місяць утік поза хмару,
А зорі зомліли.

С п і в а қ.

(За Шіллером »Die Theilung der Erde«).

„Ходїть, люди, ходїть, добрі,
Ходїть, мої дїти!“ —
Каже Господь милосерний, —
„Подїлю вас сьвітом.
Що видите, то і ваше,
Усьо вам дарую!“
Ох лишенько: як мурашки
Усї ворохнули-сь!
Гуцул вхопив полонину,
Мужик хапнув поле,
Циган клевець та ковало,
Дяк сїв серед школи;
Жид загарбав мішок грошій,
Нїмець бочку пива,
І так далї, і так далї —
Усьо розхватили...
Аж і співак шкандибає:
„А минї що, Боже?“

„Ох лишенько — а тиж-ж де був
До тепер, небоже,
Що не прийшов, коли другі?“
„Я був, Боже, в раю,
Щоб на тебе надивить ся,
Послухатъ, як грають
Ті ангели білокрилі —
От де я був, Боже!“ —
„А що-ж робить, — каже Господь, —
Я вже не поможу.
Да дві речі ми остали-сь,
І ти ти дарую:
Мій рай сьвітлий з ангелами
І волю сьвятую“.

Сей сьвіт однакий був і буде.

Сей сьвіт однакий був і буде:
Сьвятий та красний — давний рай;
Да не вдали ся в нього люди,
І не удав-сь їх обичай
По сьвіта Божого законї.
Пішли у свою грїшну путь,
Покинувши сьвятого лона
Сьвятої матери — і йдуть
Тепер до мети манівцями,
Що мали на поперекі!...
Коли вни зайдуть? Вічний знає!
А доки зайдуть вни, а ти
Не вір їм, брате, орле, друже!
З людий ангелів не роби!
Тоді і серце не затужить,
Тоді й нечасові гроби
Не будуть землю укривати!...
Не вір їм орле, друже, брате,

Лиш собі самому!
А собі ще менше усіх!
А найменше тому,
Що тя хоче одурити
Та божить ся, брате,
Що він Бога ймив за ноги,
Що хоче шукати
Щастя-долі вьшому сьвіту!...
І премудрі і нємудрі —
Всі Адама діти!

В і р а.

Що чоловік з утїхов, з горем,
Веїм своїм серцем — що він є?
Один керманч серед моря,
Що гадка-бура ним го бе!...
Щасливий, як човен-надію
Му не розібе на скалі:
Тоді фантазия завіе
Їго хоть може по фалі
На тихий берег обман-краю,
У той садочок, у вишник,
Де хрест у хрестик виростає,
І в той домочок-годинник
Новий, кедровий, під побоєм,
На білу постіль-зільничок!...
Там ся сердешне упокоїть:
Люба ушнє му вінок,
А Музя-сестри позолотять,
І на посаг го заведуть;
А та релїія як мати
Поблагословить, і покут
Пообкладає хлїбом-сіллю,
І в храм вінчати поведе,
І будуть грати му весілля
Цїліський вік, ціле житє.

Да надія тая наша —
Слабий човен, брате!
Хто, хто його переведе
По філях горлатих,
Ащоби він не розбив ся
На першому брусї?
А чи мало таких брусів
У морі тім злющім —
Гадок наших, обурених
Невіров поганов?...
Нема числа, пане брате!...
Лиш оден керманич
Годен тебе перевести
Крізь нї в лукоморе
Батьківського того краю!...
О, лиш одна зоря
Переведе тя щасливо
Крізь скали і бруси
Сього сьвіта-океану,
І ту твою душу
Заполошену, убиту,
Миром прилагоїть!...
Она зветь ся, брате, віра,
Она тя до Бога,
Вітця твого, допровадить,
І якором стане
Серед сьвіта широкого
Життя-океану.

До Данила Млақи.

І ті зорі так сияють,
Як давно сияли;
І ті гори голубіють,
Як колись бувало;

І ті люди не зміняли-сь,
Однакі і досі, —
Лиш я, батьку, не однакий...
Боже добрий, Боже!
Лиш я оден не однакий,
Чахну та марнію!...
Літа свої в Італії
На швару посіяв;
Волю свою з торністрою
Дав до магазину,
А сам вернув в Буковину
Тесать домовину.
От що, батьку, і остало-сь
Мені на сім сьвітї!...
А я гадав в своїй хатї
Ще помолодіти!...
Не довело-сь, не судило-сь, —
Що-ж робити мушу!
Треба оддать бідну душу,
Позичану душу, —
А самому пошукати
Під землею долї.
Да се мабїть так і лїпше,
Хоть і серце бблїть.
Да нї про сьвіт, нї про люди,
Нї свою оселю,
А про мою Буковину
Щасливу, веселу,
Що гадав ї звеличати,
Славою опїти,
І до людей привернути
Добрї єї діти.
Не довело-сь, батьку, орле, —
Не моя се доля;
Не я єї вінець вшию!
Така божа воля.
А ти, батьку, його вшиєш, —
Серденько віщує.
Нові часи, нову силу
Душа моя чує,

Як згадаю, що лишаю,
Да не сиротою.
Буковино, ненько моя,
Раю мій, покою!
Не сиротов останеш ти
В широкому світі,
Бо є в тебе гарні сини,
Дужі, добрі діти,
Що гарно ся постарають
Про гарну ти долю,
І люди ся не насьміють
За Господню волю.
Не насьміють, не осудять,
Пальцем не покажуть! —
Наша слава, права слава
Во вік не поляже! —

От що, батьку, орле сизий,
Думаю, гадаю.
Да на тебе як на Бога
Пою, уповаю.
Сьвіти, батьку, сьвіти сьвітло,
Бо я вже не вєпію!
Сьвіти правду, сьвіти віру,
Любов і надію
По тій нашій Буковині, —
Най люди побачуть!
Нам не треба німецьких див,
Ні фумів козачих, —
Сьвітла, сьвітла, батьку, треба —
От за що я гину!
Засьвіти го, розішли го
По всій Буковині!
Най як сонце запалає,
Народ наш осьвітить.
А я тебе благословлю,
Батьку, з сего сьвіта,
І з того му благословить,
І вимолю сили

Твоїй душі чистій, добрій,
Щоб краю добила
І сповнила України
Великі завіти!
Аміль, аміль, душе моя,
Во віки і віки.

П р о щ і.

(За Гайним).

Лежить козак молоденький
Да на хорування;
Коло його стара мати:
„Сину мій коханий,
Тепер літечко на дворі,
Ідуть люди в Київ, —
Іди і ти помолить ся
Пречистій Марії!
Вона тебе вихворює,
Серденько загоїть!“ —

„Нічо, мамо, нічо, сиза,
Ріднесенька моя,
Ходім в Київ помолить ся
За мою Оксану!...
Доле моя, доле моя...
Мамо моя, мамо!“...

У Києві, у сьвятому
Молебень ведець ся;
У Києві, у сьвятому
Там благодать леть ся!
Хто на ноги нездужає,
А подужать хоче,

Несе ніжки восковії, —
Хто руки, хто очи...
А мій Іван несе серце
Із ярого воску.
„О Пречиста, великая,
Ти матінко Божа!
У сусіда було дівча —
Укрили коверцем!
О Пречиста ти київська,
Загой моє серце!“...

Горить свічка на ліхтарі,
Горить, догоряє;
Лежить Іван на постелі,
У-перше дримає, —
Білу ручку на сердечку.
Така його доля! —
А тим часом у кімнаті
Поволи, поволи
Тихі двері одчинили-сь,
Та й знов зачинили-сь:
Ввійшла в хату Божа мати,
За нею два ангели, —
Та й поклала білу ручку
На сердечку Івану...
Серце стало... а та ненька
Не знала, аж рано.

Ф л о я р а.

Горить вогонь серед печи,
Горить-догоряє;
Сидить батько кінець стола
Та важко думає...

Сидить мати у кімнаті
Та молить ся Богу;
Серце чує, причуває
Велику тривогу,
Та не знає уповісти.
Нехай і не знає!
Сестри сидять у каганця,
Шиття дошивають;
І брат сидить на ослоні,
У флюяру тужить,
У флюяру Іванову,
Що в цісаря служить.
Нараз і став! — Ох лишенько!
Іване, Іване!
Чогось твоя замовчала
Голосна флюяра.
Де ти в світі пробуваєш?
Яка твоя доля?...
Повтирав ся, взяв флюяру
Та заток за волок,
А сам вийшов нишком з хати,
Пішов в стайню спати,
Щоб з коником розмовляти
Про ріднього брата.

А в гарячій Італії
В зеленому гаю
Лежить жовняр застрілений,
Смерти дожидає.
Самий, самий, як билина!
Тільки місяць світить,
Над ним пишна черемшина
Розпустила віти.
А він лежить та думає,
Нагадує своїх,
Прощаєть ся з батьком, з ненею,
З братіком, сестрою,
Ще й з дівчиною Катериною,
Тим щирим коханням,

І з тов зброєв золотою,
І з коником в стайни,
Що го носив на гуляння,
Як з названим другом!
Аж тут тихо, тихесенько
У велику тугу
Десь флюяра обізвала-сь,
Тай знов заніміла...
Жовняр склонив голівоньку,
А зорі зомліли.

Зійшлись побратимкі в неділю,
Щоб побратима розважать.
Що не робили — не з'уміли!
„А-нуде, браття, ще заграсть
В Іванову славну флюяру!“
Що вни не діяли — а даром!
Як і німа, так і німа!
А пан в Італії дрима'
Під кучерявов черемшинов.
Що йому снить ся, що думá?
Чи про коня, чи про дівчину?

До М. Д.

І я Гуцул і ти Гуцул,
Оба носим сердак кущий,
Оба в лісі родили ся,
У Черемши хрестили ся,
З ведмедями жмурка грали-сь,
Кресак волев обтикали, —
Та не знали, котров доля
Нас вирядить дорогою,
Чи лихою, чи доброю.
А в нас доля добра була,
За нас обох не забула,

Та хотіла нас панами
Постановити — та п'яна
Нас — що мала у покої
Посадити — а вна свої
Баранчики під ножиці
І всадила! — Оттаке-то
Наробила доля тота!
А хто винен? — —

З округків.

I.

Я не учив ся в кобзу грати,
В німецькі школи не ходив
За книжков вірші віршувати,
Я не видав волоських див —
Неук неукій Черногіря! —
До топірця, а не до ліри
Рука мозолова здала-сь!
У темний ліс, не на Парнас
Іди гулять, опришків сину!
Іди з ручницею гулять,
Доки від неї не загинеш,
Доки твій званий кресний брат
Не забере криваву зброю
І не сховає враз з тобою!
Кріс ти був батько, воля мати,
Зелений гай і школа й хата,
І більше пісні ти не чув,
Як ту, що чорний ліс ти гув!...

II.

А ти кажеш, наша Музо,
Що будеш вітала? —

Амінь, амінь, пречистая,
Велика, сьвятая.
Витай у нас, як то сонце
По великій ночі,
Нехай утрем дрібні сльози,
Заплакані очи,
І на волю подивим ся!
Забудеть ся горе,
І дух новий в нас заграє,
Як голубе море...
І воскреснемо на ново
З тяжкої могили,
Й нову пісню заспіваєм
Новов добров силов.
І вернеть ся наша воля,
А може ще й слава,
І за кривду поспитаєм
У братів лукавих...
Із дижмов нам вертати-муть
Кров нашу пролиту.
Всі котюзі по заслузі —
Так ходить по сьвіті.
А Божий суд мусить бути
Во віки і віки.

III.

Душе ти моя — схамени-сь!
До Бога не тобі літати
Тим кононем прудкокрилатим.
Не стякнеш ти, не долетиш,
А замордована упадеш,
І серед загалу пропадеш,
Як серед стецу той мотиль,
Як та хмариночка у горах,
Піску зеренце серед моря,
Стебло солімки серед хвиль,

Запорошиночка в безладі —
Так ти, душе моя, пропадеш!...

IV.

Як то в сьвітї докоротать
Немилого віку?...
Боже правий, Боже добрий,
Великий наш сьвіте!
Коли-сь дав ми иньшу душу,
І иньші дав груди,
Чому не дав иньшу землю,
Не дав другі люди?
Щоб на мене... О, ні, Боже,
Ти нічо не винен,
А та душа сама винна,
Коли вона гине.
Чого пішла на облаки?...
Душе нещаслива,
Тут Бог казав пробувати,
Тут наша могила,
Не на небі!...

V.

Творці слава на небесїх
Во віки і віки!
Він не водить як кішечку
Стеблом чоловіка;
Він дав йому добрий розум,
Він дав йому волю,
Він дав йому в живу душу
Живуці глаголи,
І здорове, кріпке серце
У здоровій груди.
Не ховайте скарби ваші,
Нерозумні люди,

Не закопуйте у землю,
Бо буде карати,
І виросте в ваших домах
Буйрян серед хати.

VI.

Лети, думо, де думаєш,
І не зупиняй ся,
Нехай собі беруть тіло —
Від душі їм засі!
Нехай собі беруть тіло,
В кайдани окрутять,
А дух Божий во вік волен,
Во вік неокутий.
І не всадять його в пута
Московські Нерони,
Не рознесуть копитами
Всі татарські коні.
А що срібло, а що золото?
Беріть собі золото,
А ми будем і без срібла-
Золота багаті!
Чисте серце, чиста совість —
От наші пурпури;
Ваша слава, ваша доля
Мене не одурять.

VII.

Молила ся заручена:
„О Боже мій, Боже!
Виростай же мою красу
В червоную рожу!
Волію я роже-квітков
В гаю процвітати,
Ніж я маю за нелюбом
Свій вік коротати.

Прийде весна недобрая, —
На весні ожию,
А як піду за нелюба, —
На віки загину*.

VIII.

Коби червону ю калину
Зеленою да жеребинов
Вже густо, густо обсадить,
Щоб темно як в ночі в ній було,
А жалібниці ті зазулі
Туда злітали-сь гнізда вить....

IX.

Золоті зорі
В облакоморі,
Як білі вівці
В голубих горах.
Де той вівчар ваш
Хмаров мандрує,
Де він сю темну
Ніч заночує?
Чи в самбіровім
Гаю-розмаю,
Чи де дівчата
В Зельмана грають,
Чи де в царці
Донечка тужить?...
Вірний мій друже!

X.

Хто так високо
Хмаров мандрує,
Золотов трубков
Вівці гуртує,

І вишасає,
І завертає,
Ще й у тримбіту
Грає та грає?...
Раю мій, раю!...

XI.

Обертаю-сь, — а ті літа,
Ті молоді мої
Машерують за тамбором
Цісарсков дорогов.
А я стою та дивлю ся,
Та нищечком плачу,
Та сивію як той голуб!...
Сам не знаю за що
Вони мене покинули!...

XII.

Місяцю-князю,
Білий вівчарю!
В золоту сурму
По ночах граєш,
Далеко видиш,
Багато чуєш, —
Де я сю нічку,
Де заночую?
Чи в Тегерані
В рожевім гаю,
Де одаліска
Перли збірає?...
Я й сам не знаю!

Кріль Ероль.

(За Гетим).

Через ліси, через гори —

Недоле моя! —

Їде батько з своїм сином

В неділю до дня.

„Чого-ж бо ти, мій синочку,

Голівку сховав?“

„Гой таточку, голубочку,

Кріль Ероль там став!“

„Ні синочку, дитя моє,

Нічо не стоїть!“

„А тото що у коруні?

Адїть о! — адїть!“

„Хлопчику, голя!

Гайда зі мною!

Прекрасні гри му

Грати з тобою!

Прекрасні квіти

В моїм садочку!

Дасть тобі невя

Білу сорочку!“

„Ой таточку, голубочку,

Він мя зачипат,

Каже, що дасть сорочичку,

Ще й будеть ся грать!“

„Цить, сину мій манесенький,

Цить, соколе, цить:

Тото вітер буйнесенський

У листю шумить!“

„Хлопчику, голя!

Гайда зо мною,

Возьмуть тя доньки

В таньчик з собою.

Мої донечки

В Зельмана грають,

Ще й заколишуть,
Ще й заспівають!""

„Гой таточку, голубочку,
Дивіть ся — о-я!
Кріль Ероля пишні дочки
Мабуть то стоять?“
„Ні, синку мій, дитя моє,
То кладений пліт,
А то верба кучерява
Під плотом стоїть!“

„„Хлопчику, го-я!
Гайда зо мною,
Я тебе возьму
Силов з собою!
Твоя урода —
Моя подоба,
Рушай зо мною
В мою господу!““

„Вай, таточку, голубочку!“
„Цить, синку мій, цить!“
„Хоче мене король Ероль,
Таточку, убить!“
„Ні, синку мій, дитя моє..
Недоле моя!“...
Не йдїть люди у дорогу
В недїлю до дня!

Мина гори, мина доли,
Мина чорний лїс...
Батько сина неживого
До дому принїс.

З д о р о в

чесному субору Просвіти у Львові!

Давно другі пробудили-сь,
Сьвітло засьвітили,
Давно вони вештають ся
З усїєї сили
Коло свого, не чужого:
А ми спим і досі,
І негодні, і голодні,
І голі і босі.
А хто винен? Самі винні,
Що не встали рано!
А ті наші вороженьки
Вже кують кайдани,
Кують довго, кують добре:
Заспаних окують,
Тих що сьвітла цурають ся,
Що спють і не чують
Дзвонів правди, дзвонів волі...
Уставайте, браття!
Бо та темрява теменна,
Непевна, проклята,
Приспить як нечиста сила
Усїх нас на віки,
І будуть з нас згнуцати ся
Усї людські діти.
„Непотрібні!“ — от що скажуть —
„Жениха заспали
Того з правдов, того з волев, —
За те-ж і пропали.
За те-ж скличе на весілля
Він чужїї гостї,
І чужих він привітає
В дворах на помостах!“

А ми мем стояти в порога в хороммах,
З рабами стояти і з ними дрімать,
З чужими рабами у своєму дому!...

Пожалувать ніжних не схоче-сь нікому :
„Недбалому — скажуть — за дверми дрімать!“ ...

Отака то наша доля
В широкому світі!..
О, збирайте-сь, о, злітайте-сь
Усі руські діти!
О, збирайте ся, злітайте
З усієго всюду :
Дайте ради, дайте світла, —
Ваша слава буде.
Буде слава во вік віки,
А буде велика,
Що просвітите ніч темну
І довгу і дику.
Просвіщайте-ж, батьки сизі,
Бо ворог лукавий
Вже крадеть ся на каліку
З ножем у халяві!
Вже крадеть ся й доконає,
Як не буде вшину!

.
.

Всі чатують, як ті коти!..
О, просвіти, браття,
Щоб каліку невидящу
Не вигнали з хати,
Не вигнали і не вбили!
Бо доки суд буде,
А нас люди гірше суду
Страшного осудять!!

Зберіте-ж, батьки, ся в щасливу годину,
В велику семію усі ся зберіть!
Не дайте пропасти, не дайте загинуть,
І нас научайте і самі ся вчіть!
В широкому світі народів чимало,
Народів великих, народів святих :
Ви виділи, браття, як вони виростили,
Як вони просвіщали-сь, — дивіть ся на тих,

Тай нас просвітїть так! І буде вам слава!
Де гадка согласна, де хїть не лукава,
Де правди, а не поклонїв ся надїють, —
Там Бог Голова — і та правда приспїє!

ОСЬМИЙ ПОМЕННИК ТАРАСОВІ ШЕВЧЕНКОВІ

на вічную пам'ять!

И слышахъ гласъ съ небесе яко
гласъ водъ многъ, и яко гласъ
грома велика, и гласъ слышахъ
глаголющихъ въ гласи своемъ,
и поющихъ яко пѣнь новъ.

Апокалипсисъ.

І Ти, Батьку, возопїв нам
Таку пісню нову
Чистим серцем, чистим духом,
Чистим рїдним словом:
І собрав нас своїов гуслев
У собор великий,
І почали валити ся
Тї катуші люті,
А на гробах поборників
Зелена як рута
Стала воля виростати,
Здоймати ся д горі.
Не здоймила-сь, затолочив
Тяжкий її воріг.
Затолочив? — Всї тирани
З усїйого сьвіта
Не годні їй затолочить,
У землю убити.
Бо вна як озиме жито
Корчем розростає-сь, —
А над житом пісня піє-сь
І день зустрїчає.

І що прийшло з того всього
Нелюдському звіру?
Він Тя убив, тай задумав,
Що і Твою ліру
Розбив о стовп своїй тюрми!
Не розбив-єсь, кате,
Лиш ударив нев — і тільки!
А вона, проклятий,
Задзвеніла тим сильніше —
Весь дух стрепенув ся!
А ти поблїд, бо провергли-сь
На всій сьвятій Руси
Зачаровані сини їй,
Що закляті спали
Під нечистов твоїов лудов.
Провергли-сь, устали,
І до мечів своїх яєних
Простягнули руки,
І віддадуть кару в кару
І муки за муки.

А Ти се все заподїяв,
Великий наш сьвяте!
О, не зійшли-сь ми сььогодні
Мерцїв споминати,
А прийшли ми спомянути
Воставшу од гробу
Нашу славу, наше слово
І нашу свободу.
І живого спомянути
Тебе в наших душах!
Жива є Русь і живі є
Всі душі на Русї,
І воспоють таку пісню,
Як згойдане море,
І поведуть Твої речі,
Як вічні зорі,
Нас у лиман той безпечний
Просьвіти і миру,

А могили лиш кайдани
Та ніч будуть крили.

Достойно єсть, пани браття,
Сьвятих споминати ;
Достойно єсть їм молити-сь, —
Да ще краще, браття,
Ті діла їх послїдувать
І речі сьвятїї,
І на їх гробах великих
Садити надїю.
І виросте та надїя
Умита росою, —
Не росою, а сльозою
Тов чистов, сьвятою ;
І здойметь ся, як ті дебри,
Годовані ріки,
Не рікою, але кровю
Во віки і віки ;
І здойметь ся і виросте,
І зазеленїє,
І зацвите, і уродить
Велика надїя —
Дїла добрі, дїла нові,
Дїла не минуті,
І розїбе на шматочки
Тиранськїї пута.
І почує нова душа
Нову в собі силу,
І посадить — не надїю
На сьвятих могилу,
Але голови тиранів
Посадить вна, браття !
І віддасть вна волю вол.
А катові ката.
Ї позбірає свої дїти
В хатах на помостї,
І приїде правда, воля
На вік до їй в гостї.

Спомянімо-ж, пани браття,
Сьвятого ми нині!
Не вмерлого, а живого, —
Бо слово не гине.
Форма в форму міняєть ся
Від віка до віка, —
Да без краю і без міри
Жив дух чоловіка.

Із округців.

XIII.

Лети, душе моя, небого,
Куда направила-сь літатъ;
Лети! щаслива ти дорога!
Та не збирай ся лиш ступатъ
На мороги самі лаврові,
Бо доведеть ся на глогові
Сто раз за десяти ступатъ.
Полинь не мід солодкий пить!
Співатъ — не у танку гулять!
Тепер не так як то бувало
Коли князі нас величали,
З лицарями сиділи в лад!
Тепер — о доле ти змінчива! —
Нема і глини на могилу
Тому, що в раю лиш літає...

XIV.

Понад славу нема добра
В широкому сьвіті;
Без славоньки сьвіт як трунва
Коверцем некрита;

Без славо́ньки сьвіт -- могила,
Тяжко в ньому жити;
Без славо́ньки лице вяне,
Серденько маріє;
Без славо́ньки сонце пече,
Пече а не гріє!...

XV.

А тії пророки, а тії сьвятії,
Що мир розсажали як пальмовий сад,
Що сїяли правду, любов і надїю —
Чи й тим в часоморю во вік пропадуть? —
Не дай того Боже, бо того й не має!
Поборники правди во віки муть жить.
Владики неправди — ті попропадають!
Не Бог їх, а люди самі муть судить,
І ймя їх прокляте задавлять в болото,
Обкрутять проклоном, к нечистим пішлють,
А праведні вдягнуть порфири і злото,
Правдати всю землю, розсуджувать муть
Неправого з правим, тирана з рабами!
І буде заплата, і будуть платить
Не пеклом, а кровю, гіркими сльозами!
Хто кільки розсипав, — ме тільки і пить!
І всім буде кара, і всім надгорода!
Криваві потоки не пусто ринуть!
Не Бог ме судити, а в руки народам
Віддасть він страшний свій і праведний суд.

Г у л я л и.

Гуляли. Гусли розривали-сь,
Гули цимбали, бас ревів,
Як вихор летіні літали,
Кружок дівчат як мак лелїв.

Й мене тягли вни до гуляня...
„Не піду, братчики, я з вами!
Бо у кутку на цвинтари —
Ох братчики милі! —
Стоять сьвіжі, непорослі
Дві чорні могилі!
А там попи поховали
В неділеньку в ранці
Тихесенько, без гомону
В одну — новобранця,
А у другу ту дівчину
З чорними очима!...
Ви знали її? Хатиночка
В гаю при долині...
Обійко їх і ховали
Черці як голуби!
Ви гуляйте, а я більше
Гуляти не буду!“

С о н ц е.

Зійшло сонце, зійшло в рожках,
Усе завітчене,
А я його питаю ся,
Чого засмучене?
А вно міні відповіло,
Що місяця ждало,
А той місяць із зіроньков
У гаю пропали.

Оттак і та удівонька
Пишная, думна,
Вквітчала ся, сподівала-сь
В неділю до дня;

А він собі із другою
До шлюбу пішов...
Вна вмила ся слізюньками,
А сонце росов.

Дезертир.

Розстрілити мя ведете?
Хто-б був такого знав!
Ох вечер той!... А я самий
На стойці си стояв.
Стояв, нічого не гадав —
Кобих був і не чув!
Сідало сонце спочивать,
Сьвіт поволеньки снув...
Чого-ж оно обіздріло-сь
Зза колоди ще раз?
Зза колоди?... Ох Боже мій!
Ти сьвіте добрий наш!
Зза колоди? Зза гір, зза гір,
Зза наших синих гір!
Ви були там? не були-сьте!
Присягну на топір:
Не були-сьте! А я там зріс,
З вівцями там ходив
Си з нашими й в тримбіту грав!
Кобих лиш був не чув
Тогди на стойці стоячи
Тримбіту я, — тепер
Розстрілювать би не вели
Мене!... А я козир
Був в наших горах. — Але най!
Нехай уже ведуть!
Але коби хоть тримбітар
Оден узяв ся тут,

Та у тримбіту ми заграв,
Як мете мя стрілять, —
Мені, ей Богу, що не жаль
Тоді було-б вмирать!

З округків.

Співучим пташкам на поклін.

XVI.

У науці, у розраді
України доля,
А в залізі да у крові
України воля;
А у пісни голоснії
України слава!
Благословіть Україну,
А я заспіваю.

XVII.

Як та доля невірная
Топче наші квіти
Свойов ногов залізною!...
Що-ж мусим робити? —
Ту доленьку ні всилувать,
Ані уполити!

XVIII.

О Боже мій, о Боже мій!
Рожевого сьвіта
Лиш на хвильку, а потемку —
На віки, на віки!...

XIX.

Оперед вікна я гадав
Покласти два — лиш два, о Боже! —
Лиш два рядочки стократь-рожі,
А по двору щоб парка пав
І пишна-горда, бач, ходила,
Та срібне пір'ячко ронила.

Р о ж а.

В неділеньку в ранці
Ідуть новобранці,
А мій милий чорнобривий
У білій катанці.
„Чекай, милий хлопче,
Най припну ти рожу!“
„Не чекаю, серце мов,
Чекати не можу.
Бо ті твої рожі
Сльозою зрошені!...
Вповідав ми тарабанчик,
Що ми розлучені.
Але як убють мя,
Коби посадили
Ту червону твою рожу
На моїй могилі.
Та рожа прийметь ся,
Мая розцвитеть ся, —
Під зеленов муравою
Серце стрепенеть ся“.

Бельзацар.

Опівніч минає і ніч іде,
Град Вавиль недобрий се сон веде ;
Але у царських там чертогах, там д горі
Сьвітлиця палають, гуде, керекорить,
Бо у теремах за златий стів
Бельзацар з дружинов вечеряти сів.

І північ минає, і ніч іде,
Розклали ся годи, свадьба гуде,
Красують ся гості пишними рядами,
Ріков ринуть вина, дзвинять пугарями,
Царя вихваляють, здорова пють,
Служалі літають то там то тут.

А цар зухвалий реве як зьвір,
Трясуть мури ся, трясеть ся двір,
Лице му палає як шина черлена,
Не тямить, чи ніч се, не тямить, чи днина,
На Бога говорить зухвалу річ.
Минула опівніч, минає й ніч.

„Що Бог або Господь? Я сьвіта цар!
Я Бог усім людям! я! Бельзацар!
Що хочу, те й робю, кого убою ся?
Махну — і половов і глави і душі
Летять-підлітають! — Боги! — Я Біг! —
Рабами боги ви мені до ніг!“

І свис. Ворохнуло-сь як в грани гад,
Побігли служалі, біжуть назад,
На главіх сосудів іскрущих чимного,
Зрабованих в храмі Єгови сьвятого.
Як змий зпоза столу зірвав ся цар,
І вхопив у руки сьвященний пугар.

„Єгова? Вни кажуть, що ти сьвятій.
Я з тебе кню ся, Єгово ти! —

Усї мої трунки, усї мої вина
Я з твої се чаші му пити від нинї,
А сев зачинаю! — Вана!! — Овва! —
Я з тебе сьмію ся, та Ёгова!“ —

Але ще й речі цар не дорік,
І змовк, і змовкло, всї бризли в бік,
Блїді як стїна, і душка не дише,
А на стїні пише, і пише, і пише
Вогненна рука вогненний стих,
І пише, і никне; лиш стих не зник.

Минула опівніч і ніч мєна,
Немає нї гостей, нема й вина.
В востоці поволи-поволи свитає,
Цар Бельзацар вбитий лежить на повалї,
Ёгови чаша єму в руці
Наллята кровйов...

Савл і Давид.

Сидить король на золотім престолї,
Сидить сумний, понурий як та скеля;
Махнув руков, щоб зараз му привели
Ісаї сина. І вволена воля.

„Ходи но хлопче з золотов органув,
Ходи, розбий ми мої тоски, туги,
Що чорними оповивають дуги
Жите мое, мій ум кують в кайдани!“

І сїв Давид на підніж королевин.
„Великий Господь!“ — так він зачинає
Гру; струна струні правду вповідає. —
„Великий Господь і без краю дивен!“

„І що живе, Всевишньому ликує.
На день свитає, ніч ся розступає, —
А праведне, ідучи путь, співає,
І як співає!... хто его не чує?!...

„Здойми, о князю, ту тяжку корону,
Здойми її з схорованої скрани!
Та вийди, глянь на сьвітлий божий ранок,
На ті лелії красні, мировонні!

„І глянь на тії байраки рожеві,
На виноград, як пишно свої віти,
Розчахнені від золотого цвіту,
По всіх садах розкрásив маслиневих!

„І глянь на гори, як вни пишно зняли-сь
У синє небо, у вінках кедрових!
Які то співи в кедрах та дібровах,
Які то гульки в водостоках взяли-сь!

„Коли-ж бо я, вівчар, слуга твій пуций,
Та серце моє так весело беть ся, —
Що-ж ти аж, князь, на золотій столиці!
О скільки-ж твоє бити-сь мусить дужче?!

„Про що же твоє око в сльозах тоне
Та твою душу сумороком вяже?
Який прекрасний сьвіт!... О глянь бо, княже,
І знов ся мир до твоїх скрань приклонить!

„І знов вселить ся ясна, сьвітла днина
У твою душу, і сам Господь сьвят“ —
Але король, зірвавши-сь, вхопив рать,
І верг за перепудженням хлопчинов.

Барқароля.

Сонце заходить, лідо леліе,
У сріблї люни лягуна мріе,
А гондоліре кращій Аполля
Пустив ся барков долів на море...

„О, деж ти правиш? о, де гадаеш?
Дожив чертоги чого минаеш?“

„Що мені Дожи? що їх коруна?
Поуз Ріяльти — там моя дума!“

„О сеніора, чи ти не чуєш?
Чи вбогим Марком уже гордуєш?
Ах, сли гордуєш, то хоть спогляни,
Як вірний Марко в море потане!“

Аж тут втворяє-сь стиха віконце,
А в нїм являє-сь красна як сонце:

„О, саго тію! Деж так барив ся?
Чи не на зорю де задивив ся?“

„О ні, Мадонна! Зорі сияли,
Доки у твої не заглядали,
У твої очи кращі від зорі,
Кращі жемчуга, глібші дна моря“.

Місяць заходить, море леліе,
Порожнов барков по фалях віє...
Де-ж молод Марко, що нехав барку?
Чи в сеніори, чи на дні моря?..

С о н.

В венецькій салї я ніби стояв,
Дівчата гуляли, шалїли,
Веїякі-веїякі і з ріжних стран,
Чорняві, русяві і білі.

Й мене займали іти гулять,
А я стояв як та скеля,
І все дивив ся, усе дивив
На образ красний на стелі.

На нїм були намальовані
Удова з своїов донькою;
Донька тримала-сь за серце руков,
А мати їй нїби глагоїть.

І нїби питає у неї все:
„Що в тебе, єдина, болїє?“
„Нїчо“ — сказала так глухо, так...
І знов як у перед нїміє.

А там десь з боку рицар стоїть,
І з другов си нїби жартує;
Дївчина тяжко нїби зітхла,
А рицар то нїби не чує.

Я в і р.

Стоїть явір над калинов —
Широкий лист обпадає;
Під явором калиночка,
А явір ї укриває.
На калині ягідочки,
На яворі анічого;
Така доля, пани-брата,
Чекає з нас не одного.
Літі криє від упалу,
Зимі листок розсипає,
Невгадану свою долю
Широкими укриває.
А та доля мальована
К соловію в гніздо гнеть ся;

Коло серця молодого
Як гашечка чорна веть ся.

Покинь, явір, покинь, бідний,
Пиху укривати,
Та вчи ліпше своє серце
Лишенько ховати.
Навчиш — добре, а не навчиш —
Усихай, небоже!
Хіба даром зеленіти? —
Пожаль тя ся Боже!

О чом Дунай !...

О чом Дунай, о чом тихий,
О чом же ти не рожевий?
Чо' пісочок не перловий,
Бережечки кришталеві?
Я би з шурця павляного
Зладив човен тай веселце,
Я би поплив кінець світа
Найти серцю рівне серце.
Сходив я світ, сходив другий,
Тридев'яту землю схожу,
Усе вижу, усе чую,
Усе знаю, все нахожу;
Лиш серденька не нахожу,
Лиш серденька мому пару...
Було серце як то сонце, —
Люди вкрили чорнов хмаров.
Було серце як та рожа, —
Люди взяли попід ноги;
Було серце як Бог праве, —
Юда продав свого Бога...

Юда? — люди го продали!...
Да коби хоть в добрі гроші!
А то в корчмі за дві чарці...
О, ти сьвіте нехороший!

Де доля?

Ти дома молотив горох,
А я ходив, мій милий брате,
У Німці доленьки шукати;
Ходив-ем навіть до Волох,
І за шклянні тиролські гори;
Нарешті навіть і до зорі
Ходив, ба хожу ще і досі, —
А доля спала у горосі.

Волошин.

Тяжко, браття, серце брати,
Та на вірші розривати,
А ще тяще дивити ся,
Як на сьвітї плинничить ся,
Та як люди вбивають ся,
Душами торгують,
Як ні заповідий божих,
Ні Бога не чують,
А у крові неповинні
Руки умивають.
То не злодій, що шляхами
Людий розбиває,
А то злодій, що смиренно,
Богобоязливо

Та законно тебе ріже, —
А ти нещасливий
Ще гадавш, що так треба.
Оно так не треба,
Хоть ті люди тебе дурять,
Що так прийшло з неба.
Ні, братчику! Господь добрий
Кождому на світі,
А ми самі неситі
Иродові діти;
У нас одних не найдеть ся,
Немає сьвятого,
Як лиш міщук з талярами,
А більш і нічого.
За талари в нас продають
Народи і душі,
Ба то навіть рідні діти!...
Що-ж робити мусим?
Серце тріскає страждаючи,
А оно співає!...
Вибачайте! — бо плакати
Вже сльозів не має.
У хатині край селини
Волошка тривала,
Та Господу молила ся,
Та коверці ткала,
Та на сина дивила ся
Сльозойов любойов.
А він собі як той ангіл
З божого престола
Чистов душев процвітає,
Нічого не знає,
Що в сусіди Катерина
Як мак процвітає,
Як мак повний у городі...
„Мамунечко, серце,
Ану я йду до сусіди
Обіздрий коверці!
Які-ж красні!“... „Маріучко!
Голубко, нанашко,

Коби і я такі вмiла!⁴
„Тобі-ж, доую, на що?
Богатого батька дочка —
Не тобі робити,
Тобі в буддень як в неділю
В пафталях ходити,
Та у салбі, та в дьордеях!...
Чи як кажеш, душко?“
„Нанашечко, Манолїй де?“
„Пішов збивать груші“.
„Ох нанашко, й минї грушок!
Голубко нанасю!“...
„Иди в садок, моя рибко,
Манолїй най дасть ти.
Та ни біжи так, бо впадеш!“
А дівча й не чує,
Уже й в садку! — „Манолечку!
Манолїй, чи чуєш?
Неня рекли грушок дати“.
„Еп, in data mare!“¹⁾
„Та бо ти все по волоськи!“
„По волоськи? дагає“²⁾.
Я по руськи ни умiла!“
„Я навчу, Манолцю!
Хочеш, серце Манолечку?“
„Я? Деу, сае хочеш!“³⁾ —
Як си dice: te jubesceu?“⁴⁾
„Я тебе кохаю!“
„Я тебе oh Deu“⁵⁾ кохаю!“
„А видиш, як знаєш!“
„Як си dice: in vesi vesi?“⁶⁾
„Кажеть ся: на віки!“
„Я кохаю in vesi vesi!“
„Та ні, ні, на віки!
Ох лишенько, уже й забув!“...
„Я вже не забуду:
Я люблю тебе на віки!“
„Тепер, Маню, буде!“

¹⁾ Добре, я дам зараз. ²⁾ Так ³⁾ Вігме, що хочу. ⁴⁾ Як ска-
зати: я тебе люблю ⁵⁾ Вігме ⁶⁾ во віки віков.

А прийди в садок у вечер,
Мемо далі вчити-сь“.
„Vine, vine, Deu sae, bine¹⁾!“
Оттак мої сизі
Любили ся, кохали ся,
І самі не знали,
Як они се пізнали ся,
Як вни покохали-сь,
Як стояли що вечера
В садку під вишнею,
Як обое ділили ся
Святою душею,
І як серце до сердечка
Прилипло як з медом.
А чого-ж їм молоденьким
Ще у сьвітї треба?
Може й треба, я не знаю...
І они не знають,
Чого в садку жартуючи
Сльози утирають.
Може вражі комашки ті?
І то може бути.
„Манолечку, а ти плачеш?“
„Нї, моя голубко!
А ти, серце?“ — „Ховай Боже!
Я, сизий, весела!“
А тут з хати стара мати
Кличе до вечері.
„Катерино, ходи їсти!“ —
„Я, мамо, не хочу!“
І шириньков швидесенько
Повтирала очи.
„Ох лишенько! Манолечку,
Коли будеш в мене?“
„Завтра, душко“. — „Не забудь же!
Не забудеш, Маню?
Та не ходи такий смутний!“
„Я, душко, не хожу!“...

¹⁾ Добре, добре, бігме, добре.

„Ти думавш, що мій батько?...

Боже милий, Боже!

Хіба в мого ба й бадечка

Доньок є багато,

Аби мене хотів втопить?“

„Твій батько багатий,

А я бідний, Катре, серце!

Я пропав на віки!“...

„Манолечку, що ти робиш?

Єй Богу, з пристриту!...

Фе так робить, я насьмію-сь!“

„Ба й ти не плач, люба!“...

„А ти не меш, Манолечку?“

„Нї“. — „Й я вже не буду!“

Тай заплакали обое

Як ті малі діти...

Що-ж нам більше і остало-сь

В широкому сьвітї!

Що-ж більше остало-сь в широкому сьвітї,

Як дрібними сльози горе виливать?...

Діти мої, діти, нещасливі діти,

Не веїгди на батька, на нею дуфать!

Бо і они люди, серцем не питають,

Свої рідні діти ріжуть, убивають

Думі на офіру! Що-ж мусим робить?...

Нам тільки остало-сь — плакати та любити!

А що далі з того буде,

Не питайте люди!

Ідїть тихо на різницю,

І не кажіть людем,

Бо они вас ще осудять

Тай назвуть ледащо!

Серцю легше носить горе,

Хоть не знає, за що;

Лиш най люди не сьміють ся,

Та ніхто не знає.

Да се стара, бачте, пісня, —

Нової співаю.

Сьвітить місяць, розсипає-сь,
Селом сьвітло погасили,
Грає легінь, приграває
У дівчини під вікнами.
Грає легінь, виграває,
Тай словами примовляє :
„Ох дівчино моя мила,
Ти богатська, я убогий ;
Я о тебе не стараю-сь,
Присягаю пану Богу !
Да і твого батька-неньку
Подалік му обходити,
Аби твому батьку-ненці
Чим воленьку не зломити.
Да і тому богачеви
Му з базарю уступати-сь,
Аби не мав відтак, серце,
Тобі він чим вирікати.
Лиш одної сеї нічки,
Доки село ще не чує,
Позволь мині тутки грати !
Зпоза садів не учує-сь,
А по стежечці, по вбитій
Не покмітять мого сліду,
Відспіваю, відограю,
Повтираю-сь, да і піду.

„Пішов легінь до домочку...
Рухло село, уставало,
Про колачі вештало ся,
На весіля убірало-сь.
Лиш у вдови у хатині
Лежить легінь на ослоні,
Сам убраний, ручки на́вхрест...
А удови нема дома,
Пішла шукать Христа ради,
Чи-б хто не збив домовину.
Найшла, чи ні — Сьвятий знає,
Бо весіля як покинуть?“

До чого я люди добрі
Таким ще морочу?
Ліпше далі доспіваю,
Як втирали очі,
І як далі кохали ся
Наші голубята,
Як раділи, як плакали...
А батько і мати
Ба-й-ба' собі, що Катруся
З легінем говорить.
„Нехай собі наговорять ся,
Як та зоря з морем!“ —
Каже батько. — „Ще молоді,
Звичайно: ще діти! —
А що, Катре? Твій, бач, школяр
У голов не битий!
Борзо вивчив ся по руськи!
А ти по волоськи
Ще не вмівш? Чо' встидаш ся?“
„Да я отсе трошки
І умію!“ — „Ач, казала,
Що ти тої мови
Ненавидиш! А вна гарна!
А в нашої вдови
Вже вивчила-сь ткать коверці?
Я тебе що днини
В неї вижу... А гарно тче!
Ще й гарного сина
Собі має, ніщо й казать!
Лиш шкода, що вбогий!
Певно шкода! Да що-ж робить?
Ми усі під Богом.
Коли Господь допоможе,
То буде й богатий.
Чи як кажеш на се, стара?“ —
„Да оно то — знати.
Але доки ситий схудне —“
„Мовчи собі, бабо!
Та от що пазь: нам старостів
Сподівати-сь треба

На неділю, а то гарних,
Попівського роду!
А то й сам собі попович!
А з того виходить,
Щоб то гарно зладити ся,
Бо й весіля буде,
А Катруся попадею
Вже верне від слюбу.
От що, доню! Той гарніше
Вивчить по волоськи,
А може ще і читати
І писати трошки.
Будеш собі кругом паня!
Ще і криволіну,
Казав, справить.“ — „Ох таточку!
Таточку єдиний!
Не вбивайте, не карайте!
За него не піду!“...
„Ні, не підеш, моя доню,
Колясков поїдеш,
Четвірнею! Аж закурить!“...
„Не хочу я, тату!
Нехай їде сам колясков,
А я буду ждати
Свої рівні!“ — „Бач, царівна!
Кращого ти треба?
Я два роки вже шукаю,
А не міг надібать
Гарнішого собі зятя...
Що гроші! що слава!
А що вже рід, бач, великий!...
Хоть у якім праві
Допоможуть, заговорять,
Хоть би і в владики!
А ти знаєш, дурне дівча,
Що то за велике
Оно діло, той владика?
І сказать не можу!“
„Тату, мамо, ох таточку!
Боже ти мій, Боже!...“

Я не хочу ні владики,
Ні попа, ні пана!
Віддайте мя, мій таточку,
За мовго Маня!
Я ліпшого і не хочу!...
О Боже мій, сьвіте!“...
„Що то, стара, з нашев Катрев?
Чи лиш не з пристріту,
Або з очий отаке їй?
За бабов післати,
Най примовить на чімнибудь.
Напити ся дати,
Ще й обмити! Чуєш, стара?
Бо я йду до Жида,
Щоб горівки на весіля
Доброї стокміти“.

Не знат Катерина, чи ніч се, чи днина,
Чи люди говорять, чи сонце сия,
Чи вна на сїм сьвіті, чи у домовині?...
„Мамунечко, серце, голубко моя!
Чого ти малою мене не приспала,
Або як купала, чому не заляла,
Купелем заляла?... Тогди було вбить,
Нїж нинї як камінь у мори топить!“...

Отаке то, пани брата,
Дїєть ся на сьвіті!
Така доля судила ся
Всім богатьським дїтем.
А в бідного кланя дїтий
У безверхїй хатї,
А кождому свою долю
Держить Бог богатий.
Бо то старий наш господар,
Той Господь на небї,
Знає богача карати,
І знає, що треба
Убогому: свою волю,
Серце нелукаве,

Що кождому горю вірить...
Він пан над панами !

Богач ляже спати —
Всю ніч му не спить ся ;
Сидить над грошима —
Серденько в нім беть ся.
Сяде до вечері —
Всі кусні рахує ;
А вдавить ся дідько —
Сини прогайнують
Лукавою працю,
Да ще й насьміють ся,
За батькову душу
Шампанами впиють ся.
А бідний сердега
Ляже тихо спати, —
Доленька приснить ся,
Водиці напеть ся,
От він і щасливий,
От він і багатий !
Бідуйте, пани ви,
У златих палатах,
А я в свої бухни
Як цар буду жити,
І люди любити
І Бога хвалити.

Не слухали батько-мати,
Робили, що знали.
А Катруся безталанна
Мліє умліває.
Вийшла в садок подивити-сь,
Чи не уздрить того,
За ким гине, пропадає
Сердешна небога.
Нема Маня, не приходить !
Що-ж робити мусить ?
Побачила за парканом
Удовину грушу,

Тай згадала, як бувало...
Бувало... Минуло!
Не вернеть ся во вік віки!...
І сльози лонули
З очий карих, як той дунай!
„Єдиний мій, милий!...
І ти мене вже покинув
При лихій годині? —
І ти мене вже понехав?...
Нехай і так буде!
Озьму в батька два таляри,
Та куплю отрути,
Тай загину, мій єдиний,
У твоїй хатині!
Легше буде мині лежать
У тій домовині,
Що ти мині вибудуєш,
Єдинеє серце!...
А та твоя стара неня
Укріє коверцем,
Знай зазуля синим пюром —
Все лихо загоїть.
Буде мині здавати ся,
Що я вже з тобою
Повінчана, мій Манолій!...
Де-ж ти забарив ся?...
Нагнівав ся! навіть в-ві сні
Уже не приснить ся!“...

Місяць сходить. Пішла Катря
З кінвами по воду,
А Манолій молоденький
Вже не переходить,
Як то колись, як бувало, —
Відай забуває!
Подумала, постояла,
Да як заспіває!...
Да вже не про ті пафталі,
Що доси співала,

Коли свого Манолечка
Отут дожидала, —
А про того бай бадечка,
Що зарізав доню...
„Чи-ж я тобі, мій бадечку,
Не вволила волю,
Або тобі із дороги
Ноги не умила,
Що ти мене молоденьку
Втручаєш в могилу?...
Та коби хоть разом з милим!
Манолі, Манолі!“...
Як стояла, так упала,
Дала сльозам волю!...
„Забуває! Серце мов!...
Мене забуває!“...
Аж слухає безталанна —
Пішов голос гаєм:

„Frunda verde de pe bradu¹⁾,
Ти місяцю, ти королю!
Я з дівчинов розлучаю-сь,
Присягаю пану Богу!
Ті дівчата всі однакі:
Відки вітер, туди гнуть ся,
Як гадина коло серця,
Так словами обівють ся.
Да піду я стадо пасти
До Турчина до Стамбулу,
Щоб дівчина і не знала,
Щоб дівчина і не чула...
Щоб дівчина не гадала,
Що я за нев умліваю!...
Цвите рожа над Босфором,
А Босфор се і не знає.
Цвите рожа над Босфором,
У білий шум похилила-сь;
У вечері розцвітала-сь,
А до сьвіта і відцвила.

¹⁾ Лист зелений на ялинї.

Несе Босфор рожевий квіт
На голубі свої фалі,
Куди несе, куди заніс —
Сам Босфор і се не знає.
Fronda verde de pe bradu,
А більший цвіт на делії;
Питала ся султаночка,
Чо' в Босфора серце мліє? "...

Пішла Катря на підсаде
Шитя вишивати;
Чо-ж Манолій не приходить
У сопівку грати?
Хіба его нема дома?...
О, Манолій дома,
З завязанов головою
Лежить на ослоні.
Коло его стара неня:
„Ce te doge¹⁾), сину?“...
„Нічо, мамо, нічо, сиза,
А так таки гину!...
Я й без хори, мамо, гину, —
Що-ж робити мушу!...
Підведіть мя до віконця,
Нехай подивлю ся
До Катрусї на подвіря...
Чому не приходить,
Абих хоть раз у останне,
Дивив-сь на їй вроду?
Богатого батька дочка,
Да ще й заручена!..
Мамо, мамо, чому наш двір
Не озолочений?
Чому і в нас немає так,
Як є у сусїди?
О ні, мамо, я зберу ся
Та в Гуцули піду.
Там ворожбити великі,
Они минї, мамо,

¹⁾ Що тебе болить?

Анцихриста визвуть з пекла,
Я гроші дістану,
І висипю гору срібла
На нашім подвірю!
Нене, нене, ви плачете?
Ви не ймете віри,
Як то дуже серце болить
Від того коханя!...
Ідїть, мамо, за отрутов...
Або ідїть, мамо,
За Катрусев, нехай на ню
Хоч лиш подивлю ся
Через поріг! Ідїть, ідїть..
О, серце Катрусю,
Що ти минї се вчинила?...
Так мамо: вчинила!
Она мабуть у Гуцули
До баби ходила
За чарами, та дала ми
У меду напити-сь!
А я хїба без Катрусї
Можу в сьвітї жити?...
Я — без неї в сьвітї жити!...
Вай моєму сьвіту!
Але не так, не так, мамо:
Я в опришки піду!
Я украду її в батька;
Я его заріжу,
Того злого поповича, —
Чого він тут лїзе?
Чого в містї не вінчає-сь
Та не бере паню,
А як ворон розбиває
То наше коханє?
Хїба єму я що винен
В широкому сьвітї?...
Мамо, мамо, чому мене
Не дали ви вчити
На то, що він? Тепер моя
Була би Катруся,

Тепер би я не вбивав ся
Та не губив душу.
Мамо моя!... Я затратю!
Їй Богу, затратю!...
Тай на віщо минї душі?
Аби пропадати! "...

Вийшов лєгїнь у садочок,
Да вийшов на силу,
А та груша біло-біло
Як зима зацвила.
„О, ти груше, моя груше,
Ти білая груше,
Ти лиш сама пожалуєш,
Як загублю душу.
Ти одна лиш, бо під тобов
Ми двое стояли,
Бо під тобов я плакав ся,
А вна присягала-сь,
На Господа присягала-сь,
Що моєю буде,
Що на своїм цілім віку
Мене не забуде,
Що не піде за другого,
Лиш мене одного!...
Катре, Катре, що я тобі
Завинив такого,
Що ти мене зарізала,
На віки убила?...
Ося груша, що так біло
Як зима зацвила,
Заскаржить тя у Господа,
У Бога сьвятого!
Да й ти, сьвятий місяченьку,
Да й ти, срібнорогий,
Слухав єї присяганя,
І ти Богу скажеш,
Що стало ся, і їй двори
Богови покажеш,

Аби Господь і сам видів,
Чи можу я жити
Без Катрусі невірної?...
Що-ж буду робити! "...

Сидить Катря на підсадю,
Та шитячко шиє,
Аж тут її дрібні сльози
Так і обілляли!...
Нехай ллють ся дівочії,
Нехай серце рветь ся!
„Пішов з садку пренедобрий,
Щоб і не дивить ся,
І нищечком не дивить ся
На ту єго вроду!...
Хіба він мене не бачив,
Що я у городі?...
І чого я отсе вийшла?...
Єго я побачить
Отсе вийшла!... Нерозумна!
Чого я се плачу?
Чого я се так журю ся?
Чого гублю душу?
Хіба єго лиш одного
Кохати я мушу?
Лиш одного в сему сьвіті?
О ні, мій єдиний:
Я лиш нині, мій соколе,
Єй Богу, лиш нині
Ще тя хочу покохати,
Відтак вже ніколи! "...
І нехотя безталанна
Дала сльозам волю.
„Чо' я плачу нерозумна?
О ні, я не плачу,
Я хотіла єго тільки
В останнє побачить,
А він утік з городечка!...
Хіба я дитина?

Він понехав мене любити,
І я го покину!
Так: покину невірною,
На віки забуду!
Або умру!... В домовині
Легше мині буде!...

Лежить Маньо на ослоні,
Як хусточка білий;
Сидить стара за кроснами,
Трохи не умліє.
„Сину, сину!... Ходім, любий,
До сьвятого Йвана
У Сочаву! Я у черців
Там зілля дістану,
І сьвятого трунву вкрию
Найкращим коверцем, —
Він вислухат мене бідну,
Він загоїть серце,
І ще впросить тобі долі,
Сину мій Манолій!
О сину мій!“ „Нічо, мамо!
Ходім до сьвятого
У Сочаву! Люди кажуть,
Що чуда ся діють
У Сочаві... Внесіть, мамо,
Мою паларію,
Тай сукману! Я помолю-сь
За моє кохане
Невірне!... О Боже мій!...
А правда то, мамо,
Що легінь раз помолив ся
В Сочаві сьвятому
Про доленьку, і не вернув
Назад вже до дому?
У Сочаві й поховали...
Черці поховали
Молоденькі, а молебнів
Аж вісім читали

Там про єго?... Ох ненечко!
Смерть — єдина доля
Для серденька так як мое
Убитого горем!...
А так, мамо?... Да не плачте!
Підем до Сочави.
Внесіть вбори... А я хвильку
Ляжу тут на лаві,
Бо так мене сон і ломить,
Давно вже не спав я!...
Дуже давно!... А так мамо,
Що Сочавці славять,
Що Іван Сочавський добрий?...
О, він допоможе!
Ідїть у кліть... О мій Боже!...
Боже добрий, Боже!“...

Ввійшла стара да із комори,
Внесла камешу рантухову,
Унесла черес і кресак;
А він пишний як білий мак
Лежав під вікни, ручка права
На серденьку — і о Сочаві
Матбути думав...

Лайдака.

„Куда збіраєш ся, єдиний?“
На силу мати говорила.
„Куда ти хочеш мандрувати,
На кого хату понехати,
Батьківський хутір і оселю!“
„О нене, сьвіт ми тут немилий!
В чужому хочу ся набуть!
В чужому доля, а не тут“.

Пішов ледінь, заріє лісок,
Хатина схилила-сь.
Поховали стару неньку,
Припало все пилом.
Розібрали добро люди —
Ні, добра не було,
Тимчасом на кули
Шкандибає в торбах старець,
Тай став тай заплакав.
А ті люди говорили:
„От якийсь лайдака“.

Богачева.

Музики тнуть, вінок шують
В богацькім домі.
Ох, як тяжко ледіневи
Пишному тому!
Заплакав би молоденький —
Соромієть ся;
Уздрить батько, уздрить мати,
Питати-муть ся.
А він що їм на се скаже
І що відповість?
Мати сплаче, батько злає,
Село ся довієть.
Тимчасом одчиняє-сь брама,
І входить в контушах, як паня,
Княгиня на пропій просить.
Усіх витала, всіх просила,
А на єго лиш подивила-сь,
От ніби: й так тобі досить.

Проходан.

Уберу я, пани братя,
Чирчевий сардак, —
Скажуть люди: „От харцизник,
От друк та лайдак!“
А вберу я лудинину,
Рубець на рубци, —
То муть на мя вни тровити
По хуторах пси.
І як же їм догодити?
Скажіте минї!
Чи у меду, у горівці,
В зеленім винї?
Вино випють, а мід возьмуть
До дому жінкам,
А я усе у них буду
Гільтяй проходан.

Гой видїв бо я.

Гой видїв бо я у Римі чуда много,
А в Греків, кажуть, ще було єго більше;
Да що ми по тім? Що минї з чуда того,
Коли у горах, у наших горах вільше!

У Римі чуда з маймуру та з порфіру,
Та в гордих церквах та в прешишних палатах;
А в горах ліси, а у лісах лиш звїри,
А під скалою бухнина, нї-же хати.

А в тій бухнинї чорні, чорні очи.
Що би то я дав, аби вни синї були!
Щоб не сьвітили зорями серед ночі, —
Бо хтось підоздрів, всі вже люди учули.

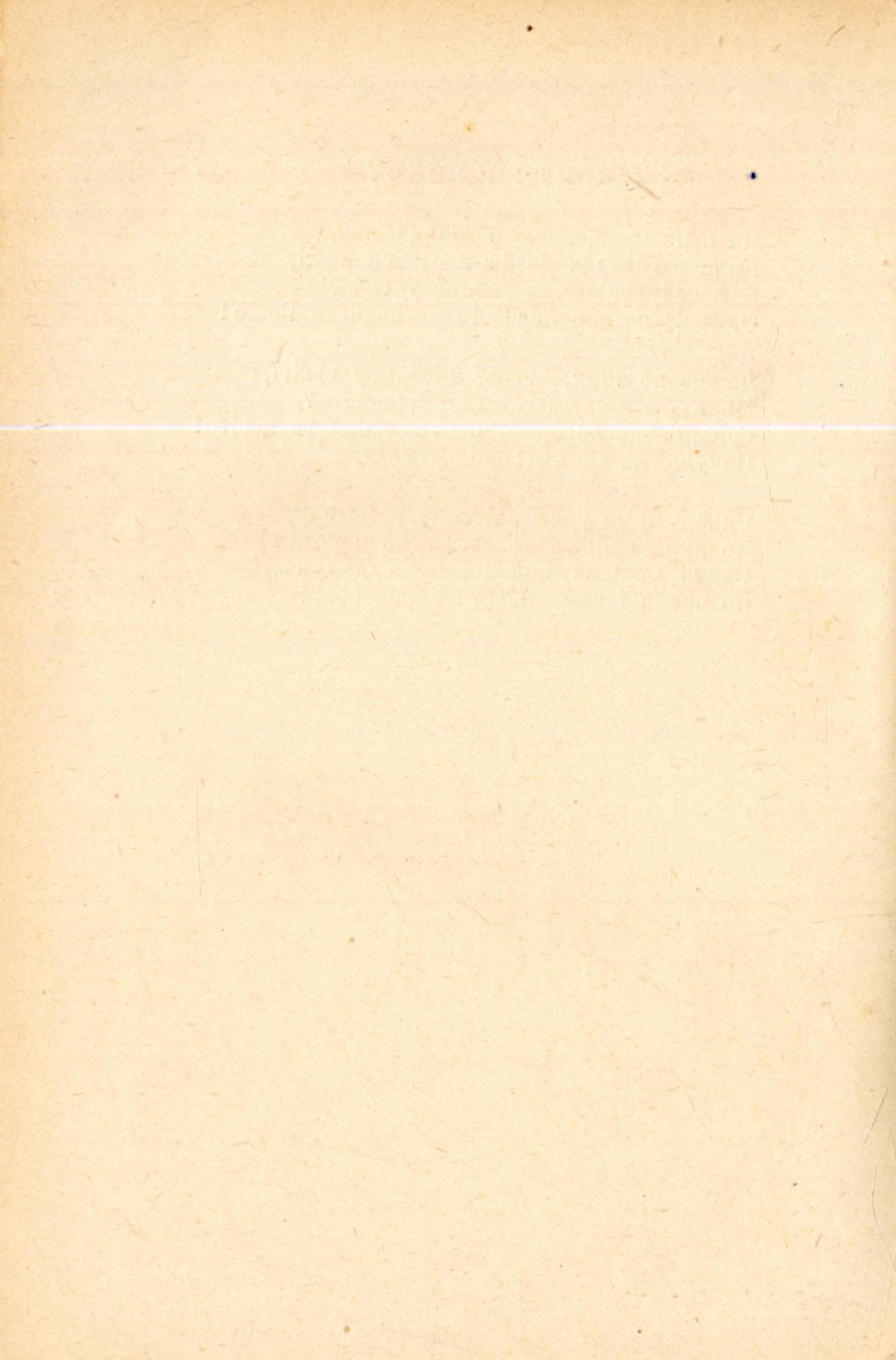
Чи є де краще?

Чи є де краще, як то місяця мая,
Коли в городах розцвітають ся рожі,
А в саду вишні, а калина у гаю?
О, світ се красний! Милостивий ти Боже!

Да що по тому, що по красному світі,
Маках, леліях, що луги укривають?
Гой прийде косар — о нещастний ти цвіте!
Пахучий поліг на сонци усихає.

Складуть тя у стіг, неначе у могилу,
То дурній вівци, то козам, то коровам!
Отака доля не лиш цвітам судила-сь,
Бо часом і вам, дівчата чорноброві!

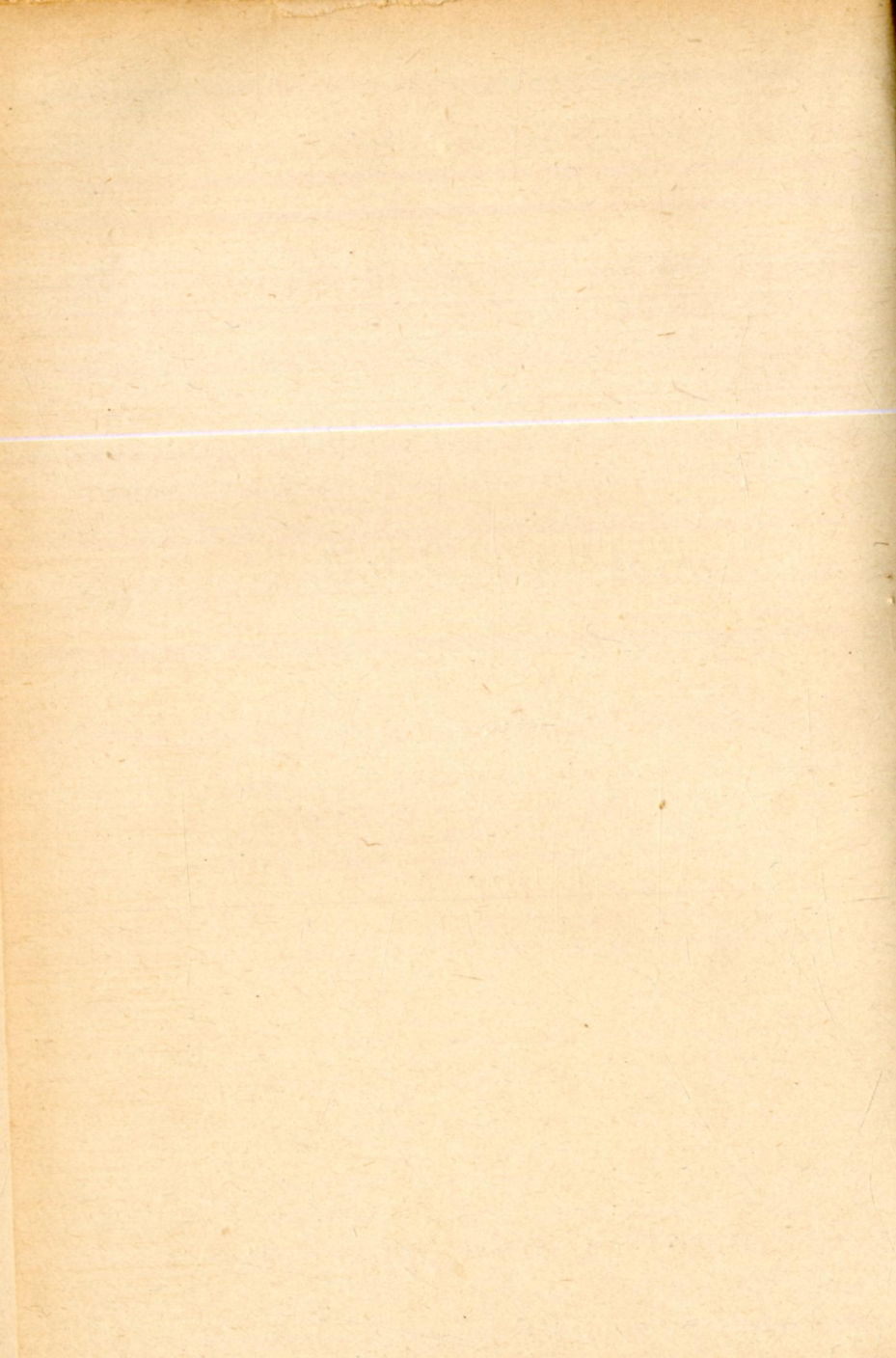

ДИКІ ДУМИ,

ДУМАВ

Гуцул - Невір.

Дикі думи.

Гой думи-ж ви мої! Гой чорні-ж ви мої,
Та де вас подію?
У край Черногори, у край золотої
На швару посію.
І муть Черногоров легіники трови
На лови ходити,
І муть мої думи у травах шовкових
Усі находити!
І муть Черногоров легіники юні
На оленя пасти,
І муть мої думи за срібнії струни
На гусли вни класти!...
І муть Черногоров легіники юні
На гуслех тих грати,
І дума ме думі, а струна ме струні
Всю правду казати.
І голос відобє-сь ділами-долами,
Плаєм по рокиті...
І підуть до церкви в неділеньку рано
Сльозою умяті.
А там запитають в самого владика,
За віщо забули?...
За віщо ті люди, ох, думи ви дикі,
В кайдан вас закули?
І пустить вас, думи, небесний владика
По полю на волю, —
І найдете в сьвіті, о мої ви дикі,
Ще й щастє і долю!...

Розсипте-ж ся, думи, о мої ви юні,
Як тії Татари!...
І загомонїте, як дзвони та струни,
Від хмари до хмари!

Гуцул-Невір.

Гуцул-Невір, Половчанин —
Хто на Русі го й не знає?
Плужить долом Подолянин,
Піт кровавий утирає, —
Він же стоя на рокиті
Виграває у трімбіту;
Хоть поруга всего сьвіта,
Він ругає-сь всему сьвіту!...
Рїж, розорюй, безталанний,
Чорну свою скибу-долю,
Доки сьвіт сей окаянный
І тебе в ню не приоре!...
І тебе!... Там що за гія?
То куми с хрестин вертають:
Віра, милість і надїя...
О! я тим затрїмбітаю!...
Бо їх тільки й видко буде,
Що на гульках, на крестинах!
Обдурені бідні люди,
Й ти, дитинко, обдурена!...
Там же — що знов буришкають¹⁾?
Домовину бідну, голу!...
О! я й тій затрїмбітаю,
Щоб їй чути аж до долу!
Бо їй тільки і остало-сь,
Що з трїмбітов та в могилу!

¹⁾ Буришкати — нести щось, але по неволи.

Де-ж надія, що тримала¹⁾?...
Віра, милість, що крестили²⁾?
О, такий то Гуцул в сьвітї:
Люди плачуть, він їм грає!...
Втер си очи, втер трімбіту,
І нової зачинає.

Недуг

Довбуш.³⁾

„Ти що се, Марку? що се, сину,
Єдиная моя дитино?...
Чого так, соколе, згорів⁴⁾,
Неначе той господний гнів,
Що вдарить громом в ясну днину?⁴⁾
„Нї, мамо, не в днину,
А в опівніч... ще й у глуху!
Ти-ж не видиш, нене,
Як той місяць схорований
Д' хмарі припадає,
І як хустков шовковою⁵⁾
Вяже-утискає
Голівоньку?... А втискає
З усєї ю сили!...
Ти не знаєш, а я знаю...
Бо там зпід могили
Встає блідий... блідий-блідий,
Неначе з маймуру,
Той калфа⁶⁾ наш черногірський...
Й насува похмуру

¹⁾ Що тримала, т. є. яко кума до хресту. ²⁾ Крестити дитину — за кума дитині бути. ³⁾ Довбуш — славний гуцульський опришок. ⁴⁾ Згоріти — з горячки говорити. ⁵⁾ Хустков шовковов — на знак великого жалю звязує собі Гуцул голов хустков. ⁶⁾ Калфа — начальник, голова.

Той кресак¹⁾ свій у золоті...
Й кучері стрясає...
І кроваві свої руки,
Мамо, обзирає
До місяця... а здоймив їх²⁾
Він, мамо, на силу,
Бо му груди прострілені...
Так, нене ма³⁾ мила!...
Прострілені!... А він духом⁴⁾
Урвав дармовиси⁵⁾,
І сардаком⁶⁾ на мураву
Тріпнув... Не диви ся!
Бо на шиї му гашечка⁷⁾
Аж черно-черлена
Оповила-сь... очи іскрять...
То-ж то десь студена!...
Аж зодрег ся!... Гу!... І вхопив
Він зеленооку,
І пустив ю ранов в серце
Глибоко-глибоко!...
А она вже не звиває-сь!...
Дай кріс⁸⁾ ми, бо клята
Се матбути загадала
Душу з него ссати!“

Д о л я.

„А спиш ти, сину?„ — „Ні вже, нене!“
„Може водиці би подать?“
„Не хочу! а зголове зладь!...“

¹⁾ Кресак — стрілецький убраний капелюх. ²⁾ А здоймив їх, т. є з великого болю. ³⁾ Ма — моя. ⁴⁾ Духом — дуже борзо. ⁵⁾ Дармовиси — китиці у сардака є переду, як у угорського долмана *mindeskette*. ⁶⁾ Сардак — гуцульська одіж, на угорський долман похожа. ⁷⁾ Гашечка — гадина мала, але дуже їдовита. ⁸⁾ Кріс — *Jagdwehr, Jagdstutzen*.

Високо, як д' домовині! "...
„Ти що се знов, сину?
Хочеш мене осиротить?“ ...
„Ні, моя єдинча!
Я не умру!... Бо ось мені
Що снила ся доля...
А се мабуть таки моя!“
„Яка-ж вона?“ — „Соколя!...
Як у того легіника,
Що він мені снів ся!“ ...
„Уповіж ми!“ — „Я уповім...
Той місяць зарив ся
Гет десь в хмари... Аж оглухло!...
Лиш молня десь грає,
Та на Довбуша могилі
Дуб з кедром дримає.
Аж тут легінь набігає
Обдертий, невбутий,
Неначе він на сім сьвітї
Від долї забутий.
Ноги кровю закипіли,
І руки кроваві...
І верг¹⁾), нене. каманак²⁾)
В шовкову мураву,
І впав лицем на могилу,
Неначе без сили...
І обіймив кровавими
Кроваву могилу.
„Довбушуку! наш ватаже!³⁾
Учуй мене з ями!
Нї я щастя, нї я долї...
Нї батька, нї мами...
Як журавель туманами
По сьвітї сім бю ся!...
Подай мені иншу долю,
А нї — возьми душу!
Хай не дражню вже тільки пси

¹⁾ Верг — кинув. ²⁾ Каманак — гуцульська шапочка, Baret.

³⁾ Ватаг — начальник.

Чужими хатами!“...
„Долі, хлопче? Царем будеш!“ —
Обізвало-сь з ями. —
„І ме ти сьвіт поклоняти-сь,
Як сонцю в проміню!...
Отак, друже! так, Гуцуле!
Отак, мій легію!“...
„Царем, батьку? Я не хочу!
Царем я не буду!
Я за ката не придав ся“...
„То Довбушем будеш!“
Обізвало-сь зпід могили,
Аж вжахли ся гори, —
„І заграє та кров чорна,
Уража як море!...
І будеш нев всіх дукарів¹⁾
Поганих поїти!“
„Я Довбушем? Ні, калфо мій!
Ніколи у сьвітї!
„То кобзарем менї будеш!“
Гукнуло у трете,
Неначе грім, аж йойкнули
Всі гори-рокити.
„Коли не хоч в сьвітї бути
Ти людем за Бога,
О! то здихай псом голодним
У їх ти порога!“...

„Тай тільки, ненечко моя!
Зза кичер²⁾ червоно зоряло,
Зза кичер сонечко вставало.
Закерекорив³⁾ лїс... а він
Пляями в дблчни, та далї!...
А в слїд за ним та доля гнала
З торбами, нене, на вздогін!“...

1) Дукар — богач. 2) Кичера — вершок гори. 3) Керекорити — гомонїти.

Гуцул-қобзар.

„Чо' задумав-сь, мій легіню?
Нині-ж предсе день не Марків¹⁾,
Та ні Роз-игри²⁾ сегодне,
Щоб гуляли де Маявки³⁾!
Радо, хлопче! Твій татарин⁴⁾
Вже осідланий, готовий!
Кріс та в ліс! —
А на рано тут здоровий!“

„Ні, мій батьку! Ні, мій сизий!
Най вже братчик з креса бринька
Та татарином гуляє, —
Ти-ж подай ми кобзу⁵⁾ з клинка!...
Бо в грудех ми зашуміло,
Наче орли в крила дзвонять,
Сли у сонце нагадають
Сли в заліжку с хмаров гонять!“

„Де ви, хлопці? До лікарій!
По воскарку⁶⁾! За примівков⁷⁾!
Чи ти в папороть⁸⁾ не вбрив лиш,
Блудя лісом с тов сопівков?
Або тяр⁹⁾ під княж-ялицев¹⁰⁾
Тов проклятов ти не спав-сь?!...
Сину, сину нещасливий!...
На ахтемі дни¹¹⁾ пропав-сь!“ ..

„Так, мій бадечку! пропав я!...
Хоть з ручниці та у груди!...“

¹⁾ Марків день — 25 априля, котрому Гуцули особлившу силу приписують. ²⁾ Роз-игри — четвер по Зелених сьвятах, в котрий то день нечисті духи гуляють. ³⁾ Маявки — міфтичні дівчата, котрі на Розигри по лісах і лугах гуляють. ⁴⁾ Татарин — кінь. Гуцульскі коні мають бути татарского сою. ⁵⁾ Кобза — музикальний інструмент. ⁶⁾ Воскарка — що воском ворожить. ⁷⁾ Примівка — знахорські речі, слова, вірші. ⁸⁾ Папороть — Farrenkraut. ⁹⁾ Тяр — гуцульскій вираз, котрого годі обяснити. Німець би сказав: Oder hast du vielleicht gar... geschlafen. ¹⁰⁾ Княж ялиця — у кождім лісі має бути одно сьвяте дерево, котре не можна рубати. У Тиролі, Швайцарів с также gebannte Wälder, Bäume. ¹¹⁾ На ахтемі дни — на вики.

Не допоможуть ні лікарі,
Та ні Бог вже, та ні люди!...
Де ні рушу-сь, ні оберну-сь,
Все чолом ми, все ся клонить!...
Ніби цар то я в соболях,
Або кесар у короні!...
І усе, ох батьку милий,
Все до мене промовляє!...
Сонечко мені про Бога
Та про люди вповідає!...
Місяць знов про ту вечірну,
Що му сьвітить, а не гріє, —
А казок він, батьку-сьвіте!
Ох, казок же тих він вміє!
А ті гори, батьку, наші,
Ох ті чорні наші гори!..
І про скелі, і про жемчуг,
І про Дунай, і про море!...
Й на папери се не спишеш,
Ні письменні се не чули, —
Оттаке вни вповідають!...
Мало кедри аж не рули!...¹⁾
А той Черемуш²⁾, о батьку!
І про плай той красноільський³⁾...
І про камінь у Біскові⁴⁾,
І про гордий той Соکیلський⁵⁾...
І про Німчич⁶⁾ той кровавий...
Все, усе він, батьку, знає!
І де місяць вечерничить,
І де сонце спать лягає!..
А ті кедри черногірські —
Ох, великий мій ти Боже!...
І про зрадзіль, і про ключзіль⁷⁾,
Про горицьвіт⁸⁾ і про рожі!...

¹⁾ Русті — brüllen, голосно плакати. ²⁾ Черемуш — головна ріка в гуцульскім околі. ³⁾ Красноія — гуцульске село в Галичині. ⁴⁾ Бісків — велика скала в Усте-Путилові. ⁵⁾ Соکیلський — велика скала над Черемшев, недалеко Кутів. ⁶⁾ Німчич — гора межі Ростоками а Віжницею. ⁷⁾ Ключзіль — die fabelhafte Springwurzel. ⁸⁾ Горицьвіт — die Adonisrose.

І як вни се, батьку, плачуть,
І про те шовкове клубя¹⁾,
Що княгиню в рай водило!...
Ох, отті-ж мене аж губять!...
І плаї ті чорні, батьку —
Все лиш кров та поєдинки!...
Все лиш бучі²⁾... Але що я?...
Дай, подай ми кобзу з клинка,
Най ти, батьку, заспіваю,
Бо словами сего годі...
Ріки, батьку, йдуть у море,
А горі³⁾ нема їм ходу.

До маймурового ангеля.

Ти що се моргавш на мене,
Крилатий, маймурний легіню? —
Чи знов по давньому співають?
То злізь, та кобзу мою зладь
На давний стрій, як то бувало,
Коли небесні научали
Мене на кобзі ще!... Матбути
Ви всі покаменїли! Хай!...
Душа, як кажуть, рада-б в рай,
Та терном заросли вже пути!...
Чи хто їх, друже, прорубав?...
Маймур мовчить, та кожде знає!...

¹⁾ Шовкове клубя грає велику ролю в усіх гуцульських казках — Ariadnefaden. ²⁾ Буча — баталія. ³⁾ Горі — назад, strom-aufwärts.

Б і с қ і в.

„Що знов, Марку? Що знов, сизий?
Яке нове горе?“...

„Ох, ненечко... Чорний скрипник
На Біскові 'д горі!..

Ти-ж не видиш?... Місяць сьвітить,
Аж ся розсипає,

А та скеля, та бісківска
У хмарах гуляє!..

А ще краще від місяця
На віршечку сьвітить

Чорний скрипник у жемчужі
Та у аксамітах,

Та на гуслех виграває,
Аж скеля ся коле!..

А там низом попід скелю
Далеко у долі

Йде прочанин у Сучаву¹⁾...

Став, слухає хвилю,

Та неначе окаянный

Подер ся на скелю!..

„А там ся лиш зареготало!..

Де-ж дів-сь нещасний прочанин?

Не видиш? В стромині²⁾ ген-ген³⁾...

Аж красков⁴⁾ вмились гострі скали,

Неначе багор-кармазин!..

А 'д горі грало все та грало“...

¹⁾ Сочава — місто на Буковині, давно столичне. ²⁾ Стромина — steile Rutschwand. ³⁾ Ген-ген — там далеко. ⁴⁾ Краска — сьвіжа кров.

Ліпше!
Сокільський.

„Та гов¹⁾ ти! відки се, Василю?“
„С пропою²⁾, братчики, іду“.
„І-гу!... А то й пропій вам пили!“...
„Та чули мою ви біду!?“...

„Ніч ясна вам як око в кара³⁾...
А люта, аж тріщить вам лід!...
А 'д горі на Сокільськім — фара⁴⁾!)!
Не видиш, як він там стоїть

„На скели, на саміськім скрутї⁵⁾,
Той біломаймурний легінь?...
І сам як з маймуру він кутий,
І з маймуру на нім одїнь⁶⁾).

„І гусли маймурні тримає
У маймурових він руках...
І грає він на них... а грає,
Що сум збірає тя та жах!...

„А вадь⁷⁾ оскомина⁸⁾ вам чути,
Якої пісні він се пів?
Роскажу вам... та ча⁹⁾ ми бути!
Бо я вже голови¹⁰⁾ загрів...

„Тож уха¹¹⁾, хлопці! — Там десь в раю —
Хто був там, хлопці? де той рай?
Бо я, ей Ббгу, що не знаю!...
Мабуть десь в горах? — Та нехай!

„Досить на тім, що в тому раю
Боги два бесїду ведуть —

1) Гов — сгій! 2) Пропій — другий день по слобі, коли молу дарують. 3) Кар — карась, риба. 4) Фара — стережи ся, вступи ся з дороги! 5) Скрут — unzugängliche Felsenspitze. 6) Одїнь — убранс. 7) Вадь — відь, а вжеж, мабути. 8) Оскомина — Німець каже: lange Zähne bekommen. 9) Ча — тихо, мовчіть! 10) Голови загрїти — підшити ся. 11) Уха! — слухайте добре!

А я їх трохи чи й не знаю?
Одно Прабогом се зовуть,

„Бо дощ пуска на сїнокошу,
А білий-білий, що твій сир!
А другий му за міхоношу,
Сокирника¹⁾ якогось син.

„І тільки став питать Старого,
Аж тут вбігає вам легінь,
Тай геп старому Богу в ноги!...
А сам блідий, як з крейди тїнь!

„Котрий з вас двох тут Господь зветь ся?
Та чорт... хай буде хтонебудь...
А в мені серце шкамом²⁾ рветь ся!...
Єй Богу, жили ся аж рвуть..

„Бо я любив отсе Марічку!...
А дівка-ж то собі й козир³⁾!...
Як полонинская⁴⁾ та чічка⁵⁾,
Що літі⁷⁾ зацвите на гир⁶⁾.

„Така то дівка вам!... Та гляба⁸⁾!
Бо тільки стались ми й любить,
Аж тут і гульк суха та баба,
Що мир косов як швару жнеть.

„Тогди і згадуй лиш як звали!
Аж тут загурдузала⁹⁾ мнов!...
Пустїть, бо рай вам ще запало!...
Пустїть мя до Марічки знов!

„Бо вна розсеядеть ся від руму¹⁰⁾!...
Пускаєте? — бо палю сьвіт!!!

¹⁾ Сокирник — Zimmerman. ²⁾ Шкам — найтонша вовна.
³⁾ Козир — що кожи [sic!] пасе, дуже відважний. ⁴⁾ Полонина —
die Alm, де вівці випасають. ⁵⁾ Чічка — квітка. ⁶⁾ Літі — замість:
в літі. ⁷⁾ На гир — на велику славу, на диво. ⁸⁾ Гляба — годі.
⁹⁾ Загурдузати — кимось, чимось тріснути. ¹⁰⁾ Рум — великий
лемент, плач; румати.

Розсяде-сь — я казав? З розума
Ще зійде! — Се не жарт! Пустить!“^а...

„У неї-ж, хлопче, днесь весіля!“ —
Бовкнув Старий. — „А щоб ти здох!...
Чи ти отсе лиш не з похміля?
Та шкода тільки, що-сь ми бог,

„А я-б ти зараз тут примовив¹)!...
Весіля — в неї?! Йди ти спать!...
Пускаєш? — ні? — бо — варе²) Богу!
На відмах³) мемо ся рубать!“^а

„То руш же! забирай-сь ми, друку⁴)!“^а
Старий як з креса се тарах!...
„Але у рай ми вже ні куку⁵)!
Чи чув-сь? в рай ми ані пах⁶)!“^а

„Такої, братчики ви мої,
Легінь сокільський се співав!...
Я-ж від Марічки йду с пропоєю...
А в повницю червінця дав!“

Д о р о ж і.

Зацвила — сьвіт увеселила!
Про віщо-ж ти — питаю я —
Ох Боже, рожечко моя,
Лиш свій цвiточок терном вкрила?
О, красна моя ти та мила,

¹) Примовити — когось вибити. ²) Варе — сї Богу! Варе? — чи можу тобі вірити? ³) На відмах рубати-сь — duelliren. ⁴) Друк — Taugenichts. ⁵) Ні куку — аби-сь мені ані заглянув! ⁶) Ані пах! — аби тебе ані чути не було.

Я знаю, чо'!... Та що й казати!...
Такий вже в сему світі лад,
Щоб кожда рожа в терню цвила,
Та з терня світ сей веселила!...

Р о ж а.

(Іранська казочка).

„Коли-ж така она нещасна,
Чого-ж така собі прекрасна?
Убрала яр, вкрасила двір,
Неначе в княжеский порфір,
Сама же терном ся укрила?“
Таке дівчата говорили
В неділеньку та гуляючи,
Ще й в сад царський златоколистий
Та нищечком зазираючи...

„Ох, щоб то я знала!...

Щоб хто вповів, я-б зараз му
Віночок свій дала!“

„Я-ж яблучко!“ — „Я хусточку!“

„Я поцілювала,
Аби вповів!“ —

„Та цур же вам!

А слово — то й слово!“

„Утікаймо, зазулечки!

Се Гуцул з кедрова,

Та ще й стрілець, царський таки...

Тікаймо, сестриці!

А то справди подумає“...

„Хай олень вам снить ся!¹⁾

¹⁾ Як дівці олінь снить ся, то віддасть ся.

А що слово, то є слово...
Котра-ж поцілює?⁴
„Та що се ти?! Ох, він справди!“...
„Справди, не жартую...
Отак... тай так... та ще й отак“...
„Єй Богу, вмираю!“...
„Поховаю!... А тепер вже
Слухайте, що знаю!

„То був давно колись вам цар,
Та був такий вже лютий-лютий,
Що ні вам лев, ні левопар¹⁾
Такий не може в сьвітї бути!
Та мав той цар одну дочку,
А було на імя їй Рожа,
Так звали ту царівочку.
Але-ж бо й гожа була, гожа!...
Та що з краси, коли-ж она
Стрільця-гільтая полюбила,
Ще й гуцульского легіня!...
Таке она отсе зробила!...
Аж внишпорив²⁾ царский се двір,
Та ну цареви вповідати!...
А цар звелїв стрільця мов зьвір
Застрілити тай поховати.
Гадаєте — на кладбищу?
Ага! Щоб ті царі здорові!...
Не ласка на охаблищу³⁾
Та на розпутью на шляхови?
А щоб той сьміливий легінь
Ще не надумав-сь вишком встати,
Велїв що день шляхом тим він
Мірскі стада⁴⁾ на пашу гнати.
Та ще й державний дав завіт,
Щоб хто шляхом минать тим буде,
Вєрг на могилу терня віть,
Та ще й вцїдив ся⁵⁾ тричи в груди!

¹⁾ Левопар — Leopard. ²⁾ Внишпорити — entdecken. ³⁾ Оха-
блище — Schindanger. ⁴⁾ Мірскє стадо — замірскє, буйнє стадо.
⁵⁾ Вцїдитись — вдаритись.

Такий се видав він указ!...
А вна? То рула-ж десь? Ні думай!
У них не так, як се у нас,
Що хоть роспережи-сь та румай!...
В них ні чичирк! Мовчи та диш!
А ні, то підеш зорі пасти!¹⁾
Такий то в тих царів барш!²⁾
Таке у тих царівень щастє!
Ви-ж чуєте? Та раз у ніч —
Старі царі у гостях були³⁾,
А стойкарі та караули
Усі поусипали пріч.

Вна нищечком і викрала-сь
У гай до бабусі...
„Бабусечко, голубочко,
Порай⁴⁾, бо мину ся.
Вони-ж єго могилоньку
Як день так ніч зневажають,
Та стадом ю умішують,
Та терном ю укривають!...
Міреким стадом, єдиная,
В шовкові го виганяючи⁵⁾,
І в полудне, бабусечко,
У мори го напуваючи!...
Порадь, порадь, ох старесенька,
Ні хвилечки не теряючи!
Ось чильця⁶⁾ ти жемчужні
І чепраги⁷⁾ ще до того!...
Ось і перетні... сей оден лиш
Варт пів царства батька мого!...
Усе бери, єдиная,
Лиш хай они-сь не збиткують!...
Лиш хай єго кровавую
Стадами вни не тратують!...
Лиш хай вни го желізними
Копитами не толочуть!...

¹⁾ Зорі пасти — по смерті. Гуцул каже, що душа вмерлого ледія зорі мов віці пасе. ²⁾ Барш — хосен. ³⁾ В гостях бути — відгодитись від дому. ⁴⁾ Порай — порадь. ⁵⁾ В шовкові (трави).
⁶⁾ Чильця — das Diadem. ⁷⁾ Чепраги — die Spangen.

Я дам тобі, що бажати-меш,
Що серденько твоє схоче!“

„Добре, доню! Твою волю
Вчинити я можу.
Мій батько був архі-магом...
І я ти побожу,
Що ні царське морське стадо,
Ні злющі ті люди
Не наблизуть.. Да що з тобов,
Княгинє, так буде?
Ти-ж одна у твого батька!...
Кому-ж він корони,
Кому-ж багор та соболі,
Скіпїтри та трони
Він оставить?... Не жаль буде?“...
„Най собі тримає!...
Моє царство під могилон
Усе спочиває!...
Копитами убитое
На битій дорозі!...
От де моє царство й доля!...
Боже милий, Боже!“...

„Не побивай-сь, княгинє Роже!
Не побивай-сь, царице, так!...
Я навчу тя тай допоможу,
А допоможу сяк чи так!
Да ще раз кажу: що вітак?“
„Вітак най дїє-сь воля Божа!“

„Ходи-ж до комори!
Там ті книги первопсанні
Цардуста отворим.
Ти-ж читаєш Ценд-Авесту?“
„На пам'ять умію!“
„Ходи-ж, доню! Та за дверми
Нехай вже надію...
Бо вивчивши-сь підеш на шлях,
А там що ся стане —
Доню, доню!... Ще роздумай-сь!“...
„Я-ж Рожа Ірана!“

Ходім !“

Пішли...

А там на роздорожу,
На копитьмі убитому шляху —
Ні в неї вже надії ні жаху —
Стоїть прекрасна та княгиня Рожа.
Стоїть собі на терновій могилі,
Що вбитого стрільця она покрила,
Стоїть здоймивши руки в зорі 'д гóрі,
Хитаючи-сь, як згойдане то море;
Стоїть, та мов сонна́я промовляє,
Мов з Ценд-Авести вірші се читає...

І каже :

„О блаже !...“

Ти що на білх

Комонях граєш,

Гуляєш

По лукомори,

Зоря від зорі,

І знаєш

Прабога волю

Й людеку ти долю !

Чому-же

Мою дав вбити ?

Дав під копита

Оружі ?...“

Ще і під глоги

Лиховорогі —

Для чого ?...“

Може для того,

Хброше-боже,

Що мя княгинев,

Що мене Рожев

Назвали ?...“

Що-м легія я

Кохала ?...“

Ох, господине !...“

Котру-ж я днину

Твою сьвятиню,

Твої престоли
Паволоками
Не слала?..
Амвру-кадило
Не клала?...
В котру рядами
З подружечками
Пісень ти ранних
Не піла?...
З мірти віночків
Не пліла?...
Твої комоні
В багро-червоні
Крови-покрови
Не вбрала?....
Золотом узди
Не брала?...
На те, щоб нині
На сій могилі
Тя проклинати
Глоговій?...
Хороше-Боже!!!
Богове,

Що в кити та квіти ви китите сьвіт,
І Рожу нещасну скитить!¹)

„І скітили вічні ю Богове.
На комонях золотопідкових
Ясен Хорош з сонцем виїжджає...
Море грає, кидрів гай співає...
Де-ж ті люди? — Он²) на роздорожу!...
Терня мечуть?... Ні, прекрасній рожі
Вни дивують ся, що так і вкрила
Ту стрілецьку вбитую могилу“....

¹ Скитити — благословити, помилувати. ²) Он — онде, там.

Під вікни.

Чи, мила, з голуби сю ніч де воркуєш,
Що мбї ти гусли неваче не чуєш?
Що граю, співаю під вікни в-задар?...¹⁾
Хоть виглянь з кубелця, де нічку почувеш,
Під білим крилечком з голуби воркуєш!
Я рожу принїє ти у дар!

А тая-ж то рожа, зрошена рожа
Віршечки віршує — ох, милий ти Боже!...
А все то на твою рожеву красу!
А ти анї глянеш!... Ох мила, чоґо же
Горячими сльози зрошаю я рожі
І з місяцем²⁾ зорі пасу?...

Ти чуєш, невірна?... Я знаю, що чуєш!
Три свїчи воскові — ти вірші віршуєш
Про собола в клїтці, яблінковий сад...
У днину з сокоби в самборах полюєш...
Пора відпочити, — а ти і не чуєш!...
Хто ме ти сокоблів кортать?...

Я буду кортать їх як вірним слугою!
Отвор, ох отвор лиш кватиречку твою,
Та нічку як сонцем освїть!...
Та білов, мягоньков, як лебїдь, рукою
За твоїм превірним, за твоїм слугою
Махни, як рожевая віть!...

Шипїцкі берези.

„Се що за новїтна знов гїя?...
Таж завтра, сину мїй, Ілія⁴⁾!...”

¹⁾ В-задар — дармо. ²⁾ І з місяцем — у фантазїї Гуцула то місяць — вівчар. ³⁾ День св. Ілія Гуцули дуже поважають.

Я з кліти ти кресак подам,
Та підеш в Шипіт¹⁾ се на храм
До тети²⁾ твої Аксенїї.
Там дівці дві як ті лелїї³⁾.
„Так, дві їх там, мамо!
Дві берези на цвинтарі...
Неначе руками
Та білими шириньками³⁾
Махають на мене,
Аж той місяць в хмарі втонув..
А вни обі, нене,
Перекинули-сь дївками..
А білі вже, білі!..
Знай то срібло, такі білі,
Аж в очех мриїло⁴⁾!..
І в кождої в білих руках
Срібна, мамо, чара.
І неначе вни се з Гіндов⁵⁾
Сидять при вечери
Та моргають ся до него..
А він не веселий...
А вни єго принушкують
З усієї сили.
„Нумо, Юрку! нумо, сизий!
Вино се з Сучави!
А ти, сестро Оленочко,
Чого така стала,
Наче сріблом подунена⁶⁾?...
А-нумо всі троє!⁴⁾...
І випили... гет аж до дна...
Ох, ненечко моя!..
Гет аж до дна!... І стали се
Вни вити-сь-звивати-сь,
Знай дві гашечці, дві срібні,
І в діл поваляти-сь,
І вити ся... Так як нинї!..

¹⁾ Шипіт — гуцульське село на Буковині. ²⁾ Тета — тітка.
³⁾ Ширинька — хусточка вишивана. ⁴⁾ Мриїти — flimmern. ⁵⁾ Гінда — слашний гуцульський опришок. ⁶⁾ Подунути — vergolden versilbern.

Ти-ж не видиш, нене?...
Як хилляють та хитають
Ті срібнозелені
Свої віти, свій стан гнучкий,
Неначе у столу?
А той місяць утік, нене,
Далеко десь в доли!...

Керманич.¹⁾

„Ох, братіку-ж ти мій, соколе,
Чого-ж ти полонила-сь воля?
Чого-ж голівоньку склонив
На тісовий отсе ти стів,
Ще й зашумів²⁾, як та тополя?
Я побіжу за воскарков“...
Так, моя сестричко,
За воскарков!... Нехай мені
В одно вна не снить ся,
Та дівчина божевільна!
Як ходить так ходить
По над Черемуш глібокий
Та дивить ся в воду
Єго чорну та непевну...
А сама як пава
У віночку з горицьвіту,
Та з рути, та з блаву³⁾...
Та все дивить ся у воду..
„Марку мій, собою,
Вийди, вийди вже до мене!
Що се вни говорять,
Що ти втонув у Черемши?...
Що-б вни не сплескали!
Та-ж той Чермуш ось як люблю

¹⁾ Керманич — der Flösser, Matrose. ²⁾ Шумити — seufzen.
³⁾ Блав, блават — die Kornblume.

Голубить ті скали, —
Та тебе-б мав утопити?...
Ні, Марку єдиний!
А я твоїм вже боярам
Й дари приладила:
Кождїському по рантусі,
Ще й по ручникови!
А всім твоїм дружбам, Марку,
По хустці шовковій!..
Де-ж ти бариш¹⁾?... Може й справди
Під білим камінєм?...
Я всім роздам рибарчикам
Все моє перстїне,
Ще й монество²⁾ їм розірву! —
Они відшукають!
Они?... Тебе?... Ні, Марочку!
Вни тебе не знають!
Ні то личко румяное,
Ні твою уроду!..
А я знаю... тай тя найду...“
Тай бух, сестро, в воду!
В саме плесо³⁾!...

„А за колоду⁴⁾“

Лягало сонечко спочить...
А як на другий день вставало,
Горицьвіти стрілюю гнали
Долів ріков... А се матбуть
У Чорне море вни женуть
Шукать керманича...“

До черленого...

О, ти з черленими очима,
Ти у черленім жупанї!

¹⁾ Баритись — піти і не вернути борзо. ²⁾ Монество — eine Münzenschnur um den Hals. ³⁾ Плесо — тихе а дуже глибоке місце у ріці. ⁴⁾ Колода — eine horizontale Wolkenschichte.

Чо' став єси ми за длечима?
Чого не даш спокій мені?!

Чого шумиш над головою
Мені, неначе той упир?
О, я-ж бо знаю думку твою!
Да я ще не тобі на жир,

Та ні тим кремельським каганам,
Щоб мою душу їм продав,
Неначе смоку на снідання! —
Я своєю душу в вас не вкрав!

Желізний двір.

„Які се примхи знов, леґіню?
Чого гориш, як у племіню?
Чого палаєш, як той ад?
Та-ж предсеї ще не їв ты гад,
Та ні у чорта ще в гостині?“
„Ні, батьку єдиний!..
А той двір там, той желізний —
За него я гвну!..
Ти-ж не видів?... А я видів!
Желізни кімнати
Й двері й вікна, а в тих вікнах
Желізні ірати,
Й стів желізний, а на столі
Великий, великий
Крест желізний, ще й сипаний...
А там десь далеко,
Хто знає де — опівнічна
Година гукнула.
Ох, гукнула!.. неначе то

Десь в пеклі загуло!...
А в тім дворі наче блисло,
Такі то посьвіти
Там вчинили-сь на-мглі-ока,
Мов несамовиті!...
А в сьвітлицю тобі король
Желізний уходить,
І сльозами умитую
Царівню уводить...
А уводить на ланцусі!
Ти-ж, батьку, й не бачив,
Які красні ті царівні,
А ще коли плачуть!...
А він, батьку, з нев уходить,
А входить поволи,
І каже їй присягати
У того престола
Желізного, ще й перед тим
Великим, великим
Крестом чорним та желізним...
А дивить так дико,
Неначе пес з черленими
Лихими очима!...
І стоїть він, батьку-ж ти мій.
Її за плечима,
І каже їй присягати
На желізну книгу...
А та книга ти студена,
Студена як крига!...
А він каже присягати..
Й она присягає —
Що? — не скажу, мій батечку,
Бо й сам вже не знаю“ ..

Чорний косар.

„Ану-ко, сину, вже досить
Ловити гав, літати в хмари!
Ану у стаю¹⁾ до кошари²⁾!
А ні, то косу та у росу!
Сьогодні пів згарця³⁾ екосить!⁴

„Ні, батьку, пів світа!
Як прочан там той поганий
Та чорноодітий!..
Ти-ж не видиш, як там тяжко
Та важко ступає?...
Та який то крест великий
В руках він тримає?...
Та ще й книгу!... а все чорне,
Неначе ворони!..
А він же з ним, ох батечку,
По світі ся гонить!..
А коса, коса у него!..
Аж, батьку, бою ся!..
А він нею, батьку, косить
Не трави, а душі,
Таки людські, добрі душі,
І кладе валами...
Ми й за літо те не встелим
Й стома косарями,
Що він, батьку, за годину!..
Що казав я? — коси? —
Він крестом так, батьку, стелить,
І в кроваві роси
Він го носить, у червоні!..
А книгов громадить!..
А мечами обертає,
А все Христа ради!..
А спісами ті пологи

¹⁾ Стая — стійло, де стоїть товар у полонині. ²⁾ Кошара — загорода. ³⁾ Згарець — де вперед ліс був, то его випалили, аби трава була.

Він змітує в стоги!...
А поліг той — душі людські!...
Ох, много-ж він, много
Іх і дзвинькає¹⁾ що літа!...
Оттакий то косар, батьку,
Той у чорній свиті!...
Такого-б то і нам треба —
Чи як кажеш, тату?
Коли-ж дуже дорожить ся:
'Му²⁾ душу би дати!"...

Сочава.

„Ох, нуждочко моя з тобов!..
Ох, нуждо ма з тобов, легіню!
Се відки кров у тя на бланах³⁾?...
А то така ще чорна кров,
Неначе-б різав бісурманів!"...
„Ні, тату, Румуни!
Ти-ж не видиш? у Сочаві
Як обсіли трунву
Мученика великого,
Нового Івана?
А вни були колись люди,
І то ще Славяни!..
І махали-сь не аби-як
З тим поганим Римом!
І мусіли їм Цезарі
Платити від диму,
Ще й битими золотими...
Оттаке то було!..
Аж доки їм вовчинюки
Не пустили куру

¹⁾ Як Гуцул званий стіг сіна зробить, то каже: От то дзвинькнув оденок! ²⁾ Му — сму. ³⁾ Блани — Pelzverbrämung.

З тих мерзенних своїх амфор,
Та з своїх остерий,
Та з тих своїх — як се й сказать?...
Хай буде: містерий
Фартухових... Таке, батьку!...
Таке отсе було!...
Тогди славні ті Славяни
Від разу забули,
Що вони, й хто вони, і якої
Матери се діти!...
Але давай ніби з римська
То цвірінькотіти,
Що і нині слухать сьмішно!...
Оттаке то диво!...
Аж великий той Декебаль,
Князь їх нещасливий,
На міч пробив-сь, бо не з'умів
Піггани терпіти!...
А в Сочаві его діти,
Одурені діти
Поклоняють ся і доси
Сьвятому Івану,
А не знають, що то мабуть
Сьвятий той Славянин,
І що нині-завтра встане —
Та не в римській шубі,
Але з мечем у кулаці!
А встане на згубу
Тим славянським апостатам,
Що его убили,
І ту славу батьківськую
В Тибрі утопили,
Та у раби запродали-сь
І я там був, тай ще буду!...
О, буду ще, тату!!!“

У сьвіт!

„Ти що се знов? куда гадаєш?
Куда татарського сїдлаєш?
Куда се остриш твій топір?
І оком іскриш, наче звїр
Потямив¹⁾ де, сину?“
„Нї, батечку-соколику!...
Нї, мій ти єдиний!...
Менї та звїр вже обридла,
Як дикі сї гори!
А то море, батьку сизий,
Студене то море
Та голубе запахло ми!...
У сьвіт, батьку, лечу!
Там широко, не так, як в нас
Що нїде і плечі
Обернути!.. Там з Дунаю
Коня я напою.
Так, з Дунаю!... Що за слово!
Неначе чарою
Мя чарує, наче в звїздах
Звїздар го читає!...
А і звїзди там матбути
Іначе сияють...
Правда, батьку? А легинї
Не бють вже медведїв,
Так як у нас, але Турків
Та иншу огиду!
Тай я буду!... На Дунаю —
Там, батьку, матбути
Й ті дївчата не такїї,
А в рожках та в рутах,
У недїлю як і в будень
В таночках гуляють!...
Там матбути й инших пісень
Садками співають!...
Все про славні богатирі,
Та все про лицарство,

¹⁾ Звїр потямити — die Fährte des Wildes entdecken.

Та про Марка царевича
Та Савино царство,
Та про поле, про Косове...
Ох! батьку мій милий!...
Оно мені раз в неділю
Такої ся і снило!...
А снило-сь ми, що-м десь бродив
По саміські брови
У турецьких чорних тирбах¹⁾...
Будь, батьку, здоровий!“...

Сербські ваї.

„Слава!“ — „В віки!“ — „Відки?“ — „З проці!“
„Від Сучави?“ — „Зза Дунаю!“
„Зза Дунаю?! Що-ж там чути
У Болгарий? в сербськім краю?“
„Що-ж би чути в сербськім краю?
Кобзарів та срібні струни,
Та шаблюки дамашкові,
Та лицарські горді думи“.

„Де?! У Сербів! про лицарство?!
Забереш ся, баламуте?!
Там лиш Турка-поганина
Та кайдан рабський лиш чути!...
Думи, кажеш, богатирські?
Хай они-сь їх і тримають!...
Турчин свисне мов собаці,
Сербин рацки²⁾ вже й гуляє!...

„Да нехай собі рацкують,
Аж коліна не облізуть,
Та їм уха чипелями³⁾
Бісурмани не обріжуть, —

¹⁾ Тирба — погана, чорна кров. ²⁾ Рацки — на ліктях і на колінках. ³⁾ Чипіль — тупий ніж.

Лиш хай Лазоря та Марка
Не нехлюють їх язика!
Лиш — а чуй-же!!! — що загуло?!
Бій же Богу, дзвін великий!“

„Так, легіню! дзвін то риче!
Риче левом по Дунаю!
І всіх Сербів він у Таків¹⁾
Ще й на прощу покликає!...
Завтра-ж празник цвітотосний,
В церкві ваї муть сьвятити!...
Видиш, як валить ся нарід?
Ніде й голку пропустити!...

„Так! валить ся сербский нарід,
Що твій Дунай, що то море!...
Аж базар ся, брате, ломить,
Аж гостинці керекорять!...
Аж земля ти застогнала,
Аж оглухли ерібні дзвони!...
Так ся товпить він до Спаса
Чудотворної ікони!...

„А той Спас, той чудотворний
У жемчугах ти сияє!...
Сьвітло яре, сьвітло чисте
Та воскове му палає!...
Жемчуг іскрить та леліє,
А жемчугом кожде око!...
І жемчугом кожде серце,
Кожда шабелька при боку!...

„Що шаблі ті?! Преч з шаблями!
Нині ваї муть сьвятити!..
Лик співає... нарід плаче...
Спас ся дивить... меч рокитить...
Де-ж владика білобрадий,
Що і доси го немає? —

¹⁾ Таків — містечко у Сербії, де 1815 Мілош Обренович повстане проклямував.

Онде йде вже чесний старець!
Ладьте, Серби, ваші ваї!...

„Да владика ні ся дивить
Ні на Сербів, ні на віти,
А мов громи ті небесні
Став серед храму рокотіти:
„Що ви? ваї?! Шаблю в руки!
Се хай будуть ваші ваї!
Для рабів, для бісурманских
В мене ваїв тут не має!!!“

„Гой, що-ж храмом задзвеніло?
Грім та дзвін та блискавиця!
Нарід морем на подвірє,
А з подвіря в град валить ся!...
Та до ножів... та до Турків...
Ще і місяць не минуло,
А за гордим за Дунаєм
Туркам й слиху вже не було!...“

Зпід юга.

„Якже-ж віє! наче пріє
З під юга!...
Вадь, що з хмари громом вдарить
Потуга?...
Та коли вже, о южани,
Він обсушить ваші рани?
Коли то?
Ще ти то,
Южани?“
„Ще я то!
Почато:
До брани!...“

У г о р и !

(Пісня).

Там на сiвер сині гори,
Сині гори, Гуцул-край!
Всі як Дунай, всі як море,
Всі як мая Бога рай.
А тут скварно¹⁾, а тут сумно,
Прах та пил лиш в очи бє!...
Ах, ви гори мої думні,
Гуцул-гори, де-ж ви є?...

В нас у роги як заграють,
То аж в Бога голос чуть!...
А як з ловів повертають,
То всі гори волев ржуть!...
А тут Турки лиш та ножі,
Та кайдан лиш та роскіп...
В гори, в гори! Гір ми, Боже!
Або в гори, або в гріб!

Король Гуцул.²⁾

Що ти кажеш, що король наш
В Бога зорі завертає?³⁾
А король наш, кріль наш Гуцул
Зорі пасти й не гадає,
А в Сокілскім ти дримає,
А дрима вже годів много!
Знаєш, брате мій, за віщо?
Я ти скажу, задля чого.

¹⁾ Скварно — schwül ²⁾ Гуцули покликають ся все на якогось короля та на Чорне море. ³⁾ Зорі завертати мов вивці, то є по смерті.

Десь давно-давно стояла
На Сокілському сьвятиня,
Ладн-Дажбога сьвятиня,
Вся у рожах та в кидрині,
Вся з кришталю дорогого,
З маймуру та злата кута,
Та в порфіри, та у царчі
Мов княгиня одягнута.

А в сьвятині в середині
У просторій златій сали
Два божки, два мармурові
На посадищах стояли:
Перший білий як той лебідь
В сино-золотому морі,
Другий чорний як той ворон,
Як той чорний в Черногорі.

В сю сьвятиню пре-прикрасну
Тут сходили ся що літа
В празник Купала сьвятого
Гуцули з усеґо сьвіта,
Кріль же Гуцул перший з ними,
Перший він на всі Гуцули,
У рицарстві, богатирстві
Пари в сьвітї му не було.

Всі жертвенники палають
Прасьвятому Білобогу,
І дванацять білих комонь
Вводять легіні в чертоги;
Кождий комонь у порфірах
Та у золотї сияє!...
Лик довкола Білобога
Їх у піснях обвожає.

І дванацять чорних комонь
Вводить другий лик в сьвятиню,
Все в чорні в них, все чорно в них:
І зубела і стримені;

Так обводить лик їх чорний
До окола Чорнобога.
Той співає, сей ся дивить
Наче воріг, наче з рога.

І як стали раз по семей
Так божків вни об'їзджати,
Аж нараз — о, хто-б се здумав,
Хто-б не вжах ся, милі братя!...
Оживають вам богове,
Та до долу, та до зброї!...
Й сам князь Гуцул вам не видїв
З роду бучі ще такої!

Так лиш грім у чорній хмарі
Беть ся, веть ся блискавицев...
Видить Гуцул, видить нарід:
Іскра сипле, міч казиться ся...
Аж тут — горе! тричи горе!
Білобог став увявати,
А здуфалий кріль той Гуцул
Ну-ж ся з него наругати:

„Що ти, славний Білобоже?
Ти вступаєш сему чорі?!¹⁾
Ха-ха-ха!... то-ж подиви ся,
Як то Гуцул шаблев оре!“...
І що оком ти кліпнути,
Чорнобог вже 'д землі веть ся...
„Видиш, славний Білобоже!
Так то в нас ув Уців беть ся!“

„Й справді, Гуцуле, не згірше
Топірцем се ти махаєш!
Та одну лиш правду в сьвітї,
Ти, небоже, ще не знаєш,
Що де Бог ся з Богом боре,
Не мішати-сь чоловіку!

¹⁾ Чора — чорний чоловік, Циганин.

І ся правда була правдов
Спокон сьвіта, спокон віку.

„Задля того-ж у гору сю
В середину будь залятий,
І „Сокілский“ ме гора ся
Від сегодня-сь в сьвітї звати ;
Бо аж доти меш в ній спати
Ти по моїй божій воли,
Аж на Купала одного,
Пущу свої я сокобли.

„Пущу сімсот семикрати
З свої світлої палати,
І аж доки сю гору вни
Семикрать муть облітати.
Провали ся в ню, о князю!
І з садами і з сьвятинев
І з усев ватагов твоїов,
Що сьміяла-сь з мене нинї!“

Бог промовив — і ся стала
Та жасная божа воля :
Князь з сьвятинев і з ватагов
Провалив ся аж до долу!...
Як і комонь так і всадник,
Всі желізним сном дрімають,
Та на Купала сьвятого
Тих соколів дожидають.

А на Купала що сім рік
Він на хвиль сім з сну ся будить,
А протягшиє сюди-туди
Він гука на свої люди,
А гука, що зодрегає-сь
І сьвятиня і палата :
„Нути, Уци! годї спати!
Час матбуць би вже вставати!

„Ти же скорше, чуро-спюху,
Подиви ся по надвірю,

Чи соколів не зіслав ще,
Що так гарно бе-сь на міру!¹⁾
А сли нї, то... як си схоче,
А ми мемо, хлопці, спати,
Та до бою, та до рати
З чортом сили добирати!“...

Й знов на сїм рік усипає,
І рицарство і отроки...
Доки, князю, спати будеш,
І дрімати доки — доки?!...
Не жури ся, руский роде!
Коли встану, то вже встану,
І поборю, о! поборю
Руску долю ту погану!

До Черемшу.²⁾

Чого мене в одно ти лудиш,
О Чорний Черемшу ти наш?
У Чорне³⁾ нести мя гадаєш?
У Чорне нести мя не будеш,
Аж не завяжемо ми Сїч
На чорній нашій Черногорі!
Так говорили вічні зорі
На Купала сьвятого в ніч.
А Сїч нову та дужу-дужу!
А доти годї, чорний друже...

Кидра-княгиня.

„Се куда з сокиров, сину?“
„Ще питаєш? А в кидрину!“

¹⁾ На міру битись — duelliren. ²⁾ Черемуш ділить ся на Чорний і Білий. ³⁾ У Чорне 'чорне'.

Халашеви¹⁾ років з триста,
Вже валить ся у долину.
Хочу кидри нарубати
Та в протеси²⁾ утесати;
А я знаю кидер кілька, —
Дзвинькну хату, як палату!³⁾

„Що що в кидрину?
Най їх, мій сину!
В кождім кидринци
Бачиш — княгиня!
Вай, хто престольну
Кидру їй рушить! —
Свою він душу
В плат дати мусить!
А за-для того —
Сину мій, сину,
Моя дитино,
Не йди в кидрину!
Наша ще-ж хата
Добре тримає...
Чувш, як буря
Вє, завиває?!
Не йди-ж до гаю!
Най тя вблагаю!“

„Що, старий, ти се говориш?!
Я би байки мав бояти-сь?
То волію лучше жусом³⁾,
А не Гуцулом се звати-сь!
У кидринци княж-кидрина?...
Що ті люди ще не ввірять!
Я-б хотїв отєю сокиру,
Сю банску⁴⁾, з нев попомірять!“...

„Ей сину, сину,
Дай собі покій!“

¹⁾ Халаш — хата. ²⁾ Протіс, протеси — кавбок ріже Гуцул вздовж на половині, гилбюс, і звуть ся ті поли протеси. ³⁾ Жус — Feigling. ⁴⁾ Баниа — das Bergwerk. der Hochofen. Банска сокира — велика, добра сокира. [Радше гартована, сталена].

Хоть-би й сам Гуцул,
З Богом не в дроки¹⁾!..
Чуєш, як буря
Свище та віє?
Твоя здуфалість,
Сину, не гріє
Батька старого...
Дай-же си стрим!
Хто в Бога камінь,
Бог в камінь ним!
А ти ще молод,
Шкода-б тебе!
Віл лиш на себе
Глину гребє.“

Але син лиш моргнув усом
Та в кидринець борше чемше²⁾,
Аж пляями загутіло,
Наче вітер у черемсі...
Аж в кидринци зупинив ся.
„А котров з вас заgrimіти?
Сев? — Ба сев! Такої справди
Я й не бачив з роду в сьвітї!“

„Фара, легіню!
Поли рубай,
Відси тікай!
Сяя-ж кидрина
Тої княгині,
Що їй се лїс,
Що їй се гай...
Тїкай, тїкай!
Вірна ялиця
Се тобі радить.
Тая-ж цариця
З сьвіта тя згладить...
В неї-ж бо, друже,
Прощий нема,

¹⁾ Дроки — дпрочитись з ким, Kurzweil mit Einem treiben.

²⁾ Чемсати — борзо йти.

Хто на їй кидри
Руки знима!“

Да він сего мов не чув...
Барда блисла, аж загуло...
„Що? Ти стогнеш? Ей, стогни же,
Щоб аж в дблинах заруло!
Щоб аж голос покотив ся!...
Бо я мушу ти признати,
Що такої-м ще не бачив,
Від коли став бардов тяти!“

„Чуєш ти, хлопче?
Не руш сю кидру!
Даю ти волю
В всіх моїх дебрах, —
Дій там, що хочеш...
Відси ти фара!
Чуєш?! Кровава-ж
Моя бо кара!
Я-ж не питаю
Родич проклону,
Ні-же трімбіти,
Ні-же подзвону!...
Руш же ти відси,
Доки ще час!
Доки за гордість
Душу ти дас!“

„Га! то ти то, прелукава?
Я-ж тебе бо ся не бою!
Хоть клади мені тут зараз
І корону красну твою,
А ся кидра, ся столична,
Мойов, кажу, має бути!
Хоть отся сокира моя
Мала-б в тобі утонут!“

„Мой ти, ледню! —
Лиш не сердито!“

Твою тупицю¹⁾
В мені топити?!
Ще за короткі
Руки, небоже!
Се не в Євреяx
Купати ножі!...
Дай-жеж си покій,
Коли ти кажу,
Коли, як мати,
Ще тобі ражу!
Глянь лиш докола:
Доста кидрини!
Стане ти, сину,
Й на домовину...
Для того-ж, хлопче,
Шуми домів!
Щоб мій тя вітер,
Щоб мій тя гнів
Силов, небоже,
Відси не мів,
Та не втесав
Ти домовину
З мої кидрини!²⁾

„Що, маро, отсе ти кажеш?
Чи ти з мене лиш не кпиш ся?
Преч мені зперед очий ти!
Руш! ти кажу, бо — диви ся!
В нас лиш в гульках жарти бють ся,
А не в лісі, горда крале!
А де Гуцул не жартує,
Там ні гойса та ні чала“²⁾.

„Так ти? — Про мене-ж!
Кождому воля!
Кождий бо теше
Сам собі долю...”

¹⁾ Тупиця — eine stumpfe, unbrauchbare Axt. ²⁾ Гойса — на ліво, чала — на право.

Гуцул — не Гуцул,
Все чоловік!...
Гоя, вітрове —
Як з поконвік!“

І загуло, мов у пеклі,
Мов у сірці, у Содомі!...
Ліс тріщить, мов та солома,
Валом, жужмом носять-сь ломі...
Грають громи... Де-ж легінь наш?
І не видно... під кидринов!...
А за три дни й поховали —
Та порожну домовину¹⁾.

Під міров.

Будь здорова!

Будь здорова, Чорногоро!
Вже во вік тя покидаю!...
Муть в трімбіту братя грати,
Я вже з ними не заграю.
Бо заграють тарабани
Ті царські та голоснії,
Та цісарска музик-банда!...
Місяць сьвітить та не гріє...

Та не жаль ми, братя, того
Мого перстня дорогого,
Що у дар дам тарабанцям, —
Але жаль ми лиш одного,
А то кучера лиш того,
Що чесала рідна мати...
Ножички цісарські срібні
Гарно вміють підтинати!

¹⁾ Давно як хто утонув, а трупа не відшукано, то ховали порожню домовину.

Будь здорова-ж, Черногоро!
І трімбіто! і кидрино!
Що вни шепчуть? „Не загинеш?“
Знаю й сам, що не загину!
Гуцулови домовина
Лиш з кидрини з поконвіку!
Будь здорова-ж, моя кидро,
Нім горі ся вернуть ріки!

Царска рожа.

Не знаю, ох милий мій Боже,
Чого мя так гóлов болить!
А все та цісарска та рожа
Мені ся на думці снуєть!

Уповень як золото ясный
Розсилав садами посьвіт,
А стрільчик як місяць прекрасний
В садах тих на варті стоїть.

На варті — ох милий мій Боже!
На стойці стрільчик стояв
Оперед прекрасною рожев,
І руки на грудех він склав.

А рожа до него ся клонить...
А місяць сияє посьвіт...
Раз вийде зза хмари, раз втоне,
А рожа все клонить свій цвѣт!

І в стрільчика серденько крає...
Утер собі сльози як кров...
„Ох роже, ти роже царска́я,
Що робиш, роже, зі мнов!“

А рожа вгинає все віти...
„О стрільче мій, стрільче, не вянь!
Бо я тя любила на світі...
Утри мені з рсией ти скрань!“

І стрільчик до рожі схилив ся...
І рожа му впала на грудь...
Він плакав, та все лиш дивив ся...
„О роже, здорова ми будь!“

Зза гаю пресьвітле вставало,
Неначе з рожевих се ткань...
Садами стойки ся міняли,
Сняла цїсарская брань...

А там — ох, ти милий мій Боже!
А там молод стрільчик лежить,
Неначе уснув си під рожев,
І вчакнену рожу держить...

Держить ю кровавов рукою,
Притис на кровавую грудь...
Ох, роже царская ти мбѣ,
На віки здорова ми будь!...

Кобзарска зірниця.

На небеснім лукомори —
І не зміриш, кілько миль —
Блудить бідна, ніжна зоря,
Як у мраці журавель
Позабут!
Мов прочан той вічноблуд...
Се кобзарска мусить бути!...

З о р я.

Леліла зоря, що леліла,
Відтак розсипала-сь на мак,
Тай маком у болоті сіла
Жабам на втіху!...

Виліз рак
Тай свище: „Так ті зори й треба!
Коли зоря, хай пазить неба!“

Сокілска княгиня.

Не знаю, о брата, чом нині
Такий обгортає мя сум...
А то та Сокілска княгиня
В одно се не сходить ми з дум.

І сонце за Діл вже сїдає,
І мракнуть всі гори вже сном,
Лиш той ще Сокілский сияє,
Як з золота кутий шелом.

А долем жасний та глибокий
Той Черемуш дикий гутить,
Як сокіл, як той бистроокый,
Що сівма на лови летить.

А 'д гóрі княгиня прекрасна
Як з маймуру кута стоїть,
І коси як золото яєні
Пустила вітрам на росплїт.

А долем хороший керманч
Кидровов дарабов летить...
О, вже-ж бо пора му на на-ніч,
О, вже-ж бо пора му прибить.

А тая-ж княгиня там 'д горі
Почала косу чесать,
А чешучи косу, як море,
Чудесних пісень співають.

А той там керманич в долині
Забув за дарабу й за сьвіт;
В одно ся лиш дивить 'д княгині,
Що там на Сокілскім стоїть.

А Черемуш, братя, глибокий,
А Черемуш дикий як біс!...
А Черемуш, братя, по скоках¹⁾
Розбиту дарабу поніс.

У р о д а.

Ходить ледінь та по над воду,
Та дивить ся на свою вроду,
Неначе в зеркало. Та ба,
Війнуло, вдарила габа²⁾, —
От вже і по хорошій вроді!
Габи ті, брате, сперти годі.

Хорий стрілець.

У Відни в цісарскім шпитали
Се стрільчик на-смерть лежить,
І ручку білу зовялу
На серденьку держить.

¹⁾ Скоки — die Wasserfälle. ²⁾ Габа — die Springwelle.

І кличе товариша 'д собі:
„О, вірний товаришу мій,
Мене ти на завтра до гробу
Вже гарно та гарно настрій!

„А як меш тесать домовину,
О, брате мій, ласкав же будь,
Теши з зааашної кидрини!
Тай се ще не забудь:

„Зелену-зелену кидрову
Затуль мені в руку ти віть...
Й отсею ще шириньку шовкову,
І з дикої рожечки цьбит!...“

На қафталуці.¹⁾

О море, сине ти море!...
О синий ти, місячний сьвіт!
А на қафталуці там 'д горі
Керманіч стойку стоїть.

А море сине, брє, грає!
А він си думку ведець:
Куда то море гадає?
Куда то море ринеть?

На қафталуці там 'д горі —
І виняв він карманець,
І зеркальце срібне як море,
І срібний гребенець.

І на қафталуці там 'д горі
Став кучері свої чесать,

¹⁾ Қафталук — der Mastbaum.

Ті кучері свої як море,
І в срібне шкло зазирать.

На кафталуці там д' горі —
І срібні сльози утер,
І зеркальцем срібним — та в море!
І срібну зброю припер

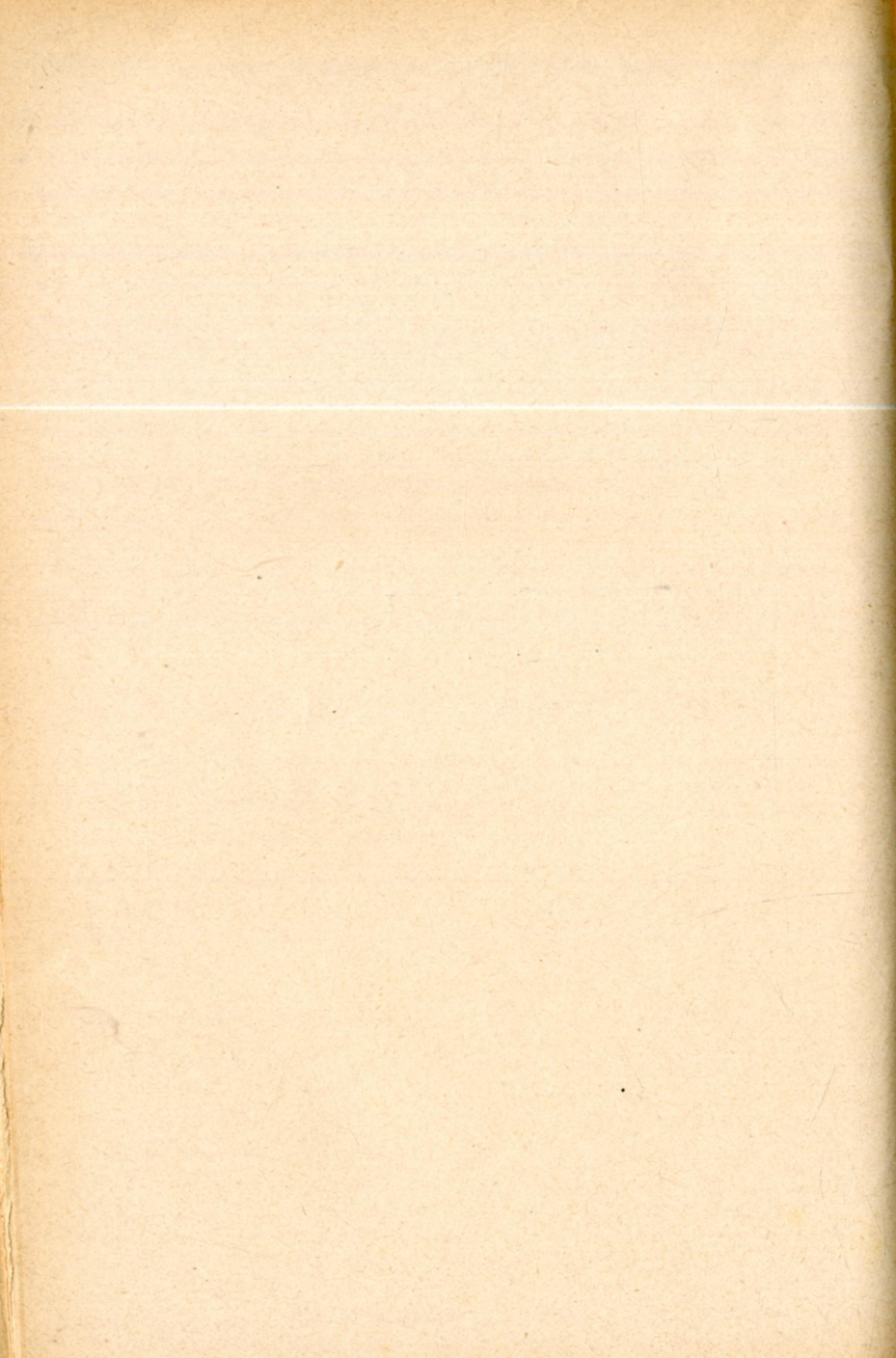
До кафталука там 'д горі..
Й пішов го, срібне, шукать
У сивозелізе то море..
А зорі забрали ся спать!..

Л О Е З И Ї

1885—1886 рр.

До ліри.

Сидить легінь, сидить зажуривши-сь,
Головою на ліру схиливши-сь.
„Чи-ж маю я на гуслех заграти,
Чи до ліри як гай заспівати?
Заспіваю я радше до ліри,
Бо на гуслех нема менї віри.
А та ліра все серденько знає,
Струна струні правду вповідає.“

Король Гуцул.

По над Черемуш, над білий
І над чорний, і великий,
Оселили-сь славні Готи,
Нарід храбрый, нарід дикий;
Бо аж там їх, бач, прогнала
Та княгиня Ольга мука
Знад Дністра і Чорноморя,
Невсипуца та гадюка.

Так зайшли вни безталанні
У ті чорні рускі гори,
Попрощавши білі скелі,
Попрощавши сине море;

Там приймили руске слово,
Руску віру і звичаї,
І розжили-сь, і пробули,
Як і нині пробувають.

А король їх Гуцул звав ся,
Як той місяць прехороший,
Мав отроків, мав комонних,
Легінів і всего досить ;
А як стане у шеломі,
То як сонечко засьвітить
В празник Зельмана-Ваяна,
Бога Лада серед літа.

І мав Ладо-бог сьвятиню
На Сокілскім на груневи,
Золотом була побита,
Честь і слава королеви !
Легінів триста служило
День і ніч сьвятому Ладі,
Всі в панцирах і порфирах,
Всі у зброї і в булаті.

А одесную в сьвятини
Стояв образ того-ж бога,
Ясний, красний, прехороший,
Як то сонечко в чертогах,
Коли в мори ся скупає
І на сьвіт весело гляне ! —
Слава ти, о Ладе-боже,
Сьвітлий Зельмане-Ваяне ! —

А по лівім боці храма
Стояв образ Чортовита,
Того ворога тяжкого
Всього миру, всего сьвіта ;
І стояв він чорний, темний,
Оперезаний гадюков,
В лівім кулаці коса му,
А меч вхопив в праву руку.

І почав ся празник Лада.
Легіні служащі в ділі
Взяли комоня сьвятого,
Як той сніг, як лебідь білий,
І водили хороводом
Доокола бога-Лада,
Коляду сьвяту поющи,
А за ними вся громада.

А діди собі знов взяли
Чорного коня каліку,
І водили хороводом
Доокола Чорновита,
Але пісень не співали,
Лиш дивили ся понуро,
Як слота, як хмари леду,
В літі град, зимою буря.

А як тричи обійшли їх,
Лики побіч поставали.
Аж тут чудо сотворило-сь,
Про яке ще не чували:
Бо оба боги ожили
І ся схопили з престолів,
Розярені аж до краю,
Наче кождий збожеволів.

І мечі булатні вимкли,
І ся пúстили на себе,
Наче дві ті громовиці,
Що роз'юшуть ся на небі!
Іскри сипали-сь довкола,
Нарід млів з переполоху,
А боги оба рубали-сь
Аж до вбою, аж до здоху.

Але горе, і ще горе!
Ваян-Ладо споткнув ся,
Хоче падати на землю...
Король Гуцул усьміхнув ся.

„То такий ти бог, о Ладе?!
Хочеш чортови піддати-сь?!
Ха, ха, ха!... то тебе варта,
Вижу, Ваяном і звати!“...

І ухопив топорець свій,
Пустив ся на Чортовита...
Бучі, брани от-такої
Ще не було поки сьвіта!
Чорновит лиш повалив ся,
Ладо схопив ся на ноги...
„Се ратунок був на вчасі!
Слава Господу Прабогу!...“

„Але ти, королю гордий,
Як ти сьмієш ся мішати,
Де боги два стануть в брани,
Два боги, а ще два братя? —
За того тя проклинаю
І всю дружину тут твою,
Що дивила-сь мому впаду
І ругала-сь наді мною!“

„В сю гору тя замикаю,
В їй підземній сьвітлиці,
І Сокілским ме ся звати
По імяю се моїй птиці.
Бо аж доти меш там спати,
Доки в літі на Купала
Не зішлю соколів своїх,
Щоб ти вість о прощи дали!“

І як Бог закляв предвічний,
Так ся стало і так було:
Спочиває король Гуцул,
А з ним враз его Гуцули;
Спочиває, поклонившись
На стіл чорний, маймуровий,
Все однакий як бувало,
Молод, красний, чорнобровий!

А що року пробужаєсь
Він на Івана на Купала,
Протягаєсь. — „Де ти, чуро?
Тож ми твердо, хлопче, спали!
Подиви ся на сьвіт божий,
Чи соколи не злетіли,
Щоб нам стати в брань з невольним
Чортовитом! Меч і стріли!

„А як вни ще не злетіли,
То ще далі спати мушу;
А як вни уже злетіли,
Тогди в брань з проклятим рушу,
Добувати нашу славу,
Добувати руску волю!“
О, злетіть вже раз, злетіте,
Ви сокілські соколи!...

А г а с в е р .

І засудили такий суд,
Аби на хрест єго розпяти.
Вмиває руки пан Пилатій,
А вни на ту жасну Голгату
Оперед себе го женуть, —
Та не Пилатія, а Спаса,
Господного Сина!...
Не здужає безталанний,
Не стало вже сили!
І сїв хвильку припочити
На лаві під хатов...
Шевлюга-ж проклятий
Єго трутив з свої лави.
„Рушай, бунтівнику!
На Голгаті припочинеш,
Уже не далеко!“

Тогда Син Божий му прорік :
„Я йду, Агасвере, вмирати,
А ти, ти жий, а жий проклятий,
Проклят скитай ся ти по вік,
Аж доки я во время оно
Не зйду судиєв закону!“

І ходить він скитаючи-сь
До нині по сьвітї,
І звуть єго вічним Жидом...
А ті єго діти
Розложили маґазини,
Шиньки, склени, лави,
Так і ловять наші душі
У сїти лукаві.
І доки муть ще ловити?
На Бога надїя!
Завитає і в нас колись
Празник Маковія.

Убогий легінь.

Убогий легінь по горах ходив,
По Черногорі скитав ся.
Чи де на щастє би не набрив,
Чи би де хлїб му не дав ся.
І так заблукав він на Довбушів грїб,
Чи тут не найшов би насущний хлїб,
Чи тут би талан му не дав ся...

І скинув кріє він з широких пліч,
І зняв кресаню і пави,
І верг далеко від себе пріч
В зелену, шовкову мураву,
І впав на могилу неначе пян:
„Подай менї, калфо, з могилы талан!
Подай менї щастє і славу!“

„Будь королем!“ — розляг ся гук. —
„Красуй в золотій ся короні!
Сядь вище князів, сядь вище дук,
На золотокованім троні!“
„Хто? я, о калфо?! Се хлїб не мій!
У мене люди не на убій!
Не я судив ся в Нерони!“

„То Довбушем будь!“ — загуло знов. —
„Не хочеш крілем ти бути,
То лий цївками їх чорну кров,
За на́род в кайдан їх окутий!“
„Ні, калфо, ні! Ти-ж кров їх пив,
А твою Дзвінка усім на див,
Убравши у твої тя сіти“.

„То ж співаком будь!“ — розляг ся глас,
Аж Черногора загула —
„Не хочеш бути ти калфа в нас,
Якого в нас ще не було,
То-ж співаком будь, з торбами будь,
За прошений хлїб зривай своєю грудь,
А люди щоб тя і не чули!“

І глухо стало і німо як ріг;
Легінь зірвав ся як з лави,
Й неначе п'яний лісом побіг
Без креса, без пав і без слави.
І ходить потич неначе п'ян,
За ним недоля, як той кайдан,
Недоля чорна, лукава!

І доки буде він ще блукать
По сему білому сьвітї?
І жити би рад, й співати рад,
І рад би в славу одіти-сь,
А тут вже на вічну смеркає ніч...
А що остало-сь?... О пріч з ним, пріч!
Глогові, не лаврові віти!....

Шипіцкі берези.¹⁾

У Шипоті на цвинтари
Дві білі березі
Хиляють ся, хитають ся,
Мов дві нетверезі
Ледащиці-пропійниці
Цілу божу днину;
А о півночи, дівчата,
У глуху годину
Перемітують обі ся
Гарними дівками
У монествах²⁾ та у мирсі³⁾
Та у сафіянах,
Та міняють ся чарками
Двома золотими,
Та до себе пришивають...
А о-перед днини
Знов березами стають ся
Такими як були,
І знов собі хитають ся,
Щоб люди не чули.
А ті люди усе знають,
Та борше минають,
А минувши цвинтарище
Нишком вповідають,
Яке диво наробило-сь
Одної неділі
У Шипоті на цвинтари,
Де берези білі.

Жив у Шипоті богач раз,
Богач на всі гори,

¹⁾ Не казка, але факт. Проф. Найбавер путешествуючи у горах видів ще ті берези. Імена я попереминив, бо родина нещасливих дівчат ще живе. ²⁾ На шнурок насиліяні срібні і золоті монети, котрі дівчата на шні носять. На Україні кажуть »намісто«. ³⁾ Золоті нитки, убори золотими нитками перетикані.

Та не тїшив-сь він ні грішми,
Набитов коморов,
Нї худобов без рахуби,
Та ні полонини,
А тїшив ся він доньками:
Калина й Малина
Звали-сь обі. Що за кралі!
Матбуть і за морем
Годі таких пошукати...
Обі як ті зорі,
Як ті ясні у погоду,
Або як ті квіти
Рожі мая, або мірти
Дві пахучі віти.

Але не даром хтось казав,
Що де тобі краса ся вродить,
Там чорт уже й з калитков ходить,
Щоб десятину собі взяв.
Що кажу я? Лиш десятину?
Сто душ провадить до загину,
Стом розриває серце, груди —
Чи в Шипоті, чи денебудь!

Бо Калина і Малина
Гуляли до волі
В свого батька преблагого.
Легіні-ж соколи
Онимали-сь приступити
До такого дива;
Лиш оден ні, лиш Джоґоля
Юрій чорнобривий
Не бояв ся приступити.
„Гоя — каже — брата!
Легіневи воля дочку
І у князя сватать,
А не то що в Микитули!
Тож би то і було!
Правду кажу я, дівчата?
Але най зазулі

Вперед жиру покоштують¹⁾,
А Пречиста божа
В нашій церкві на порозі
Воском поворожить²⁾,
То одна зі мною стане
На слюбнім коверци.
Вадь котра з вас? Угадайте!
Не віщує серце?
Чи Калина, чи — — ? Тимчасом
Бувайте здорові!
Іду спати. Може приснять-сь
Мені чорні брови“.

Та і пішов собі домів.
А що Калина і Малина?
Так голови обом загрів,
Що полюбили до загину,
І нишком до Циганки Хими
О півночи на раду йдуть,
І то так хитро, що мабуть
Одна за другу і не знала.
А чорт вже і з калитков тут,
Щоб свою камату³⁾ узяти.
О, сокотіть ся го, дівчата!

„Циганочко, Волошечко,
Як рідна матусю,
Давай раду, бо я гину,
Трісну, утоплю ся!
Бо я его полюбила,
А він — хто се знає?
Він Малину може візьме,
А я пропадаю.
Нї, пропала вже! на віки!
Серденько віщує:

¹⁾ Кажуть, що зазуля аж тогди перестає ковати, як букowego жиру наїсть ся, і що слюби, брані у той час, доки зазуля кує, не щастять ся. ²⁾ Кажуть, що Пречиста у Богородичин посток зсипає віск у кождїй церкві на порозі і тогди долю судить. Дятого мають бути слюби брані по першій Богородици дуже щасливі. ³⁾ Диякма, процент.

Він з Малинов липа-листу¹⁾,
А з мене кепкує.
Давай раду, Циганочко!
„Та яка-ж тут рада?
Стрій Малину, то відразу
Збудешся досади.
Бо Джоґоля хлопець чесний,
Не поломить слова“.
„То-ж давай!“ — „Даш сто червонних?“
„Двісті! Будь здорова!“
„Стій ще, най тя навчу!“ — „Годї,
Бо завтра забава
У нас буде, ще й з музиков,
А по завтрю — Слава!“

Таке-ж і Малині Циганка казала,
За двісті червонних отрою продала.
Та щазник з калитов²⁾ велков іде,
Бо вже в Микитули й музика гуде.

І гуляли ледіники
Запрошені в гості
На срібними колоколи
Підбитім помості³⁾.
Де-ж Джоґоля молоденький,
Що перед не водить?
У свїтлици регочеться,
Що ся аж заходить.
„Вам що, дівки? подуріли?
А вадь ви матбути
Коти дрете?⁴⁾ Встидайте ся!“
„Нї! Нї!“ — „То-ж ану-те,
Пийте одна до другої!
Де-ж чарочки ваші?“
„Ми їх зараз унесемо,
Та ще меду фляшу!“

¹⁾ Прилипати до кого, залипати ся. ²⁾ Мішок шкіряний на гроші, карман. ³⁾ Давно богачі прибивали зі споду до помосту срібні дзвінки (колоколи), котрі при танцях відзивали-сь і дуже приємний гомін давали. ⁴⁾ У незгодї жити, schmollen.

Ми внесемо повні куби.“
„То пийте-ж же, любі!“
„Ми ся вперед поміняєм“¹⁾...
„Славно! Доказ буде,
Що ви уже поєднали-сь“.
„Здорова-ж, Малино!“
„На здоровя, Калиночко!“
„Не до половини,
А до дна аж, Малиночко!“
„До дна й ти, сеструсю!“
„Стійте! Що вам? Чо' так зблідли?“
„Виширає душу!“
„Серце в мене розриває!
Нешта мя строїла
Через тебе, мій ти милий!“...
Тай не доповіли,
Але мертві повалили-сь
До самого долу,
Щоб не встати уже більше
Ніколи, ніколи.

На другий день і поховали.
Поши над ними не читали
Ні панахїд, нї парастас,
Але — як ще не було в нас —
На цвинтари в самім куточку
Славного Микитули дочки
Сварливий паламар загрїб.
Учера танці, нинї грїб.

А на третій день — се було
Одної неділі —
Виросли з гробів на чудо
Дві березї білі.
Хиляють ся, хитають ся,
І неначе чари
Подають собі затруті...
Така божа кара!

¹⁾ Знак єднанки і великого приятельства.

Ви-ж чуєте, дівчаточка?
О, слухайте, любі!
Не давайте серцю волю,
Бо дасть вас на згубу.

На новий рік.

І знов один нам рік минув,
Рік распрі, брани, лиха, горя...
У вічності безденне море
Неначе камінь утонув,
А нас як старців загублених
Лишив і голих і студених,
Неначе той діравий міх,
Всім другим народам на сьміх.

А хто винен? — „Ляхи винні,
Ляхи та Румуни!“
Так скажете. О прехитрі
Ви полурозуми!

Що Ляхи нам удіяли,
А що нам Волохи,
Доки ми ще — ми ще були,
Не переполохи?

Доки наша тиха, чесна
Рідна руска хата
Була церквов нам, сьвятинев,
Не корчмов проклятов.

Доки наших руских, рідних
Учителів слова
Ми слухали, не Євреїв
Лукавих намовів.

Доки наші многоцінні
І законні гласи
Ми врагам не продавали
За горівки фляшу.

Доки ми о свої діти
І о себе дбали,
Та не корчми, а народні
Доми будували.

Доки корчмами скверними
Не музика гула,
А нам розривка, забава
Лиш читальня була.

Доки ми ще не писали-сь
Ніжними нюньками,
А твердим як той кремій
Були Русинами.

Доти й вороги мовчали,
Як ті цуценята.
Задля того-ж схаменїть ся,
Спам'ятайте-сь, браться!

Пробудїть ся з сну твердого,
Пробудїть з похміля,
Та без рукавиць возьміть ся
До сьвятого діла.

Щоб як рік отсей минеть ся,
А новий настане,
Вас уже людьми застав він,
Вас вже Русинами.

Сего вам благо-бажає
Ваш кобзар-каліка,
І в Сьвятого з неба молити
Щастя вам во віки.

Я не дивую ся...

Я не дивую ся, що ми
Нічого в сьвітї не умієм
(Звичайно, бідні гречкосії);
Але дивую ся, що ми
Нічого вчити ся не хочем,
Хоть нам наука коле в очи,
Хоть нам при кождому лучаю
І верби ї проповідують.

Не цурайте-сь, не цураймо-сь
Ми науки, братя!
Роздивім ся по усеюду,
Заздрім в кожду хату,
Щоб навчити ся з чужої,
А не свої хиби,
Що нам вчити-сь ще, а що нам
Забувати треба,
Й до котрого поберіжя
Нам би кермувати,
Щоб до мети ся добити,
В пристань ся дістати.
Бо та руска наша мета
Сьвітла і велика,
Але путь до неї строма,
Прикра і далека.
І ніхто ї нам не справить,
Як сьвята наука;
Задля того-ж, рускі братя,
Книжку, книжку в руки!

В. А.

Старий господар умирає і сина навчає (А).

Я умираю, сину, лишаю вас,
А ти ряди господов у добрий час,

Але ряди-нев так, о сину любий,
Аби ти завиділи всі, всі люди.

Най перша буде челядь твоя печаль :
Діли з нев твою радість, діли твій жаль ;
Она тобі родина і дальша, й блища :
Нічо варт топорець без топорища.

Ти будеш мати, сину, багато слуг,
Але лиш посидючий господі друг ;
Такий тебе не лишить у пригоді ;
Найлпший той слуга, що мало ходить.

Людий багато в світі, найбільше злих,
Але найгірший воріг тобі в грудех :
Єму не дай лиш, сину, надто волю,
А збічних ворогів не бій-сь ніколи.

Розумний друг, о сину, як добрий хлїб,
Але з дурним не дружи, бо трутить в грїб,
Або — що гірше гробу — у неславу !
Від неї не втечеш і під мураву.

Що думаєш, не флявор на весь світ !
Заперта кождому набита кліть ;
А на роствір стоїть пуста лиш хата.
Язык за Юду май, а не за брата !...

Не будь упертий, сину, повільний будь !
Бгачкі бо ребра лиш тримають грудь.
Найлпша шабля, сину, та що гнеть ся ;
Тверде, крохке желізо зараз треть ся.

Плохим за надто бути не в гаразд,
Але і гордість, сину, нічо не дасть ;
Фудульного ніхто ся не страхає,
А гордого і чмут за дурня має.

В війні пробують, сину, шаблі гарт,
Прятеля в нещастю, що він варт,

Коня під тягарем, вола у плузі,
А богобойного лиш у недузї.

Не вір котюзї ти, як ся ластить,
Нї гадинї тогди, як нїби спить,
А щастю й тільки нї, як ти сприяє!
Лиш Бог сьвятий оден не ошукає.

Для того, сину мій, ему лиш вір,
Ему лиш уповай, ему ся кір,
А він не лишить тя в тривозї, сину! —
Він зробить з днини ніч, а з ночи днину.

Старий господар умирає і сина навчає (Б).

Я умираю, сину, лишаю вас,
А ти ряди господов у добрий час,
Але ряди не так, о сину любий,
Аби ти завидїли всі, всі люди.

За все най буде челядь твоя печаль,
Дїли з нев твою радість, дїли твій жаль;
Бо близький є сардак, сорочка-ж блища;
Нїчо варт топорець без топорища.

Ти будеш мати, сину, багато слуг.
Але лиш посидючий господї друг;
Найлїпший той слуга, що мало ходить,
Той тя не лишить, сину, у пригодї.

Добрий сусїд, о сину, як добрий хлїб,
А злий тобі копає під боком грїб;
Бокуй від него, сину, як лиш можеш,
Або посїй траву вже на порозї.

Приятеля як маєш, то го велич,
Бо вірний друг, як в брани булатний меч,
Або як добрий якор, сину, в бури.
Вірли лиш ломять хмари, а не кури.

Громаду твою, сину, поважай,
І на поталу людям її не дай,
Бо у громадї, сину, своя сила.
Дурна скубе лиш гуска свої крила.

І церков твою вельми почитай,
Але і те всегда на гадці май,
Що й вовк вбираєть ся в овечу шубу
Собі на жир, а жертві на погубу.

За все найдуше, сину, тих ся бій,
Що хочуть в тебе взяти нарід твій,
Сокровище твое що найдороше.
Не бій ся дебр, а бій-сь в болотї трощи.

А кілька Господь добрий днів ти дасть,
І чи ти горе всудить, чи гаразд.
Не прогніви лиш, сину, правду божу,
А Бог сьвятый всегда ти допоможе.

До наших ромунїзаторів.

У Тартарі сидить Сізіп
Та камінь таскає,
А той камінь з окаянным
Жмурка собі грає:
Бо той думає, що має
Єго вже, де хоче,
А тим часом єїромаха
Лиш вивалить очи,

Бо химерний камениско
Му тикне, бач, дулю,
Та ну собі у свояси
Чкурнув як та куля,
Многогрішнику старому
На новую кару,
Що задумав го доконче
Затаскати в хмару.

Той камінь кари, то є ми,
А ви — Сізіпи ті модерні,
Що загадали прештудерно
Перекотити нас, самі
Не знавши ще, чи в Букурешти,
Чи на Тарпей який нарешті,
Аби перекотити лиш!
Бо хто не лакім на бариш?

Схаменіть ся, нерозумні,
Та вдарте ся в груди,
Аби й на вас не упали
Жасні божі суди,
Як на того лукавого
В Корінфтах владику!
Бо ми — камінь, але камінь
Твердий та великий,
Сто раз більший, як той, що го
Сізіп там таскає...
Аби, як він розженеть ся
По свому звичаю,
І таскайла не розплескав,
Як ту паланицю!
Бо вішав Гриць, аж доки не
Повісили Гриця!

Наші „Старі“.

„Лиш пес старий“, — так кажуть люди, —

„А чоловік все молодий“.

Се може й правда у людей,

А в нас, у Русинів, на чудо

Ще в пелінках, а вже „Старий“,

І вже — о божа мати крий! —

Уже учить ся собака

Нарід продавати,

І за рускі, людські душі

Карбованці брати,

Як за Христа невинного

Ісхаріот Юда.

А доки ще й на них впадуть

Жасні божі суди,

Як на того предателя, —

А нас розпинають

І терновими вінцями

Що днини вінчають,

І привалюють камінем

У новій могилі,

Бо боять ся, щоб не вкресла

Божественна сила.

Але та сила вже й ожила,

Від гроба камінь відвалила

І засіяла на весь сьвіт.

Счез нечестивих скверн совіт,

А фарисеї невсипущі,

Як пси на ярмарку де суці,

Пропали без вісти як тьма.

Неправді жизни бо нема!

Оттаке то й ваше буде,

Старі ви собаки!

Пес гавкає і на Бога,

А Бог все однакий,

Не боїть ся ваших пащій

Ні вашого зуба,

Бо неправда сама себе
Самов себе губить;
Як той шкорпій їдовитий
Себе собов тратить,
Засадивши своє жало
В грудь свою прокляту.

О, схаменіть ся уже раз,
Ви обскуранти, ідіоти!
Бо ми вже люди, а не скоти,
Бо правда з нами і за нас,
А з вами лож одна мерзenna,
Та Абля кров съята, невинна
На ваших каїнских руках.
І буде Каїна вас жах
Всім на покай, усім на диво,
Гадюки гнати аж у Неву,
А Фурії за вами в слід...
Се божий суд і наш завіт.

Хіба доли яке діло?

Іду з швінку, потикаю-сь,
З свойов долев зустрічаю-сь;
Хитаю ся, витаю ся,
Про здоровя питаю ся.
А вна мині відповіла:
„Коли хочеш, хлопче, жити,
Треба дома спати вчити-сь“.
Хіба доли яке діло?

Кресак.

У неділю дуже рано
Ледінь кресак обшиває
У золоті огальони, —
Кому він ся ним поклонить?
Чи цареви, чи дівчині,
Чи на новій домовині
Побратимки го покладуть
Тай до церкви пишно зладять?

У кожусі.

„Єдина, кохана
Дівчино моя,
Скажи мені вірну правду,
Чи будеш моя?“
„Се лиш знає воскаречка
Та той в небесіх,
А може й той, що приходить
В новім кожусі!“

Правда.

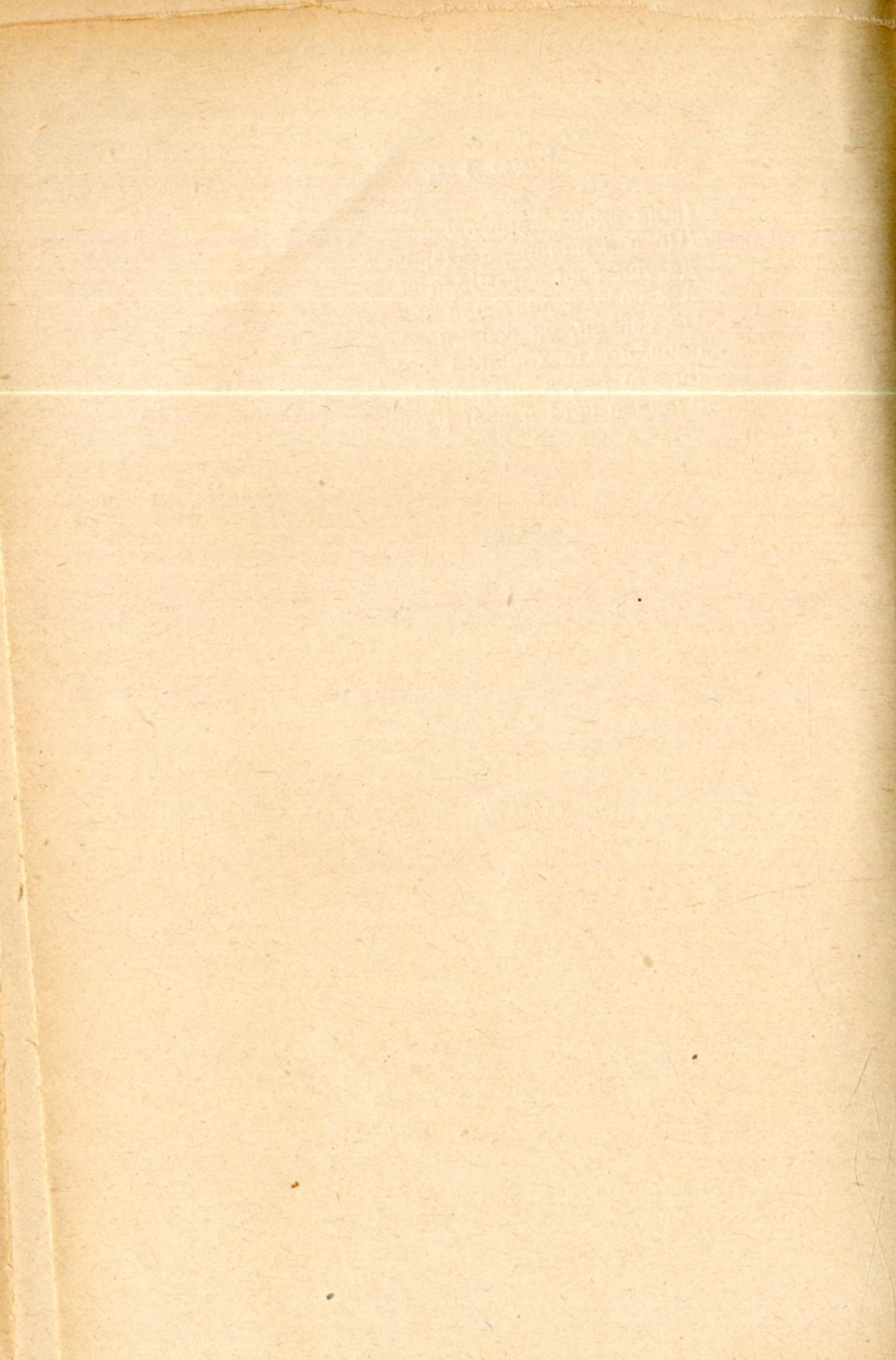
„Скажи мені, моя мила,
Де місяць днує,
А я тобі скажу правду,
Де правда та є.“
„Хіба в церкві на коверци?“
„Ой ні, душко, моє серце!
Бо та правда сама в собі:
Лиш в колиці та у гробі.“

У д о в а .

Ішла вдова дорогою
Ще й з пляшкою здоровою,
Да так собі засьміяла-сь,
Аж собаки дивували-сь.
Ой собаки, ой собаки,
Забили-сьте хлопцям баки,
Бо хто іде, а ви „гаву“,
Вчинили-сьте в селі славу.

СПІВАННИКИ.

MEMPHIS

І. СПІВАННИК ДІЛЯ ГОСПОДАРСКИХ ДІТОЧОК.

1. О Боже, милий сьвіте.

О Боже, милий сьвіте,
Який ти добрий дітем:
Ти дав їм голосочок
До красних співаночок.

А вни собі співають,
Як соловейко в гаю,
Як ластівятко в стрісі,
Щиглятко на горісі.

А ми собі співаєм,
Як пташка рано в маю,
Тай ще співати будем,
Доки послужать груди.

О Боже, милий сьвіте,
Який ти добрий дітем:
Даеш їм голосочок
До красних співаночок.

2. Більший сокіл як лелик.

Більший сокіл як лелик,
Більший сокіл, серденько, як лелик;

А я хлопчик невелик,
А я хлопчик, серденько, невелик.

Мене мати не біла,
Коло мене ходила.

По всіх ночах не спала,
Коло мене страждала.

Мене дядик згодував,
А тепер мя в школу дав,

Аби я ся добре вчив,
Вітцю, мамці віддячив.

Бо так Господь повелїв --
Я слухаю божих слів.

3. Гой на Йвана вилітали рої.

Гой на Йвана вилітали рої.
Що є краще, школярики ви мої:
Чи весна та, що плугами орють?
Чи то літо, коли рожі цвітуть?
Гой чи осінь, коли женців збірає?
Чи зима та, що ніхто їй не рад?

Красна весна — ластівочки ідуть,
По під стріхи кубелечка си вють;
Красне й літо, бо вже жниво іде,
Дядик женців на ланочки веде;
Красна й осінь, бо веселі двори,
Господь-батько набиває комори;
Красна й зимка, бо коляднички ідуть,
По під вікни колядочки ведуть.

Красна й весна — плуг у поле іде,
А погонич круторогі веде;
Красне й літо, бо бжілки ся роять,
В половинах овечки ся доять;

Красна й осінь, бо ситний цілий сьвіт,
Красна й осінь, а й зиму не гудіть,
Бо під зимков спочиває земля. —
Красне кожде, що Бог Господь создав.

4. Біла береза на ярі!

Біла береза на ярі;
А ми собі бідні школярі.
Ми отчешу не знаєм,
Але з миски добре рубаєм.
Ми й рахувати не вмієм,
А я горнець каші сам виім.
Ми і писати не дуже,
А як пустять з школи, — ми гузя!
А за псалтірю не згадуї,
А гандри бити — порадуї.
Але то інак чей буде:
Ще мають бути з нас люди.
Ми ся навчим Богу молити,
Буде нас Господь любити.
Ми ся навчим гарно читати,
На втіху вітцю тай мати.
А як упишем-вмалюєм,
Аж ся пан професор здивує.
А як нам скажуть лічити,
Ми можем і Жида навчити.
Аби-сьте знали, так буде,
Бо ще мають бути з нас люди.

5. Нема ліпше в сьвіті жити.

Нема ліпше в сьвіті жити,
Як на божий хліб робити.
Гей! Соб! Гей га!
Гей, соб! Хліб робити.

Бо хто з Богом на-спів оре,
Тот не знає, що є горе.

А хто з Богом на-спів сїє,
Голодами він не мліє.

А хто з Богом на-спів косить,
Їсти в чужих він не просить.

А хто Богу кусень дає,
Від чужого не жадає.

6. Пішов голос по грому.

Пішов голос по грому :
Підем, хлопці, до дому,
Підем, хлопці, в добрий час,
Аби слава була з нас.

Як нас пусятъ до дому,
Ми ся Богу помолим,
І Богу ся помолим,
Професорам поклоним.

А як рушим ми домів,
Без пустоти, галасів,
А хто йти-ме дорóгов,
Ми ся низко поклоним.

А як йти-мем по-при хрест,
Ми віддамо Богу честь :
Бо так Господь приказав,
Аби мир го величав.

Ми худіоку не вдарим,
Дорогов ся не барим ;
Бо худіоку — хто ю бє,
Тот без неї бідує.

А як прийду до дому,
Образам ся поклоню,
Тай таткови, тай мамці,
Тай всій в хаті челядці.

Відтак піду у кутик,
Тай книжечку у руки :
Аби кождий в хаті знав,
Що я не друк, а школяр.

7. Боже з неба високого.

Боже з неба високого,
Глянь на мене молодого :
Дай ми розум до науки,
До роботи чемні руки !

Самі руки не згодують,
Хоть най кілька вни гарують ;
Ще й розуму до рук треба :
Бог не вийде з плугом з неба.

А де розум є з руками,
Там з снопочка буде кланя ;
А де руки є з розумом,
Там заробить крейцар суму.

Боже з неба високого,
Слухай ласкав слова мого :
Дай ми руки до роботи,
До науки дай охоти !

8. Ластівочко, щебетюшко.

Ластівочко, щебетюшко,
Де ти від нас, душко, йдеш ?
Що ти дітем з того сьвіта,
З теплих країв принесеш ?

Принесу вам весну красну,
Принесу вам ружин цвіт,
Лиш учіть ся, діти любі,
Лиш учіть ся — вчіть ! вчіть !

Гой учіть ся, діти, сьвіта!
Що наука, то й гаразд;
Лан не дасть вам хліба всїгди,
А наука всїгди дасть.

Гой учіть ся, діти, сьвіта,
Бо що Господь, то і світ;
Що зіжнеть ся, то минеть ся,
Що ся навчить — нїт! нїт!

9. Рідний край.

Там, де я родив ся, там мій рідний край;
Слави, щастя, долі, Боже єму дай!
Слави, щастя, долі, веселу годину,
Мир во віки вічні, мир на Буковину!

Там, де я родив ся, там мій рідний дім;
Слави, щастя, долі дай там, Боже, всім!
А найпаче нени і вітцєви мому,
Мир во віки вічні, мир у ріднім дому.

10. Зазулька.

У гаю зазулька кує, кує,
А хлопчик зазульку чує, чує:
Куку, куку! Куку, куку!
Не чув я зазульки вже від року.

А де-ж ти, зазулько, була, була?
Яке-ж ти триванє вела, вела?
Куку, куку! Куку, куку!
Я краще тривала, як ти, друку!

Я в лісі збирала все жир та жир,
А ти си, паничу, лиш гандри бив.
Куку, куку! Куку, куку!
Злетіла зазулька: штуку-пуку!

11. Женці.

Серед літа, серед сьвіта, серед годиночки
Повів неник, повів милий женців на ланочки.

Гой жніть, женці, гой жніть, мої, пшеницю тай жито,
Бо то в Бога у сьвятого до столу накрито.

Гой жніть, женці, гой жніть, мої, срібними серпами,
Стануть клані золотії пишними рядами.

А в пшеници блават цвите у голубі квіти,
Щоб нищого, убогого хлібом нагледіти.

А в пшеници блават цвите, ще й мак полоmistий,
Щоб наш кусень справедливий, щоб наш кусень
[чистий.

А в пшеници блават цвите тай біла рокита,
Аби серцем нелукавим Господа хвалити.

12. Вороний.

І шумить і гримить, дробен дощик іде;
А хто-ж мого вороного напоїти поведе?

Ой ніхто не веде, поведу я го сам,
Що й моему вороному за драбину сїнця дам.

Ой сїнця я му дам, ще й солімки встелю,
А як буду вже великий, осїдлати повелю.

Осїдлати звелю та й поїду у зруб;
Вороненький мені милий, вороненький мені люб!

13. Вечер.

Гой, вечер, вечер, тиха погода,
За голубі гори сонце заходить,
А голубі гори нічка вкриває.
Жене хлопець вівці, в сопівку грає.

А волики ричуть з поля ідучи,
При чистім потоці водичку шочи.
Над чистов водою верба схилила-сь,
Цілу божу днинку в воду дивила-сь,
У чистій водици віти купала.
Цілу божу днинку пташка співала,
А тепер в гніздечку пташка ночує,
А лиш соловейка самого чує.
Де-ж ти бариш ся, місяць молодий?
Ясний, срібнорогий, сходи вже, сходи!
Сходи вже, ясний, зіроньки тя ждуть,
По голубім небі таночки ведуть.
А труднії люди ідуть з Богом спать;
Гой, поможи Боже всім здоровим встать!

14. До школи!

Руш, хлопці, до школи,
Борзо, не поволи!
Уже доста гандри бити,
Прийшла пора, щоб ся вчити.

Святая наука,
Легкі в неї руки,
Дає волі і путері;
В неї жниво на папері.

Жніть, жніть тото жниво,
Отто буде, хлопці, диво,
Та ще й яке диво буде,
Що з мужика будуть люди!

15. Коби в мене!

Коби я мав хатку
Мальовану, гладку,
А в тій хаті сьвічку,
Вогник цілу нічку!

Я в хатці сидів би,
Вогник мій горів би,
А я собі пісні
Приспівав бих, шів бих!

Коби я мав цару,
Ще й воликів пару,
До того плужочок,
Ба ще й батіжочок!
Я волики пас би,
А з батіжка трає би,
Ще й у пальчик свис бих,
Аж до дому час би!

Коби я мав вівці,
Небогато — двісті,
Та ще й полонинку,
Сіна на всю зиму!
Овечки доів бих,
Сирець собі їв бих,
А в флюяру гравши
У стаї сидів бих.

16. Мир вам.

Мир вам, братя, всі приносим,
Мир великий, мир святий,
Мир у Бога з неба просим:
Боже світа, мир наш крий!
Хоть добро є в світі, в краю,
Хоть є воля, хоть є хліб,
А як мира в нім не має,
Край свій рідний, як би й гріб.

Чоловік хоть мучить в поті,
Хоть кривавий леть ся піт,
Він не гине від роботи,
Бог до праці дав го в світ;

Аж як мира му не стане,
Аж тогди в нїм гинь, горуй!
Мира, мира, вічний Пане!
Мира свѣту подаруй!

17. Спочинок по праці.

Сїв си хлопчик над книжками
У свѣтлиці при столї, —
Куку сонце у віконце,
Та до хлопця: „Хлопче мій,
Покинь, каже, книжку,
Та біжи ся грати!“
„Нї, не піду, сонце любе,
Маю ще читати“.

Сїв си хлопчик та читає
У свѣтлиці при столї, —
Куку пташка зпід нанашка,
Та до хлопця: „Питьвілі!
Покинь, хлопче, книжку,
Та біжи ся грати!“
„Нї, не піду, пташко люба,
Маю ще писати“.

Як скінчив же він писати,
Склав папери, помолив-сь,
Та тогди аж вийшов з хати
Та на сонце подивив-сь.
„Гоя — каже — гоя!
Аж тепер є воля моя!
Аж тепер я грати буду,
Мило вишчну від труду“.

18. Піснь плугатаря.

Гий! Гий!
Гий волики-ж мої рогаті!
Підемо у поле орати!
Та гий же!

Та виорем нивку дрібненько,
Як радо руске серденько.

Та виорем нивку глибоко,
Утішить ся боже аж око.

Та посієм жито, пшеничку,
Буде на люди й на птичку,

Й перепелички крилаті,
Й волики мої рогаті.

А ти, Господи Отче наш,
Дай нам насущний хлібець наш!

А ти, Отче наш в небесіх,
Погодуй щедро вся і всіх,

Й благослови руску ти ниву,
І нас в годину щасливу!

19. Січень.

Тепер, хлопці, не дивниця,
Що на дворі метелиця,
Бо се січень а не косень,
Що бігали хлопці босі.

Тепер, хлопці, треба хуху,
Бо на дворі заверюха,
Треба кучми, кожушини,
Бо без шуби цапок гине.

Бо цап кричить: „Я вмираю,
Так мя січень підтинає!“
А собачий барансько
Бе з голого цапа кпнсько:

„Гой, ти цапе з бородою,
Чому я ся, бач, не бою
Ні морозу, та ні січня? —
Бо ще шуба тогорічна!“

20. Лютий.

Хто того рака не знає,
Що так крешко в уха щепав?

Ще й у подошви скобиче:
Кивай ся борше, паничу!

А як потисне за руку:
Ну-но до ціпа, ти друку!

Бо мене „лютим“ назвали,
Та ще й „крутифіст“ додали.

Бо я сидіти не можу;
Гайда до ліса, небоже!

Бери сокиру тай сани,
Бо далі дров ти не стане.

Тогди меш дуги в кулаки,
Бо я вмію вчити бурлаки!

За тоє мене ти не судь,
А як не замерзнеш, здоров будь!

21. Марот.

Гой та як то настав місяць марот,
То увеселив ся увесь народ:

Юха!
Вюха! злюха!
Заверюха!

Лиш баба Євдоха невесела,
Навіть лягла спати без вечері;

Навіть і снідати не хотіла,
Бо малин доконче захотіла.

Гой убрала-ж бо вна сім кожухів:
Тепер ся не бою заверюхи!

Гой та пішла-ж вона ба й до гаю :
Що кожух лиш змокне — вна скидає.

А як всі їх звергла до кожуха,
Задушила бабу заверюха!...

А всім бабам з того научене :
Най не ходять марта у малини!...

22. Гераклій.

Пішов Гераклій молодий,
Щоб змірить божий сьвіт,
Пізнати люди і людий,
Кушать полин і мід.

І так зайшов він в темний гай
Аж на саму розпуть,
Де дві дорозі правять в край
І чести і облуд.

Дорога-ж чести бо узка,
Заріє ї бод і гліг,
Іти нев трудно, не пуска,
Піллеть ся кров ти з ніг!...

Гостинець блуду же широк,
Квітчастий, запашний,
Розкіш що ступень, гир що крок :
Лиш їж, гуляй та пий!...

Але Гераклій молодий
В путь чести навернув :
За те-ж він славний у людий
І милий Богу був.

23. Що я люблю, в що вірую, на що надію-сь.

Я люблю мою Русь Україну ;
Я вірую в єї будучину ;
В тій то надії я живу й умру.

24. У що турати?

У силу, сину, не турай,
Бо сила, сину, є зрадлива;
Нев завоюєш нині край,
А завтра вбють тя незичливі.

І в гроші, сину, ти не вір,
Бо гріш, як казують, мамона:
Сьогодні в скрини перебір,
А завтра вітер нев ся гонить.

Лиш в розум, сину, уповай,
Бо сей не зрадить тя во віки;
Єму просьвіти лиш додай,
А будеш в сьвітї чоловіком!

25. Слава хлібороба.

Нема краще, діти мої,
Як у спілці з Богом
Обробляти сьвяту землю
Волом круторогим.
Бо хто оре, а хто сіє,
І гній в поле возить,
В того свій хліб, не куплений,
Чужого не просить.
І на столї застеленім
Свій мід в своїй чаші,
А за столом Мати Божа
У долошки пляше.

ІІ. Б А Й К И.

1. Коник каже :

Я гуляю, я буяю, як вітер у гаю,
Ношу свого господаря, де сам загадає :
До родини у гостину, до цісаря в Відни,
Де ту славу добувають жовнярики вгідні.
Тому мене він кохає, на стайни тримає,
Вичісує щіточками, в ріці напуває.
Тому би я і не хотів, лиш коником бути,
Свому газді молодому всю славу добути.

2. Волик каже :

Гуляй собі, товаришку, вербуй газді славу !
Не оден вже свого пана лишив під моравов.
А я буду на пшеницю у поли орати ;
Звеселить ся мій господар в новій теплій хаті,
І столи ся повгинають під хлібом-дарою,
Він бідного погодує, прагнущих напоїть,
І у Бога щастя, долі і царства добуде...
Гуляй коню по облоню, я орати буду.

3. Песик каже :

Я стережу газді хату, сокочу маржину,
Мене студінь утинає, надвірками гину.
А кіт собі лиш на печи простирає лаби!
Хіба газді ліпше кота, як сторожа треба?

Я студінями сам оден
Пантрую хату ніч і день,
А з кота ми яка робота?
Як днина божа, печи пасти,
Та де гарненько що украсти!..

4. Медвідь у пасіці.

„А хто там добрий?“ — „Та я, медвідь!
Тут мені зараз увесь ваш мід!
Бо я великий, а ви як полова!“ —
„А, просим, а просим, кушайте здорові!“

Упхав медвідь до улия душку,
А бжולי жалцями то в носик, то в ушка
Так і рубають — відбагло ся й меду!
„Медок, та не твій, наш пане медведю!“

5. Когут і кравець.

„А ко-ко-ко!“ — „Хто тото?“ — „Я, когут!
Аби мині зараз фрак, кравче, тут!
Аби мині камізелька та й штани,
Бо я іду собі в місто, у пани!“

Отак пішов кокош у місто;
Не поміг му й фрак із фісти;
Бо скоро го панський кухар там уздрів,
Зварив пану на обід го, а пан з'їв.

6. Кінь і батіг.

Хтось їхав раз, тай став си попасати,
Як то звичайно у дорозі;
Батіг лишив на возі,
А сам пішов собі у хату.

А кінь як вчепить ся батіга:
„Ай, ти непевний, каже, друку!
Таже ти вбив мя до живого!...
Ти клочаний, прядівний тлуку!“

„А знаєш, що? — батіг му мовить, —
Ану тягни-ко ти, як треба,
Чи будеш битий? Ні, далєбі,
Бо, бач, батіг лиш ся нетяги ловить“.

Як кінь уздрів, що тутка лихо
І що батіг не знає жарту,
Так тяг, так тяг, аж ся задихав...
Так гостить кождий, хто упертий.

7. Лев і его міністри.

„Королю!“ — каже граф медвідь,
А вовк за ним: „Прєсвітлий пане,
Ми коло тебе охрест станем,
Аби то дрантя тая смить,
Нажльоґавши-сь по самі уха,
Не ображали твої слухи
То скаргами, то сим, то тим,
Сєгодняє Павло, завтра Клим“.

„О ні, — відповідає лев, —
Лиш сєго, панчики, не буде!
Бог дав ми в руки свої суди,
І щоб корону я носив
Покровом на́рода і права!
В сїм королів состоїть слава!“
Щасливий на́рід того краю,
Де так король собі гадає!...

8. Кіт і лис.

Раз кіт і лис пішли собі в дорогу,
А у дорозі, бач, балакаєть ся много
Пустого й чемного. — „От, — каже кіт, —
Лукавий нині, брате, сьвіт!...
Куда ні рушиш ся — усе тривога!
Там пси, там пугачі, там дідьчі сови,
Що годі вийти й за поріг,
Аби тебе хтобуть не перебіг.
Я лиш гадаю: от, на примір, ми,
Ще й в літі, не серед зими
Мандруємо собі здорові,
А може-ж знати хто, чи там з діброви
На нас вже не летить пів копи псів?“

„Нехай летить, коби лиш я здоров! —
Сьмієть ся лис. — У моїй се головці
Є тільки фіглів, тільки штук,
Що я не бою ся ні пєисків, та ні ловців,
Та ні стрільця поганих рук!
А ти, небоже коте?“ — „Я одним
Однієїньку лиш штучку знаю,
Але за те у ню так уповаю,
Неначе в мене вна і єм і переєм„.

„Ха-ха, ха-ха! — зареготав ся лис, —
Одну лиш штучку, коцуре небоже?!
Що ся одна тобі поможе!...
Від мене, небораче, вчи-сь
Усіх тих штук, що ними сьвіт ся дурить!
Але з однов... се Химини лиш кури!“...
Але ще сего лис не доповів,
Як з ліса вибігає лая псів!
Кіт драла зараз дав на дуба,
А з ліса вже й здоймають шубу.

Не штука, хлопче, сто штук знати!
А штука є: з одної користати.

9. Жаби.

„Ох дай-же, Боже, та весноньки діждати,
Як соловії вже будемо співати!“

Так в зимі жаби під ледом ся молили.
Дав Господь весну, і крига ся розбила,
Вилізли жаби на береги ся гріти, —
І що-ж відтак? Як думаєте, діти?
Мабуть як соловії щебетали?

Помалу! —

Бо так закрикали, нівроку.
Як і тогідного року.

Так не оден і чоловік
В біді ридає, молить Бога;
А як минула ся тривога,
То він по давньому все: „крік“
Як ті жаби, що вилізли з підледу.
Огида і умре огидов!...

10. Гривко і Сивко.

Оден господар мав два сторожі при хаті,
А то такі, що пошукати!
Лиш що Гривко лїнний трохи був,
І в лїтні дни, як від Сивка я чув,
Любив гарненько поіспати.

Але прийшла зима. Мороз кресав.
Сивко й Гривко в клубки ся звили...
Гривко-ж у плач: „О, Сивку, брате милий,
Коби вже Господь Бог то літечко лиш дав,
Тогди в сей час будую собі хату!“

Дав Бог і літечка діждати.
Гривко який за довгий був,
Протг ся в холодку, (за хату вже й забув);
Але Сивко го будить: „Брате!
Вставай мем хату будувати!“

„Чи ти осліп єси до ката,
Чи що тобі?! — гавкиув Гривко,
Аж перепудив ся Сивко. —
Не видиш, де мій ніс? де мої лаби?
А ще й мій довгий хвіст? — Хиба би
Я одурів, таку велику хату
Загадувати будувати!“

„Таже-ж ти сам казав“. — „Але коли?
Ще у зимі! Тепер-же-ж дав Бог літо,
А літо на того, щоб спати та ся гріти,
А не будинки там у біса будувати!
Лиши мене! я хочу спати“.

Берить собі на розум діти:
Таких Гривків багато є на сьвіті!

11. Заяць.

„О, Боже мій! — так заяць раз ридав —
Тй кождому якусь потугу дав:
Дав чоловіку ум, дав псови зуби,
Медвідь з корінем вириває дуби,
Мурашки навіть кождий ся боїть!
Але мене?... О, гіренький мій сьвіт!
Шкода лиш, що я чимось зву ся!..
От лучше піду, утоплю ся,
Тай спокій голові... Нема мені чо' жить!“

Пішов наш куций ся топить.
Приходить понад став (се діяло-сь в неділю);
Жаби на березі ся гріли,
Тай керекорили, звичайно як жаби:
Про смутчі бузьки, про Шваби,
Як з булков їх собі у маслі смажуть,
Відтак знов про ворони вражі..
Аж тут з корчів наш заяць — гульк!
Жаби усї як раз у воду бульк!
А заяць зупинив-сь тай каже:

„Коли-ж мене хоть жаба ся боїть,
То не гіренький ще мій свѣт!“...

12. Заяць і лев.

„Чи правда то, — так заяць куций
У Лева-короля питав, —
Що цап раз з книжки нам читав,
Що всі звѣрські князі і дуки буцім
Якоїсь примхи ся жахають,
А то такої ніжної..?“ — „Я знаю! —
Му перебив король, — на примір кажуть,
— Що я ся бою когута,
Кінь верхоблюда, і так далі. Та
Я сему, сину, не пораджу,
Бо се є правда“. — „Коли так, —
Обізвав-сь заяць неборак, —
То не дивую-сь я на примху мою:
Чого я псѣв тих так ся бою!“...

Що може — вибачайте ми — дурак! —
Що лев то лев, не заяць неборак!...

13. Кінь.

Се діяло-сь зза давних ще давен,
Коли ще чоловік не знав коня сідлати,
Та ні у віз его впрягати.
Як раз прийшов до него кінь оден,
Тай каже: „О, ратуй мя, друже,
Бо олень в лісі там — та так доїв ми дуже,
Що годі вже терпіть!“ — „І ти наговорив! —
Му чоловік відповідає, —
Таже-ж ти, друже, дуже добре знаєш,
Що я за оленем не пущу-сь у погоню!
Не правду може я се кажу, коню?“
„То ж осідлай мене! — му каже кінь, —

Зроби мені зубела в зуби,
До них дай поводи, хоть най лиш будуть з луба,
Тогда ся не жури, що олень той не наш!
Ти будеш мати галдамаш,
А я знов свою мсту!“ — І так ся стало:
Коня як стій в зубела вбрали,
І сів на него чоловік.
Позбув свій олениско вік.
Коневі на души аж лекше стало!
„Пусти-ж мене тепер.“ — „Помалу!
Добро, що ти мене навчив,
Тебе як маю зубелати:
Тепер ти мій вже, пане брате,
І меш мене, де схочу сам, носив,
І плуг мій тяг, і віз, і сани!
Не вчи мя другий раз, моспане!“

Не дайте мсті, о діти, волю,
Аби і ви так не попали-сь у неволю,
Як той наш мстивий кінь! Та й се ще памятай:
Як зубелать себе, нікого не навчай!

СЛАВА ІГОРЯ

відспівав

Ігор Федькович.

Перевід без дозволу автора заперещать ся во імени законів і чести.

Боярину

ІВАНУ ФЕДОРОВИЧУ

клонить

Співак

Боярине!

Не синого шеломом виплю Дону,
Ні соколів я на лебедів стадо
На лови пущу, але ліпо й радо
У золотії струни я задзвоню.

І слова їх глагол тобі поклоню,
І буде слава Русев рокотати,
З хиж кмета ся переселить в палати,
А там на княжескім засяде троні.

Але ще копіе би приломити
В чужому поли, і багровим щитом
Ту руську землю перегородити;

І комоні ті борзі осідлати,
Ті уму комоні, сьвяті, крилаті:
По тому аж Половців зустрічати!

Половці! — Де-ж они, ті діти Хина? —
Хіба за тим хиновським довгим муром? —
О, би! — арку. — Але присіли юром
Ту Русь і хочуть нічев вкрити днину.

Да тяжко, пане, бути полонену!
Ще тяжше, бути полонену дуром,
Найтяжше же, тим сівверним Овлуром,
А пренайтяжше, — за рублі куплену!

І чую вже опівнічні теліги,
Як в Осмомисла княжество ся точуть,
І отьн его престол присісти хочуть!

Да злат престол не стане за телігу;
На юзі сівверну топити-сь снігу!
Так мої віщі струни ми рокочуть!

А що-ж мнї, питаеш, до Хозарства? —
Боярине! — як Дону є без моря,
Главі без пліч, а без небіся зорям,
Так Руси є без своего боярства!

Уви лиш того ляцкого коярства!...
На свій убій, на своє й наше горе.
Узяли запад крамолний за взори,
І кождому запрягло-сь своего царства!

У нему же нещасні й утонули!...
За ними в слід боярство поленуло,
Шукаючи — чого? — й самі не знавши!

Нещасні вни! нещасні і пропавші!...
Чи-ж крапці є над волю караули,
Над сьвіжий лавр — криваві і зовявші?...

. . . . Що-ж з тими? — запитаєш, пане.
Відомстов писані сьвітам закони!
Хто брата топить, той і сам з ним тоне! —
Забули зовсім, що й они Славяни...

Але не йди на брата, брате, в брани! —
Криваві с крив збирають лиш полони,
А Каїна страшне то знамя оно
Горить во вік на Каїновій скрани!

А шкода!... О, би в час ся схаменули,
Берзеркерську п'яну лють проснули,
І в круг Славян, круг міра, повернули!

Тогда благі би їх витали Лари,
Мутного сну розсунули би хмари,
А Руси й Польщі би не було пари!

Слава Ігоря.

І БОЯР НАШИХ СЛАВА!

До Велеса!

Великий наш великих пісень Боже,
 О Велесе, о, Місяцю, Королю!
 Начати мою пісню ми не гоже,
 Аж прежде я тобі ся не помолю!

Прабожий сине, ти у синих рожах
 На голубім припочивая ложи!
 Коли-ж така сьвята вже твоя воля,
 Мя засудити на співацку долю:

Подаждь же ми й орган, настрої ми й струни,
 Навчи й гармонії небесні руни,
 І віщі персти як на нї вскладати!

Й вооружи в огненні прамуни
 Ти мого духа, хай як море руне,
 І ме во вік ти славу рокотати!

До Бояна!

Й до тебе, Бояне, времен Траяна
Вішуне, півче, творче, соловію,
Й до тебе клою ніжну свою скраню! —
До кого-ж ї і склоню? — д' кому й сьмію?...

Душа як море сине то леліє.
По нему думи, як в неділю рано
Лебеді білі по тих фалях пняних,
Порозсували-сь, а оно лиш мріє,

Як в срібній мглі запінене то море!
О, Бояне, співацький наш ти княже,
Десь Даждбога сьвяті, жемчужні двори?...

На тих шклянних леліють зорев горах!...
А хто-ж же путь до них мині покаже?...
Ти, Бояне, ти вічна моя зоря!

До Ісаї!*)

Й до тебе, князю Скальдів, Ісаіє,
Коліно своє у покорі клою!
Валгальській тереме вже леліють,
І Скальдів лик во златі арфи дзвонить.

А ти засїв еси на княжім троні,
І Валдера-Даждбога піснь ся піє...
Як місяць, що в рожевій мглі він мріє,
О так ринуть їх віщії гармоні!

А я лиш стою, та й ся прислухаю...
О, так шклянне лиш ваше море грає,
Великий Тора-Бога ти вішуне!

Ти віщі перети на живії струни
Поклав еси..... ожили давні руни.....
А я лиш стою, та й ся прислухаю!

*) Ісаія Тегнер, автор поеми „Frithjofs-Sage“, яку далі на-
слідую Федькович.

До Ігоря!

Тобі же, полюбовниче Боянів,
Що синого хотів-єсь випить Дону,
Тобі-ж коліно своє не приклоню? —
Заграли в срібло-злато вельми рано!...

В неділю вельми рано, князю й пане!
Але не в поход вже, й не пити Дону:
Во струни золоті Бояни дзвонять
У твою путь, у світлу троп Трояню!

А ти пусти соколів десять, пане,
Соколів десять ясных вельми рано,
На тих лебедів стадо: мої думи!

А ні, то я їх пущу, мій сокоде!
Червоним щитом переложу поле!
А ти благослови ми, Осмоуме!

Слава Ігоря.

І БОГАМ НАШИМ СЛАВА!

I.

Княздвір.

О, Дніпре, Дніпре наш, женеш у сине море
Як кругав у ліси, як сокіл в чорні гори.

І мало чи времен з тобов переминуло,
І у часу морях з тобою утонуло.

Втонули времена, а ти усе ще граєш,
І своїм берегам всю правду вповідаєш,

Як в гуслех Велеса та віща струна струні,
Старих віщобниках сьвятая руна руні.

О так, старий Дніпре, ти з берегом говориш
І в твоїх зеркалах ті вічні зорі зориш.

А ясна зіронька у зіроньки питає:
О, чий то, чий то двір так в золоті сіяє? —

То князя Олеша пресьвітлий княжий двір,
А в княжеских садах все рожа та самбір.

Та темний кіпарис, та сріблесті сокорі,
Та як при серденьку — калина при яворі,

А він якусь чудну і казку вповідає,
Ніхто її не чув, ніхто і її не вгадає,

Хіба ялиця та, що так за кидром тужить,
За кидром золотим, що він в Лівані служить.

Далеко то матбуть!... нещасна ти година!....
Але вернім хіба до білої калини,

Що так склонила ся при пишному яворі,
А явір той пишний здоймаєть ся аж в зорі,

Як Даждбога шелом, що в сонечку леліє;
О, зелен явір ти! хай бурий вітер віє,

Нехай він княжий сад до долу нагинає,
Тебе однако він як райгород минає,

Тому й калина так до тебе горне-сь дуже,
І ніби тя блага: осокоти мя, друже,

Бо я ще молода, най ягодочки врожу,
Та гай увесь скрану ще краще по над рожу!

А райські пташки ті збиточливі як діти.....
Тому-ж до тебе я і горну свої віти,

Ти яворочку мій! — я твоя є єдина
У княжеских садах червоная калина!

II.

Ігор і Ярославна.

То не вітер, то не явір в княждворах хитає,
А то в князя, у старого, Ігор виростає,

У рицарство виростає молодий та гокий,
А з ним разом Ярославна, краща стократь-рожий.

Краща рожі, краща цвітуту, що в садах леліє,
Гляне рицар на княгиню, мало не зомліє.

О, бих мав я, каже, зорі, й сам ще був зорею,
Я окув би ся в монество на ї лебідь-шию!

О, бих мала я той місяць під уповня ясний,
Я-б окути з него дала щит ему прекрасний!

О, бих мав я всі жемчуги, що земля го родить,
Я би врінив дорожечки, де ї ніжка ходить!

О, бих мала райські пюрця, Дойнину шириньку,
Я зладила би постільку білу білесеньку! —

Так то вни ся полюбили, що й самі не чули,
Та й на віщо було чути? — вни щасливі були!

По садочку си гуляють — він на гуслах грає,
А она му з мірту й рожі все вінки сплітає.

Видиш, милий? — о, що красні!... як підем до дому
Уквітчу ти срібні тули, та й усі шеломи!

На що, сиза? — до шеломів квіточки не вють ся!
Ще підоздря тії слуги... вже і так сміють ся...

Най сміють ся пренедобрі! — це-ж що незвичайно? —
Я поскаржу-сь завтра батьку!... муть вни чути, най-но!

Твому батьку? — ох недобра!... що ти се говориш?
Я-б від разу, як тут стою, скочив в сине море-ж! —

Та й втонув-би-сь?.... Що, ти плачеш? — я-ж це лиш
[жартую!

А! жартую!... жарту сего я не потребую!..

Йди! я гніваю-сь на тебе!... Де-ж я, душко, піду? —
Ще й питаєть! — батько ждати ме нас до обіду! —

А поїдеш так на лови? — Де? у ту діброву?
Там так темно!... та бо... що знов? чо так супиш брови?

Я-ж поїду! — о, мій Боже!... ти бо як дитина!...
Як я кажу, що поїду... Бож не сердь-сь, єдина! —

А, не сердь ся!... батько кажуть... Що они казали? —
Що-б казали?... але чо' вни вчора ся сьміяли?...

Вчора, кришко? — а то з чого? — з чого, моя мила?
Чи-ж я знаю?... я в кросенцях, знай, шириньку шила...

Шовком, мила? — Відь що шовком!... так я й помилила-сь...
Помилила-сь? — Я-ж не кажу?... Я таке нашила...

Що такого? — Я-ж за сором бих не уповіла,
Би-сь і плакав!... але... зараз... що я то хотіла?...

Що, голубко? — А! вже знаю! — Чо' ти, Ігор, вчора...
Що я вчора? — А учора, як вернув з собора —

Що-сь так думав? — Я? — не думав! я не памятаю...
А учора, як-сьте з батьком повернули з раю?

А! вже знаю! — це-ж ми були в Даждбога континї —
Аж над морем? — чо'-ж ходили це ви до сьвятинї?

Були й братя? Гнівон? Благон? — Правда, сиза, були;
Вни-ж бо горді, не входили — отже-ж і не чули,

Як той прастар, старесенький! — Знаю, милий знаю!
Що-ж, мій сизий? — Угадай лиш! — Як-же-ж я вгадаю?

Він розказував про Долю... Що-ж казав про Долю?
От!... Це що ти? — Я до сонця Даждбога помолю!

Він є ліпший, як та Доля!... правда, сизокрилий?...
Так они все розмовяли, так они любили;

Він Добрини уповів би, та гаразд не вмів,
Вна би батькови сказала — що-ж, коли не сьміє. —

Тільки й сьміє та уміє, що на ті ширинци
Шовком... то-ж на ній малює серце при серденьци!

Так то красно!... ще і мирсов-золотом обводить!...
Все мисливця вишиває, як на лови ходить

Побережям, або бором, або темним лугом,
А стрільця тобі усього виведе жемчугом,

Так що так вже!... А княжевич дебрами гуляє,
Та і те лиш, те одне лиш він на думці має,

Як би ймити райську пташку в золоті силечка,
Бо она-ж і так і любить, так їх до сердечка

Було й тулить!... що стрільцєви аж ся вчинить горе! —
Може й диво? — А на скелях-шиплях понад море

Процвітає сонзіль-квітка пречудесним цвїтом,
Процвітала, та й гадала, що нїяким сьвїтом

Ї нїхто вже так високо там займать не буде? —
Так про віщо-ж у Прабога ті рицарські люди!?

Би лиш оленя гонили, та ті дикі кози?
О, княжевичів на тоє не создали Бози!

А на тоє їх создали, би в шклянних тих скалах
Для княгинь тих рожетварих сонзїля шукали.

Ігореви-ж молодому того тільки й треба,
Бо він рад би, би ті скелі до самого неба

Досягали, ті шкляннії та жемчужні скелі!
Аби там аж добувати сонзіль свої милі!

III.

Ігор і Добринич.

Гой гой, Добрине, це зовсім лихо! —

Який же біс? —

А не кричить так, бо можна й тихо —

Відь тут не ліс! —

Бо вчує князь ще у кеменаті,
Хоть князя доч:
Тогди вже ух не позатикати —
Роби що й хоч!

Та-ж то бо й щось, о тота княгівня,
Той рожев гай!
Та чарівниці, та чорнобрівня!
Хоть пропадай!...

То відти вітер!? — такої віс?! —
Гай гай, та й ну!...
Хорошу, вижу, отцей ми піє
Тут новину! —

Та ти лиш твої ті примхи, деду! —
О, всі Боги!...
Ей Мерту, що ні руки не звезду,
Та ні ноги!

Такої?! — гарно! — та цю хоробу —
Нехай і біс! —
Зазнав і я: не одному хлопугу
Вна втерла ніс! —

То чо' вклинаєш? — Або-ж кохати —
Богам се в прек? —
Ач дала вна ся й Богам тим знати! —
Лиш Цур та Пек! —

Га ну, що-ж діять! — така вже доля! —
Та це-ж не жарт!
Дай раду, батьку, сли твоя воля,
І сли-м в тя варт!

Не дуже, друже, бо мусиш знати,
Що — чорта з сім! —
Тобі нічо' тут не облизати! —
Бо ти вповім:

Сей князь, сей Олеш, Прабоже ложе,
Кесарський внук :
Тому й не мірять тобі, небоже,
З ним твій тудук !

По друге, треба тобі ще й знати —
На це Боги ! —
Що Ярославни ті горді братя
Нам вороги !

О так, мій сину, така причина ! —
Хоть дій, що хоч,
То не для тебе отця калина,
Князів сих доч !

Старий — то ще би ! це муж є правий,
Не крутоус :
Але сини го, той рід лукавий
Не любять Рус !

Тому-ж си вибий дурні ті кави
Ти з голови,
Та до княгині коточі гави
Ти не лови !

Бо батько дав тя, аби-сь рицарства
Ти тут набув,
А він — ади що ! аж до кесарства
Клепаню здув ! —

Або-ж то що я ? — який Половець,
Чи Печиніг ?
У мене кождий напередовець,
Що носить ріг

Отцей зелізний, що кровйов грає :
Що носить меч !
А ним хто грає, той сьвіт палає,
І глави з плеч !

А доки ратай ще той при мині,
Та я си цар,
І здойму очи хоть до богині,
Бо сьвіт базар,

Де той торгує, що в зброю дзвонить,
І пряже лук!
У вершу зброя тобі нагонить,
Великих шук!

Тому-ж красуй ся, ти моя роже,
Над Красопань! —
За ню й з тобов я, сьвятий Даждбоже,
Риснув бих в брань!

IV.

Ярослав і Олеш.

У Олеша теремах два престоли,
Два золоті, оба порфіром вкриті,
На них сидять праясні два соколи,
У білі кудри як у сніг сповиті.

О, не соколи се, а дві се скели,
І не дві скели се, а два се други,
Що душі дві в одну вни дуну злили,
Як в лук оден би два жемчужні пруги.

Князь Олеш це, і Ярослав той славний,
Що золотим він Києвом владіє;
Що той старий, а сей ще більше давний,
Буй кучер їх як срібен сніг леліє.

Оттак сидять оба вни на престолі,
На їх чолі, як давні божі руни
Написані тяжков рукою долі,
Тяжкії думи, як Богів прамуни.

Вже вечеріє, Ярославе, брате!
Рече князь Олеш по великій хвили;
Уже соколами нам не літати,
І в сонце нести-сь вже не стало сили.

І вже непитий в чаши мід чорніє,
Рука мечеві вірно вже не служить,
Вже підмогильний вітер мразом віє,
І Мерота той чорний ворон кружить.

Але Богів да будеть вічна воля!
Не нам сьвяті закони їх судити,
А та неублагаемая доля
Як трошу тре хоть би й булатні щити.

Тому й велів синам я нашим, брате,
Се Ігорю, і Гнівоншеви мому,
О-перед сей престол сегодне стати,
Бо їм обом не має быть окрому.

І в дружестві обом їм вік пробути,
Як ми его пробуди, мій ти брате,
Тому-ж я їх і хочу ушімнути,
Нім Мерот ще відойме слово злате. —

Сказав, — махнув — князі два молодії
Ввійшли в терем, і вдарили поклони,
Оден чолом, як з білої лелії,
А другий знов понурим як два скони.

У того меч у пояса сніяє,
Як Даждбога той меч, що з сьвітла кутий,
А в сего знов вогнем увесь палає,
Неначе він у Пекола добутий.

Вклонили ся княжевичі тай стали,
Оден як жар, а другий цьвіт лелії,
І на мечі ся ясні поспирали,
Як дуби два, два дуби молодії.

А Олеш князь здвигнув ті божі брови,
І на князів як ясеним сонцем глянув: —
Ну, рицарі, як дужі, як здорови? —
Що вижу? — чо' мій Ігор так зівянув? —

Не гоже так, не гоже, мої діти! —
Що доки Лель вам младість сіє з неба:
Не в Мерота долишний край гледіти,
А в Даждбога веселе око треба.

Як нам ся двом у него заглядало! —
Да що-ж робить! — минуло, то й минуло! --
Кому-ж би то і сего свѣта стало,
Єсли би в нїм нікого не відбуло? —

Тому-ж, сини, зладили-сь ми в дорогу,
У Даждбога жемчужні тереми,
І дякуєм найпаче же Прабогу,
Що добру лиш там славу два ведем ми.

А вас лишаємо на сему свѣті,
Аби і ви таку собі добули,
І в лавор Даждбога жемчужнім цвѣті
За много лїт до нас прибули.

Тому-ж любіте ся як рідні братя,
Як ті вітці ся ваші два любили!
Бо що варт меч, єсли без рукоятя,
Чи рукоять що без меча знов сили?

А меч да будь ваш народу сторожев.
Не катом! — О, се памятайте, діти!
Меч має быть городам обгорожев,
І ворогам писати лиш завіти!

А щит ваш крий лиш ратая стодолю,
Тогди-ж він і твердий як кремїнь буде,
І у найтящі дни, в тяжку недолю,
Укриє й народа і ваші груди.

Однов руков сьвіт Даждбог наш тримає,
А другов смерть і надгороду сїє :
Оттак і князь тримати правду має,
Без ї він чирв, що сьвітить а не гріє.

Тому-ж, як вічевий ти дзвін ударить,
Тогди там меч не має що робити,
А ні шелом там має подлогарить,
Найменьше же гулять жемчужні щити.

Бо там лиш розум, мудрість лиш та воля
Давати мають князеви совіти ;
Однакий там і князь і ратай з поля,
Душа одна, і всі Прабожі діти :

То й всім нехай однакі судять-сь суди !
Нам Даждбог не закрив долонев неба,
А розтворив на весь го сьвіт і люди, —
З Богів князям же приклад брати треба.

Тому й не будь ти каменем ніколи,
А будь бгачким та чистим тим булатом ! —
Найлучший меч збигаєть ся на поли,
Твердий шелом здобять наймягшим златом.

Чужий жупан ніколи не загіє,
Ні хлем чужий ти наготу укрие :
Так той, що на батьків ся честь надїє,
Й за славою чужу могилу рие.

Тому старай-сь ти слави сам добути,
Тогди-ж она і твоя буде слава ! —
Чужу усе землев, могиллов чути ;
Чим сьвіжя, тим і пожитніща страва.

За много розуму нема ні в кого,
Аби і як він мудрий звав-сь на сьвітї
Да тих людий, що знають се, не много.
Находить ся на земьському повітї.

Але дурний однако дурнем буде,
Хоть скрань его в короні хай сніяе;
А мудрого-ж бо почитають люди,
Хоть в нищий кут стола він засідає.

До друга ти дорога не далека,
Хоть навіть би на шпиль, на чорногору,
Але до ворога она велика,
Хоть мешкав би і поуз твого двору.

Пуста, порожна хата пустков віс,
І кождому вна на розтвір зїнає:
От так і з тим ся, діти мої, діе,
Що дружества він з кождим си шукає.

Тому й оден тобі най друг лиш буде;
Сли твою тайну знають більш одного,
То знатимуть і всі і зараз люди; —
Два други о одного вже за много. —

Оттак, сини, оттак то, мої чада! —
Міркуйте-ж си останні сі звіти,
Бо я іду у путь Дажбога Лада,
А то тяжка дорога, мої діти,

Бо вна до Мерота провадить суду,
Де кожду лож беруть під гострі коси;
То лож і я казати вам не буду,
Як уста сі не знали ї і доси.

О Прабоже, отце-ж моя й надїя!...
Позволь ся вздрїть в сьвятих твоїх теремах,
Де щити твої вічну сьвітлість сїя,
А не у Пекола тих чорних зимах. —

О Даждбоже!... А ти, мій милий брате,
Товаришу!... ми красний вік пробули,
Тому-ж нам ся і красно розпрощати,
Щоб сьвіт се знав, і діти наші чули! —

Товаришу! як скели дві над морем
Стояли ми у кожній бурі віку,
І з долею бороли ся, і з горем,
І все, як то пристойть чоловіку.

Лукавства ми і підлости не знали,
І вірним щитом крили-сьмо друг друга,
Враз плакали, ураз же і гуляли,
Одна нам була й слава і наруга:

І куснем ми одним ся поділили,
І правдою однов оба горіли,
І вірне ми друг друга сокотили,
І все, що нам Богове заповіли:

Спасибіг же тобі, єдиний друже!
Тепер ся дій Богів сьвятає воля! —
О, брате мій, мій заповідний луже,
Прощай, прощай!... розлука — людека доля!...

На се устане Ярослав той славний,
І сободем утре жемчуг си з твари...
Ні, брате мій, товаришу мій давний:
А чей Боги нас не розібють з пари!

А Мерота ті гострі смерти коси
Перетнуть вік, да дружество ніколи,
Ішли ураз ту земску путь ми доси,
То й підемо ураз по Божій воли

На другий сьвіт, у Прабога тереми,
В чертог єго той сьвітлий та величний,
З витязями звітати-сь там старими,
На весел пир Даждбожий безконечний!

А ви, сини, останете-сь на сьвітї,
Чи на гаразд, чи горе — звісно доли!
Да мете чтить ви Прабога завітї,
То й доля не поборе вас ніколи.

Бо доля, сину, беть ся в наших грудех,
І Пекола вогонь нам в жилах грає,
Однако, як в народах так і в людех,
І нами вна сюда й туда турас.

Але Боги обвели-ж бо завіти,
Як золотий вікар нам на сторожи :
О, сохранить, о сохранить їх, діти,
Й не дайте ся звести з них сьвіта ложи

Бо вни як ті небесні, вічні дуги,
Що сьвіт увесь на них супочиває :
Переступи-ко лиш сьвяті ті круги —
Ого! вже й Пекола гаде тя має! —

А йме вас тая раз у свої шпони,
Тогди пропали-сьте, сини, на віки!
Тогди самі-ж Богів сьвяті закони
У вогняні ся перекинуть ріки! —

Оттак князі ще много говорили,
Неначе би з віщебників Бояни,
Неначе давні руни ті з могили,
Неначе два времен старих Траяни.

А Одеш ще ізрік се злате слово
До Гнівона, до сина свого люба :
О сину, щит кріпкий, й снися багрово,
І слонить тя він від меча і руба :

Оттак і правда від неправди, сину,
Хранить і заступає чоловіка :
Держи-ж ся ї, а у лиху годину
Она в пригоді стане ти до віка.

А твій народ ти довжен почитати,
І чоловіка мать за чоловіка ;
Бо благодать росте лиш з благодати,
А з волї воля знов, се з поконвіка!

Бо хоть і слад, сидіти на престолі,
І в порфір та в соболі грудь вкривати:
Да краще народа корити-сь воли,
І сладше з ним, аніж над ним стояти. —

Тому же й ти сваволі сокоти ся,
Як мати від вогню тя сокотила!
Бо над тираном три мечі аж вися,
Й проклинами укрита му могила. —

Знов гордості ми сокотить ся, чада,
Бо гордостев нікого не напудиш,
А кождому ся омерзиш гірш Ада,
І від розумного осміян будеш.

Знов не хвали пред вечером ти днину,
Як не велич по шатах чоловіка,
Ні мід, котрого єсь не пив ще, сину:
Твердий дерен, да твердша ще осіка.

А добрий меч досьвідиш аж у брани,
А не тогди, як в пішві ясно дзвонить;
Над піснев суд най судять лиш Бояни,
А князь най люд від напасти боронить.

За все-ж ти поручити, сину, мушу
Сестру твою, доньку мою єдину:
О, сокоти і чисту, божу душу
Від всего зла, від кожного загину!

Бо много є его у сему світі,
І много сїтий зрада накладає;
Як мило процвітає рожа літі —
Під нев нераз бо й гадина чигає.

А тая гадь є пристрасть і нарови,
Що душу вни ведуть у вічну згубу;
Богам вір, не горячій юній крові,
В любов вір, да ніколи в пристрасть любу!

А сли ї трафить ся від Лада пара,
То не розбий ї, сину, без причини;
Нелюбє дружество, то чорна хмара,
А любє — сонце сьвітле, небо сине.

А вік, о сину, не трива на віки,
Одна часиночка — а більш нічого!
У море-ж бо усі стікають ріки,
Безсмертних нїт, кром Прабога одного. —

Оттак князі ще много рокотали
Як буркуни, — як сиві два голуби,
А їм сини оба ся поклоняли
Як к' сонцям двом два горді райські дуби.

193198

B-3120

B 3.120

ПОЕЗИЇ

ОСИЦЯ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ВИБІР З ПЕРШОГО ПОВНОГО ВИДАНЯ

ДЛЯ УЖИТКУ МОЛОДІЖИ

завдав

ІЛ. КОКОРУДЗ.

У ЛЬВОВІ, 1906.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

З друкарні Наукового Тов. імени Шевченка
під гарядом К. Беднарського.